

INSTITUȚIA PUBLICĂ
BIBLIOTECĂ NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

LECTURA

ȘI SCĂRILE

CULEGERE DE ARTICOLE
VOLUMUL V

INSTITUȚIA PUBLICĂ
BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA

LECTURA

ȘI SCĂRILE

CULEGERE DE ARTICOLE

Volumul V

Chișinău • 2026

CZU 028(082)=135.1=111

L 37

Director general: Elena Pintilei

Responsabil de ediție: Angela Drăgănel

Coordonator de ediție: Elena Harconița

Contribuții: Victoria Vasilica

Redactor: dr. Ludmila Șimanschi

Coperta: Cristina Ceoinac (după desenul „Casa cea mai visată, mitutica de ea” de Iulian Filip)

Procesare computerizată: Diana Odobescu

Traducerea titlurilor și rezumatelor în engleză: Elina Bolgarina

Lucrarea este publicată cu sprijinul financiar
al Programului Național *LecturaCentral*.

Lucrarea a fost aprobată spre editare în cadrul ședinței Consiliului
redacțional al BNRM (proces-verbal nr. 5 din 27 noiembrie 2025).

Răspunderea asupra conținutului materialelor revine în întregime autorilor.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Lectura și scările : culegere de articole / Instituția Publică Biblioteca Națională a Republicii Moldova ; director general: Elena Pintilei ; responsabil de ediție: Angela Drăgănel ; coordonator de ediție: Elena Harconița. – Chișinău : BNRM, 2026 (Primex-Com) – . – ISBN 978-9975-3510-1-0.

Vol. 5. – 2026. – 359 p. : diagr., fig., tab. – Texte : lb. rom., engl. – Cuprins, rez. paral.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – Cu sprijinul financiar al Programului Național *LecturaCentral*. – 50 ex. – ISBN 978-9975-119-87-0.

028(082)=135.1=111

L 37

ISBN 978-9975-3510-1-0

ISBN 978-9975-119-87-0

Creative Commons - 4.0 International - CC BY 4.0

© Instituția Publică Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2026

© Autorii, 2026

CUPRINS

Elena PINTILEI. Între pagini și pietre (Introducere).....	9
Elena HARCONIȚA. Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare: Șapte ani de dialog internațional sub egida Programului Național <i>LecturaCentral</i>	11

Capitolul I

Lectură, cunoaștere și gândire critică

Vera OSOIANU. Moldovenii, biblioteca și lectura (2).....	20
Ludmila CORGHENCI. Formarea profesională continuă în spiritul valorilor europene și al integrării europene a Republicii Moldova	28
Vitalie RAILEANU. Climatul nostru cultural – dimensiune a educației intelectuale.....	37
Nicolae DANDIȘ. Locul cărții și al lecturii în agenda unui decident	50
Ecaterina DMITRIC. Autocunoașterea sau citim ca să ne înțelegem pe noi înșine.....	62
Ecaterina DMITRIC. Lectura – sprijin pentru conturarea identității autentice în contexte de criză.....	70
Margareta CEBOTARI. Educația pentru lectură – dimensiune indispensabilă a educației intelectuale	79
Mariana HARJEVSCHI. Dreptul de împrumut public – oportunitate sau provocare pentru Republica Moldova?	91

Capitolul II

Lectura în lume: tendințe internaționale, experiențe și modele de succes

Angela DRĂGĂNEL, Elena HARCONIȚA. Politici și reglementări pentru promovarea lecturii publice.....	106
Teresa Nofrarias ESPADAMALA, Andreu Orte DEL MOLINO, Enric Vilagrosa ALQUÉZAR, Judith Viñas GÓMEZ. Presentation: Ester OMELLA. El valor social de les biblioteques públiques: drets culturals i beneficis emergent/ Valoarea socială a bibliotecilor publice: drepturile culturale și beneficiile emergente	144
Elena HARCONIȚA. Estonienii – o națiune care citește	161
Evija VJATERY. Reading promotion activities in Latvia libraries: for inspiration and initiative/ Activități de promovarea a lecturii în bibliotecile din Letonia: pentru inspirație și inițiativă	169
Sarah H. de KAY. An artist and his books: Mihail Chemiakin/ Mihail Chemiakin: artistul și cărțile sale.....	188

Capitolul III

Studii și cercetări privind comportamentul de lectură

Victoria VASILICA. Cercetarea lecturii publice: între analiza diagnostică și politici de dezvoltare	198
Marina LEFTER. Competențe de lectură în lumina evaluării PISA	210
Vera OSOIANU. Calitatea colecției – garant al protecției sociale în domeniul lecturii.....	220
Ala LÎȘÎI, Ludmila RĂILEANU. Rolul și beneficiile lecturii pentru dezvoltarea personală.....	227

Capitolul IV

Lecturi moderne

Vera OSOIANU. Sistemele de inteligență artificială – actori pe scena lecturii	242
---	-----

Ecaterina DMITRIC. Impactul inteligenței artificiale asupra practicilor de lectură.....	252
Angela DRĂGĂNEL. Cărțile audio ca alternativă la lectura tradițională	265

Capitolul V

Bune practici și experiențe de promovare a lecturii

Lucia ȚURCANU. Clubul de lectură pentru copii. Ce și cum citim din Eminescu?.....	282
Veronica BARBAROȘ. Lectura – vector de promovare a colecției Bibliotecii Științifice a USARB	295
Olga CHEIANU. Proiectul „Școala mea citește”	311
Valentina TOPALO. Vizibilitatea resurselor academice: bune practici în promovarea lecturii.	319
Adelina PORCESCO. Biblioteca Publică Raională „Iulian Filip” – cercetare, inovație și provocări actuale în lectură.....	328
Lina IFTODI, Valentina ȚÎRA. Lectura ca experiență multi-senzorială și comunitară: inițiative de promovare a lecturii la Biblioteca „Liviu Rebreanu”.....	334
Natalia DÎRZU. Comori ale timpului: cărți vechi și rare din colecțiile Bibliotecii Publice Orășenești „Emil Loteanu” Ocnița....	343
Diana ȚURCANU. Construind competențe de lectură prin programe comunitare: experiența Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți.....	348
Autorii articolelor	357

SUMMARY

Elena PINTILEI. Between pages and stones. (Introduction). ...	9
Elena HARCONIȚA. Reading as a basis for culture, knowledge and development: Seven years of international dialogue under the aegis of the <i>LecturaCentral</i> National Program.....	11

Chapter I

Reading, knowledge and critical thinking

Vera OSOIANU. Moldovans, library and reading (2).	20
Ludmila CORGHENCI. Continuous professional education in the context of European values and the European integration of the Republic of Moldova.....	28
Vitalie RAILEANU. Our cultural climate as a dimension of intellectual education	37
Nicolae DANDIȘ. Place of book and reading on a decision maker's agenda.....	50
Ecaterina DMITRIC. Self-knowledge, or reading to understand oneself.....	62
Ecaterina DMITRIC. Reading in support of constructing authenticity in crisis contexts.....	70
Margareta CEBOTARI. Reading education as an essential dimension of intellectual education	79
Mariana HARJEVSCHI. Public lending right – opportunity or challenge for the Republic of Moldova?	91

Chapter II

Reading in the world: international trends, experiences and success models

Angela DRĂGĂNEL, Elena HARCONIȚA. Policies and regulations to promote public reading	106
--	-----

Teresa Nofrarías ESPADAMALA, Andreu Orte del MOLINO, Enric Vilagrosa ALQUÉZAR, Judith Viñas GÓMEZ. Presentation: Ester OMELLA. El valor social de les biblioteques públiques: drets culturals i beneficis emergent / The social value of public libraries: cultural rights and emerging benefits	144
Elena HARCONIȚA. Estonians, a nation that reads	161
Evija VJATERY. Reading promotion activities in Latvia libraries: for inspiration and initiative.....	169
Sarah H. de KAY. An artist and his books: Mihail Chemiakin	179

Chapter III

Studies and research on reading behavior

Victoria VASILICĂ. Public reading research: between diagnostic analysis and development policies.....	198
Marina LEFTER. Reading skills in the light of the PISA assessment	210
Vera OSOIANU. Collection quality, supporter of social protection in the field of reading.....	220
Ala LÎȘÎI, Ludmila RĂILEANU. Role and benefits of reading for personal development.....	227

Chapter IV

Modern readings

Vera OSOIANU. Artificial intelligence systems as actors on the reading stage?.....	242
Ecaterina DMITRIC. The impact of artificial intelligence on reading practices.....	252
Angela DRĂGĂNEL. Audiobooks as an alternative to traditional reading	265

Chapter V

Good practices and experiences in promotion of reading

Lucia ȚURCANU. Children's reading club. What and how do we read from Eminescu?	282
--	-----

Veronica BARBAROȘ. Reading – a vector for promoting the collection of the USARB Scientific Library.....	295
Olga CHEIANU. „My School Reads” project.....	311
Valentina TOPALO. Visibility of academic resources: good practices in reading promotion	319
Adelina PORCESCO. Research, innovation and current challenges in reading at the „Iulian Filip” District Public Library	328
Lina IFTODI, Valentina ȚÎRA. Reading as a multisensory and community experience: initiatives to promote reading at the „Liviu Rebreanu” Library.....	334
Natalia DÎRZU. Treasures of time: Old and rare books from the collection of the „Emil Loteanu” Ocnița City Public Library....	343
Diana ȚURCANU. How to build a reading culture through community programs: The experience of the „Eugeniu Coșeriu” Municipal Library in Bălți.....	348
The authors of the articles	357

ÎNTRE PAGINI ȘI PIETRE

(Introducere)

Există metafore care par să se nască singure, fără să fie inventate, ci doar descoperite. Una dintre ele este legătura dintre Lectură și Scări. La prima vedere, nu par să aibă nimic în comun, dar, dacă stăm să medităm cu atenție, ambele definesc un urcuș, o trecere, o experiență care ne transferă dintr-un spațiu în altul, dintr-o stare în alta.

Arhitectural, scările sunt unul dintre principalele elemente decorative ale clădirilor istorice, care dăinuie în timp. Prin rămășițele acestor clădiri dobândim înțelegere arheologică a trecutului, dar putem și parcurge literalmente cărările pe care au mers odinioară personalități ale istoriei și literaturii.

Da, sunt genul de om absolut pasionat de istorie, cultură și civilizație universală, care stă pe o singură treaptă timp îndelungat, doar ca să se bucure cu adevărat de senzația dată de piatra străveche aflată sub piciorul meu. Acest gest aparent banal – de a rămâne pe o treaptă și de a simți tăria pietrei – seamănă izbitor cu momentele de lectură în care te oprești asupra unei pagini sau asupra unui cuvânt și lași timpul să curgă altfel. Scriitorul italian Italo Calvino spunea, în *De ce să citim clasici*, că adevăratele cărți „nu încetează niciodată să spună ceea ce au de spus”, chiar dacă cititorul rămâne blocat uneori la o singură propoziție. La fel ca scările, care invită la popas și contemplare, lectura cere încetinire pentru a prinde sensul profund al drumului.

Scările, asemenea cărților, sunt fragmente de memorie colectivă. Ele ne fac să înțelegem că nimic nu se pierde cu adevărat, ci doar se transformă. Gaston Bachelard, în *Poetica spațiului*, vorbea despre modul în care scările concentrează „imaginația verticalității”, un simbol al urcușului și al aspirației. În aceeași logică, lectura este și

ea o scară imaginară, unde fiecare pagină devine o treaptă spre alt orizont al gândirii.

Într-un fel, lectura este un labirint de trepte. Fiecare pagină te duce mai sus, dar și mai adânc, așa cum scările nu doar urcă, ci uneori coboară spre pivnițe sau trec prin coridoare neașteptate. Jorge Luis Borges, în *Biblioteca Babel*, imagina universul ca o bibliotecă infinită, cu galerii și coridoare nesfârșite, un spațiu în care cititorul rătăcește asemenea unui pelerin. Scările din acea bibliotecă imaginară nu erau doar elemente arhitecturale, ci simboluri ale infinitului și ale căutării neconținute a sensului. La Borges, fiecare carte este o lume, dar și o treaptă spre altă lume. Lectura devine un parcurs nesfârșit, unde cititorul urcă și coboară asemenea unui călător într-un labirint vertical. În această viziune, scările nu duc niciodată la o destinație finală, ci deschid mereu alte drumuri și alte galerii. Poate tocmai de aceea lectura seamănă atât de mult cu scările: ambele te invită la mișcare, dar niciuna nu îți promite un capăt absolut.

Lectura, asemenea scărilor, este și o formă de memorie vie. Mircea Eliade observa că orice urcuș presupune o regenerare, o renaștere simbolică. Cartea funcționează la fel: ne scoate din prezentul imediat și ne readuce în contact cu trecutul, cu vocile dispărute care continuă să ne vorbească.

Cartea *Lectura și scările* conține experiențe culturale, moduri prin care omul se apropie de sine prin literatură. Lectura acestor articole cere răbdare și capacitate de revelație. Poate că adevărata frumusețe a Lecturii și a Scărilor nu se află în destinație, ci în urcușul treptat pe care ni-l oferă, în timpul dăruit cunoașterii, în șansa de a atinge ceea ce altfel s-ar pierde. În această ascensiune lentă și plină de sens descoperim că trecutul și prezentul nu sunt două lumi separate, ci se întâlnesc pe o treaptă și o pagină de Carte.

Elena PINTILEI

ORCID 0009-0005-1294-4150

LECTURA CA BAZĂ PENTRU CULTURĂ, CUNOAȘTERE ȘI DEZVOLTARE: ȘAPTE ANI DE DIALOG INTERNAȚIONAL SUB EGIDA PROGRAMULUI NAȚIONAL *LECTURACENTRAL*

Elena HARCONIȚA

ORCID 000-0002-6449-7488

Rezumat:

În perioada 2019-2025, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, în parteneriat cu Ministerul Culturii și Clubul literar *Homo Aestheticus*, a organizat șapte ediții ale Conferinței Internaționale „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare”, în cadrul Programului Național *LecturaCentral*. Evenimentul a reunit peste 6.000 de participanți și 150 de vorbitori din 15 țări, devenind o platformă de dialog interdisciplinar și internațional despre rolul lecturii în educație, cultură și societate. Comunicările au abordat teme actuale: de la formarea competenței de lectură și digitalizare până la impactul inteligenței artificiale. Conferințele au promovat valorile europene, cooperarea profesională și rolul bibliotecilor ca centre de învățare și inovare, contribuind semnificativ la consolidarea unei culturi naționale a lecturii și la afirmarea lecturii ca prioritate strategică pentru dezvoltarea durabilă.

Cuvinte-cheie:

conferință, lectură, educație, reziliență culturală, colaborare, parteneriate.

Abstract:

In the years 2019-2025 the National Library of the Republic of Moldova, in partnership with the Ministry of Culture and the *Homo Aestheticus* Literary Club, organized seven editions of the International Conferen-

ce „Reading as a Basis for Culture, Knowledge and Development”, within the framework of the *Lectura-Central* National Program. The event brought together over 6,000 participants and 150 speakers from 15 countries, becoming a platform for interdisciplinary and international dialogue on the role of reading in education, culture and society. The papers addressed current topics - from the formation of reading skills and digitalization, to the impact of artificial intelligence. The conferences promoted European values, professional cooperation and the role of libraries as centers of learning and innovation, significantly contributing to consolidation of national reading culture and attestation of reading as a strategic priority for sustainable development.

Keywords:

conference, reading, education, cultural resilience, cooperation, partnerships.

Timp de șapte ani (2019-2025), Biblioteca Națională a Republicii Moldova, în parteneriat cu Ministerul Culturii și cu sprijinul Clubului literar *Homo Aestheticus*, a organizat Conferința Internațională „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare”, desfășurată în cadrul Programului Național *LecturaCentral*.

Atunci când rostim cifra *șapte*, gândul ne poartă inevitabil spre arhetipul său simbolic, format din cele trei dimensiuni ale existenței – informația, energia și materia – și regăsit în numeroase aspecte ale culturii, religiei și istoriei. Cifra șapte este considerată un protector al celor care caută sensul și adevărul, fie ei cercetători, spirite contemplative sau creatori de artă. În filosofie, aceasta se asociază cu căutarea înțelepciunii, a adevărului și a cunoașterii. O regăsim în cele șapte minuni ale lumii antice și moderne, în cele șapte note muzicale, în cele șapte culori ale curcubeului și cele șapte virtuți divine: credința, speranța, dragostea, prudența, dreptatea, curajul și înțelepciunea. Prin urmare, cifra șapte este un simbol al spiritului de observație, al cercetării, al rațiunii și al descoperirii, dar și al capacității de analiză și reflecție critică – valori care au stat la temelia

celor șapte ediții ale Conferinței Internaționale Interdisciplinare, desfășurate anual, cu precădere în luna septembrie.

De-a lungul acestor ediții, peste 6.000 de participanți au beneficiat de un cadru de dialog științific și cultural, iar transmisiunile, comunicările și articolele dedicate evenimentului au înregistrat peste 300.000 de accesări, extinzând semnificativ aria de impact a conferinței.

Cele circa 150 de comunicări prezentate au avut drept misiune descoperirea, observația, înțelegerea, inspirația și încurajarea participanților de a căuta răspunsuri, de a construi conexiuni și de a centra eforturile comune asupra dezvoltării competenței de lectură și consolidării rolului bibliotecii în acest demers. Au fost împărtășite experiențe valoroase, prezentate expoziții de carte și documente rare, precum și inițiative inovative de promovare a lecturii.

Astfel, conferințele desfășurate sub egida Programului Național *LecturaCentral* au demonstrat, de-a lungul anilor, importanța lecturii ca pilon esențial al culturii, educației și dezvoltării personale și comunitare. Aceste manifestări au oferit un cadru valoros de dialog profesional și de interconectare a bibliotecarilor, cercetătorilor, cadrelor didactice, scriitorilor și factorilor de decizie din diverse țări, facilitând schimbul de bune practici, idei inovatoare și experiențe internaționale [3].

Pe parcursul timpului, elementul distinctiv al acestor întruniri a fost abordarea complexă și interdisciplinară a lecturii – analizată nu doar ca act cultural și educațional, ci și ca fenomen social, terapeutic și resursă spirituală. Conferințele au oferit un cadru amplu de reflecție asupra politicilor și reglementărilor în domeniul lecturii, a fundamentelor științifice și a studiilor sociologice privind lectura în lume și în Republica Moldova, reunind bune practici și viziuni inovatoare într-un dialog viu, care inspiră. Acestea s-au remarcat nu doar prin tematica amplă și abordările interdisciplinare, ci și prin impactul concret asupra vieții culturale și educaționale din Republica Moldova. Un rezultat semnificativ al acestor manifestări a fost și declararea anului 2020 drept „An al Lecturii”, recunoaștere care

a subliniat importanța strategică a promovării lecturii în societate.

În timp, conferințele au devenit o veritabilă platformă de coagulare a eforturilor instituționale și individuale dedicate cultivării interesului pentru lectură, reunind structuri și personalități cu responsabilități majore în domeniu, remarcându-se prin schimbul valoros de experiențe internaționale și prin conturarea unei viziuni unitare asupra lecturii – înțeleasă ca abilitate esențială de viață, fundament al dezvoltării personale și profesionale [1].

Profilul participanților a fost unul divers și reprezentativ: scriitori, ambasadori, oameni politici și de afaceri, bibliotecari, pedagogi, jurnaliști, cercetători științifici. În total, peste 150 de vorbitori au reprezentat Republica Moldova, România, Ucraina, Franța, Japonia, SUA, Cehia, Lituania, Letonia, Georgia, Spania, Polonia, Marea Britanie și Germania, conturând un dialog internațional de idei și experiențe. Manifestările au fost onorate de participarea unor personalități marcante din mediul administrativ, academic și cultural, printre care: Sergiu Prodan, ministrul culturii al Republicii Moldova; Oleg Serebrian, ambasadorul Republicii Moldova în Germania; Andrei Chistol, secretar de stat în domeniul culturii; Ion Sturza, politician, om de afaceri; Nicolae Dandiș, primarul municipiului Cahul; Vasile Cemortan, președintele raionului Drochia; academicianul Mihai Cimpoi; Nina Corcinschi, director al Institutului de Filologie Română „B.P. Hasdeu”; Mariana Cocieru, cercetător științific, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”; Nicolae Leahu, dr., conferențiar universitar, șef al Catedrei de literatură română și universală a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, scriitor, critic literar și publicist; Tatiana Ciocoi, dr. habilitat, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova; Adrian Ghicov, dr. habilitat, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; Nelly Țurcan, dr. habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Republica Moldova; Iulian Filip, dr. în filologie, poet, dramaturg, folclorist; Lucia Țurcanu, dr. în filologie, critic literar, cercetător științific, Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai

Eminescu”, Ipotești; Gheorghe Erizanu, fondator și director al Editurii „Cartier”; Dorian Furtună, cercetător științific, etnolog, autor de volume dedicate tradițiilor populare, și numeroși alți specialiști și promotori ai culturii și lecturii.

Prin prestigiul invitațiilor, diversitatea temelor și deschiderea spre cooperare internațională, Conferința Internațională „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare” s-a impus drept un reper esențial în cultura lecturii contemporane și un spațiu de reflecție colectivă asupra viitorului educației prin lectură [3].

O prezență constantă și activă în cadrul fiecărei ediții a conferinței a fost Elena Pintilei, director general al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, care a subliniat capacitatea conferinței de a se adapta nevoilor timpului și de a integra obiectivele naționale și europene privind promovarea lecturii. Ea a evidențiat, totodată, profesionalismul și potențialul organizatorilor, în special al Verei Osoianu, director adjunct, al Victoriei Vasilica și Angelei Drăgănel, șefi de secție, care au reușit să atragă un public divers și implicat, inclusiv colegi din spațiul Uniunii Europene, purtători de experiențe și instrumente moderne destinate valorificării atât a cărții tradiționale, cât și a resurselor electronice.

Impactul acestor manifestări s-a concretizat și prin consolidarea parteneriatelor profesionale internaționale, stabilite cu numeroși experți și instituții de prestigiu: Yoshihiro Katayama, ambasadorul Japoniei în Republica Moldova; Barbara Lison, președinte IFLA; Adrian Cioroianu, director general al Bibliotecii Naționale a României; Grant Harris, șef al Diviziunii Europene; Louis Bayard, Maureen Corrigan și David Ignatius, Biblioteca Congresului (USA); Tomasz Grusz-Kowski, The National Library of Poland, Head of IFLA PAC Centre; Linda Jansová, specialist în științele informației la Institutul de Biblioteconomie, Biblioteca Națională a Republicii Cehe; Evija Vjaterė, Maija Treile și Silvija Tretjakova, Biblioteca Națională din Letonia; Alina Oancea, Impact Training, București; Ioan Milică, director general al Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu”, Iași (România); Sandra Niebuhr-Siebert, profesor dr.,

University of Applied Sciences Clara Hoffbauer, Potsdam (Germania); Susanne Teichmann, Head of Information & Library, Goethe Institute Bucharest (Germania); Ian Anstice, editor (Marea Britanie); Vit Richter, director, Institutul de Biblioteconomie al Republicii Cehe; Zlata Houšková, membru al comitetului executiv al Asociației Bibliotecarilor și a Specialiștilor în Informare din Republica Cehă; Linda Jansová, specialist în științele informației la Institutul de Biblioteconomie, Biblioteca Națională a Republicii Cehă; Lola Sanaia, Biblioteca Națională Parlamentară a Georgiei; Ivona Olariu, dr., reprezentant al Asociației Universităților, Institutelor de Cercetare-Dezvoltare și Bibliotecilor Centrale Universitare din România „Anelis Plus”, BCU „Mihai Eminescu”, Iași (România); Lola Sinaia, National Parliamentary Library of Georgia; Ester Omella, șef pentru Planificare Teritorială și Calitate a Bibliotecilor Consiliului Provincial din Barcelona (Spania); Iryna Biriukova, director general al Bibliotecii Naționale de Cercetare din Odesa (Ucraina) ș.a.

Comunicările prezentate au adus în prim-plan diversitatea și interdisciplinaritatea abordărilor, explorând teme variate – de la formarea caracterului prin lectură și tendințele contemporane de lectură până la utilizarea inteligenței artificiale și la proiecte inovatoare sau studiile dedicate obiceiurilor de lectură din diferite țări.

De fiecare dată, conferințele au pus în lumină rolul bibliotecilor ca spații de promovare a valorilor europene și centre de educație permanentă, subliniind importanța digitalizării și a accesului deschis ca modalități de extindere a publicului cititor și de democratizare a cunoașterii. Accentul pus pe promovarea valorilor europene, pe digitalizarea resurselor și pe integrarea noilor tehnologii a evidențiat capacitatea lecturii de a se adapta provocărilor contemporane, dar și necesitatea unei strategii naționale coerente în domeniu. Participarea interdisciplinară și internațională a reliefat rolul colaborării în consolidarea capitalului cultural și intelectual al societății, precum și importanța parteneriatelor între instituții educaționale, culturale și comunitare [4].

Activitățile dedicate lecturii – de la cluburi, programe

educaționale și inițiative comunitare până la proiecte inovatoare de promovare a lecturii – au demonstrat că lectura poate sprijini dezvoltarea competențelor critice, a rezilienței și a identității culturale. În acest context, promovarea unei strategii naționale integrate și consolidarea colaborării interinstituționale se conturează drept pași esențiali pentru menținerea interesului pentru lectură pe termen lung și pentru dezvoltarea durabilă a culturii cititului.

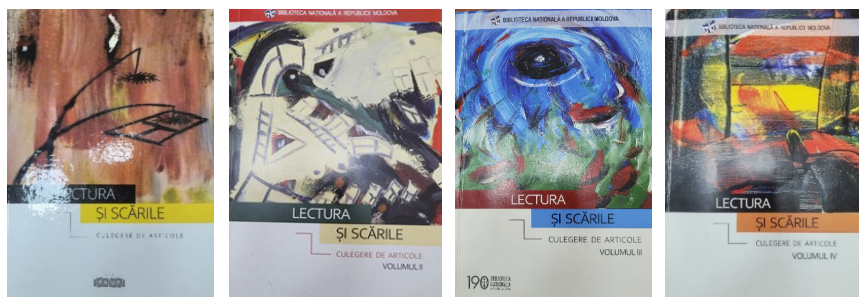
În ansamblu, conferințele au reconfirmat că lectura rămâne un instrument fundamental pentru educarea și modernizarea societății, pentru consolidarea culturii civice și pentru crearea unei comunități informate, unite și implicate. Participanții au subliniat necesitatea elaborării unei Strategii Naționale a Lecturii și a unei cooperări mai strânse între școală, familie, biblioteci, editori și sectorul cultural, pentru a transforma lectura într-o prioritate națională.

Evenimentele, desfășurate, de regulă, pe parcursul a două-trei zile, au fost organizate în format hibrid, îmbinând sesiunile offline, găzduite în incinta Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, cu participările online. În premieră, în anul 2025, cea de-a doua zi a conferinței s-a desfășurat și într-un alt spațiu simbolic – la Biblioteca Publică Raională „Julian Filip” din Drochia [5].

Conferințele s-au derulat în două limbi: română și engleză, accentuând deschiderea internațională a dialogului științific și cultural.

Publicarea materialelor conferințelor în regim de Acces Deschis în Repozitoriul Tematic Național Mold-LIS (<http://moldlis.bnrm.md/>) asigură continuitatea dialogului profesional și oferă un cadru propice pentru reflecție, schimb de idei și formulare de noi perspective asupra viitorului lecturii.

Informațiile privind Programul *LecturaCentral* și Conferința Internațională „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare” sunt publicate pe site-ul *The Conference of European National Librarians* (CENL), contribuind la promovarea internațională a acestor inițiative și la consolidarea vizibilității lor în comunitatea profesională globală [2].

Referințe bibliografice:

1. ATAMAN, Viorica. *Interesul scăzut față de lectură – de vină ar fi tehnologiile, discuții la Biblioteca Națională: despre conferința internațională „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare”*. Disponibil: <https://eucitesc.md/2019/09/26/interesul-scazut-fata-de-lectura-de-vina-ar-fi-tehnologiile-discutii-la-biblioteca-nationala/> [accesat 2025-09-30].
2. DRĂGĂNEL Angela și Mariana KIRIAKOV. *NL Moldova: „Reading as a Pillar of Culture, Knowledge, and Development” International Conference*. Disponibil: <https://surl.lt/ltxzhi> [accesat 2025-09-25].
3. *Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare*. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=3TErppae3o> [accesat 2025-09-10].
4. OSOIANU, Vera. *Conferința „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare”: mesaj de final*. Disponibil: <https://clubbib2.wordpress.com/2019/09/26/conferinta-lectura-ca-baza-pentru-cultura-cunoastere-si-dezvoltare-mesaj-de-final/> [accesat 2025-09-25].
5. STAMATI, Doinița. *La Drochia a avut loc Conferința Internațională „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare”*. Disponibil: <https://frex.ro/3GpKj> [accesat 2025-09-12].

CAPITOLUL I

Lectură, cunoaștere și gândire critică

MOLDOVENII, BIBLIOTECA ȘI LECTURA (2)¹

Vera OSOIANU

ORCID 0000-0001-8509-8796

Rezumat:

Criza lecturii despre care se discută în contextul extinderii internetului este percepută de mai multe personalități din Republica Moldova ca o pistă falsă. Unii consideră că se citește la fel de mult ca anterior, dacă nu chiar mai mult, dar se citește altceva și altfel. Problema este calitatea lecturii și faptul că se citește mai multă literatură de plăcere și mai puțină de dezvoltare personală și profesională, care în timp poate influența situația materială.

Cuvinte-cheie:

lectură, beneficiile lecturii, lectură de plăcere, lectură de dezvoltare profesională, Programul Național *LecturaCentral*.

Abstract:

Reading crisis that is discussed in the background of expansion of the internet is perceived by several personalities from the Republic of Moldova as a false lead. Some believe that they read as much as before but read something else and differently. The problem is the quality of reading and the fact that more literature is read for pleasure and less for personal and professional development, which over time can influence the material situation.

Keywords:

reading, the benefits of reading, reading for pleasure, reading for professional development, *Lectura-Central* National Program.

¹ *Lectura și scările*. Chișinău, 2023. p. 10. ISBN 978-9975-119-58-0.

În contextul modernizării spectaculoase a tehnologiilor, extinderii internetului, impunerii tot mai rapide și insistente a inteligenței artificiale se discută, de multe ori în contradictoriu, despre criza lecturii. Discuțiile nu sunt străine nici mediului academic, dar nici cercurilor largi de intelectuali din spațiul nostru.

Mulți cercetători consideră însă că alarma invocată tot mai frecvent este una falsă. De aceeași părere este și scriitorul, politologul, diplomatul și politicianul Oleg Serebrian, care menționa într-un eseu despre importanța lecturii: „Eu cred că se citește cel puțin la fel de mult ca și acum o jumătate de veac, dacă nu chiar mai mult. Se schimbă mai curând forma lecturii. Fără îndoială se citește altceva și altfel...”[1]

De asemenea, într-un eseu despre importanța lecturii, Iurie Colesnic, scriitorul și cercetătorul istorico-literar, se întreabă și el dacă acum se citește mai mult sau mai puțin decât anterior: „Cu mulți, mulți ani în urmă, un cărturar, care a fost cronicarul Miron Costin, a descoperit că «nu ieste alta și mai frumoasă, și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decât cetitul cărților». Și spusa lui s-a confirmat perfect până în mileniul trei, când au apărut ispitele tehnologice performante și locul cărții a început să fie substituit de cartea electronică, de rețelele de socializare. Și omenirea, făcând statistica după cărțile împrumutate la biblioteci sau cumpărate în librării, a ajuns la concluzia că contemporanul nostru citește mai puțin în comparație cu generațiile precedente. Este o concluzie pripită și, în esență, neadevărată. Contemporanul nostru, care 16-18 ore stă pe rețelele de socializare, citește mai mult ca predecesorii săi, problema este alta – calitatea materialului lecturat”.

Despre calitatea resurselor putem judeca în baza ratei medii de înnoire a colecțiilor. În ultimii cinci ani rata medie de înnoire a cărților în bibliotecile publice a constituit aproximativ 70 de ani. Atunci când vorbim despre biblioteca publică, invocând rolul acesteia de garant al protecției sociale în cultură, avem în vedere și accesul la cărțile de valoare pe care nu toată lumea și le poate permite în biblioteca personală.

Este greu de afirmat cât de corect este să apelăm, cu diverse ocazii, la distanță de trei secole la afirmația lui Dimitrie Cantemir că

„moldovenii nu se prea trag la carte”. Pentru timpurile noastre, mai aproape de adevăr sunt afirmațiile scriitorului și publicistului Val Butnaru, care în eseu „Cetitul la moldoveni” menționează, o dată în plus, că „Sub zodia celor două afirmații perfect valabile (Miron Costin și Dimitrie Cantemir n. a.) s-au format generații întregi de intelectuali basarabeni”.

Este adevărat și faptul că moldovenii au avut încredere că învățarea și cunoștințele la care se ajunge prin lectură le pot „scoate copii în lume”. Nu numai orașenii, dar și gospodarii satelor făceau odinioară și fac în continuare eforturi uriașe pentru a-și vedea copilul sau copiii la o instituție de învățământ. Lectura este văzută ca o cale sigură spre ascensiune, succes, prosperitate. Țăranii înțelepți vedeau în carte o cale sigură „de a scăpa copiii de sapă”. Părinții, chiar și cei cu puțină carte, încurajau atracția copiilor pentru lectură. Aceasta avea un loc aparte în familii. Și anterior, dar și acum, nu există bucurie mai mare decât să vezi copilul cu o carte în mână. Nadejda Pădure, directoarea Bibliotecii Publice Raionale din Strășeni, menționează într-un eseu despre lectură că, în locurile de unde i se trag rădăcinile, „pe lângă un copil care citea toți treceau în vârful degetelor, fără a îndrăzni să-l deranjeze cu ceva”.

Convingerea scriitoarei Claudia Partole este: „Lectura, în esența ei, nu poate fi o pasiune destinată unei anumite vârste sau categorii sociale, ea este plăcerea pe care o poate avea oricine, în aceeași măsură, fie copil, fie adult, fie om de stat sau simplu cetățean”. Merită de insistat aici asupra omului de stat, atitudinea căruia vizând lectura are efecte nu numai asupra sa, dar și asupra persoanelor care depind de deciziile pe care le ia ca decident, inclusiv pe segmentul lecturii.

Și dacă omul de stat nu este pasionat de lectură, nu înțelege rostul lecturii, cum va proceda cu lectura celorlalți? Articolul 40. „Bugetul bibliotecilor publice” din *Legea nr. 160/2017 cu privire la bibliotecile* prevede: „Administrația publică alocă anual mijloace financiare bibliotecilor publice pentru procurarea a minimum 50 de titluri de documente la 1000 de locuitori”[4]. Dar este oare suficient? Organizații de profil precum IFLA/UNESCO recomandă 250 de volume la 1000 de locuitori și tot nu pare a fi suficient[2].

Promovarea cărții și a lecturii implică o galerie întregă de

actori cu influențe mai mult sau mai puțin accentuate, dar nu încap nicio îndoială că lectura trebuie să fie prerogativa statului. Niciunui guvern nu-i poate fi indiferent faptul că cetățenii citesc sau nu și ce anume aceștia citesc. Lecturile de calitate sunt temelia pe care se dezvoltă persoane de bună calitate, iar niște cărți obscure, depășite moral pot lucra la distrugerea personalității. Și acest adevăr este valabil pe parcursul întregii vieți.

O temă, în jurul căreia nu există un consens nici la nivel internațional și nici în mediul cultural de la noi, ține de lectura de necesitate/lectura de plăcere.

Sunt bine-cunoscute la acest subiect convingerile scriitorului britanic Neil Gaiman prezentate în articolul „De ce viitorul nostru depinde de bibliotecă, lectură și fantezie?”, citat pe larg imediat după apariție, dar și acum, după trecerea mai multor ani, cu diferite ocazii.

Mario Vargas Llosa, laureat al Premiul Nobel pentru literatură în anul 2010, menționa următoarele: „În opinia mea, ficțiunile literare sunt motorul progresului și motorul umanității. Marele ficțiuni ale literaturii ne pun față în față cu problemele reale ale umanității, ne duc mai departe de suprafața lucrurilor”[5].

De amintit, în acest context, cum s-au îmbinat cunoștințele științifice și progresele tehnologice ale vremii în romanele lui Jules Verne.

O apreciere serioasă pentru lectura de plăcere găsim la Val Butnaru: „Ca romancier, trag spuza mereu la turta mea și recomand cu înflăcărare lectura textelor de ficțiune. Doar de aici poate veni salvarea sufletelor noastre rănite... astfel îmi vine sa exclam când vad vreun tânăr derutat în fața polițelor de volume dintr-o bibliotecă plină ochi de cărți valoroase. Un roman bun, spre deosebire de un tratat științific important, îl va face sa sufere profund și să se bucure sincer, sa râda fara griji și sa se întristeze pe neprins de veste, tulburându-i metafizic sentimentele și gândurile”.

O cu totul altă abordare găsim la criticul literar, poeta și cercetătoarea Maria Pilchin: „Cred că mulți vor vorbi despre beneficiile cititului de beletristică, de cărți motivaționale. Și le dau dreptate, e vorba de o lectură plăcută și formativă. Eu însă voi rămâne în nișa

cărții științifice și a celei de popularizare a științei, raft care va fi ignorat, cu siguranță, și de această dată. Doar că eu voi insista pe o promovare digitală a acestor texte”. Idei similare găsim și în cugetările despre lectură ale etologului, scriitorului, gânditorului Dorian Furtună.

Ca să împace pe toată lumea, Ion Sturza, politician, om de afaceri, fost prim-ministru al Republicii Moldova, mărturisește că întotdeauna are pe noptieră cărți reprezentând mai multe genuri literare, atât „cărți serioase”, pe care le consideră exerciții pentru minte, cât și cărți de ficțiune – exerciții pentru suflet.

Ar da de gândit aici rezultatele unor studii care demonstrează că oamenii bogați citesc mai mult cărți pentru dezvoltarea personală și profesională, în timp ce oamenii săraci citesc, mai mult, de plăcere. Este și constatarea studiului „Lectura în comparație intergenerațională”, care relevă că partea leului dintre cititorii bibliotecilor publice citesc literatură artistică.

Situația constatată de studii, dar și multiplele dovezi scrise trebuie luate în considerare la elaborarea strategiilor sau planurilor de promovare a lecturii. Un echilibru între diferite genuri de lecturi este mai mult decât binevenit.

Lectura electronica/lectura în format tradițional este o altă temă – subiect de intense dezbateri. Sunt cunoscute și vehiculate în acest sens părerile despre lectura electronica expuse de Umberto Eco, Steve Coffman etc.

Ani la rând biblioteca a avut o preocupare foarte serioasă: păstrarea echilibrului între promovarea cărții și promovarea informației. Acum când lupta pentru informație a fost pierdută și monopolul se concentrează în mâna gigantilor din industria internetului, bibliotecile trebuie să se concentreze pe promovarea cărții și oferirea serviciilor.

Toate activitățile centrate pe carte sunt încurajate și în era internetului. Poate acum mai mult decât oricând. De ce oamenii preferă calculatorul cărților? Răspunsul este simplu: gadgeturile oferă imagini de-a gata. Lectura îndeamnă să faci un efort, să gândești și, ca urmare, dezvoltă imaginația. Un final trist al cărții poate fi rescris, dar de câtă imaginație ai nevoie pentru aceasta!

Pentru a ține cartea pe pedestalul ocupat de secole și chiar milenii, în întreaga lume, bibliotecile amplifică eforturile pe dimensiunea cărții și, la fel, procedează alte instituții și organizații adiacente cărții. Așa au apărut Institutul cărții și al lecturii în SUA, Franța, România; Agenția Lecturii în Anglia, Fundația ProLectură în Germania; Fundația Lectură și scris în Olanda etc.

Această tendință a fost îmbrățișată și de instituțiile adiacente cărții și lecturii din Republica Moldova. De remarcat, în acest context, mai multe programe sub egida Ministerului Culturii: Programul pentru editarea cărții naționale, Programul Național *Acces la Cultură*, trei programe mari gestionate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova, BNC „Ion Creangă” și Muzeul Național al Literaturii Române, respectiv Programul Național *LecturaCentral* (PNLC), Campaniile Naționale de Promovare a Lecturii *Citim împreună* și *Cartea deschisă*.

Cum pot contribui proiectele dedicate gen PNLC, cum pot pune umărul spre a face lumea mai bună? La edițiile de început ale Programului Național *LecturaCentral*, care din start și-a trasat scopuri de perspectivă foarte clare, gravitând pe multiplicarea mesajului despre importanța cărții și a lecturii și motivarea cercurilor largi de cetățeni să pună mâna pe carte, au fost invocate cele mai grele argumente pro carte și lectură, aducând în prim-plan cugetări importante la temă din literatura universală, pedălând pe citate arhicunoscute despre valoarea lecturii.

Ediția a VIII-a, 2025 a PNLC s-a concentrat masiv pe valorificarea personalităților locale: scriitori, istorici, jurnaliști etc. Toți aceștia au fost adunați sub genericul Campaniei „Scriitorul la el acasă”, care a presupus organizarea a 150 de activități cu implicarea a 50 de personalități, pretutindeni în localitățile țării (sate, orașe, municipii). Scopul acestei ediții a PNLC a fost fidelizarea personalităților implicate și a bibliotecarilor responsabili de organizare. În acest sens, au fost procurate cărțile personalităților implicate, respectiv câte 48 de cărți per fiecare autor. În total au fost procurate 1.844 de exemplare. Seturile de cărți au fost oferite bibliotecilor cu cea mai activă implicare în desfășurarea programului.

Tot în scop de fidelizare a autorilor a fost editată a 2-a ediție,

revăzută și completată, a lucrării „Lectura la răscrucea drumurilor salvatoare” [3], cu eseurile pro carte și lectură sau impresiile de lectură ale personalităților implicate, care n-au figurat în ediția precedentă. Lucrarea inserează și o selecție de citate despre carte și lectură din lucrările semnate de personalitățile angajate în mai multe ediții ale PNLC. Este suficient să faci o trecere în revistă a citatelor selectate din autorii cu care s-a lucrat în PNLC ca să-ți clădești un argument puternic pro lectură.

A fost editat *Calendarul (de masă) 2026*, având ca protagoniști personalitățile care nu s-au regăsit în *Calendarul 2025*.

Conferința „Lectura ca bază pentru cultură, cunoaștere și dezvoltare” este elementul integrator între experiențele acumulate la nivel internațional și național. La cele șapte ediții, conferința a întrunit specialiști de marcă din SUA, Regatul Unit, Cehia, România, Ucraina, Lituania etc., cu cele mai interesante experiențe centrate pe promovarea lecturii. Elementul național a fost reprezentat de actori diferiți: bibliotecari, cadre didactice, librari, scriitori, educatori, decidenți de diverse ranguri și nivel de responsabilitate. Lucrările mai relevante au fost publicate în volumele „Lectura și scările”. Pentru bibliotecari și alți specialiști dedicați promovării lecturii au fost elaborate lucrări metodologice, organizate instruirii, oferită asistență de specialitate.

Mario Vargas Llosa, într-un dialog cu Gabriel Liiceanu se arată încrezut: „Dacă marea literatură ar ajunge la cât mai mulți, lumea în care trăim ar fi mult mai bună.” Afirmția este perfect valabilă și pentru eforturile realizate prin PNLC. Aria geografică a PNLC include aproape toate centrele municipale și raionale, începând cu Edineț, Ocnița, Bălți și terminând cu Cahul, Ceadâr-Lunga, Taraclia.

În același dialog cu Gabriel Liiceanu, menționat mai sus, laureatul peruan al Premiului Nobel menționa: „Cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat în viață a fost să învăț să citesc” [5]. Despre aceasta este Programul Național *LecturaCentral* și toate activitățile organizate în cadrul lui, inclusiv și conferința „Lectura ca bază pentru cunoaștere și dezvoltare” – să convingem cât mai multă lume cât de importantă este lectura. De fapt, toate activitățile de promovare a lecturii sunt (dacă ar fi să împrumut un gând de la Lucia Argint,

pescuit de pe Facebook): „pentru cei care nu se mulțumesc cu a fi, ci cresc cu fiecare rând citit, clădind poduri spre cine vor să devină”.

Ar fi ușor de realizat niște calcule de ordin financiar, dar impac-tul bibliotecii se vede în generații și ținta activităților acolo trebuie orientată.

Și totuși... ediția 2025 a Programului Național *LecturaCentral* a fost una cu totul ieșită din comun, una absolut deosebită. „Scriitorul la el acasă” trebuie și are toate șansele să reziste în timp, adunând în jurul lui alte generații de intelectuali din Republica Moldova.

Referințe bibliografice:

1. *Cartea și lectura în viața personalităților : Impresii de lectură / Biblioteka Națională a Republicii Moldova ; coordonatori de ediție: Vera Osoianu, Natalia Ghimpu ; director general: Elena Pintilei. Chișinău: BNRM, 2022. 100 p. ISBN 978-9975-3510-9-6. Disponibil: URI <http://moldlis.bnrm.md/handle/123456789/1519> [accesat 2024-08-10].*
2. IFLA. *Public Library Service Guidelines. 2nd, completely revised edition / edited by Christie Koontz and Barbara Gubbin. ISBN 978-3-11-0. Disponibil: <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/38972f05-5a77-46ce-a67f-aaa7c7e3eb42/content> [accesat 2024-08-10].*
3. *Lectura la răscrucea drumurilor salvatoare: Recomandări în sprijinul celebrării primei ediții a „Zilei Naționale a Lecturii” / Biblioteca Națională a Republicii Moldova ; ediție coordonată de Vera Osoianu, Ecaterina Dmitric ; contribuții: Vera Osoianu [et al.] ; director general: Elena Pintilei. Chișinău: BNRM, 2023 (Primex-Com). 86 p. : fot., tab. Bibliografie: p. 72-84. Referințe bibliografice la sfârșitul articolului. ISBN 978-9975-119-57-3. Disponibil: <http://moldlis.bnrm.md/items/0600bf56-a173-480d-84ad-1bea463be098> [accesat 2024-08-10]*
4. Lege cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120694&lang=ro [accesat 2024-08-10].
5. VARGAS Llosa, Mario; LIICEANU, Gabriel. *Chipuri ale răului în lumea de astăzi: Mario Vargas Llosa în dialog cu Gabriel Liiceanu. București: Humanitas, 2007. 164 p. ISBN 978-606-097-495-6.*

FORMAREA PROFESIONALĂ CONTINUĂ ÎN SPIRITUL VALORILOR EUROPENE ȘI AL INTEGRĂRII EUROPENE A REPUBLICII MOLDOVA

Ludmila CORGHENCI

ORCID 0000-0002-0248-9108

Rezumat:

În articol se abordează formarea profesională continuă a personalului de specialitate din biblioteci drept o valoare europeană, or, în contextul procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, centrarea bibliotecilor/bibliotecarilor pe aceasta este deosebit de importantă. Autorul aduce argumente despre implicarea personalului din biblioteci în dezvoltarea profesională continuă prin analize statistice comparate pentru perioada 2023-2024.

Cuvinte-cheie:

formarea profesională continuă, personal de specialitate din biblioteci, educație nonformală, educație informală.

Abstract:

This article approaches the continuous professional education of specialized library staff as an European value. The focusing on it of libraries and librarians is particularly important in the context of the European integration process of the Republic of Moldova. The author motivates the positioning of library staff for continuous professional development, using statistical comparative analysis for the period 2023-2024.

Keywords:

continuing professional training, specialized library staff, non-formal education, informal education.

Formarea profesională continuă, abordată în contextul creșterii valorii capitalului uman în condițiile informatizării, globalizării și ale crizelor sociale, economice și sociale, capătă noi conținuturi și perspective.

Documentele de politici și strategii europene

În *Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene* (UE), Articolul 14 „Dreptul la educație”, se declară: „orice persoană are dreptul la educație, precum și la accesul la formare profesională și formare continuă” [1]. Politicile și acțiunile din cadrul UE demonstrează că formarea profesională continuă (FPC) este esențială pentru construirea unei societăți caracterizate prin coeziune, incluziune și competitivitate. Cu certitudine, educația și formarea sunt în centrul agendei strategice politice a UE.

Recomandarea Consiliului UE din 24 noiembrie 2020 privind educația și formarea profesională (EFP) pentru competitivitate durabilă, echitate socială și reziliență (2020/C 417/01), identificând educația și formarea profesională drept „educația și formarea care vizează să înzestreze tinerii și adulții cu cunoștințe, abilități și competențe necesare în anumite profesii sau, mai pe larg, pe piața muncii. Acestea pot fi furnizate în contexte formale și informale, la toate nivelurile Cadrului european al calificărilor, inclusiv la nivel terțiar, dacă este cazul” [7], stipulează acțiuni și investiții în conformitate cu 21 de principii, acestea fiind prezentate după cum urmează:

- Educația și formarea profesională sunt suficient de flexibile pentru a se adapta la schimbările de pe piața muncii.
- Flexibilitatea și oportunitățile de evoluție se află în centrul educației și formării profesionale.
- Educația și formarea profesională sunt un motor al inovării și al creșterii, ele pregătesc terenul pentru tranziția digitală și cea verde, precum și pentru profesiile foarte solicitate.
- Educația și formarea profesională sunt o opțiune atractivă bazată pe furnizarea modernă și digitalizată a cursurilor de formare a competențelor.
- Educația și formarea profesională promovează egalitatea de șanse.

- Educația și formarea profesională se bazează pe cultura asigurării calității.

Rezoluția Consiliului UE privind un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării în perspectiva realizării și dezvoltării în continuare a spațiului european al educației (2021-2030) (2021/C 66/01) identifică pentru deceniul curent 5 priorități strategice. Prioritatea „Transformarea învățării pe tot parcursul vieții într-o realitate pentru toți” orientează domeniul spre: centrarea pe calitatea educației formale, nonformale și informale, într-o perspectivă holistă (sistemică); permisibilitatea și flexibilitatea cursurilor de învățare; adresabilitate și atractivitate; validarea învățării nonformale și informale; abordările individuale în mediile de învățare la locul de muncă; cooperare etc”. [8].

Rezoluția Consiliului UE privind un nou plan european pentru învățarea în rândul adulților (2021-2030) (2021/C 504/02) susține și concentrează eforturile pe următoarele aspecte [9]:

- optimizarea managementului proceselor de formare profesională continuă (cooperare și parteneriat între părțile interesate la nivel național, local și instituțional; finanțarea eficientă a inițiativelor de învățare etc.);
- furnizarea și utilizarea oportunităților de învățare continuă (sensibilizare și furnizare de oportunități; previzionarea competențelor și a necesităților de instruire; diversificarea și personalizarea instruirilor etc.);
- creșterea accesibilității și calității instruirilor (profesionalizarea capacităților formatorilor și formabililor; incluziunea socială și culturală; dezvoltarea continuă a metodelor de monitorizare, evaluare și îmbunătățirea calității instruirilor etc.).

La 30 noiembrie 2020, miniștrii responsabili de educația și formarea profesională din statele membre ale UE, țările candidate și țările SEE-AELS (Spațiul Economic European – Asociația Europeană a Liberului Schimb), partenerii sociali europeni și Comisia UE au aprobat *Declarația de la Osnabrück 2020 privind educația și formarea profesională ca factor de redresare și de tranziție justă către*

economii digitale și verzi. Documentul a stabilit noi acțiuni de politică pentru a completa Recomandarea Consiliului privind educația și formarea profesională pentru competitivitate durabilă, echitate socială și reziliență:

- promovarea rezilienței și a excelenței prin educație și formare profesională de calitate, flexibilă și favorabilă incluziunii;
- stabilirea unei noi culturi a învățării pe tot parcursul vieții, care să pună accentul pe relevanța educației formale și profesionale și a digitalizării;
- promovarea sustenabilității;
- dezvoltarea unui spațiu european al educației, al formării profesionale și al unui învățământ profesional și tehnic internațional [3].

Menționăm *Decizia (UE) 2023/936 a Parlamentului European și a Consiliului, din 10 mai 2023, privind Anul european al competențelor* [2], având drept obiectiv general promovarea în continuare a unei mentalități favorabile recalificării și perfecționării, în conformitate cu competențele naționale, dreptul intern și practicile naționale. Inițiativa aceasta a declarării *Anului european al competențelor* a reliefat și a contribuit la:

- promovarea unor investiții sporite, mai eficace și mai favorabile incluziunii la toate nivelurile, din partea angajatorilor publici și privați;
- întărirea relevanței și a furnizării competențelor prin cooperarea strânsă cu partenerii sociali transsectoriali și sectoriali, cu serviciile publice și private de ocupare a forței de muncă etc.;
- corelarea aspirațiilor, nevoilor și a seturilor de competențe ale persoanelor, inclusiv a competențelor dobândite în timpul mobilității, cu nevoile și oportunitățile de pe piața forței de muncă, în special cu cele oferite de tranziția verde și de tranziția digitală, de noile sectoare emergente;
- atragerea persoanelor din țări terțe ale căror competențe sunt necesare în statele membre, prin promovarea oportunităților de învățare, inclusiv, acolo unde este necesar, prin educația și formarea lingvistică, dezvoltarea competențelor și mobilitatea și prin facilitarea recunoașterii calificărilor [2].

Raportul IFLA privind tendințele de dezvoltare a bibliotecilor – 2024 identifică 7 orientări, tendințe, care solicită noi viziuni și noi conținuturi privind competențele bibliotecarilor:

- Practicile de cunoaștere se schimbă.
- Inteligența Artificială și alte tehnologii transformă societatea (explorarea potențialului tehnologiilor).
- Încrederea se renegociază (restabilirea încrederii în instituții, guvern, mass-media, mișcarea deschisă).
- Cunoștințele și abilitățile devin mult mai complexe.
- Tehnologiile digitale sunt distribuite inegal.
- Sistemele informaționale folosesc mai multe resurse (cu accent pe biblioteca verde).
- Oamenii caută noi conexiuni comunitare (a împărtăși spații și resurse, noi moduri de comunicare) [4].

Este o valoare și o prioritate formarea profesională continuă pentru personalul de specialitate din bibliotecile din Republica Moldova?

În Republica Moldova, politica de formare profesională continuă este racordată la politicile educaționale ale statului, dar și la cele europene și internaționale. În *Legea nr. 160 din 2017 cu privire la biblioteci* sunt stipulate două articole (Art. 26 și Art. 27) care se referă la formarea profesională de bază și continuă.

Conform datelor statistice oficiale din numărul total al personalului de specialitate din biblioteci (3.868) au participat cel puțin la o activitate de educație formală sau nonformală 3.465 de persoane. Deci, 403 persoane au rămas în afara procesului (circa 10%) (situația la 1 ianuarie 2024).

Implicarea bibliotecarilor în educația profesională formală este relevantă prin următorii indicatori: în medie pe țară, un bibliotecar a participat la 15 ore academice de educație formală; per bibliotecar din învățământ, acest indicator constituie 10 ore academice, din bibliotecile naționale – 25 ore; din cele publice – 18 ore, din cele specializate – 3 ore. Pentru personalul de specialitate din biblioteci-

le din învățământul superior: unei persoane îi revin circa 20 de ore; pentru cel din bibliotecile din centre de excelență și colegii – 7 ore; din școli profesionale – circa 2 ore; din școli, licee și gimnazii – circa 9 ore. Dacă comparăm acești indicatori cu cei prevăzuți de cadrul național de reglementare a evaluării bibliotecilor, conchidem că e necesară eficientizarea implicării în instruire de educație formală a personalului de specialitate din bibliotecile specializate, din școli profesionale și din școli, gimnazii și licee.

Cum se implică bibliotecarii în programele de educație profesională nonformală?

Datele statistice oficiale relevă următorii indicatori de performanță: numărul de ore academice de instruire nonformală per bibliotecar din țară constituie 32 de ore academice; din bibliotecile naționale – 15 ore; din învățământ – 21 de ore; din cele publice – 43 de ore; din cele specializate – 5 ore; din bibliotecile din învățământul superior – circa 40 de ore; din cele din centre de excelență, colegii – 22 ore; din școli profesionale – 9 ore; din școli, licee, gimnazii – circa 18 ore [6].

BNRM ca centru biblioteconomic național este un prestator activ de programe de educație nonformală, depunând eforturi considerabile pentru stimularea învățării continue. Noua *Strategie a BNRM 2024-2030*, reflectă trei programe în conținutul obiectivului strategic 5 „Fortificarea BNRM ca centru biblioteconomic național”. Unul din cele trei programe vizează consolidarea sistemului de formare profesională continuă în conformitate cu schimbările naționale și tendințele globale. Astfel, BNRM ca centru național de formare profesională continuă intenționează până în 2030 să atingă următoarele rezultate:

- creșterea ratei de participare a personalului de specialitate din biblioteci în formarea continuă nonformală și informală;
- ajustarea formelor, metodelor și temelor de instruire tendințelor domeniului;
- îmbunătățirea calității și sporirea accesibilității instruirilor oferite de CNFPC al BNRM [10].

În anul 2024, la BNRM a prins viață o nouă concepție a sistemului de formare profesională continuă a bibliotecarilor, care orientează fortificarea FC în aspect organizațional și holistic.

Din punct de vedere organizațional, rezultatul acestor schimbări este orientat spre eficientizarea activităților de formare profesională continuă, actualizarea și dezvoltarea competențelor în timp real, dar și spre oferirea posibilităților ca toți bibliotecarii din toate tipurile de biblioteci să-și actualizeze cunoștințele și să dezvolte competențe noi, necesare membrilor comunității. Este vorba despre experimentarea instruirii în cascadă, cu formarea prealabilă a formatorilor pentru rețelele teritoriale și instituții, ținând cont de experiența acestora. De exemplu, în anul 2024, fiind organizate 3 cicluri modulare de instruire de formare de formatori, au fost formați ca formatori 75 de specialiști, inclusiv din centrele biblioteconomice naționale – 29, din cele departamentale – 9, din cele teritoriale – 37. Considerăm important ca aceste cicluri să fie realizate periodic. La fel, se cere o revizuire a managementului educațional în instituții/rețele de biblioteci pentru a asigura accesibilitatea tuturor bibliotecarilor la conținuturile instruirilor oferite de CNFPC – replicarea instruirilor de formatori și monitorizarea implicării acestora în procesul educațional.

Din punct de vedere holistic, menționăm realizarea studiilor anuale despre necesitățile de formare continuă, cercetarea tendințelor de dezvoltare a bibliotecilor în baza cărora sunt identificate ciclurile de teme/subiectele concrete pentru instruire. De exemplu, pentru anul 2024 au fost identificate drept prioritare cinci cicluri tematice: Promovarea valorilor europene; Acces deschis, tehnologii informaționale; Cultura informației, proprietate intelectuală, drept de autor. Cultura Media. Combaterea știrilor false; Modelarea activității bibliotecare prin aplicarea Inteligenței Artificiale; Evaluarea impactului activității bibliotecii.

Impactul preconizat al valorificării noii concepții de formare continuă va consta în:

- instruirea cel puțin a câte 1-2 formatori de rețea/instituție;
- augmentarea accesibilității bibliotecarilor din toate tipurile de

biblioteci la conținutul e-portofoliilor educaționale ale CNFPC prin replicarea instruirilor de către formatori (eforturile fiind necesare în acest context pentru monitorizarea și creșterea responsabilităților formatorilor din rețea, instituție);

- instituționalizarea educației continue informale;
- Bibliotecarii vor înțelege conținuturile valorilor europene și vor deveni promotori ai acestora în comunități.
- Bibliotecarii vor completa/revizui/îmbunătăți politicile și practicile existente în dezvoltarea competențelor utilizatorilor/membrilor comunității, a învățării nonformale, în scopul aplicării celor învățate în cadrul ciclului de instruire.
- Formabilii vor colabora și coopera prin informare/învățare reciprocă, schimb de bune practici, în vederea promovării valorilor comune.

Concluzii

Documentele de politici și strategii naționale și europene orientează bibliotecile spre intensificarea împărtășirii valorilor comune cu membrii comunităților, cultivarea atitudinii tolerante și democratice și a competențelor sociale, civice și interculturale și consolidarea gândirii critice și a culturii informației. Este important ca instruirea bibliotecarilor să includă dimensiunea europeană a valorilor, să asigure înțelegerea contextului european și a valorilor comune, conștientizarea unității și a diversității sociale, culturale și istorice a Uniunii și a statelor membre ale Uniunii, a celor în proces de aderare.

Referințe bibliografice:

1. *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF> [accesat 2024-10-01].
2. *Decizia (UE) 2023/936 a Parlamentului European și a Consiliului din 10 mai 2023 privind Anul european al competențelor*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32023D0936> [accesat 2024-10-01].

3. *Declarația din 2020 de la Osnabrück privind educația și formarea profesională ca factor de redresare și de tranziție echitabilă către economii digitale și verzi*. Disponibil: https://www.cedefop.europa.eu/files/osnabrueck_declaration_eu2020.pdf [accesat 2024-10-28].
4. IFLA. *Trend Report 2024*. Disponibil: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/ifla-trend-report-2024.pdf> [accesat 2024-10-01].
5. MACAVEI, Elena. *Educația în spiritul valorilor europene și al integrării europene*. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/22-34_7.pdf [accesat 2024-10-28].
6. *Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2023*. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2024-10-04].
7. *Recomandarea consiliului Uniunii Europene din 24 noiembrie 2020 privind educația și formarea profesională (EFP) pentru competitivitate durabilă, echitate socială și reziliență (2020/C 417/01)*. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32020H1202\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32020H1202(01)) [accesat 2024-10-28].
8. *Rezoluția Consiliului UE privind un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării în perspectiva realizării și dezvoltării în continuare a spațiului european al educației (2021-2030) 2021/C 66/01*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32021G0226%2801%29> [accesat 2024-10-01].
9. *Rezoluția Consiliului UE privind un nou plan european pentru învățarea în rândul adulților (2021-2030) 2021/C 504/02*. Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32021G1214\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:32021G1214(01)) [accesat 2024-10-01].
10. *Strategia de dezvoltare a Instituției Publice Biblioteca Națională a Republicii Moldova 2024-2030*. Chișinău, 2024. 109 p. Manuscris.
11. *Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*. Aprobata prin Legea nr. 315 din 17.11.2022. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro [accesat 2024-10-01].

CLIMATUL NOSTRU CULTURAL – DIMENSIUNE A EDUCAȚIEI INTELECTUALE

Vitalie RĂILEANU

ORCID 0000-0002-4689-1860

Rezumat:

În articol se examinează rolul culturii în dezvoltarea spirituală și intelectuală a individului, conform filozofiei lui Rudolf Eucken. La începutul secolului XX, cultura adevărată este definită ca un efort continuu spre adevăr și creativitate, esențial pentru elevarea spirituală și diferențierea de barbaria organizată.

În acest studiu se folosesc metode istorice și analize critice pentru a demonstra influența semnificativă a ideilor occidentale asupra României în secolele XVIII și XIX. Prin examinarea contribuțiilor personalităților culturale precum Dimitrie Cantemir, Veniamin Costache și Nicolae Iorga, se evidențiază rolul esențial al educației și al sprijinului de stat în promovarea creației artistice și științifice.

Rezultatele studiului indică faptul că sprijinul statului și al instituțiilor, precum Biblioteca „Onisifor Ghibu”, este necesar pentru menținerea unei moșteniri culturale vii și pentru încurajarea creației noi. De asemenea, se discută importanța criticii literare și a sociologiei literaturii în evaluarea valorilor culturale și rolul activ al cititorului în interpretarea textului literar.

Cuvinte-cheie:

climat cultural, educație intelectuală, cultură, lectură, cititor, scriitor, bibliotecă.

Abstract:

The article „Our Cultural Climate – A Dimension of Intellectual Education” examines the role of culture in spiritual and intellectual development of individu-

als, based on philosophy of Rudolf Eucken. In the early twentieth century, true culture was defined as a continuous effort towards acquisition of truth and creativity, important for spiritual elevation and differentiation from organized barbarism.

This study uses historical methods and critical analysis to demonstrate the major influence of Western ideas on Romania in the 18th and 19th centuries. By examining the contributions of cultural figures such as Dimitrie Cantemir, Veniamin Costache and Nicolae Iorga, it highlights the essential role of education and state support in promoting artistic and scientific creation.

The research findings indicate that state support and activity of the institutions as the „Onisifor Ghibu” Library are crucial in maintaining rich cultural heritage and encouraging new creations. It also talks about the importance of literary criticism and the sociology of literature in evaluating cultural values and on active role of the reader in interpreting literary texts.

Keywords:

cultural climate, intellectual education, culture, reading, reader, writer, library.

După cum afirmă filozoful Rudolf Eucken, „adevărată cultură este cea care servește dezvoltarea deplină a vieții spirituale”. Ea implică o continuă străduință spre adevăr, după cum implică și respectul imperativelor actuale, însă, pe deasupra lor, pretinde și activitatea artistică și creatoare. Prin acestea se desăvârșește elevația spirituală, astfel încât cultura se deosebește de unele forme de barbarie organizată.

Când vorbim de activitatea artistică, nu ne referim la simpla păstrare și evocare a unor valori artistice tradiționale. Cântece, dansuri, balade sau epopei versificate, narațiuni, la fel ca și reproducerea unor vechi motive plastice sau picturale, se întâlnesc în viața tuturor grupurilor, stare imitativă ce nu dovedește spiritualitate actuală, activă, efectivă, ci numai o stagnare asemănătoare cu cea a unei bălți adunate cu vremea din ploile fortuite de altădată.

Evident, creația spirituală pretinde totuși ca moștenirea trecutului să fie menținută vie, în plină și abundentă evocare, căci atât în știință, cât și în artă achizițiile trecutului constituie și un material brut, dar totodată și orientarea și chiar imboldul spre obținerea noului. Dacă reproducerea nu e încă producție sau creație, învățarea e însă un pas indispensabil spre creație.

Marile transformări ale vieții noastre spirituale au cerut, astfel, în primul rând, o îndelungată școală, alimentată mai cu seamă prin influențe apusene. Secolele XVIII-XIX sunt sub acest raport decisive. Momentele cele mai caracterizate ale „învățăturii” noastre alcătuiesc un curent de continuă extindere de la cronicari la Dimitrie Cantemir și la mitropolitul Veniamin Costache, de aici la Școala Ardeleană, apoi de la Gheorghe Asachi și Eliade Rădulescu, trecând pe la epoca lui Mihai Kogălniceanu, la Titu Maiorescu și Bogdan P. Hasdeu până la Nicolae Iorga, a cărui acțiune de propagare a culturii constituie o culme până atunci neatinsă. Personalitățile aici amintite nu sunt numai învățați și creatori, ci, totodată, factori stimulenți care și-au luat misiunea de a chema și îmboldi spiritele spre creație. Lor li se datorează începutul, iar deceniile și anii următori trebuiau să demonstreze măsura posibilităților noastre.

Dar oare creației literare, artistice, științifice și chiar tehnice i s-au oferit toate condițiile favorabile? Adevărul este că simplul imbold nu putea să fie suficient. Statului îi revenea obligația de a procura nu numai exemplul, ci și mijloacele, deoarece începuturile de acest fel se cer încurajate stăruitor, chiar cu mari sacrificii.

Iată însă că primele măsuri luate de cei ce conduceau destinele noastre, preocupările conducătorilor politici au degenerat curând, atrăgând noile generații tot mai mult spre *intrigăria* dintre partide și, fără multă disimulație, spre rivalitățile de ordin pecuniar. Formal, învățământul a fost organizat, școala a devenit, cel puțin principal, obligatorie, dar ea s-a consacrat aproape exclusiv ca mijloc pentru obținerea unei profesii. Cu acestea se rezolva o problemă de prim ordin, desigur, anume cea care interesa în mod nemijlocit marea majoritate a populației, din punctul de vedere material, fără

considerare pentru exigențele de ordin superior, mai greu accesibile simțului comun.

Și, într-adevăr, realizările de acest fel nu reprezentau decât o jumătate de măsură. Numai în scopul purei spiritualități, dar și în cerințele de ordin practic. Dacă trecerea timpului și evoluția condițiilor ambiante pretind puncte de vedere sau procedee noi, perfecționate, acestea nu pot fi obținute decât plecând de la premise remaniante. În oricare compartiment de activitate, creația unor date sau puncte de vedere adevărate se prezintă ca o condiție imperativă. Astfel munca fizică și tehnică, și, cu atât mai mult, știința pur teoretică, dar și arta, și literatura rămân amorțite când lipsesc perspectivele proaspete, când tânjește ceea ce am numit spiritualitate activă, actuală și eficientă.

Dar, odată cu dublarea instituțiilor de învățământ, mijloacele care se oferă azi elevilor și studenților sunt incomparabil superioare celor din trecut. Ne referim la internate și cămine, la burse, la materialul didactic în genere, la posibilitățile ce se oferă absolvenților, dar și corpului didactic de a-și desăvârși studiile superioare la universități sau instituții străine.

Și ceea ce stimulează această fericită schimbare de principii și decor este pasul cel mare: încurajarea și sprijinul pe care conducerea de azi a țării o acordă creației spirituale. Niciodată periodicele și editurile românești n-au revărsat, ca în zilele noastre, o atât de abundentă eflorescență din toate domeniile creației, de la poezie până la cibernetică, de la critica de artă până la astronomie.

Înainte de toate, Biblioteca noastră, for de prestigiu, dă exemplul cercetării prin cele peste 27 de instituții științifice pe care le patronează, după cum încurajează și răsplătește creația. Biblioteca „Onisifor Ghibu” dispune de manuscrise ale unor mari scriitori și în fiecare an bucură utilizatorii cu noi ediții, printre care putem menționa: „Nicolae Esinencu, spectacolul operei literare”; „Academicianul Mihai Cimpoi – savantul timpului prezent”; „Sergiu Pavlicencu: cartea unui destin”; „Pavel Balmuș sau forța inepuizabilă a unui intelectual”; „Anatol Ciocanu și senectutea teiului”; „Ineditul Eugen Cioclea” etc.

Cărțile întotdeauna sunt însoțite de argumente și prefețe, de exemplu: „Ineditul Eugen Cioclea”. În cuprinsul volumului dat nu ne-am propus sinteza creației poetului Eugen Cioclea, ci selectarea a ceea ce este esențial într-o astfel de incursiune: dinamica valorică, ideatică artistică, tendințele stilistice definitorii pentru un moment literar, substanța și expresia creației poetice ciocliene, ale manuscriselor, precum și ale referințelor critice, se pot desprinde cu pregnanța actualului. Acest volum de exegeze literare, completat cu un capitol deosebit de important, în viziunea noastră, intitulat „Poeme eugeniene inedite, cunoscute-necunoscute, publicate – nepublicate”, justifică, în măsura în care acest lucru este necesar, pentru cercetarea aplicată a unui domeniu anume, metamorfozele continue ale poeziei contemporane, în care atât cititorul, cât și cercetătorul literar pot căuta ipotezele de lucru ale criticului literar.

În Laboratorul de Cercetări Literare și Biobibliografice a fost concepută și alcătuită o lucrare doctă, la nivelul și în stilul științific riguros care permite enunțuri cu pretenția de adevăr verificat, experimente prealabile și demonstrații logice impecabile. Or, ziua de azi este plină cu ziua de ieri și orientată spre cea de mâine. Tratatul științific riguroasă, documentată a unui asemenea conținut/cuprins nu este posibilă decât pe temeiul unor date de natură analitică. Satisfacția noastră rezidă în speranța că volumul de față va cataliza un schimb de vederi, iar studiile, cronicile, referințele și bibliografia, exprimate/expuse aici, vor trece prin filtrul conștiinței cititorului cult.

Unele aspecte ale teoriei lecturii

Este cunoscută clasificarea lecturii lui Roland Barthes în raport cu discursul literar. El spune că există *textul de plăcere*, cel care vine dinspre cultură, producându-i cititorului tihnă, euforie și satisfacție intelectuală, apoi *textul de desfătare*, pe care-l sancționează drastic, pentru că mai mult distruge decât construiește, clatină fundamentele culturale, istorice și psihologice ale îndrăgostitului de lectură, bunul-gust, valoarea, limbajul, trimise fiind într-o zonă deplorabilă

a derizoriului și facilului. Are în vedere și *ambele texte deodată*, adică cele producătoare de plăcere și de desfătare. Aici s-ar găsi clipa în care mintea și sufletul se bucură și se întristează, la adăpostul ei se poate simți arta de a trăi, dar și pervertirea eului. Pare a fi o împărțire completă dacă nu avem în vedere și alte aspecte ale teoriei literaturii. Desigur, scrisul este o expresie a gândirii, textul e „limbajul fără imaginarul său”, poate fi cel care corespunde unui gust rafinat sau numai gustului ce încă e pe drumul formării. Limbajul scrisului seduce, dar poate și răni, există însă avantajul alegerii. Unii caută textul prin delicatețe, măiestrie, inteligență, alții se înghesuie spre cel ce e în afara poeticului, a magicului, e înlocuit cu cel al simplului joc de cuvinte, al stereotipurilor impuse de modesta cultură a cititorului.

Dar cine ne garantează că la o relectură textul produce aceeași impresie? Intervine plăcerea ca principiu critic, cum se afirmă? Cel mai mulți spun da, alții ezită. Chiar și în cea mai bine gândită și construită teorie a textului pot apărea elemente imprevizibile. Același Roland Barthes susține că, deși „teoria textului a definit cu precizie semnificația ca spațiu al desfătării”, unele criterii par a fi refulate, se simte nevoia ca teoria să-și deplaseze centrul de greutate și unde textul, prins bine în chingile inițiale, trebuie să se întoarcă la adevăr și la morală. Abia atunci s-ar ajunge la *estetica plăcerii textuale*. Stilul scriitorului pune sau nu în valoare însuși textul, de unde creșterea sau descreșterea consistenței lui, de unde plăcerea lecturii sau apariției plictisiei. Ce se mai întâmplă când se citește? Apar reacții la mișcările limbajului, apare atenția accentuată la întâlnirea cu paradigmele care produc sensul și substanța, apare bucuria produsă de textul frumos frazat, lizibil și captivant.

Bineînțeles că literatura își asumă varii domenii ale cunoașterii, ea imprimă o dinamică a formelor cunoașterii și, în același timp, corectează balanța în dezechilibru dintre realitate și imaginație, dintre rigoare și fantezie. Lectura rezistă și supraviețuiește într-o lume în continuă tulburare, aceasta e un lux care ar trebui asigurat de orice societate. Un scriitor trebuie să aibă forța unui opozant pentru ca

cititorul să beneficieze de orizontul așteptării dorite: „Cuvântul, rotindu-se în jurul cărții: citești, scrii – între o dorință și alta începe întreaga literatură”. De aici încolo putem fi *cititorul dezinvolt*, putem savura la nesfârșit cunoașterea lucrurilor și a vieții.

Textul depinde de cititor? O întrebare care pare nelalocul ei, sună a paradox. Paul Valery declara: „O schimbare de cititor este echivalentă cu o schimbare de text”, iar Jorge Luis Borges afirma: „Un mare scriitor își creează precursorii”. Prin urmare, dacă noul cititor vede în decursul literar lucruri noi, frumoase și mai interesante, idei noi îndrăznețe și mai profunde decât cititorul dinaintea lui, se poate vorbi de o schimbare de text, nu a celui în sine care aparține oricum scriitorului, ci de spiritul acelui text venit dinspre viziunea și simțirea cititorului. O carte se lasă descifrată și deslușită prin propria-i înțelegere, cititorul nu caută neapărat esențiale, așa cum încearcă criticul, el se lasă condus doar de puterea sa de analiză și interpretare. Contemporanul nu regăsește în *Viconte de Bragelonne* sau în *Anna Karenina* sau în *Caterina de Medici* sau în *Lord Jim* întocmai ceea ce i se potrivește, el nu reține decât ceea ce este capabil să recunoască: corespondențe care-i convin și lucruri care-i fac plăcere. Textul devine altul, schimbându-se de fiecare dată cu fiecare alt cititor.

Istoria relativ autonomă a *lecturii* se circumscrie istoriei mai largi a unor tehnici sociale, ceea ce permite o analiză apropiată de investigația sociologică. Diverse sondaje la nivelul categoriilor socio-profesionale pot indica măsura gradului de culturalizare prin lectură, pot în același timp să și avertizeze eventuale deviații de la cunoaștere, armonie și echilibru către anomalii care oricând se pot transforma în ignoranță, mediocritate, incultură. Sunt *semnele* date prin scrierile cunoscute ale unor sociologi și teoreticieni ai cărții precum Warner, Sartre, Sève, Parsons, Escarpit, Goldmann. Sociologia literaturii, alături de critica literară și semiotică, trebuie să fie o disciplină, care, nedeclinându-și competența în definirea valorii produselor literare, ea însăși să fie o prezență și un barometru al valorilor culturale din societate. Ar fi și garanția anulării unor

ambiguități atunci când vine vorba de autonomia esteticului și literarului. Rațiunea de a fi a cărții și, pe cale de binevenită consecință a lecturii, nu rămâne sieși sau doar închisă în decursul scris și apoi citit, este rațiunea dinamică și strategică pe calea impunerii universului spiritual cu adevărat. Impactul cuvântului scris asupra înțelegerii noastre, dincolo de sensul lui obișnuit, este de netăgăduit, el se poate extinde printr-o ramificație cu influențe și efecte nebănuite, o arborescență precum crengile copacului cu prelungirile lor în puzderia de frunze. Cu ajutorul cuvântului descoperim esența a ceea ce este neîndoielnic important în viața noastră.

Astfel, putem spune că volumul „Sergiu Pavlicencu, cartea unui destin” aduce neîndoielnic un plus de informație. Universitarul nostru are în acest sens tot ce trebuie – ținută academică, înaltă cultură, entuziasm (sic!) și capacitatea de a transmite învățăceilor săi credința statornică în viitorul literaturii universale, într-un început de mileniu în care multe întrebări și îndoieli însoțesc această încăpățanată activitate a spiritului uman, care este creația artistică a literaturii contemporane și universale.

O privire asupra raportului text – cititor

Patimă a lecturii?! Dar pentru aceasta avem nevoie de iubire și de puterea suferinței cuvântului tipărit. Prin lectură aflăm că istoria se reflectă pe ea însăși încifrându-se. Dacă scriitorul e „subiectul” și „supusul” cărții sale, cititorul e „subjugatul” scriitorului, e ființa primitoare a cuvântului din carte. Vocea scriitorului se pliază ascultării cititorului. Textul devine subiect în sine și pentru sine. Textul se scrie, dar cum ar rămâne el dacă nu s-ar răsfrânge în infinitul sufletului ascultător? „Autohtoni ai cărții, dar și autonomi”, spune Jacques Derrida. Autonomia însă până unde merge? Cititorul are dreptul la cuvânt, atunci textul își începe aventura. E nevoie și de critică? Diferența dintre orizontul textului original și hermeneutică face reductibilă diferența dintre scriitor și cititor. Cine a spus că orice scriitură e aforistică, cine a amintit de pozitiva impostură a cuvântului? Și cititorul suferă mereu pentru că el responsabilizează

textul și continuă să se supună principiului discontinuității. Până vine momentul refuzului.

Dacă sfârșitul textului are loc dincolo de text, unde se termină lectura? Plăcerea de a citi e delectarea de sine până la sfârșirea de sine. Unul merge spre celălalt până se pierde unul câte unul, apoi începe din nou regăsirea. Scriitorul trece dincolo de text, cititorul îl caută și acum. Dacă destinul scriitorului are mai întotdeauna o semnificație liminară, cel al cititorului e condamnat la aflarea acestei semnificații.

Uimiri, întrebări, deznădejde și iarăși încercări - acesta-i labirintul raportului text-cititor. Pentru a-l limpezi revenim la idei și teorii. Ne întoarcem tot la Derrida, de data aceasta el însuși ne apare mai clar, ne amintește de *întoarcerea la carte* a lui Edmond Jabes. Revenind neconținut la carte putem extrage toate resursele de aici, părăsind cartea intrăm în rătăcire. Meditația asupra scriiturii din perspectiva celui ce o face ne duce cu gândul la alt tip de meditație, făcută din unghiul lecturii, dorind să descoperim noi conexiuni, poate chiar taina cerului în jurul căreia se învâрте cartea în sensul repetării și calea ieșirii ei din închidere, pentru a o lua spre origine. Scriitura ca pasiune a originii se spune, însăși originea e susceptibilă de a fi scrisă. E problema scriitorului, dar ce se întâmplă cu cititorul? „Amăgirea din care s-a hrănit prima carte, cartea mitică, ajutorul oricărei repetiții, a fost aceea că centrul s-ar afla în afara jocului: de neînlocuit, sustras metaforei și metonimiei, un fel de prenume invariabil ce putea fi invocat, nu însă și repetat”. Lăsăm centrul primei cărți pentru că vrem să știm ce se petrece cu următoarele cărți. Lectura se vede continuă, inedită și repetată, imprevizibilă și descoperitoare. Când se poate citi „o carte în carte, o origine în origine, un centru în centru” înseamnă, fără îndoială, o trecere prin abis. Cititorul devine complice la trecerea prin excentricitatea negativă. Să fie el mulțumit? El vrea mai mult, vrea ospitalitatea seducerii, precum cartea într-un labirint.

Cartea trebuie să rămână deschisă spre infinit pentru ca cititorul să se oglindească în infinitul ei. Trebuie mereu începută și reluată, să

se ia ceva din carte, dar și din afară pentru ieșirea din labirint. Pare o contradicție? Dar drumul care închide în sine ieșirea din sine ce este? Cititorul se deschide spre sine și apoi se închide tot meditănd la propria deschidere.

Nu cuvintele au creat *Odissea*, ci *Odissea* a creat cuvintele. Ar fi îndemnul către scriitorii care au tentația de a alătura de prisos cuvinte spre a ajunge la operă. Cam pe aceeași idee insistă și Sabato, textul literar fiind mai curând rezultatul unor stări de frământare lăuntrică, al unor experiențe și al unor obsedante mărturisiri dramatice: „Există o zdrobitoare majoritate a scriitorilor ce scriu din motive secundare; caută bani și faimă, o fac din amuzament sau pur și simplu pentru că scriu cu ușurință, pentru că nu rezistă vanității de a-și vedea numele tipărit, din dorința de a evada ori de a se juca”.

Opera literară, în general opera de artă, pe lângă valoarea de mărturie trebuie s-o aibă și pe cea de exprimare a neliniștilor creatorului, de a comunica tragica disperare resimțită în jurul lui. Un alt volum pe care vrem să-l menționăm este „Academicianul Mihai Cimpoi, savantul timpului prezent”. Prin această operă cititorii sunt mai aproape de academician, de autori și de cei ce și-au expus vreodată părerea despre el. Mihai Cimpoi confirmă un semn de clasicizare și de rafinament, orientat mereu spre creația marelui Eminescu. Este, am zice noi, o deosebită lecție după ce a semnat și alte studii aprofundate asupra clasicilor literaturii române sau asupra modernilor interbelici și postbelici, după analiza minuțioasă a contemporanilor. Mihai Cimpoi afirma: „Înapoi la Eminescu”, pentru a readuce în actualitatea vie noțiunea însăși de dascăl, călăuzitor de înaltă competență științifică și de generoasă dăruire umană, trăind în conștiințe printr-o autentic-prestigioasă exemplaritate. Considerăm important a menționa și următoarele: un volum de exegeze ca acesta nu poate conține un tablou aproape complet al activității de cercetare cimponiene, astfel am selectat, în opinia noastră, cele mai reprezentative articole literare, eseuri, cronici, referințe, dialoguri, dedicații etc., ceea ce rămâne și un obiectiv al istoriei literare.

Ne explicăm mai bine acum de ce și de unde pornește pentru unii

impulsul de a citi. Poate și din dorința omului de a-și regăsi copilăria, de a răscumpăra o iubire, de a înlocui cu ceva iluzia inexorabilei scurgeri a timpului, de a căuta izvorul de speranță și, de ce nu, de a înlocui condiția sa de individ trăitor într-un univers ce-l nemulțumește și-l supără. Citind, probabil, va fi tulburat, dar și implicat, într-un fel, în activarea lumii viselor și a iluziilor, va avea senzația că participă la căutarea lumii în întunericul adus de nu se știe unde și în haosul cumplit al realității. Prin lecturi, omul caută o nouă credință, văzută și numai prin prisma eului său, ceea ce deja reprezintă un câștig prin sinteza dintre ego și lume, dintre sensibilitate și intelect. Cititorul este acum mai profund și mai simțitor în fața unei game bogate de sentimente, își înțelege mult mai bine însăși dilema existențială, pe care o reflectă în paralel cu cea rezultată din text.

Direcțiile proprii de dezvoltare ale literaturii române basarabene, originalitatea ei preocupă studiile, analizele, viziunile criticii moderne, iar perspectiva istorico-critică și comparativist-tipologică asupra tezaurului se dovedește tot mai pregnantă și – în acest mileniu trei – fecundă, și necesar constitutivă culturii noastre. Întrucât opera unui autor poate prezenta uneori o sumă de fapte ireductibile la o singură formulă, încadrare într-o direcție sau alta a prozei, poeziei, romanului sau dramaturgiei actuale, cum e cazul creației lui Nicolae Esinencu, cuprinsul pornește de la o constantă stilistică ori de la sensul intuit al unei evoluții literare. Acordând atenția cuvenită coerenței posibile a operei lui Esinencu, comentariul critic nu a trecut peste ceea ce scriitorul poate datora generațiilor viitoare, dar nici peste faptul că fiecare operă literară în parte are istoria sa interioară.

O justificare, în măsura în care acest lucru este necesar, pentru cercetarea aplicată unui domeniu supus unor metamorfoze continue, cum este cel al scrierilor esinencuiene, cititorul o poate căuta și în ideea că analiza, ipotezele de lucru ale criticului/cercetătorului literar își găsesc un corespondent în înseși rațiunile care, la un anumit nivel de maturizare a reflecției teoretice intrinseci fenomenului literar, constituie indiciile unor opțiuni evolutive ale operei literare.

Un volum interesant pentru cititori este și „Anatol Ciocanu și

senectutea teiului”, prin care Laboratorul de Cercetări Literare și Biobibliografice vine cu studii, analize literare, referințe și prezențări de carte ce țin de activitatea de ordin general literar și de creația poetică a scriitorului. De asemenea, prin acest volum se încearcă contribuirea la familiarizarea noului cititor, din acest început de mileniu, cu valori intrate recent în sfera cercetărilor contemporane.

Concluzii

În acest articol am explorat rolul culturii în dezvoltarea spirituală și intelectuală, bazându-se pe filozofia lui Rudolf Eucken. Cultura este văzută nu doar ca un simplu element al existenței umane, ci ca o componentă care contribuie la elevarea spirituală și la diferențierea de formele de barbarie organizată. Aceasta implică un efort constant spre adevăr, creativitate și respect pentru imperativele contemporane.

Studiul istoric al influențelor occidentale asupra României în secolele XVIII și XIX subliniază rolul decisiv al ideilor și valorilor culturale vestice în modelarea vieții spirituale și culturale românești. Personalități precum Dimitrie Cantemir, Veniamin Costache și Nicolae Iorga sunt actorii principali în acest proces, contribuind semnificativ la propagarea și dezvoltarea culturii naționale. Aceste figuri au fost nu doar creatori, ci și promotori ai educației intelectuale, influențând generații succesive prin exemplul și operele lor.

În articol am evidențiat și rolul statului în susținerea creației artistice, științifice și tehnice. Sprijinul financiar, logistic și moral oferit de stat și de instituții culturale, precum Biblioteca „Onisifor Ghibu”: a fost vital pentru menținerea unei moșteniri culturale vii și pentru încurajarea inovațiilor în diverse domenii. Biblioteca „Onisifor Ghibu” este recunoscută, în special, pentru eforturile sale de a promova cercetarea și creația literară, contribuind astfel la îmbogățirea patrimoniului cultural.

Rolul criticii literare și al sociologiei literaturii în evaluarea și promovarea valorilor culturale este de asemenea relevant. Aceste discipline oferă un cadru analitic pentru a înțelege și a aprecia comple-

xitatea și diversitatea producțiilor culturale. Critica literară și sociologia literaturii nu doar evaluează calitatea și impactul operelor literare, dar și contribuie la formarea unui climat cultural sănătos și dinamic.

În articol se subliniază importanța actului lecturii și a rolului activ al cititorului în interpretarea textelor literare. Cititorul nu este doar un receptor pasiv, ci un participant activ care aduce propriile percepții și experiențe în procesul de interpretare, contribuind astfel la dinamica și evoluția continuă a culturii. Interacțiunea dintre text și cititor este un proces bidirecțional, care îmbogățește atât opera literară, cât și experiența culturală a cititorului.

În articol am reafirmat necesitatea unei educații intelectuale solide și a unui sprijin constant pentru creația artistică și cea științifică, piloni ai dezvoltării culturale și spirituale, fiind indispensabile pentru progresul și înflorirea unei societăți. Cultura, în toată complexitatea și diversitatea sa, rămâne un element central în viața spirituală și intelectuală, oferind nu doar un refugiu, ci și un fundament pentru inovare și creativitate.

Referințe bibliografice:

1. BARTHES, Roland. *Plăcerea textului*. Chișinău: Cartier, 2006. 228 p. ISBN 978-9975-79-400-8.
2. RĂILEANU, Vitalie. *Academicianul Mihai Cimpoi – Savantul timpului prezent*. Arad: Viața arădeană, 2012. 228 p. ISBN 978-973-161-084-9.
3. RĂILEANU, Vitalie. *Anatol Ciocanu și senectutea teiului*. Chișinău: Profesional Service SRL, 2012. 252 p. ISBN 978-9975-4240-0-5.
4. RĂILEANU, Vitalie. *Ineditul Eugen Cioclea*. Iași: Junimea, 2018. 306 p. ISBN 978-973-37-2130-7.
5. RĂILEANU, Vitalie. *Nicolae Esinencu. Spectacolul operei literare*. Chișinău: Profesional Service SRL, 2011. 346 p. ISBN 978-9975-4240-0-4.
6. RĂILEANU, Vitalie. *Pavel Balmuș sau Forța inepuizabilă a unui intelectual*. Chișinău: Grafema Libris, 2013. 225 p. ISBN 978-9975-52-145-1.
7. RĂILEANU, Vitalie. *Sergiu Pavlicencu. Cartea unui destin*. Iași: Tipografia Moldova, 2014. 409 p. ISBN 978-606-676-422-3.

LOCUL CĂRȚII ȘI AL LECTURII ÎN AGENDA UNUI DECIDENT

Nicolae DANDIȘ

*„Greșelile politicianului sunt crime,
căci în urma lor suferă milioane de oameni nevinovați,
se împiedică dezvoltarea unei țări întregi și se împiedică,
pentru zeci de ani înainte, viitorul ei.”*
(Mihai Eminescu)

Rezumat:

În articol se subliniază importanța lecturii pentru decidenți și lideri, arătând că aceștia au responsabilitatea de a lua hotărâri care pot influența viața comunităților sau chiar a unui popor întreg. Într-o lume plină de schimbări, lectura le oferă cunoștințe, cultură generală și claritate în gândire, reducând riscul unor decizii greșite cu efecte grave asupra comunității. Cartea rămâne cea mai importantă sursă de cultivare intelectuală, având beneficii nu doar profesionale, ci și asupra sănătății cognitive și emoționale. Cu cât un decident are un bagaj mai bogat de cultură generală și cunoștințe de specialitate cu atât este mai probabil să adopte soluții optime și responsabile. Ideile lui Cicero, amintite în text, întăresc această viziune: cultivarea minții este la fel de vitală ca hrana pentru trup, iar o bibliotecă și o grădina reprezintă simboluri ale împlinirii depline. Lectura este o condiție fundamentală pentru un leadership responsabil, sănătos și echilibrat.

Cuvinte-cheie:

Lectură, cunoștințe, cultură generală, sănătate cognitivă, cultivare a minții, leadership responsabil, dezvoltare personală, echilibru profesional.

Abstract:

This article emphasizes the importance of reading for decision-makers and leaders, showing that they have responsibility to make decisions to influence the lives of communities or even the entire nation. In a changing world, reading provides them with knowledge, general culture and clarity of thought, reducing risk of making wrong decisions with serious effects on community. Books remain the most important source of intellectual cultivation, bringing professional benefits, influencing on cognitive and emotional health. The richer is a decision-maker's background in general culture and specialized knowledge, the more likely he/she will adopt optimal and responsible solutions.

Cicero's ideas, mentioned in the text, reinforce this vision: cultivating the mind is as vital as food for the body, and a library and a garden are symbols of complete fulfillment. Reading is a fundamental condition for responsible, healthy and balanced leadership.

Keywords:

Reading, knowledge, general culture, cognitive health, cultivating the mind, responsible leadership, personal development, professional balance.

Cu certitudine, abordarea temelor majore care țin de starea intelectuală a societății trebuie să fie priorități pentru stat, instituțiile educaționale și culturale, societatea civilă, dar și pentru fiecare cetățean care dorește să trăiască într-o lume mai sigură și mai sănătoasă. Sănătatea spirituală, intelectuală și fizică a unei comunități este indicatorul care arată dacă fiecare piesă din acest mecanism și-a înțeles cu adevărat locul și rolul în sistemul construcției social-economice și politice. Fără prea mari incursiuni în istorie, vom vedea că în statele europene și nu numai, unde nivelul educațional este mai înalt (printr-o serie de indicatori)², se constată o situație economică și politică mai bună. La fel de relevante sunt și evaluările

² Lectura este unul dintre cei 16 indicatori de calitate, elaborați de un grup de experți din partea ministerelor educației la nivelul UE, fiind incluși în cadrul unui raport privind calitatea educației școlare, prezentat în mai 2000.

PISA³, unde lectura este unul din cele trei domenii evaluate. Iar aceste realități se reflectă asupra indicelui de emigrare, încrederii în instituții, gradului de „fericire” al cetățenilor etc.

De ce citesc sau trebuie să citească decidenții?

Ma întâi, trebuie să subliniem această relație dintre decidenți, lideri, oameni de stat și lectură. Fără a intra prea mult în definiții, vom spune doar că adevărații lideri în istorie au fost cei care au avut o viziune, un crez și, chiar dacă unii au avut sau nu funcții de conducere prin care să ia decizii administrative sau politice, au decis sub diverse aspecte viața multor oameni. Decidentul trebuie să ia decizii, iar acestea pot fi în diferite domenii. Nimeni nu le cunoaște pe toate, mai ales în lumina multiplelor schimbări și provocări ale progresului tehnico-științific. Orice problemă sau situație care necesită anumite decizii poate avea diferite tipuri de soluții, ținând cont de mai mulți factori. De aceea, decidenții trebuie mereu să fie conectați la informații, să-și completeze constant bagajul de cunoștințe și de cultură generală. Cu cât mai multe cunoștințe va avea decidentul, specifice sau generale, cu atât va fi mai mare probabilitatea că acesta va lua decizia optimă sau cea mai oportună în contextul dat. Luarea unor decizii nedocumentate poate genera, așa cum spunea marele poet Mihai Eminescu, adevărate crime pentru o comunitate sau un întreg popor. Din păcate, lumea deseori ignoră sau nu măsoară prețul multor decizii, mai ales al celor care puteau fi evitate, dacă era un simț al responsabilității mai mare la decidenți. Pe lângă toate sursele actuale de informare, cu siguranță, *cartea* rămâne a fi cel mai important instrument de cultivare a omului intelectual. Pe lângă aspectele tehnice și procesele decizionale administrative sau

³ PISA – Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor (*Programme for International Student Assessment*) este cea mai amplă evaluare educațională la nivel internațional. Analiză comparativă organizată de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) măsoară competențele de bază ale elevilor de 15 ani în trei domenii principale: lectură, matematică și științe. A se vedea rezultatele internaționale pe 2022: https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-v_c2e44201-en.html Rezultatele Republicii Moldova în cadrul Programului PISA 2022: https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_pisa_2022_1.pdf

birocratice, există aspectul uman, de sănătate fizică și intelectuală a persoanei.

Investiția permanentă în pregătirea și cultivarea noastră intelectuală, cognitivă nu este doar o chestiune de modă sau de reputație, ci devine, în primul rând, o necesitate de sănătate, de stare psihologică, emoțională și stare de bine din punct de vedere fizic. Sunt foarte multe studii în acest sens, doar vom menționa aici concluziile unuia dintre cei mai cunoscuți academicieni neurochirurghi români, Leon Dănăilă, care, în lucrarea sa *Secretul longevității creierului*, bazându-se pe mai multe cercetări aprofundate în domeniu, afirma că lectura, în special, a cărților de ficțiune ne captivează ca acțiune, îmbunătățește conectivitatea în creier⁴. Această dezvoltare cognitivă, evident, are impact asupra vocabularului nostru, iar îmbogățirea vocabularului activează capacitatea de procesare a memoriei⁵. „Atât activitatea fizică, cât și cea intelectuală au o influență pozitivă asupra tulburărilor neurodegenerative și a deteriorării cognitive. Bazele celulare ale acestor efecte se reflectă în creier la nivel subcelular, biochimic și molecular”⁶, menționează academicianul. „Cultivarea minții e la fel de importantă ca mâncarea pentru trup”, spunea filosoful, dar și politicianul roman Marcus Tullius Cicero, care vedea indispensabile sănătatea fizică și cea intelectuală. Tot în aceeași ordine de idei, acesta spunea: „Dacă ai o bibliotecă și o grădină înseamnă că ai tot ce-ți trebuie”.

Despre rolul lecturii pentru mintea noastră, s-a exprimat frumos, ca îndemn, marele poet Mihai Eminescu: „Citește! Numai citind mereu, mintea ta va deveni un laborator nesfârșit de idei și imaginații”. Deși fiecare poate avea diferite motivații pentru ce citește, este important ca aceste cunoștințe acumulate să ne ajute pe noi, dar și pe alții să fim mai sănătoși, mai umani și empatici, mai eficienți și mai perseverenți în urmărirea lucrurilor frumoase.

⁴ DĂNĂILĂ, Leon. *Secretul longevității creierului*. București: Bookzone, 2023, p. 54. ISBN 978-630-305-171-0.

⁵ Dănăilă, ref. 3, p. 55.

⁶ Dănăilă ref. 3, p. 98.

se și trăirea valorilor general-umane. Nu credem că e bine să citim doar pentru a ne satisface intelectul⁷, căci, dacă nu vom pune aceste cunoștințe la lucru, nu are nicio relevanță faptul că vom ști doar multe și vom „pleca de pe lumea asta cu mintea plină”⁸.

Statutul de decident, mai ales al persoanelor care dețin funcții electivă și al liderilor politici, care pretind a avea votul cetățenilor, solicită pregătirea intelectuală necesară exercitării funcției, dar și formarea de ansamblu, dacă au pretenția de reprezentativitate și înțelegere profundă a rolului și a responsabilității pe care o au, fie la nivel de instituție, de comunitate sau stat. De aceea, considerăm că lectura și cartea pentru un decident important trebuie să fie pe agenda zilnică, indiferent de complexitatea agendei: se pot găsi măcar câteva minute pentru cultivarea personalității. Identificăm în istorie multe personalități politice care au afirmat, dar cel mai important, au practicat și au iubit lectura: „Cartea ți-a dat o lumină care pe zi ce merge îți gonește întunericul din suflet și te ajută a te face mai tare în toate privințele.” (Nicolae Iorga); „Nu toți cei care citesc devin lideri. Însă toți liderii citesc.” (Harry S. Truman); „Dacă vrei să fii un lider, trebuie să citești.” (Barack Obama); „Pasiunea pentru lectură, la fel ca și pasiunea pentru o anumită țară, poate fi cel mai bun ambasador al păcii și al înțelegerii.” (John F. Kennedy); „Nimic nu-l face pe om mai reverențios decât reușește să-l facă o bibliotecă.” (Winston Churchill); „Eu nu pot trăi fără cărți.” (Thomas Jefferson) ș.a.

Din păcate, tot mai puțini mari intelectuali decid a fi implicați și politic. Motive sunt diverse, dar asta nu înseamnă că societatea nu are sau nu trebuie să aibă mari pretenții de la cei care vor să fie lideri, oameni care să decidă viitorul unei comunități sau stat. Dimpotrivă, exigențele trebuie să crească, pentru că nu poți cere unei țări să implementeze anumite obiective naționale și politici publice, să fie educată, cultă etc., dacă nu poți oferi și exemplul personal. Biblia conține suficiente texte foarte relevante în toate timpurile care

⁷ FURTUNĂ, Dorian. Dialogul unui filosof cu o cioară, Chișinău-București: Bestseller, 2024, p. 67. ISBN 978-9975-3233-5-2

⁸ FURTUNĂ, ref. 6, p. 264.

se referă atât la necesitatea ca decidenții să fie oameni de valoare și integri, cât și la cazurile când acest lucru nu se întâmplă: „Atunci când se ridică sus oamenii de nimic, nelegiuirii mișună pretutindeni” (*Psalmul 11*). Un alt text biblic spune: „Dar tu alege din tot poporul oameni destoinici, temători de Dumnezeu, oameni de încredere, vrăjmași ai mitei, și pune-i peste popor drept căpetenii peste o mie, căpetenii peste o sută, căpetenii peste cincizeci și căpetenii peste zece!” (*Exodul 18:21*).

Confucius le spunea ucenicilor săi că pentru armonia socială este importantă educația, ei trebuie să învețe să fie culți și ca cei mai pricepuți să iasă în față la guvernare. Mulți din studenții lui au ajuns astfel să ocupe importante funcții în stat.

Găsim mai multe materiale în presă despre evidențierea rolului pe care îl are lectura în viața decidenților și a persoanelor care pretind la funcții eligibile în conducerea statului la orice alt nivel. „La vremuri noi, moravuri vechi, însă aceeași politică. Printre atacuri de la tribune și discursuri televizate unii aleși își mai fac timp și pentru lectură. De voie, de nevoie, politicienii citesc de toate. De la fermecătoare povești pentru copii până la încâlcite opere filozofice”⁹. Un grup de inițiativă din România a chestionat mai mulți candidați la alegerile parlamentare din România din 2020, întrebându-i titlul ultimei cărți citite. Respectiv după 431 de răspunsuri, rezultă că 80%, respectiv 345 de candidați, au putut să reproducă titlul și autorul ultimei cărți citite. Astfel, în opinia autorilor: „Oamenii care mai pun din când în când mâna pe carte se vindecă de idei fixe, învață mereu ceva nou, nu se tem de dialog deschis, de «altfel» și de ideile noi. Nu știm cum e pentru voi, dar nouă ne-ar plăcea să ne reprezinte doar asemenea oameni în politică”¹⁰. „Tragicomedia alegerilor readuce la putere tot mai puține personalități și tot mai multe *personulități*. Iar când politicianul se știe impotent intelectual sau incapabil de acți-

⁹ *Lecturi de politicieni*. Disponibil: <https://a1.ro/video/antena-1/observator/lecturi-de-politicieni-id681667.html> [accesat 2025-06-20].

¹⁰ TOKACS, Realdo. *Votează un politician care citește – obiceiuri de lectură ale candidaților la Parlament*. Disponibil: <https://rasfoiala.com/2020/12/06/voteaza-un-politician-care-citeste-obiceiuri-de-lectura-ale-candidatilor-la-parlament/> [accesat 2025-06-20].

uni eficiente, arma cea mai la îndemână este patriotismul sforăitor, stropit cu lacrimi, mușchii și sprîț. Mai ales că e atât de ușor să le treci celor mulți și neinformați ideea că țara e sub asediu și împresurată de dușmani”¹¹, menționează scriitorul Radu Paraschivescu. Iar Cristina Bazavan afirmă: „Eu nu am să votez pe cineva care nu a citit măcar 2-3 cărți anul trecut. Pur și simplu, nu ar trebui. Dacă el/ea nu citește nimic, nu are cum să fie preocupat de educația altora, nu are cum să ne ajute să fim noi mai buni și să ne fie mai bine... obiceiul cititului spune foarte multe despre caracterul și educația unei persoane”¹².

Atunci când vorbim despre decidenți, lideri, și lectură, aceasta presupune deja că aceste persoane își au format un profil intelectual și au experiență în lectură, obiective în ce direcții vor să-și îmbogățească cunoștințele etc. De aceea, probabil, are dreptate Alexandru Drăgan când afirmă că „cititorul tânăr citește cu și din curiozitate, adultul cultivat vine la o carte cu tehnica culturii”¹³. Evident, această tehnică nu se formează peste noapte, depinde de mai mulți factori care pot stimula sau inhiba dorința sau apetitul de lectură. Unii citesc pentru a căuta ceva necesar sau interesant, alții că le-a fost recomandată cartea sau „o formă de a pierde timpul”. În multe cazuri, trebuie să recunoaștem că lecturăm pentru a ne deconecta de la cotidian. W. Somerset Maugham spunea în lucrarea sa *Cărțile și Tu*: „A căpăta obiceiul de a citi înseamnă a-ți crea un refugiu personal față de toate nenorocirile lumii”¹⁴. Pentru că ai nevoie de liniște ca să citești, pentru a practica, așa cum o numește Alexandru Drăgan, această „ocupație mută”¹⁵, deși sunt tot mai multe cărți

¹¹ PARASCHIVESCU, Radu. *Cum gândesc politicianii* (Cum? Gândesc politicianii?). Catalog de perle. București: Humanitas, 2016. 230 p. ISBN 978-973-50-5304-8.

¹² BAZAVAN, Cristina. *CE CITESC politicianii români?* Disponibil: <https://bazavan.ro/2024/03/ce-citesc-politicienii/> [accesat 2025-06-15].

¹³ DRĂGAN, Alexandru. *O teză de doctorat la Dumnezeu*, exerciții de gândire. București: Humanitas, 2016, p. 256. ISBN 978-973-50-5485-4.

¹⁴ *Books and You Quotes*. Disponibil: <https://www.goodreads.com/work/quotes/289126-books-and-you> [accesat 2025-06-17].

¹⁵ DRĂGAN, ref.12, p. 161.

de tot felul, „nu mai sunt cărți care să răsucescă lumea”¹⁶

Vom menționa și alte mesaje importante despre *lectură și liderism*. Emanuel James Rohn (cunoscut și ca Jim Rohn), un fost antreprenor american, autor și vorbitor motivațional, în mai multe publicații sau conferințe subliniază: „Lectura este esențială pentru cei care caută să se ridice deasupra celor obișnuiți” și tot el menționează: „Un lider este un cititor. Toți marii lideri pe care îi cunoaștem sunt mari cititori”.¹⁷ Cunoscutul scriitor motivațional Robin Sharma consideră că această combinație de lectură și leadership este esențială pentru dezvoltarea personală, a cunoștințelor și a abilităților: „Cea mai mare unealtă pentru un lider este o carte”.¹⁸

Decidenții, mai ales cei care sunt și lideri, au nevoie de empatie, pentru a înțelege contextul, temele, nevoile etc., pentru a putea lua cele mai înțelepte decizii. În această ordine de idei scriitoarea britanică Malorie Blackman declară: „Lectura este un exercițiu de empatie, un exercițiu care te pune în pielea altcuiva pentru o vreme”. Deci, prin lectură putem să dezvoltăm în mintea noastră mai multe situații care ne-ar permite să înțelegem mai bine lucrurile pe care le abordăm. Cunoscuta jurnalista americană din secolul al XIX-lea, Margaret Fuller, la fel, sublinia că lectura poate sta la baza formării unui lider: „Azi un cititor, mâine un lider”. Cărturarul român V.A. Urechia, de asemenea, sublinia foarte convingător rolul cărții în apărarea intereselor naționale: „Cartea este și dânsa armă puternică. La lumina și învățătura cărții se deșteaptă conștiința națională. Iar deșteptarea conștiinței naționale este singura cetate care nu o răpune dușmanul”. Scriitorul francez Michel Tournier afirmă: „Citiți, citiți, cititul vă face fericiți și inteligenți”, deoarece „cărțile sunt indispensabile, iar literatura este oxigenul sufletului”¹⁹.

¹⁶ DRĂGAN, ref.12, p. 210.

¹⁷ *Jim Rohn Quotes: Navigate Towards Life-Changing Personal Transformation*. Disponibil: <https://bookah.com/jim-rohn-quotes/> [accesat 2025-07-03].

¹⁸ *Find Quotes*. Disponibil: <https://www.goodreads.com/quotes/search?commit=Search&page=3&q=robin+sharma+leaders&utf8=%E2%9C%93> [accesat 2025-07-03].

¹⁹ Michel Tournier > Quotes. Disponibil: https://www.goodreads.com/author/quotes/29901.Michel_Tournier [accesat 2025-07-03].

Despre importanța în general a lecturii, toți adevărații intelectuali au avut aceeași părere și au încurajat sub diferite metode și mesaje această îndeletnicire nobilă. „Citește pentru a trăi”, spunea jurnalista, romanciera și scenaristă britanică Helen Fielding. „Citim pentru a formula întrebări”, după cum spunea F. Kafka, sau pentru că „știința de carte dezvoltă în oameni încrederea în sine”, după cum considera F. Dostoievski.

Factorul decisiv pentru lectură rămâne a fi motivația interioară și profunda înțelegere a faptului că este o necesitate și o obligație, cel puțin pentru educația și viitorul propriilor copii.

Ce citesc sau trebuie să citească decidenții?

Este un subiect complicat, deși statutul impune lecturi serioase, care să ofere analize tematice sau de reflecții și care să extindă orizontul cunoașterii și gândirii. Dacă analizăm cifrele disponibile cu privire la aspectul cantitativ, cât se citește la nivel european, național sau local, evident unde sunt disponibile aceste date, răspunsul la întrebarea despre ce se citește devine și mai complicat. Nu vom intra în categoria gusturilor, cert este, cum am spus mai sus, să se citească, căci orice lectură contribuie la dezvoltarea vocabularului, a gândirii etc. În prezent, în țara noastră, dar și în timpurile sovietice, se editează multă carte și se încurajează lectura, frecventarea bibliotecilor etc. Chiar la începutul secolului XX, Mihail Sadoveanu, fiind prin Basarabia, spunea că în aici se citea mai mult ca în alte regiuni ale României (cu excepția Bucovinei).²⁰ Cu siguranță, și statul are un rol important în politica editorială, ce tip de carte încurajează sau susține financiar ca să se publice etc. În unul din articolele din presa timpului, poetul Mihai Eminescu spunea că este de datoria statului să protejeze exclusiv cărțile bune și să înlăture cele rele.²¹ Constatăm că există un interes la fel de mare de a se reveni la lectura autorilor

²⁰ SADOVEANU, Mihail. *Drumuri basarabene*. București: Saeculum, L.E.P. Știința, Chișinău, 1992, p. 13.

²¹ EMINESCU, Mihai. *Patologia societății noastre*. Articole politice. București: Vremea, 2011, p. 233.

antici, a clasicilor cunoscuți și, în general, a lucrărilor mai vechi. Nu este ceva nou, dacă ne amintim de afirmația lui Paul Zarifopol din perioada interbelică: „Admirația curentă pentru lucrurile vechi este un mof de educație”²²

Orice intelectual și iubitor de lectură preferă să activeze sau să-și petreacă timpul cu oameni care împărtășesc aceleași valori, cu oameni capabili, cu care să ai ce discuta. Atunci, când în mediul tău nu prea găsești mulți de aceștia, te refugiezi în ambianța cărților bune. Lev Tolstoi confirma acest lucru, spunând că o carte bună e „ca și o conversație cu un om deștept”.

Deseori încercăm să căutăm topuri de lecturi, liste de cărți pe care le citesc oamenii importanți, cumva influențând selecția sau prioritățile. În mod evident, este un factor subiectiv, de multe ori redat doar din experiența lecturilor personale a celor care fac aceste topuri. Deseori topurile se fac în funcție de tiraj și vânzări etc. Cu cât citești mai mult cu atât e mai greu să faci aceste clasamente. Periodic se publică milioane de titluri la nivel mondial și, din păcate, numărul de traduceri în diferite limbi nu decurge cu aceeași viteză. Am găsit la Will Durant, în cartea *Cele mai strălucite minți și idei ale tuturor timpurilor*, o listă de 100 de cărți, care, în opinia lui, sunt cele mai reprezentative, iar la Robin Sharma, în cartea sa *Zi de zi Erou. Manifestul*, este o anexă cu o listă de 25 de cărți „pe care să le citești înainte să mori”. Și putem vorbi de multe astfel de clasamente. *The New York Times* a făcut un top 100 al celor mai bune cărți, în opinia a 500 de scriitori, critici literari și personalități²³. Un alt top 100 de cărți ale secolului XXI a făcut în 2019 și publicația britanică *The Guardian*²⁴.

Am analizat cu mai mult de zece ani în urmă un *Top 10 cele mai citite cărți din lume*²⁵, dar și un top al celor mai bine vândute cărți ale

²² ZARIFOPOL, Paul. *Din registrul ideilor gingașe*. București: Cultura Națională, 1938, p. 78.

²³ *The best 100 books 21st-century*. Disponibil: <https://www.nytimes.com/interactive/2024/books/best-books-21st-century.html> [accesat 2025-07-05].

²⁴ *The 100 best books of the 21st century*. Disponibil: <https://www.theguardian.com/books/2019/sep/21/best-books-of-the-21st-century> [accesat 2025-07-05].

²⁵ *Top 10 cele mai citite cărți din lume*. Disponibil: <https://webcultura.ro/top-10-cele-mai-citite-carti-din-lume/> [accesat 2025-07-05].

secolului XXI²⁶. E clar că nu tirajul mereu denotă și calitatea cărții, deseori explicația stă în marketing. O carte bună rezistă în timp mai multor topuri, dar depinde și cine face aceste topuri.

Este important și criteriul lingvistic, existând cititori poligloți care citesc multe cărți în diferite limbi etc. Evident, cele mai mari șanse să fie de succes în librării le are cartea scrisă în limba engleză, cel puțin asta arată principalele statistici. Cât despre categoria de literatură pe care o citesc sau ar trebui să o citească liderii politici, oamenii cu funcții-cheie, considerăm că în top, ținând cont de mai multe lecturi și interviuri publicate pe internet cu lideri în acest sens, cele mai evidențiate ar fi: memoriile marilor lideri, lucrări de istorie (în special anticii) și despre relații internaționale, tratate de politică și filosofie politică, romane istorice și poezie de calitate.

Mai devreme sau mai târziu, marii lideri și oamenii care citesc mult ajung să și scrie. De regulă, după mai multă experiență acumulată, își propun să sintetizeze cele mai importante lucruri despre care ar trebui să cunoască sau pe care să le învețe și alții. De multe ori, din cauza temerilor că lumea să nu îi judece pentru deciziile lor, ajung să nu scrie multe detalii, care așa și se pierd sau ajung să fie publicate postum, dacă sunt cunoscute. După multe decenii de lecturi și zeci de volume scrise, Will Durant spunea: „Un om nu ar trebui să-și citească niciodată criticii și nici să fie prea curios cu privire la verdictul posterității”²⁷. Este adevărat, dar, în același timp, și complicat de ținut cont de acest îndemn.

În concluzie, toți decidenții de orice nivel, trebuie să aibă lectura pe agenda lor, de dorit zilnică. Poate nu chiar ca genialul adolescent Mircea Eliade, care citea „o carte pe zi sau un volum mare din ea”, dar cel puțin să consume un volum important de lectură calitativă. Fie că vorbim de literatură de specialitate, în funcție de studiile pe care le are, fie de domeniul pe care ar vrea să-l cunoască mai

²⁶ Cele mai bine vândute cărți ale secolului 21. Disponibil: <https://rasfoiala.com/2020/11/22/cele-mai-vandute-21-de-carti-aparute-in-secolul-21/> [accesat 2025-07-05].

²⁷ DURANT, Will. *Cele mai strălucite minți și idei ale tuturor timpurilor*. București: Litera, 2022, p. 60.

bine, pentru a lua decizii cel mai important este să fie conectat la tendințele și sursele de informare calitative. Ideal este ca planurile de studii să pună accent mai mare pe lectură în formarea viitorilor lideri politici, mai ales a celor care fac studiile la specializări legate de științe administrative sau politice, relații internaționale etc. Considerăm că trebuie inclusă drept normă în legislație stipularea ca candidații la funcții electivă (primari, deputați, președinte) să aibă obligatoriu studii superioare (chiar dacă acest lucru nu presupune neapărat o pregătire foarte bună, e mai mult decât nimic) sau, cel puțin pentru toți cei ajunși în funcții decidente, să treacă un curs minim de istorie națională etc., pentru că de calitatea liderilor și a deciziilor luate depinde „binele cetății”, prezentul și viitorul nostru ca și comunități, stat și popor.

AUTOCUNOAȘTEREA SAU CITIM CA SĂ NE ÎNȚELEM PE NOI ÎNȘINE

Ecaterina DMITRIC

ORCID 0000-0003-4080-0953

Rezumat:

Autocunoașterea este un proces complex și individual, explorat încă din cele mai vechi timpuri. Filosofii antici precum Socrate și Platon au considerat că autocunoașterea este un proces continuu, bazat pe reflecție și dialog. În viziunea lui Socrate cunoașterea nu poate fi predată, ci trebuie descoperită prin întrebări care dezvăluie adevărul interior al individului. În aceeași ordine de idei sondarea vieții interioare ne orientează spre cunoașterea naturii umane și posibilitatea de înțelegere a propriilor trăiri. Platon considera cunoașterea ca o reminiscență a unei viziuni anterioare a sufletului, sugerând că ne reamintim ceea ce deja știm.

Autocunoașterea nu se realizează doar prin auto-reflecție, ci și prin interacțiunile sociale și influențele din mediul înconjurător, cum ar fi familia, prietenii, mass-media, cărțile pe care le citim. Emil Cioran subliniază importanța lecturii pentru înțelegerea de sine, afirmând că citim pentru a ne explica propriile trăiri prin experiențele altora.

Cuvinte-cheie:

autocunoaștere, autoeducație, dezvoltare personală, gândire, lectură.

Abstract:

Self-knowledge is a complex and individual process, explored from ancient times. Philosophers Socrates and Plato considered self-knowledge a continuous process, based on reflection and dialogue. In Socra-

tes vision, knowledge cannot be taught, but discovered through questions that reveal the person's inner truth. So, testing the inner life guides us towards the knowledge of human nature and the possibility of understanding our own experiences. Plato considered knowledge as a remembrance of a previous vision of the soul, suggesting that we recall what we already know. Self-knowledge is achieved not only through self-reflection, but through social interactions and environmental influences: family, friends, mass-media, and the books we read. Emil Cioran emphasizes the importance of reading for self-understanding. He states that we read to explain our own feelings through the experience of others.

Keywords:

self-knowledge, self-study, personal development, thinking, reading.

Autocunoașterea este un subiect vast și o preocupare constantă a omului încă din cele mai vechi timpuri. O consemnare preliminară a conceptului *cunoaștere de sine* presupune capacitatea de a înțelege care sunt pasiunile și ce particularități îl definesc pe om, care îi este scopul în viață și care este calea pe care o parcurge în realizarea lui – aspectele pe care fiecare persoană le descoperă în mod individual. Din perspectiva filosofică fundamentul *autocunoașterii* se bazează pe cunoaștere și adevăr, care nu pot fi primite de-a gata, ci trebuie să fie dobândite de către individul însuși. În viziunea lui Socrate cunoașterea nu este un obiect fabricat, cu un conținut încheiat, transmisibil direct prin scriere sau printr-un discurs oarecare, ci este un proces continuu, bazat pe cercetarea propriei vieți [6]. Marele filosof afirma despre el însuși că nu știe nimic și nu învață nimic, ci se restrânge la a pune întrebări și aceste întrebări sau interogații sunt cele care îi ajută pe interlocutori să scoată la iveală propriul lui adevăr. O asemenea imagine lasă de înțeles că, în suflet, cunoașterea există, iar cel ce trebuie să o afle este individul însuși.

Sondarea vieții interioare ne orientează spre cunoașterea naturii umane și posibilitatea de înțelegere a propriilor trăiri. Filosofia lui

Socrate cuprinde două procedee: ironia și inducția. *Ironia* (*eirōneía*) este o metodă pur critică, formă de refutație prin absurd care conduce către îndoială, iar *inducția* (*epagogé, epaktikoi logoi*) este o metodă dogmatică, reprezentând „arta moștenirii inteligențelor” (*maieutiké*), care cu ajutorul exemplelor și al definițiilor progresive conduce către descoperirea soluției problemei. În acest sens, lectura oferă idei și definiții progresive care oferă posibilitatea de a dezvolta gândirea și a reflecta asupra opiniilor proprii.

Pierre Hadot subliniază că, în viziunea platoniciană, întreaga cunoaștere reprezintă reminiscența unei viziuni pe care sufletul a avut-o într-o existență anterioară [6]. Această idee este evidențiată în dialogul lui Platon „Phaidon”, sugerând că „învățarea nu este pentru noi, de fapt, decât o reamintire și ea, dacă e întemeiată, ne silește să admitem [...] că trebuie să fi învățat cândva mai demult ceea ce ne reamintim acum” [8, p. 64]. Această perspectivă semnalează că adevărata cunoaștere nu se dobândește din afară, ci se redescoperă în interiorul sufletului, printr-un proces de anamneză.

Autocunoașterea nu se bazează doar pe autorefecție abstractă, dar și pe asumarea unor roluri în diferite grupuri sociale, prin care oamenii sunt conectați. Învățarea continuă despre semnificația umană își are rostul în activitățile și relațiile umane prin influența părinților, prietenilor, cărților și revistelor pe care le citim, a televiziunii, radioului și internetului – toate acestea oferă modalități de reprezentare a ceea ce suntem.

Evoluția începe de la cunoașterea de sine. Efectul terapeutic al lecturii este demonstrat prin diverse studii. Prin lectură, pornim într-o călătorie spre sine, unde găsim starea de împăcare și echilibrul spiritual. În acest sens, marele filosof român E. Cioran remarcă: „Întotdeauna am citit doar pentru a găsi în trăirile altora ceva care să mi le explice pe ale mele. Trebuie să citești nu ca să-l înțelegi pe altul, ci ca să te înțelegi pe tine însuși” [3, p. 203]. Pornind de la această idee, putem constata că lecturile reprezintă o modalitate de desăvârșire a omului și de depășire a condiției umane.

N. Berdiaev, meditănd despre cunoașterea de sine și despre nevoia de a te înțelege pe sine, menționa, în lucrarea sa *Cunoașterea de sine. Exercițiul de autobiografie filozofică*, faptul că „a-ți conștientiza propriul tip și propriul destin” sugerează aceeași idee privind reflecțiile asupra propriei vieți. Într-un sens mai larg, din perspectiva filosofiei existențialiste, remarcă faptul că „cea mai existențială este propria existență” [2].

Lectura unui text literar fie că este vorba de cel estetic sau unul de pură comunicare presupune o descoperire de sine. Aceasta presupune un proces de învățare, de decodificare, de închidere și deschidere de sine. Textul literar are capacitatea de a genera o experiență estetică unică pentru cititor, influențându-i emoțiile, gândurile și percepțiile. Prin structura sa narativă, stilul și limbajul utilizat, textul poate crea o atmosferă specifică și poate transmite stări afective complexe. Cititorul se poate identifica cu personajele și situațiile prezentate, trăind indirect experiențele acestora. De asemenea, textul literar poate stimula reflecții profunde asupra temelor universale, cum ar fi dragostea, moartea, libertatea și condiția umană. Astfel lectura devine nu doar un act de consumare a unui conținut, ci și un proces de autodescoperire și transformare personală. Textul literar acționează asupra cititorului prin crearea unui dialog intern, care îi permite acestuia să exploreze perspective diferite și să își formeze propriile interpretări. Prin golurile și ambiguitățile textului, cititorul este provocat să își folosească imaginația și experiența personală pentru a completa și a da sens narațiunii. Acest proces nu doar îmbogățește înțelegerea operei, dar contribuie și la dezvoltarea capacităților critice și empatice ale cititorului, facilitând o conexiune profundă cu textul și o reflecție asupra propriei realități și identități.

A fi ceea ce suntem înseamnă a fi implicat în procesul de dezvoltare continuă și de extindere a cunoștințelor în vederea asumării responsabilității față de sine. Ideea de a dobândi o cunoaștere de sine și o pricepere a lucrurilor deschide posibilități omului de a-și găsi vocația și scopul în viață.

Procesul autoeducației implică câteva aspecte privind asumarea responsabilității în vederea formării personalității. Pot fi evidențiate următoarele:

- Obiectul și subiectul educației se suprapun și atribuțiile lor sunt preluate de către una și aceeași persoană.
- Autoeducația are loc prin sine însuși și nu prin alții.
- Autodidactul își propune scopuri și obiective, își organizează procesul de învățare și își evaluează performanțele obținute de sine stătător.
- Autoeducația presupune aspectele devenirii umane.
- Autoeducația nu apare în mod spontan, fiind o necesitate de satisfacere a cerințelor educaționale care facilitează integrarea autodidactului în viața socială.

O abordare originală privind desăvârșirea personalității prin lectură este reflectată în scrierile lui M.J. Adler. Savantul american considera că lectura, într-o mare măsură, are o deosebită putere în depășirea tuturor barierelor care stau în calea omului spre desăvârșire [8].

În contextul formării capacităților de autocunoaștere, putem specifica următoarele comparații între procesul de *lectură* și cel de *instruire*, pe care M. J. Adler le-a sintetizat schematic în tabelul următor:

Tabelul nr. 1. *Compararea procesului de lectură și a procesului de instruire*

Tipul lecturii	Tipul instruirii	Tipuri de cărți
I. de plăcere II. pentru cunoaștere A. cu scop de informare B. cu scop de înțelegere	I. o cale de a descoperi: fără ajutorul profesorului II. o cale de primi cunoștințe: cu ajutorul profesorului A. prin ascultarea lecțiilor coordonate de un profesor B. lectura cărților desinestător	I. repovestirea și redarea conținutului altor cărți II. Conținut original
Concluzii:		
1. lectura II (A) caracteristică primei (I) tipologie de cărți 2. lectura II (B) caracteristică a doua (II) tipologie de cărți		

În procesul autocunoașterii și autoeducației, savantul american recomandă o listă de cărți din toate timpurile, cuprinzând o selecție de literatură artistică și cărți axate pe domeniile: istorie, sociologie, matematică, filosofie, omul și societatea etc. [8, pp. 322-330]. Această selecție de cărți reprezintă un fundament de bază în procesul dezvoltării personale și poate servi ca instrument de lucru pentru profesori, bibliotecari etc. Autoeducația are un impact asupra dezvoltării personalității, prin aceasta se înfăptuiesc acțiuni autoimpuse ce favorizează condiții și rezultate ale cunoașterii de sine. M.J. Adler face o trimitere și la experiențele unor studenți care își făceau studiile la colegiu, remarcând faptul că aceștia citesc de dragul informației, în scop de a trece examenul și lucrările de curs. Din acest considerent, ei nu încearcă să identifice legătura esențială a cărților cu propriile experiențe de viață. În această ordine de idei, citind cu scopul de a fi informați, cunoaștem doar fapte, dar nu și sensul adevărat al conținutului.

Sistemul de autoeducație propus de N. Rubakin își are rostul atunci când cititorul, în urma celor citite, își dezvoltă gândirea critică, poate să argumenteze opiniile, să formuleze idei și să devină creative [9]. Cărțile recomandate sunt cele beletristice și științifice. În mare măsură, există multe cărți care îl ajută pe cititor să-și atingă scopul în viață prin autorefecție. Drumul este deschis tuturor în utilizarea cărților ca instrument de cunoaștere și, îndeosebi, dezvoltă gândirea și deschide diverse oportunități de dezvoltare. Una din cerințele autoeducației este felul nostru de a ne informa din surse sigure și fapte credibile. Pe lângă crearea unei viziuni asupra lumii, procesul de autoeducație are rolul și de formare a personalității, proces care include și partea emoțională: voința, diferite aspirații etc. Tehnicile de lectură dezvoltate de N. Rubakin, axate pe beletristică și literatura științifică, sunt orientate spre principiul individualizării cititorului și adaptate în conformitate cu trăsăturile lui de caracter. Astfel, prin asemenea modalitate, cititorul dobândește cunoștințe vaste și contribuie la dezvoltarea abilităților de gândire.

Filosoful W. Durant sugerează că acordarea a 7 ore pe săptămână

lecturii are un efect considerabil: timp de patru ani se produce o schimbare în gândire prin influențarea modului de a fi, de a acționa și a comunica cu semenii. Subliniind efectul de alinare a omului prin lectură, acesta remarcă că, „atunci când viața este amară sau prietenia se pierde, ori copiii ne părăsesc pentru propriile obsesii și case, vom veni și vom sta la masa cu Shakespeare și Goethe, vom râde de lume cu Rabelais. Pentru că aceștia sunt prietenii care ne dau doar tot ce au mai bun, care nu ne ceartă niciodată și care așteaptă întotdeauna chemarea noastră. Când îi vom fi însoțit o vreme și vom fi ascultat cu umilință discursul lor, ne vom fi vindecat de neputințele noastre și vom cunoaște pacea care vine din înțelegere” [4, p. 91].

Impactul lecturii asupra dezvoltării personale reprezintă o cale accesibilă tuturor. În acest sens, listele de literatură sunt esențiale în realizarea acestui demers. Savanții menționați anterior M. Adler, N. Rubakin și W. Durant au recomandat liste efective de literatură în procesul de autoeducație axate pe beletristică și literatura științifică.

Eficiența lecturii ca factor de dezvoltare personală acționează asupra modului de viață social și cultural, asupra creșterii progresului economic, îmbunătățirii calității vieții, combaterii analfabetismului funcțional, a sărăciei și a șomajului. Promovarea și valorificarea cărților importante reprezintă un aspect substanțial în activitatea oamenilor de cultură. În multitudinea de informații, este necesar ca specialiștii din domeniu să aducă cartea de valoare mai aproape de cititor. Capacitatea creativă de a prezenta cartea sub forma a unui video sau a unei imagini potrivit/e, apt/e de a stârni interesul și curiozitatea asupra textului, este esențială în măsura în care tehnologiile reprezintă doar instrumente de lucru și nu esența în sine. Lectura aprofundată într-un mod organizat este o metodă de dezvoltare personală accesibilă tuturor și sunt necesare doar voința și entuziasmul pentru a fi aplicată în practică. Aceasta contribuie la prosperarea societății, care începe de la propriile atitudini ale fiecărui cetățean în parte.

Referințe bibliografice:

1. ADLER, Mortimer J. și Charles VAN DOREN. *Cum se citește o carte: Ghidul clasic pentru o lectură inteligentă*. Pitești: Paralela 45, 2023. 390 p. ISBN 978-973-47-3864-9.
2. BERDEAEV, Nikolai. *Cunoașterea de sine. Exercițiu de autobiografie filozofică*. București: Humanitas, 1998. 320 p. ISBN 973-28-0904-3.
3. CIORAN, Emil. *Caiete, vol II*. București: Humanitas, 1999. 405 p. ISBN 978-973-50-2656-1.
4. DURANT, Will. *Cele mai strălucite minți și idei ale tuturor timpurilor*. București: Litera, 2022. 144 p. ISBN 978-606-33-8163-8.
5. ENĂCHESCU, Constantin. *Socrate (Descoperirea omului și cunoașterea de sine)*. București: Casa editorială ODEON, 1994, 136 p. ISBN 973-9008-41-0.
6. HADOT, Pierre. *Ce este filosofia antică?* Iași: Polirom, 2020. 432 p. ISBN 978-606-40-0824-4.
7. ISER, Wolfgang. *Actul lecturii o teorie a efectului estetic*. Pitești: Paralela 45, 2006. 472 p. ISBN (10) 973-697-810-9; ISBN (13) 978-973-697-810-4.
8. АДЛЕР, Мортимер. *Как читать книги = How to Read a Book : A Guide to Reading the Great Books : Руководство по чтению великих произведений*. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2011. 336 p. ISBN 978-5-91657-186-8.
9. РУБАКИН, Николай. *Библиологическая психология*. Москва, 2006. 800 с. ISBN 5-8291-0650-7.

LECTURA – SPRIJIN PENTRU CONTURAREA IDENTITĂȚII AUTENTICE ÎN CONTEXTE DE CRIZĂ

Ecaterina DMITRIC

ORCID 0000-0003-4080-0953

Rezumat:

Formarea unei „identități autentice” în contextul social actual reprezintă un efort considerabil, din cauza unei dinamici accelerate a schimbărilor, presiunii rețelelor sociale și a multiplelor modele culturale concurente, care pot genera confuzie și fragmentare identitară. Definirea conceptului de *autenticitate* în prezent devine problematică, deoarece acesta este definit mai mult de putere decât de moralitate.

„Identitatea autentică” presupune congruența dintre valorile asumate și acțiunile realizate, în timp ce pierderea acestei congruențe generează auto-alienare și vulnerabilizează coeziunea sinelui. În această perspectivă, lectura este evidențiată ca un spațiu privilegiat de reconstrucție identitară și reziliență. Din perspectivă fenomenologică și hermeneutică, lectura implică o relaționare intențională și corporală cu lumea textuală. Aceasta este prezentată ca o strategie de reziliență culturală și existențială, fiind nu doar o activitate compensatorie, ci și un demers transformator de afirmare a autenticității în fața crizelor.

Cuvinte-cheie:

autenticitate, identitate, lectură, formare, reziliență.

Abstract:

The formation of an „authentic identity” in the current social context represents a considerable effort,

due to accelerated dynamics of change, pressure of social networks and multiple competing cultural models that can generate confusion and identity fragmentation. By definition the concept of authenticity „to be the real one” becomes problematic in the current social setting as it is determined more by power than by morality.

„Authentic identity” presumes agreement between adopted values and performed actions, while the loss of this concord generates self-alienation and makes vulnerable the cohesion of the self. In this perspective, reading is highlighted as a privileged space for identity reconstruction and resilience. From a phenomenological and hermeneutic perspective, reading involves an intentional and bodily engagement with the textual world. Reading is presented as a strategy of cultural and existential resilience, not just a compensatory activity, but a transformative approach to affirming authenticity in the face of crises.

Keywords:

authenticity, identity, reading, training, resilience.

Problema *identității personale* rămâne un reper central în reflecția filosofică contemporană. Aceasta constituie un construct psihosocial și moral care stabilește dimensiunea subiectivă a sinelui și raporturile sale cu ceilalți. Conceptul de *identitatea autentică* se referă la modul veritabil în care individul își trăiește și exprimă sinele, incluzând experiențele personale, mediul cultural, valorile și credințele sale. În limbajul diversității și incluziunii, acesta este definit ca „reprezentarea veritabilă a propriei identități personale, semnificativă în discuțiile despre exprimarea personală și diversitate” [1], subliniind importanța acceptării de sine și respingerea oricărei temeri de judecată sau discriminare și celebrând, în același timp, diversitatea perspectivelor și identităților indivizilor.

Din perspectiva existențialismului, conceptul de *autenticitate* are o semnificație aparte, determinată de o sensibilizare a omului pentru problemele firești ale vieții. Acest proces angajează nu numai cunoștințe, ci și valori, credințe, sensuri și semnificații. Sensul

existenței umane și căile dobândiri autenticității ei continua să fie un subiect dominant în filosofia contemporană, după ce a fost tratat și în filosofia de la mijlocul secolului al XIX-lea. Într-o manieră ce a rămas de referință, tema a fost abordată de Søren Kierkegaard, în cadrul unei concepții axate pe problema existenței, de coloratură profund tragică, explicabilă atât prin criza valorilor etice ale culturii clasice, cât și prin biografia și formarea filosofului în spiritul unui protestantism ascetic [5, p. 21]. Vulnerabilitatea societății de azi este marcată de criza culturii, astfel viața însăși este afectată, toate valorile sale se clatină, nu doar estetica, ci și etica, sacrul și, odată cu ele, posibilitatea de a trăi fiecare zi. Prin cultură omul se modifică pe sine și ajunge la forme de realizare și desăvârșire mai înalte pentru a se spori pe sine.

În literatura de specialitate este reliefat faptul că integritatea identitară este condiționată de congruența dintre valorile declarate și acțiunile asumate. În acest sens, cercetătorul Terence Penelhum evidențiază că identitatea personală nu poate fi redusă doar la continuitatea biologică sau la memorie, ea se formează prin integrarea dorințelor, voințelor și valorilor individului, generând astfel tensiunea fundamentală dintre autenticitate și auto-alienare [10]. Atunci când acțiunile personale rezonază cu voințele și valorile asumate, ele determină aspecte de autenticitate ale ființei umane. În opoziție cu autenticitatea, auto-alienarea survine atunci când acțiunile sunt dictate de forțe străine identității, generând un conflict interior care fragilizează coerența sinelui. Din această perspectivă, persoana care acționează contrar valorilor sale manifestă o înstrăinare de sine, în schimb autenticitatea presupune capacitatea de a integra conflictele interioare și de a le transforma în resurse de sens și semnificație.

Cam Caldwell definește identitatea individuală ca „un ansamblu de semnificații aplicate sinelui în cadrul unui rol social sau al unei situații care determină cine este o persoană” [2]. Aceste semnificații sociale funcționează ca repere pentru comportamente și pentru evaluarea propriei valori. Astfel, identitatea nu este un dat static, ci un proces reflexiv, fiind modelat prin interacțiunea socială și prin

raportul dintre imaginea de sine ideală și comportamentele reale. Identitatea personală este un proces de devenire, o realitate dinamică aflată într-o continuă reconstrucție. Procesul devenirii nu anulează unitatea sinelui, ci o actualizează și o îmbogățește prin noi semnificații existențiale, pe măsură ce individul își asumă și integrează experiențele în timp. În acest context, *lectura* poate fi privită ca un spațiu privilegiat de reconstrucție identitară și de reziliență. Prin intermediul textelor literare sau filosofice, individul descifrează simboluri și structuri narrative care facilitează înțelegerea și reconstrucția propriilor transformări. Lectura contribuie la extinderea orizontului de cunoaștere, conferind coerență experienței interioare și permițând integrarea conflictelor prin confruntarea și raportarea la personajele și narațiunile parcurse. În contextul unei crize existențiale, lectura nu mai reprezintă doar o formă de evadare, ci se constituie într-un act de rezistență interioară și de afirmare a autenticității. Cititorul își redescoperă unitatea și echilibrul spiritual, reflectând asupra propriilor experiențe prin prisma actului lecturii.

Căutarea identității înseamnă același lucru cu „a deveni ceea ce ești cu adevărat” sau „a funcționa la capacitatea maximă”, „a fi pe deplin om”, „a fi individuat”, „a fi tu, cel autentic” [6, pag. 149]. Acest aspect apare din năzuința omului de a se depăși pe sine. Însă este important să realizăm că aceasta survine și din crizele de identitate personală generate de existența contemporană, de schimbarea modelului de cultură.

Claude Dubar afirmă că depresiunea a devenit exemplul cel mai comun al crizelor de identitate personală pe care le abordează ca o „Fenomenologie a crizelor de identitate”. În acest sens, el menționează lucrarea *La fatigue d'être soi* de Alain Ehrenberg, în care se specifică faptul că, după ce a fost diagnosticată generalizarea figurii „individului incert” și presiunea normativă a „cultului performanței”, s-au adus argumente conform ipotezei unei legături strânse între aceste manifestări dureroase (depresii) și schimbarea de model cultural cu care se confruntă femeile și bărbații. Imperativul de a fi tu însuși, de „a te realiza”, de a „construi identitatea ta

personală”, de a „te depăși” și de a fi performant dă naștere acestei „maladii identitare uneori cronice”, tratate adesea cu ajutorul psihotropelor tot mai sofisticate, dar și gestionate cu droguri tot mai problematice, însoțite uneori de psihoterapii tot mai diverse [3, p. 156]. Schimbarea de model cultural presupune să fii puternic și, mai cu seamă, „să fii tu însuși”. În fața acestui nou imperativ, mulți dintre contemporani, la un moment sau altul al vieții, de o manieră mai mult sau mai puțin cronică, suferă de un „sentiment de insuficiență”, de o conștiință acută de „a nu fi la înălțime”, de o impresie de lipsă care se poate traduce prin simptome diverse și bine cunoscute: astenie și oboseli cronice, insomnie, anxietăți și angoasă, atacuri de panică.

Formarea unei „identități autentice” în contextul actual reprezintă un efort considerabil. Individul este adesea prins între dorința de conformare la normele sociale dominante și nevoia profundă de autoafirmare și coerență interioară. Definierea conceptului de *autenticitate* în prezent devine problematică, deoarece acesta este definit mai mult de putere decât de moralitate. Sistemele comunicaționale sunt controlate și societatea consumeristă poate fi descrisă ca o formă de control, deoarece prin acel sistem se stabilește un rol special pentru indivizi (rolul de consumator) ca având valoare particulară. Algoritmii informaționali care fac parte din sistem stabilesc necesitățile cotidiene ale indivizilor (îmbrăcăminte, nutriție, tehnologii etc.), astfel se conturează o anumită identitate de sine într-un context social specific.

Explorarea autenticității ființei umane dezvăluie o evaluare a sinei în continuă evoluție din perspectiva anumitor valori de sine și în contextul social în care apar aceste valori. Acest proces produce o dialectică între sine și societate care are potențialul de a genera și susține comportamente și așteptări normative, influențând la rândul său semnificații pe care indivizii le asociază cu valorile pe care le atribuie sinei tranzițional și progresul pe care îl fac pentru a fi autentici.

Abordarea fenomenologică a identității personale pune accent pe modul în care experiența trăită constituie temeiul înțelegerii de sine. Edmund Husserl subliniază că orice experiență conștientă este intențională, în acest sens, conștiința este mereu orientată către

un obiect. În contextul lecturii, textul devine obiectul intențional al conștiinței. Astfel, cititorul nu doar percepe textul tipărit, ci interpretează și integrează simbolurile în propria sa lume interioară, conferindu-le semnificație. Maurice Merleau-Ponty extinde această perspectivă, accentuând primatul corporalității în experiență. Identitatea nu se reduce la o abstracție cognitivă, ci se manifestă prin corporalitate ca mod original de a fi în lume. Citirea unei cărți nu este un act pur intelectual, ci implică un ritm, un gest, o tensiune afectivă a trupului. Prin aceasta, lectura devine o practică întrupată care leagă dimensiunea simbolică de cea senzorială și emoțională, consolidând caracterul holistic al identității. În viziunea sa, corpul nu este doar un obiect printre obiecte, ci „își trăiește” spațiul într-un raport intențional de tip „pot”, nu ca simplu „gândesc” [7]. În timpul actului lecturii corpul cititorului (respirația, mișcarea ochilor, gesturile) are un rol activ, determinând ritmul lecturii până la reacțiile fizice și efectele emoționante, astfel lectura devine o experiență trăită corporal.

În această ordine de idei, Paul Ricoeur sugerează o înțelegere narativă a sinelui. Identitatea personală nu este doar „*idem*” (permanența caracterului), ci și „*ipse*” (capacitatea de a promite, de a se angaja și de a se transforma) [11]. Această distincție deschide calea spre conceptul de *identitate narativă*, prin care individul se constituie ca subiect capabil de povestire. Lectura devine astfel un mediu hermeneutic privilegiat, deoarece îi permite cititorului să se regăsească și să se reconfigureze printr-un dialog constant cu narațiunile celorlalți.

Perspectiva fenomenologică și cea hermeneutică oferă repere teoretice esențiale pentru înțelegerea identității ca proces de constituire și reinterpretare continuă. Fenomenologia evidențiază dimensiunile trăite ale experienței ca intenționalitate, corporalitate și temporalitate. Hermeneutica subliniază rolul povestirii și al interpretării în configurarea sensului personal. Ființa umană este prin natura sa intențională, orientată către înțeles, valoare și creativitate în tot ceea ce întreprinde. Din această convergență se desprinde ideea că lectura nu reprezintă doar o activitate culturală, ci constituie și o experiență fundamentală de autocunoaștere și de modelare a sinelui. Prin urmare, lectura devi-

ne un instrument privilegiat al rezilienței existențiale, prin care individul își reconstituie unitatea și își consolidează identitatea autentică în fața crizelor și a transformărilor istorico-sociale.

Lectura, ca practică de reflecție și interiorizare, oferă cadrul privilegiat pentru reconstrucția identitară. Ea devine un spațiu mediat de semnificații în care persoana își poate interoga propriile valori, confrunța contradicțiile și cultiva auto-conștientizarea necesară depășirii iluziilor de sine. Lectura nu este doar un act cultural, ci și un suport fundamental în conturarea unei identități autentice capabile să facă față provocărilor crizelor. Văzută în perspectivă fenomenologică și hermeneutică, aceasta devine o strategie de reziliență: prin intermediul textului, cititorul intră într-un dialog hermeneutic care favorizează reflecția de sine, reinterpretarea experiențelor și integrarea lor într-o cultură a sensului. În contexte de criză, lectura nu e doar o activitate compensatorie, ci și o formă activă de reconstrucție identitară și de afirmare a autenticității personale. Astfel, prin lectură, individul își regăsește capacitatea de a-și păstra coerența identitară, chiar și atunci când influențele exterioare sunt tot mai expuse în contextul actual dominat de mulți factori.

Din perspectivă practică, lectura se constituie într-un instrument fundamental al conturării identității, manifestându-se pe mai multe niveluri complementare:

- *Dimensiunea corporală.* Lectura presupune un ansamblu de gesturi prin care corpul răspunde la text, de la mișcările ochilor și modificările subtile ale respirației până la reacțiile fiziologice. În acest sens, cititorul nu se situează ca un observator pasiv, ci participă corporal la evenimentele narative, integrându-le în propria experiență trăită.
- *Dimensiunea afectivă.* Prin empatia față de personaje și prin intensitatea emoțiilor trezite de narațiune, cititorul exprimă indirect bucurii, tristeți, temeri sau triumfuri. Această identificare afectivă consolidează capacitatea empatică și clarifică dinamica propriei vieți emoționale, oferind un spațiu de explorare și de înțelegere a afectivității umane.

- *Dimensiunea memorială.* Actul lecturii presupune o reactivare a experiențelor personale anterioare, care sunt reflectate în structura textului și supuse unui proces de reinterpretare hermeneutică. Scenele narative au potențialul de a declanșa amintiri și de a facilita o reevaluare a trecutului în cadrul unui context contemporan.

Prin conjugarea acestor dimensiuni, lectura transcende statutul său de simplu act informativ sau recreativ și devine un proces transformator. Ea oferă cadrul în care sinele se descoperă, se reconstruiește și se consolidează. În acord cu perspectiva fenomenologică, potrivit căreia sinele este deschis, reflexiv și fidel propriei experiențe, lectura facilitează acest tip de raportare la sine, un proces dialectic de apropiere și distanțare față de experiențele narative, care stimulează reflecția interioară și recontextualizarea propriei vieți prin prisma narațiunii.

Analiza problematicii *identității personale* în contextul lecturii relevă importanța lecturii ca practică transformatoare. Identitatea personală este un proces dinamic, traversat de conflicte interne și de potențial de transformare. Continuitatea identitară se manifestă prin capacitatea de a menține un echilibru în fața schimbării, care se bazează pe reflexivitate și pe utilizarea resurselor simbolice. Lectura oferă astfel individului atât teme pentru reflecție, cât și instrumente de integrare a experiențelor dificile. În contextul crizelor contemporane, fie cele existențiale, culturale sau ideologice, lectura devine o formă de reziliență culturală și existențială. Ea contribuie la afirmarea autenticității individuale și la menținerea coeziunii sociale, oferind cadre comune de sens.

Direcțiile actuale de cercetare includ studii empirice privind impactul lecturii asupra identității, analizând, de exemplu, modul în care lectura influențează auto-înțelegerea și capacitatea de adaptare în situații de criză. În special, sunt explorate dimensiunile educaționale și terapeutice ale lecturii, precum biblioterapia, ca modalitate de susținere a procesului de formare a unei identități autentice și reziliente.

În contextul presiunilor socioculturale și economice care generează insecurități identitare, lectura se dovedește a fi instrument

fundamental pentru cultivarea unei culturi a sensului și pentru consolidarea rezilienței umane.

Referințe bibliografice:

1. *Authentic Identity – Definition and Explanation*. Disponibil: <https://oxford-review.com/the-oxford-review-dei-diversity-equity-and-inclusion-dictionary/authentic-identity-definition-and-explanation/> [accesat 2025-10-03].
2. CALDWELL, Cam. Identity, self-awareness, and self-deception: ethical implications for leaders and organizations. *Journal of Business Ethics*, 2009, Vol. 90, pp. 393-406. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/40665340> [accesat 2025-10-03].
3. DUBAR, Claude. *Criza identităților. Interpretarea unei mutații*. Chișinău: Știința, 2003, 232 p. ISBN 997-567-329-5.
4. HUSSERL, Edmund. *Ideii privitoare la fenomenologia pură și la o filosofie fenomenologică*. București: Humanitas, 2011. 581 p. ISBN 978-973-50-3093-3.
5. MARGA, Andrei. *Introducere în filosofia contemporană*. Iași: Polirom, 2002, 424 p. ISBN 973-683-930-3.
6. MASLOW, Abraham H. *Motivație și personalitate*. București: Editura Trei, 2007, 510 p. ISBN 978-973-707-159-0.
7. *Maurice Merleau-Ponty*. Disponibil: <https://plato.stanford.edu/entries/merleau-ponty/#:~:text=The%20body%E2%80%99s%20relationship%20with%20space,but%20lives%20or%20inhabits%20it> [accesat 2025-10-03].
8. MERLEAU-PONTY, Maurice. *Fenomenologia percepției*. Oradea: Aion, 1999, 536 p. ISBN 973-99943-3-4.
9. OTSUKA, Michael. Personal identity, substantial change, and the significance of becoming. *Erkenntnis*, Vol. 83, no. 6, 2018, pp. 1229-1243. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/26710608> [accesat 2025-10-03].
10. PENELHUM, Terence. The Importance of self-identity. *The journal of philosophy*. 1971, Vol. 68, no. 20, pp. 667-678. Disponibil: <https://www.jstor.org/stable/2024937> [accesat 2025-10-03].
11. RICOEUR, Paul. *Sinele ca un altul*. București: Editura Spandugino, 2020, 455 p. ISBN 978-606-8944-37-1.

EDUCAȚIA PENTRU LECTURĂ – DIMENSIUNE INDISPENSABILĂ A EDUCAȚIEI INTELECTUALE

Margareta CEBOTARI,
ORCID 0000-0002-8414-8402

Rezumat:

Lectura, privită prin prisma educației, este un instrument intelectual și cultural esențial pentru formarea gândirii. În contextul „economiei cunoașterii”, competențele de lectură nu mai aparțin doar celor orientați spre cariere intelectuale, ci sunt necesare tuturor. Lectura are multiple beneficii: facilitează instruirea și autoinstruirea, oferă răspunsuri la problemele vieții, sprijină integrarea în activități culturale și sociale și contribuie la cultivarea valorilor morale și spirituale.

Cuvinte-cheie:

educație, tipuri de educație, lectură, cultura lecturii, principiile lecturii, educație intelectuală, tehnici de muncă intelectuală.

Abstract:

Reading viewed from the perspective of education is an essential intellectual and cultural tool for thought formation. In terms of the „knowledge economy”, reading skills no longer belong to those oriented to intellectual career, but are necessary for everyone. Reading has multiple benefits: it facilitates training and self-education, provides answers to problems of life, supports cultural and social integration, contributes to cultivation of moral and spiritual values.

Keywords:

education, types of education, reading, reading culture, principles of reading, intellectual education, intellectual work techniques.

Educația este o activitate complexă și multiaspectuală, care cere o abordare interdisciplinară. Procesul educațional poate fi realizat doar prin conjugarea tuturor factorilor educaționali: familia, școala, bibliotecile, mediul social, asociațiile culturale și sportive, mass-media etc. Scopul primordial al educației constă în formarea personalității armonios dezvoltate, autonome și creative. Se atestă mai multe domenii educaționale/dimensiuni ale educației:

- *educația intelectuală* – pregătirea generală și fundamentală a individului, asigurându-i atât orizontul general de cultură, cât și capacitățile intelectuale necesare oricărei dezvoltări și activități;
- *educația morală* – formarea profilului moral al personalității, cultivarea valorilor, a normelor și modelelor comportamentale;
- *educația estetică* – formarea gustului estetic, modelarea sensibilității și creativității personalității etc. [5].

În ce constă conceptul *educație intelectuală* și care sunt obiectivele ei? Răspunsul la această întrebare a fost elucidat în multiple cercetări științifice, la care ne vom referi în continuare.

Educația intelectuală se referă la ansamblul influențelor educative care își propun să ajute o persoană să-și dezvolte una dintre cele mai importante dimensiuni ale personalității sale – *dimensiunea intelectuală*. Termenul de „intelect” provine din latinescul „*intellectus*”, care avea semnificația de cunoaștere și de înțelegere. La rândul său, „*intellectus*” provenea din „*intellego*”, verb ce însemna, printre alte semnificații, „a judeca bine”. Aceste înțelesuri originare sugerează că prin „intelect” se înțelegea, cândva, capacitatea unui om de a judeca bine, pe baza cunoașterii și înțelegerii profunde a lumii. Dimensiunea intelectuală a personalității apare, astfel, ca fiind legată de cantitatea și calitatea experienței de cunoaștere și de acțiune pe care a acumulat-o o persoană, precum și de posibilitățile sale de a opera mintal cu aceste conținuturi, pentru a răspunde satisfăcător la cerințele ce îi sunt adresate de mediul natural și social în care trăiește. O astfel de înțelegere a dimensiunii intelectuale a personalității ridică două categorii de probleme practice: problema sprijinirii individului uman în efortul său de a însuși cunoștințe despre

lumea în care trăiește și problema dezvoltării capacităților sale de a opera mintal cu aceste cunoștințe în vederea soluționării unor probleme adaptative cu care se confruntă.

În practica pedagogică sunt două concepte care definesc, totodată, două aspecte esențiale și complementare ale oricărei educații intelectuale: *aspectul informativ* și *aspectul formativ*. Existența diferitelor stiluri de cunoaștere a fost explicată ca fiind legată de modul specific în care un subiect uman realizează trei mari categorii de activități mintale implicate: a) perceperea informației; b) procesarea informației; c) utilizarea informației. Acestea sunt și obiectivele principale ale educației intelectuale: dezvoltarea capacităților de conceptualizare, dezvoltarea capacităților de înțelegere; dezvoltarea capacităților rezolutive și a creativității [10].

Formarea armonioasă a personalității presupune mai multe tipuri de educație: intelectuală, estetică, fizică, tehnologică, profesională, moral-civică și religioasă. Educația intelectuală ocupă o poziție centrală în acest șir de valori educaționale. Printre obiectivele educației intelectuale se numără: asimilarea unui sistem de cunoștințe fundamentale, cu valoare operațională, astfel încât persoana să poată gândi independent și aplica aceste cunoștințe; formarea culturii profesionale și creative; dezvoltarea curiozității științifice, a intereselor de cunoaștere; dezvoltarea spiritului de observație, a capacității de prelucrare, interpretare și operare a informațiilor asimilate; dezvoltarea capacităților cognitiv-operaționale de a gândi logic, analitic, critic, sintetic și interpretativ; formarea capacității de invenție/inovație și a atitudinii creative etc.

În cadrul evoluției unei personalități apte de a se perfecționa/educa pe tot parcursul vieții, însușirea tehnicilor de muncă intelectuală este esențială. Lectura are un rol fundamental în cadrul tehnicilor de muncă intelectuală, deoarece anume prin lectură omul intră în zona cunoașterii și a descoperirii adevărului [13].

Dimensiunile și semnificația educației intelectuale în lumea contemporană continuă să fie în centrul atenției cercetătorilor, fiind reflectată în studii și publicații științifice. Aceste cercetări sunt im-

portante pentru a fi cunoscute și aplicate de bibliotecari în diversificarea activității și abordarea conceptuală a lecturii ca dimensiune indispensabilă a educației intelectuale.

Conform acestor cercetări, educația intelectuală, fiind recunoscută ca o componentă a activității educative din cele mai vechi timpuri, contribuie prin intermediul valorilor selectate, prelucrate și transmise sub formă de cunoștințe, priceperi și deprinderi la formarea și dezvoltarea personalității raționale, la perfecționarea capacităților intelectuale, la formarea mobilurilor care declanșează și susțin activitatea de cunoaștere. Se pune în continuare accent pe cele două aspecte fundamentale și complementare ale educației intelectuale:

- *aspectul informativ*, care se referă la cantitatea și calitatea informației științifice ce urmează să fie transmisă și asimilată,
- *aspectul formativ*, ce are în vedere efectele asimilării acestei informații asupra intelectului și a întregii personalități.

În condițiile epocii actuale, sporește neconținutul valoarea informației științifice bogate, diverse, recente și continue, astfel importanța educației intelectuale crește datorită:

- accentuării caracterului intelectual al tuturor activităților umane și atragerii a tot mai mulți oameni în procesul producției spirituale;
- exploziei informaționale și revoluționării mijloacelor de informare, dezvoltării tehnicii;
- cererii de educație și necesității de a comuta accentul de pe obiectivele informative pe cele formative, spre autoeducație;
- transformării științei într-o importantă forță de producție, ceea ce duce la creșterea importanței pregătirii profesionale și tehnice.

Tehnica muncii intelectuale presupune dobândirea unor competențe structurate și metode adecvate, pe baza cărora se pot studia și rezolva independent probleme de natură intelectuală: priceperi organizatorice, deprinderi de lucru efectiv, deprinderi de autoevaluare etc. [8].

Privită prin prisma sistemului educațional, lectura este considerată ca un instrument intelectual și cultural care permite structurarea și rafinarea gândirii. În ziua de astăzi, când se vorbește de

„economia cunoașterii”, stăpânirea tehnicilor de bază ale muncii intelectuale nu mai este un bun rezervat celor care vor să accedă la o carieră intelectuală.

Puterea și utilizarea valorilor formativ-educative ale lecturii este necesară grație multiplelor avantaje: instruirea și autoinstruirea prin documentare, descoperirea unor răspunsuri la problemele vieții, capacitatea de integrare în cadrul manifestărilor culturale (lansări de carte, cluburi de lectură, concursuri literare etc) cu diverse grupuri sociale, cultivarea și respectarea valorilor morale/spirituale ale umanității etc. [11].

Nevoia spiritului de a urca până la principii este naturală, pentru că orice adevăr pare relativ atâta timp cât nu este raportat la un principiu care să-l întemeieze. Pătrunderea în esența unei cărți este o funcție a gândirii cititorului, orientată pe principiile esențiale ale lecturii: principiul descoperirii, principiul culturii generale, principiul informației, principiul ideilor și al valorilor, principiul realității, principiul metafizicii, principiul profesional, principiul bibliopsihologiei, principiul esteticii, principiul plăcerii etc.

Cartea cu cel mai mare efect este tocmai aceea față de care apare o atitudine personală a cititorului, care îi schimbă perspectivele de valoare și de cunoaștere a lumii înconjurătoare [1].

Conform cercetărilor la care am apelat, educația pentru lectură constituie o dimensiune particulară a educației intelectuale. Astfel, lectură poate fi analizată din mai multe perspective: general-sociologică și particular-tehnologică. Din perspectivă general-sociologică, *educația pentru lectură* reprezintă o miză socială nu numai pentru școală, ci și pentru societate, în ansamblul său. Această condiție este confirmată în timp ca urmare a *importanței sociale a lecturii* în calitatea sa de resursă pedagogică necesară formării și dezvoltării personalității în contextul unor cerințe comunitare și profesionale în continuă evoluție.

Societatea modernă evidențiază faptul că „practicile sociale ale lecturii sunt pentru toți o miză culturală, politică, economică care depășește pe larg problema învățării școlare”. În societatea industri-

alizată, în cea de-a doua jumătate a sec. XX, *educația pentru lectură* are de înfruntat *a doua fază a analfabetismului – analfabetismul funcțional*, întreținut de cei, tot mai numeroși, care nu citesc, deși dețin cunoștințele și deprinderile tipice lecturii. Societatea postmodernă, situată convențional în ultimele decenii ale sec. XX, cu evoluții semnificative în sec. XXI, este marcată psihologic și social de *a treia fază – analfabetismul computerial*. Depășirea sa nu poate fi realizată doar prin dobândirea deprinderilor de utilizare a computerului, care în anumite limite conduce chiar la reducerea timpului și a interesului pentru lectură.

E relevant să accentuăm faptul că trebuie să fie luată în vedere *promovarea unui nou mod de tratare a lecturii – lectura ca sursă de informare*. Aceasta presupune formarea capacității de selectare riguroasă, autonomă, a informației esențiale – pe fondul extinderii surselor de lectură – și de ordonare a acestora în rețele care asigură integrarea sa în structuri și module disciplinare, intradisciplinare, interdisciplinare etc., cu deschideri metodologice multiple [7].

Mai recent, cercetătorii iau în considerare *era butonării* în care trăim și care are un impact asupra modelului de lectură la care aderăm. Astăzi, tinerii acceptă să comunice și să se informeze din sursele de socializare sau accesând diverse linkuri etc. De aceea se consideră că este necesar să se elaboreze, la nivel de stat, un catalog al site-urilor ce urmează a fi cercetate de tineri. Ar fi o modalitate de monitoring a pasiunilor tinerei generații și o posibilitate indirectă de orientare a pasiunilor lectorale. Adoptând o asemenea strategie, societatea va avea doar de câștigat, căci va putea analiza și coordona nu doar lectura tinerilor, ci și valorile care sunt necesare să le respecte. Impactul social în urma acestor operațiuni ar fi colosal. În viitor vor crește generații nu doar informate, dar și apte să-și expună argumentat punctul de vedere și să prezinte verticalitate morală în situațiile de criză [4].

Știința biblioteconomică susținea anterior că biblioteca se sprijină pe trei piloni esențiali: spații, resurse, personal. Mai târziu la acești piloni s-au mai adăugat încă doi, la fel de importanți: servicii

și tehnologii de informare și comunicare. Respondenții studiului *Lectura în comparație intergenerațională*, realizat în anul 2021 la solicitarea Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova de către compania specializată în cercetări de marketing *Magenta Consulting*, în cadrul Proiectului Cultural susținut de Ministerul Culturii Programul Național *LecturaCentral* (ediția a IV-a), consideră că pentru o bibliotecă sunt esențiale: resursele, bibliotecarii și tehnologiile de informare și comunicare. Este exact realitatea zilelor noastre, când spațiile fizice ale bibliotecii rămân extrem de importante, dar capătă o importanță la fel de mare și serviciile de la distanță, resursele care pot fi accesate online și bibliotecarul care poate fi găsit nu doar la pupitrul de referințe, ci și în spațiul virtual [12].

Unul din obiectivele specifice educației intelectuale este *dezvoltarea gândirii critice*, inclusiv prin intermediul educației pentru lectură, care contribuie la îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității și îi ajută pentru *a reuși în viață*. Gândirea joacă un rol determinant, atât în viața personală a ființei umane, cât și în existența sa socială. Grație acesteia, omul își satisface necesitățile vitale de hrană, de securitate, de confort; ea se află de asemenea la originea creațiilor sale artistice, intelectuale, filosofice și spirituale, ca și a ocupațiilor din timpul liber. Asociată emoțiilor și sentimentelor, gândirea este în fond, pentru om, instrumentul fundamental al relației sale cu lumea, cu ceilalți și cu el însuși. Datorită ei omul poate acționa asupra mediului înconjurător, atât fizic, cât și social, și asupra lui însuși. Gândirea se supune anumitor legi, care, bine asimilate și luate în considerare, conferă gândirii și puterii sale creatoare o eficacitate sporită, care se manifestă în ansamblul demersurilor personale și sociale și, în special, în acela care este fundamental: reușita existențială [14].

În studiile biblioteconomice din Republica Moldova, și nu numai, se menționează cât de mult contează *accepția conceptuală a lecturii drept o activitate intelectuală*, spirituală, de formare și dezvoltare a personalității, abilitate esențială pentru a reuși în viață. Considerând *competența de cultură a lecturii* un ansamblu integrat

de cunoștințe informațional-documentare, capacități, abilități și atitudini, exersate prin lectură, se menționează următoarele aspecte ce țin de influența și implicarea bibliotecii:

- *comunicarea și transferul de cunoștințe*: despre obiectul lecturii (carte/document), despre elementele componente ale lor, despre mesajul operei, despre autoritatea documentului (autor, responsabilități instituționale), cunoștințe de vocabular, repere de continuitate a lecturii;
- *formarea capacităților și abilităților*: de lectură fluentă, expresivă a diverselor tipuri de texte; de ascultare și receptare a textului, identificare a ideilor principale, a noțiunilor, a personajelor; de analiză și interpretare a unui fapt, a poziției autorului; de rezumare, sintetizare a informației din document; de caracterizare a unui personaj, a unui simbol; de apreciere a unui text lecturat, a unui personaj, a stării personale post-lectorale; de interrelaționare, adoptare a unei poziții proprii, formulare proprie a opiniilor pe marginea documentului și de expunere orală a conținutului etc.;
- *dezvoltarea și consolidarea atitudinilor*: de conștientizare a necesității lecturii; de transformare a utilizatorului în agent al lecturii; de promovare/diseminare a reacțiilor utilizatorului provocate de lectura documentului, a opiniilor formulate de utilizator în legătură cu problematica textului lecturat, idei și aprecieri: conținut, personaje, autor, mijloace de expresie etc. [6].

Aspecte ale implicării bibliotecilor publice în educația intelectuală a membrilor comunității aflați în aria lor de servire sunt reflectate în publicații/ghiduri metodologice anuale (2018-2025), elaborate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova în cadrul Proiectului Cultural Programul Național *LecturaCentral*. Scopul acestor publicații este promovarea utilizării noilor forme și metode în organizare a activităților de educație pentru/prin lectură, de dezvoltare a competenței de lectură critică, de formare personală și profesională prin aplicarea conceptului de *instruire pe parcursul vieții* tuturor membrilor comunității, de cunoaștere și respectare a valorilor general umane/valorilor europene etc.

Una din funcțiile esențiale ale bibliotecilor este dezvoltarea competenței de cultura lecturii, care contribuie la dezvoltarea gândirii critice. Produsele și serviciile generate certifică contribuțiile bibliotecilor publice în dezvoltarea societății civile prin dezvoltarea competențelor-cheie prin diverse metode, oferind oportunități pentru formarea și educarea adulților pe tot parcursul vieții, stimulând îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității. Lectura și analiza post-lectuală este o competență importantă în viața omului, deoarece angajează formarea și perfecționarea continuă a abilităților de analiză și sinteză, favorizează dezvoltarea intelectuală și psihologică.

Activități de formare a competențelor de gândire critică și promovare a lecturii sunt organizate cu succes în bibliotecile publice din Republica Moldova, participante la programe și proiecte organizate la nivel național, în care sunt implicați membrii comunității de toate vârstele: Programul Național *LecturaCentral*, inițiat de Biblioteca Națională, și Programul Național *Citim împreună*, realizat de Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” etc. [3].

De la lansarea, în anul 2018, a Programului Național *LecturaCentral*, echipa Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, responsabilă de organizarea și desfășurarea acestuia, este într-o continuă căutare a experiențelor avansate, inovatoare privind educația lecturii și cultura lecturii, care au fost dintotdeauna una dintre responsabilitățile prioritare ale bibliotecilor [12].

Foarte diversă este paleta formelor și metodelor de formare a competențelor de lectură critică realizate de bibliotecile publice din rețelele orașenești și raionale ale Republicii Moldova. Prin activitățile organizate diferențiat, pentru diverse categorii de utilizatori, bibliotecile publice din Republica Moldova stimulează ideile, discuțiile, cultura dialogului și formarea competențelor de lectură critică. Lectura reprezintă o metodă fundamentală în activitatea intelectuală legată de studiul individual de cercetare, în același timp, această metodă poate face parte din structura unui curs/training de formare a competențelor de lectură critică. În baza acesteia se pot formula opinii personale argumentate în domeniul de specializare

ales de utilizatori. În același timp, ca metodă de formare, lectura îndeplinește mai multe funcții: de informare și documentare, de instruire și autoinstruire, de culturalizare etc. Avantajele lecturii critice: oferă participanților la activități de formare a competențelor de lectură posibilitatea de a interpreta fenomene, procese, legități, stimulează gândirea analitică etc. [2].

Lectura este un factor transformator important al personalității umane. Fenomenul lecturii reprezintă o cale de acces la cultură, cunoaștere și dezvoltare, oferind posibilități de afirmare tuturor prin șanse egale. O particularitate a acesteia, în contextul științei deschise, ține de faptul că omul contemporan are acces deschis la bazele de date, al căror scop este promovarea cercetărilor științifice. Astfel este încurajată accesarea informației în scopuri personale și profesionale. În acest sens, are loc partajarea și diseminarea cunoștințelor și aplicarea lor în practică. Atât metodele și dispozitivele de stocare a informației, cât și canalele de informare sunt diversificate, prin ele are loc transferul de informații și dezvoltarea creativității umane [9].

Deci, putem deduce că lectura este o parte indispensabilă în educația intelectuală, care reprezintă dimensiunea cognitivă a activității de dezvoltare și formare a personalității umane, pe baza valorilor adevărului științific.

În contextul cercetărilor expuse, putem conchide că educația pentru lectură prin formarea competenței de lectură critică este una dintre cele mai importante activități cognitive în dezvoltarea educației intelectuale.

Referințe bibliografice:

1. BUSUIOC, Nicolae. Câteva principii ale lecturii. In: Busuioc, Nicolae. *Între sensibilitate și rigoare: Introducere în arta și știința lecturii*. Iași: Editura Vasiliana '98, 2011, pp. 153-165. ISBN 978-973-116-223-2.
2. CEBOTARI, Margareta. Furnizarea de servicii specifice bibliotecii în susținerea învățării pe tot parcursul vieții. In: *Dezvoltarea competențelor din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții: rolul și locul lecturii*. Suport metodologic și educațional în sprijinul realizării Progra-

- mului Național *LecturaCentral*, ediția a 4-a, 2021. Coordonator de ediție: Vera Osoianu. Chișinău: BNRM, 2021, pp. 38-42. ISBN 978-9975-3510-3-4. Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/Dezvoltarea%20competentelor.pdf> [accesat 2025-03-18].
3. CEBOTARI, Margareta. Rolul bibliotecii publice în îmbunătățirea calității vieții membrilor comunității prin servicii de dezvoltare a competențelor adulților: Studiu de caz. In: *Lectura și scările: Culegere de articole*. Consultant științific, prefață: Ludmila Corghenci. Coordonator de ediție: Victoria Vasilica. Chișinău: BNRM, 2023. Vol. 3, pp. 79-99. ISBN 978 9975-3510-1-0. ISBN 978-9975-3510-2-7. Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/lectura%20si%20scarile%20vol.%20III.pdf> [accesat 2025-03-22].
 4. CEUȘEL, Veronica. Lectura – componentă a verticalității umane. *Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul. Seria: Științe umanistice*. 2019, nr. 1, pp. 28-32. ISSN 2345-1866. E-ISSN 2345-1904. URL: <https://jhs.usch.md/wp-content/uploads/2022/09/Buletin-St.-Umanistice-19-2019.pdf> [accesat 2025-03-18].
 5. COANDĂ, Svetlana. Dimensiuni ale educației: conceptualizări și continuitate de idei. In: *Conferința „Școala internațională de metodologie în științele socioumane”*: Dezvoltarea personală și educația pentru societate: temeuri epistemologice actual, Chișinău, Moldova, 19-20 noiembrie 2020. Chișinău, 2020, pp. 44-46. ISBN 978-9975-152-62-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/120124 [accesat 2025- 02-18].
 6. CORGHENCI, Ludmila. Cultura lecturii și cultura informației: interferențe și condiționare reciprocă. In: *Lectura și scările: Culegere de articole*. Coordonatori de ed.: Vera Osoianu, Angela Drăgănel. Chișinău: Prut Internațional : BNRM, 2020, pp. 33-39. ISBN 978-9975-54-455-9. Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/Lectura%20si%20scarile.pdf> [accesat 2025-02-18].
 7. CRISTEA, Sorin. *Educația pentru lectură*. Didactica pro... 2013, nr. 2, pp. 54-56. ISSN 1810-6455. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/54_56_Educatia%20pentru%20lectura.pdf [accesat 2025- 02-15].
 8. DAVID, Rodica. *Dimensiunile educației*. (publicat: 26 ianuarie, 2022). Disponibil: <https://asociatiagetica.ro/dimensiunile-educatiei/> [accesat 2025-03-27].

9. DMITRIC, Ecaterina. Lectura – factor transformator al personalității umane. *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Lucrări studențești”*. Științe umanistice. Științe sociale. Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 6-10. ISSN 1857-3665, ISBN 978-9975-152-38-9.
10. DUMITRU, Daniela. *Educația intelectuală: Sarcinile educației intelectuale*. Disponibil: <https://danieladumitru.com/wp-content/uploads/2020/10/7.pdf> [accesat 2025-03-15].
11. FORTIN, Simona. Interconexiuni: școală – adolescent – lectură: Dezvoltarea competențelor lectorale. In: Fortin, Simona. *Lectura adolescenților: Dimensiuni culturale și educative*. București : Editura Universității din București, 2015, pp. 185-186. ISBN 978-606-16-0702-2.
12. OSOIANU, Vera. Moldovenii, biblioteca și lectura. In: *Lectura și scările: Culegere de articole*. Consultant științific, prefață: Ludmila Corghenci. Coordonator de ediție: Victoria Vasilica. Chișinău: BNRM, 2023. Vol 3, pp. 10-19. ISBN 9789975-119-58-0. Disponibil: <http://bnrm.md/files/publicatii/lectura%20si%20scarile%20vol.%20III.pdf> [accesat 2025-03-27].
13. PORUMBEANU, Octavia-Luciana. Elemente privind tehnica muncii intelectuale și dezvoltarea personalității umane în direcția creativității. In: Porumbeanu, Octavia-Luciana. *Managementul cunoașterii și structurile infodocumentare*. București: Editura Universității din București, 2011, pp. 226-230. ISBN 978-973-737-976-4.
14. SIDELSKY, Rene. A reuși în viață. In: Sidelsky, Rene. *Puterea creației a gândirii*. Chișinău: Bestseller, 2023, p. 5. ISBN 973-9208-34-7.

DREPTUL DE ÎMPRUMUT PUBLIC – OPORTUNITATE SAU PROVOCARE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA?

Dr. Mariana HARJEVSKI
ORCID 0000-0002-9083-2665

Rezumat:

În contextul integrării europene, Republica Moldova își armonizează legislația privind dreptul de împrumut public (PLR), pentru a asigura remunerația echitabilă a autorilor, în conformitate cu Directiva UE 2006/115/CE. Legea nr. 230/2022 privind drepturile de autor introduce acest drept, însă fără consultarea deplină a bibliotecilor, iar excepția pentru bibliotecile educaționale reflectă caracterul non-comercial al acestora. Modificările legislative din 2023 elimină remunerația pentru împrumuturile făcute prin bibliotecile publice incluse în sistemul național, începând cu 2025. S-a creat o organizație de gestiune colectivă responsabilă de colectarea și distribuirea remunerațiilor, dar succesul depinde de capacitatea bibliotecilor de a furniza date precise, ceea ce este dificil din cauza lipsei digitalizării și a unui sistem unitar. În prezent, cele aproximativ 1.300 de biblioteci publice din Moldova întâmpină provocări majore în aplicarea efectivă a acestui mecanism, riscând ca dreptul să rămână doar teoretic.

Cuvinte-cheie:

bibliotecă publică, împrumut public, drept de autor.

Abstract:

In the context of European integration, the Republic of Moldova is aligning its legislation on Public Lending Right (PLR) to ensure fair remuneration for

authors in accordance with EU Directive 2006/115/EC. Law No. 230/2022 on copyright introduced this right, but without full consultation with libraries, and includes an exception for educational libraries due to their non-commercial nature. Legislative changes made in 2023 remove the obligation to pay remuneration for loans financed through public libraries that are part of the national system, since the year 2025. A collective management organization has been established to accumulate and distribute remuneration, but success largely depends on libraries' ability to provide accurate data, which is challenging due to lack of digital infrastructure and unified systems. Currently about 1300 public libraries in Moldova face significant challenges, effectively implementing this mechanism, also risking that the right remains largely theoretical.

Keywords:

public librerie, public lending right, copyright.

Introducere

În contextul integrării europene și al consolidării sectorului cultural din Republica Moldova, implementarea unui mecanism juridic al dreptului de împrumut public (din engleză PLR – *Public Lending Right*) devine tot mai necesară. Deși această practică este aplicată în numeroase state membre ale Uniunii Europene (UE), în Republica Moldova legislația aferentă remunerării autorilor pe acest segment este în curs de creare, fiind încă analizată și discutată în cadrul proceselor legislative, dar și al forumurilor profesionale. Aplicarea remunerației echitabile pentru împrumutul public în Republica Moldova are ca scop armonizarea cu legislația UE, în special cu *Directiva 2006/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind dreptul de închiriere și de împrumut și anumite drepturi conexe dreptului de autor în domeniul proprietății intelectuale*. Această directivă impune statelor membre ale UE să recunoască autorilor dreptul exclusiv de a permite sau interzice împrumutul public al operelor lor. Această prevedere le-

gislativă nu este întâmplătoare, ci derivă din obligația Republicii Moldova în procesul de aderare la UE de a transpune în legislația națională dispozițiile *Directivei 2006/115/CE a UE*, care reglementează drepturile de împrumut public și permite statelor să acorde o remunerație echitabilă autorilor, cu excepția unor utilizări realizate prin instituții educaționale. Astfel, *Legea nr. 230 din 28 iulie 2022 privind dreptul de autor și drepturile conexe (LDADC)* reflectă un efort de armonizare cu standardele europene, în cadrul procesului de integrare și modernizare legislativă.

Aspecte critice ale contextului juridic bibliotecii

Deși în 2022, Articolul 77. „Dreptul la remunerație echitabilă pentru împrumut public” din *Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe* introducea în mod clar dreptul autorilor la remunerație echitabilă pentru împrumuturile realizate prin biblioteci publice, acest mecanism pare să fi fost stabilit fără o consultare efectivă cu bibliotecile — principalele instituții implicate în proces. În esență, legiuitorul inițial a stipulat o excepție bibliotecilor din învățământ, prin p. 2 al aceluiași articol, de la principiul general al compensării autorilor pentru împrumuturile publice. Această excepție este justificată prin caracterul educațional și non-comercial al activității bibliotecilor din învățământ. Astfel, atunci când o operă este utilizată în scop educativ – de exemplu, de către elevi, studenți sau cadre didactice – prin intermediul bibliotecilor școlare sau universitare, autorul nu are dreptul la o remunerație separată pentru acel împrumut.

După mai multe solicitări și inițiative de schimbare, a fost adoptată o modificare importantă în legislație. Concret, Articolul 77, alineatul 2, dintr-un act normativ, a fost modificat prin *Legea nr. 329*, adoptată la 9 noiembrie 2023, și publicată oficial la sfârșitul lunii noiembrie 2023. Această modificare a devenit aplicabilă începând cu 1 ianuarie 2025. Potrivit noilor prevederi, remunerația echitabilă – adică plata pe care titularii de drepturi o primesc pentru utilizarea operelor lor – nu va mai fi obligatorie atunci când împrumutul de

carte este făcut prin bibliotecile publice care fac parte din sistemul național de biblioteci, conform definiției din *Legea nr. 160/2017*.

Având în vedere că Republica Moldova va trebui, mai devreme sau mai târziu, să alinieze legislația națională la *Directiva 2006/115/CE a Uniunii Europene*, este esențial să fie pregătit din timp cadrul juridic și instituțional necesar implementării dreptului de împrumut public. Pentru a gestiona această situație, LDADC instituie, în Secțiunea 1, crearea și desemnarea unei organizații de gestiune colectivă cu dreptul exclusiv de colectare a remunerației compensatorii pentru împrumutul public. Această organizație are responsabilitatea de a colecta sumele aferente tuturor autorilor și titularilor de drepturi conexe, de a repartiza și de a plăti remunerațiile conform regulilor interne aprobate. Rolul acesteia este crucial, deoarece ea va funcționa ca un intermediar între utilizarea operelor în biblioteci și compensarea financiară a creatorilor. Totuși, succesul întregului mecanism depinde în mare măsură de capacitatea bibliotecilor de a furniza date relevante și exacte. Prin urmare, este imperativ ca autoritățile să sprijine procesul de modernizare și digitalizare a sistemelor bibliotecilor publice, să creeze proceduri clare și transparente de raportare și să asigure o comunicare deschisă între organizația de gestiune colectivă și biblioteci. Fără aceste condiții, implementarea dreptului la remunerație echitabilă pentru împrumut public riscă să rămână doar la nivel declarativ, fără a produce efectele reale așteptate în sprijinul autorilor și a culturii naționale. Totodată, trebuie luat în considerare faptul că există și alte metode sau metodologii de calculare a remunerației, care nu se bazează exclusiv pe colectarea datelor de la biblioteci, ci pe estimări statistice, sondaje sau inventare periodice, așa cum se practică în unele state europene.

În Republica Moldova, situația la 1 ianuarie 2025 menționează 1.283 de biblioteci publice – un sistem destul de complex, deoarece majoritatea acestora nu dispun în prezent de un sistem informatizat capabil să furnizeze date exacte și consistente despre numărul și tipul împrumuturilor efectuate. Această lipsă de infrastructură di-

gitală și de evidență automatizată ridică serioase provocări practice pentru implementarea eficientă a mecanismului prevăzut de lege. Fără date concrete, calculul remunerației echitabile devine dificil, iar transparența și corectitudinea distribuirii fondurilor către autori pot fi afectate negativ. În plus, absența unei comunicări și colaborări strânse cu bibliotecile riscă să creeze rezistență și neînțelegeri în rândul personalului bibliotecilor, care, în fond, sunt cei care gestionează relația cu utilizatorii finali.

Instrumente și tehnici pentru evaluarea modelelor de împrumut public

Provocările Republicii Moldova în implementarea unui mecanism eficient de împrumut public sunt multiple: absența unui cadru juridic clar și coerent privind împrumutul public, incertitudinea în privința sistemului de finanțare, insuficienta informare a bibliotecarilor despre acest model, neadaptarea sistemului de biblioteci publice pentru aplicarea acestui mecanism, precum și deficitul de comunicare între instituții, scriitori, editori, bibliotecari, reprezentanții AGEPI și organizațiile de gestiune colectivă etc.

Pentru țările care dispun de un astfel de sistem, există trei abordări juridice: includerea în sistemul drepturilor de autor (principala abordare a UE), includerea în politica culturală națională (abordarea canadiană) sau adoptarea unei legislații specifice privind dreptul de împrumut public care impune plata propriu-zisă pentru acest împrumut către titularii de drepturi în cadrul unui sistem de licențe obligatorii (abordarea australiană). Diferitele abordări juridice au consecințe diferite; de exemplu, în conformitate cu normele privind drepturile de autor, autorii din majoritatea celorlalte țări ar avea, de asemenea, dreptul să primească plăți (în temeiul principiului cunoscut sub numele de tratament național), în timp ce un sistem de sprijin cultural poate fi destinat sprijinirii autorilor locali, a limbilor sau a anumitor genuri, cum ar fi ficțiunea, poezia sau cărțile pentru copii [1].

Din perspectiva Republicii Moldova, experiența internațională evidențiază varietatea abordărilor în implementarea mecanismului dreptului de împrumut public. În cazul bibliotecilor care aplică acest sistem, finanțarea trebuie să provină din bugetul de stat. La nivel global, distribuirea remunerațiilor către autori se realizează, în mod obișnuit, pe baza numărului de împrumuturi înregistrate în biblioteci, exemplificată de țări precum Germania, Marea Britanie, Olanda și Suedia. Alte modele adoptă criterii diferite, precum calculul plăților în funcție de numărul de exemplare disponibile în biblioteci (Australia, Canada, Danemarca), volumul achizițiilor de carte (Franța) sau numărul abonaților și utilizatorilor bibliotecilor (Spania). În anumite state, fondurile destinate dreptului de împrumut public sunt alocate și pentru alte scopuri, cum ar fi acordarea pensiilor autorilor (Germania, Franța, Suedia) sau susținerea acestora prin burse și granturi (Italia, Norvegia, Slovenia). Frecvent, se utilizează modele mixte, în care remunerația autorilor este realizată atât pe baza împrumuturilor operante, cât și prin mecanisme suplimentare de finanțare [5].

Aceste exemple arată că Republica Moldova poate adopta un cadru adaptat contextului național, având ca principiu de bază sprijinul financiar de la un bugetul de stat distinct pentru acest serviciu și orientarea către bunele practici europene. Analiza documentară a legislației și a practicilor din statele europene, studiul rapoartelor internaționale (eIFL, IFLA, KR21, EBLIDA, Comisia Europeană) și corelarea concluziilor pot fi utile pentru a fi aplicate la realitățile instituționale și culturale ale țării noastre. Experiența europeană relevă o diversitate de modele de finanțare și administrare a dreptului de împrumut public, toate având în comun finanțarea remunerațiilor din fonduri publice, nu din bugetele bibliotecilor. Metodele de calcul variază, incluzând numărul de împrumuturi, exemplare deținute sau utilizatori înregistrați. În unele state, fondurile dedicate pentru împrumutul public sprijină și alte beneficii culturale, cum ar fi pensii sau burse pentru autori. Pentru Republica

Moldova, adoptarea unui model mixt, adaptat specificului național, cu alocări clare din bugetul de stat și implementarea unor criterii transparente de raportare și/sau selecție a bibliotecilor participante, poate asigura sustenabilitatea și echitatea sistemului [3].

Modele europene de reglementare a împrumutului public

În majoritatea statelor europene, dreptul de împrumut public este reglementat printr-un cadru juridic clar, construit în conformitate cu *Directiva 2006/115/CE a Uniunii Europene*. Aceste modele oferă exemple valoroase de bune practici privind finanțarea, gestionarea și monitorizarea mecanismului, demonstrând că succesul depinde de un echilibru între protejarea intereselor autorilor și asigurarea accesului liber al cetățenilor la cultură. Analiza acestor experiențe europene este esențială pentru Republica Moldova, care, în perspectiva alinierii la standardele UE, trebuie să-și pregătească din timp propriul cadru de reglementare. Câteva aspecte trebuie luate în considerare:

A) Tipurile de publicații eligibile pentru compensare

În majoritatea statelor europene, mecanismul de împrumut public acoperă în principal cărțile tipărite – atât beletristică, cât și lucrări de non-ficțiune – precum și literatura pentru copii. În anumite țări, aria de acoperire se extinde și asupra cărților audio și cărților electronice. În contextul Republicii Moldova, este necesară definiția expresă, în cadrul normativ, a tipurilor de opere eligibile pentru plata remunerației aferente împrumutului public. O abordare prioritară ar trebui să vizeze lucrările incluse în cartea națională, operele scrise în limba română, literatura creată de autori autohtoni și lucrările cu relevanță culturală și educațională pentru publicul național. Stabilirea acestor criterii ar permite direcționarea resurselor financiare în mod eficient, stimulând creația literară națională și susținând continuitatea producției editoriale în Republica Moldova.

B) *Ce instituție este responsabilă de administrarea mecanismului?*

În unele state, gestionarea este realizată de agenții guvernamentale dedicate, cum este cazul *British Library* în Regatul Unit²⁸. Alte țări utilizează organisme colective de gestiune a drepturilor de autor, cum ar fi Franța, unde colectarea și distribuirea remunerațiilor se realizează prin organisme specializate precum SOFIA²⁹ (*Société Française des Intérêts des Auteurs de l'Écrit*). În alte cazuri, coordonarea revine direct Ministerului Culturii sau unor instituții afiliate acestuia. În Republica Moldova, pentru asigurarea unui mecanism eficient și transparent, gestionarea cade sub incidența Art. 67 a *Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe*, prin intermediul organizațiilor de gestiune colectivă. Pledez totuși pentru instituirea unei structuri, sub egida Ministerului Culturii, cu rol de coordonare a procesului de colectare, administrare și distribuire a remunerațiilor către autori și alți titulari de drepturi. Desigur, această structură ar putea colabora strâns cu Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), Uniunea Scriitorilor din Moldova, Uniunea Editorilor din Moldova, precum și cu Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova și alte organizații.

C) *Implicarea bibliotecilor*

În majoritatea statelor europene, bibliotecile au obligația legală de a raporta periodic numărul de împrumuturi pentru fiecare titlu din colecțiile lor. Acest proces se realizează fie prin sisteme informatice specializate, integrate în rețelele naționale de biblioteci, fie, acolo unde infrastructura tehnologică este mai limitată, prin evidențe manuale standardizate. Raportarea corectă și la timp constituie

²⁸ *UK Public Lending Right* (PLR) este un drept legal la plată din fondurile Departamentului pentru Digital, Cultură, Media și Sport pentru contributorii eligibili de cărți atunci când cărțile lor sunt împrumutate din bibliotecile publice. Sistemul PLR din Regatul Unit este administrat de *British Library*.

²⁹ *Société Française des Intérêts des Auteurs de l'Écrit* (SOFIA) este un organism de gestiune colectivă care reprezintă interesele autorilor și editorilor de cărți, în special în ceea ce privește drepturile de autor legate de împrumutul din biblioteci și copia privată digitală. De asemenea, SOFIA gestionează aspecte ale drepturilor de autor pentru operele indisponibile din secolul XX.

fundamentul pentru calcularea remunerațiilor datorate autorilor și altor titulari de drepturi. În unele țări, precum Suedia și Norvegia, bibliotecile publice nu sunt doar furnizoare de date, ci și parteneri strategice în administrarea sistemului de împrumut public. Acestea beneficiază indirect de fondurile colectate, fie prin reinvestirea lor în colecții și infrastructură, fie prin susținerea programelor culturale și educaționale locale. Pentru Republica Moldova, este esențială discuția dacă implementarea unui sistem digital unitar de evidență a împrumuturilor în toate bibliotecile publice din sistemul național este potrivită. Acest lucru, desigur, ar permite colectarea rapidă și precisă a datelor, reducerea erorilor de raportare și asigurare a transparenței procesului de calculare a remunerațiilor. Totodată, ar fi necesară instruirea personalului bibliotecar în utilizarea acestor instrumente și în aplicarea procedurilor de raportare conform standardelor internaționale. Investițiile în digitalizare și formare ar asigura nu doar funcționarea corectă a mecanismului de împrumut public, ci și modernizarea întregului sistem bibliotecar național, în beneficiul autorilor, al cititorilor și al patrimoniului cultural al țării. IFLA totuși pledează ca la baza calculelor plăților în cadrul dreptului de împrumut public ar trebui să fie volumul colecțiilor de cărți tipărite disponibile pentru împrumut în biblioteci. Metoda de calcul trebuie să fie eficientă și să țină cont de costurile administrative, preferându-se inventarierea colecțiilor în locul monitorizării fiecărui împrumut anual, din cauza complexității și riscurilor de confidențialitate pentru utilizatori[4].

D) *Alocarea fondurilor pentru recompense*

În sistemele europene, calcularea remunerațiilor pentru autori se bazează, de regulă, pe două metode principale: fie pe numărul total de împrumuturi realizate pentru fiecare titlu, fie pe numărul de biblioteci în care cartea este disponibilă, așa cum este cazul în Franța. Aceste metode pot fi combinate cu factori de corecție, pentru a reflecta atât popularitatea operei, cât și răspândirea acesteia în rețeaua națională de biblioteci. Pentru a preveni dezechilibrele și supracom-

pensarea, multe țări aplică plafonări anuale privind suma maximă ce poate fi acordată unui autor. Plățile se efectuează, de regulă, o dată pe an, fie prin transfer bancar direct către autor, fie prin intermediul organismelor de gestiune colectivă, care centralizează fondurile și le distribuie conform datelor de raportare. Pentru Republica Moldova, relevanța acestor practici constă în necesitatea construirii unui sistem echitabil și transparent de remunerare. Un model bine echilibrat ar stimula diversitatea creației literare, ar asigura o distribuire corectă a resurselor și ar încuraja atât producția editorială națională, cât și accesul publicului la o ofertă culturală variată.

Finanțarea dreptului de împrumut public trebuie să provină direct de la structurile guvernamentale – adică să nu reducă fondurile existente destinate bibliotecilor – și să fie independentă de finanțarea instituțiilor. Este esențial ca această finanțare să fie adecvată, luând în considerare dimensiunea economiei, mărimea sectorului editorial și a bibliotecilor, precum și nivelul finanțării publice pentru sectorul cultural, educațional și editorial.

E) *Sursa fondurilor pentru recompensarea autorilor*

Baza calculului remunerațiilor aferente dreptului de împrumut public ar trebui să fie reprezentată de colecțiile de carte tipărită disponibile pentru împrumut în biblioteci. Utilizarea lucrărilor de referință în cadrul bibliotecilor nu trebuie să fie luată în considerare pentru acest împrumut. Metodele de calculare a plăților trebuie să adopte cea mai eficientă soluție, ținând cont de costurile administrative. Numărarea exemplarelor de carte este preferabilă urmării individuale a fiecărui împrumut anual, având în vedere complexitatea colectării datelor privind împrumuturile și riscurile potențiale asupra confidențialității utilizatorilor. Modelele europene de finanțare a dreptului de împrumut public utilizează surse diverse, adaptate contextului economic și cultural al fiecărei țări. Relevanța pentru Republica Moldova este evidentă: pentru funcționarea sustenabilă a unui astfel de mecanism, este necesară instituirea unei alocări bugetare anuale clare, prevăzute expres în *Legea bugetului de stat*,

astfel încât finanțarea să nu depindă de decizii conjuncturale. În paralel, trebuie explorată posibilitatea atragerii de fonduri externe, în special, pentru faza pilot de implementare, când sunt necesare investiții în infrastructură, digitalizare și formarea personalului. O combinație de finanțare publică stabilă și resurse complementare externe poate asigura atât predictibilitatea, cât și flexibilitatea în dezvoltarea sistemului.

F) *Rolul autorilor și al organizațiilor de profil*

Autorii trebuie să fie principalii beneficiari ai remunerațiilor aferente dreptului de împrumut public. Totuși, în măsura în care fondurile permit, și ilustratorilor, fotografilor, artiștilor vizuali, traducătorilor și editorilor care au contribuit substanțial la conținutul operei li se poate acorda o parte din aceste remunerații. Eligibilitatea pentru împrumutul public trebuie să fie limitată în mod rezonabil la autorii și colaboratorii care sunt cetățeni ai statului, pentru a susține cultura și diversitatea lingvistică națională. Aceasta este cu atât mai importantă în țările în care colecțiile bibliotecilor publice sunt dominate de autori străini. Ca instrument de politică publică, sistemele de împrumut public trebuie să încurajeze crearea de conținut local și sprijinirea limbilor naționale. Pentru a beneficia de remunerația aferentă dreptului de împrumut public, autorii trebuie să fie înregistrați într-un sistem național specializat. În acest proces, organizațiile de creație, precum Uniunea Scriitorilor, pot juca un rol esențial, mediind și sprijinind autorii prin informare, asistență în depunerea documentației și reprezentare în relația cu autoritățile. În numeroase țări europene funcționează deja platforme electronice specializate, prin intermediul cărora autorii își pot crea un profil, își pot actualiza datele personale și bibliografice și pot verifica în timp real situația împrumuturilor, precum și veniturile estimate sau plățile efectuate. Un astfel de portal, integrat cu sistemele informatice ale bibliotecilor și cu bazele de date ale organismelor de gestiune colectivă, ar aduce un nivel sporit de transparență, eficiență și încredere în mecanismul de distribuire a remunerațiilor.

Pentru implementarea unui astfel de sistem în Republica Moldova, se propun următoarele măsuri concrete: elaborarea și adoptarea unui mecanism al împrumutului public, armonizat cu standardele Uniunii Europene; înființarea unei organizații specializate de gestiune colectivă care să administreze sistemul; consolidarea capacității instituționale a Ministerului Culturii, a Ministerului Finanțelor și a Ministerului Economiei; asigurarea transparenței prin implicarea instituțiilor specializate și a partenerilor relevanți, precum ABRM, Uniunea Scriitorilor și Uniunea Editorilor, în monitorizarea și supravegherea împrumuturilor; precum și cooperarea cu Uniunea Europeană și organisme internaționale specializate pentru asistență tehnică și implementarea unui mecanism de monitorizare externă.

Modelul propus ar putea funcționa prin remunerarea autorilor în funcție de numărul de cărți existente (ulterior împrumuturi înregistrate în biblioteci). Pentru eficiență și sustenabilitate, sistemul ar putea include, cu prioritate, bibliotecile relevante sau cele de importanță majoră la nivel local, evitând astfel supraîncărcarea bibliotecilor mici, care pot să nu dispună de resurse materiale, umane sau tehnice suficiente pentru raportări complexe. Raportarea numărului de împrumuturi ar putea fi realizată anual, după implementarea unui soft specializat în toate bibliotecile implicate. Baza de calcul a remunerației ar putea include criteriile de eșantionare și selecție a bibliotecilor participante. Pentru a asigura echitatea și o distribuire cât mai largă a beneficiilor, s-ar putea stabili o sumă maximă anuală ce poate fi acordată unui autor sau titular de drepturi ca remunerație pentru împrumutul public. Pentru asigurarea implementării și funcționării sustenabile a mecanismului de remunerare aferent dreptului de împrumut public, se propune instituirea unor surse de finanțare prevăzute expres în legislația națională, după cum urmează: alocări bugetare directe din fonduri destinate culturii și patrimoniului cultural în cadrul bugetului național, incluse anual în *Legea bugetului de stat*; programe și granturi guvernamentale cu destinație specială, orientate către sprijinirea autorilor și titularilor

de drepturi conexe, administrate de autoritățile publice centrale în domeniul culturii; resurse provenite din proiecte și parteneriate internaționale, cu precădere din programe ce vizează dezvoltarea infrastructurii culturale și promovarea lecturii, conform acordurilor bilaterale și multilaterale încheiate de Republica Moldova. Totodată, se propune utilizarea Fondului Cultural în calitate de sursă complementară, acesta fiind constituit, potrivit cadrului normativ în vigoare, din venituri obținute din: comercializarea билетelor pentru concerte, spectacole și expoziții, activități de impresariat artistic. În completare, ar putea fi reglementată alocarea unui procent fix din veniturile provenite din taxele aplicate jocurilor de noroc, direcționat către finanțarea dreptului de împrumut public.

Acest model ar asigura predictibilitatea și sustenabilitatea mecanismului de remunerare, fără a genera presiuni financiare asupra instituțiilor de bibliotecă, și ar permite distribuirea echitabilă a sumelor colectate către un număr cât mai mare de autori și titulari de drepturi, în conformitate cu principiile consacrate în legislația națională și în tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Prin urmare, se impune ca Ministerul Culturii și Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), în parteneriat cu Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM), Uniunea Scriitorilor din Moldova, Uniunea Editorilor din Republica Moldova, precum și cu alte autorități și instituții competente ale statului, să inițieze de urgență procesul de reglementare a acestui domeniu, esențial pentru o categorie extinsă de autori și titulari de drepturi. Adoptarea unor prevederi clare și aplicabile va contribui la stimularea și recompensarea creatorilor pentru operele utilizate prin împrumut public și, totodată, la consolidarea și eficientizarea sistemului național de protecție a dreptului de autor și a drepturilor conexe.

Referințe bibliografice:

1. EIFL. *WHAT IS PUBLIC LENDING RIGHT?* Disponibil: <https://www.eifl.net/programme/copyright-and-libraries-programme/public-lending-right-plr> [accesat 2025-08-11].
2. GLIŚCIŃSKI, K. *E-books and secure digital lending in european libraries. Comparative Analysis Under National and International Law*. Zenodo, 20 May 2025, doi:10.5281/zenodo.10960187 [accesat 2025-08-11].
3. IFLA. *Best Practice for Establishing a Public Lending Right System that Supports Authors and Libraries and Enables Literacy and Learning*. IFLA, 2019. Disponibil: <https://www.ifla.org/publications/best-practice-for-establishing-a-public-lending-right-system-that-supports-authors-and-libraries-and-enables-literacy-and-learning-annex-to-the-2016-ifla-position-on-public-lending-right/>. [accesat 2025-08-11].
4. IFLA. *Public Lending Right. A Briefing for Libraries*. IFLA, 2019. Disponibil: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/topics/exceptions-limitations/documents/plr_brief.pdf [accesat 2025-08-11].
5. MARINESCU, Ana-Maria. Dreptul de împrumut public: aceeași veche – nouă problemă. *Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale*, 2023, nr. 1, pp. 64-72. Disponibil: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1110349> [accesat 2025-08-11].

CAPITOLUL II

**Lectura în lume: tendințe
internaționale, experiențe
și modele de succes**

POLITICI ȘI REGLEMENTĂRI PENTRU PROMOVAREA LECTURII PUBLICE

Angela DRĂGĂNEI

ORCID 0000-0002-6749-6782

Elena HARCONIȚA

ORCID 000-0002-6449-7488

Rezumat:

În studiu sunt abordate principalele aspecte privind problema lecturii publice, motivele, unele viziuni și concepte, actorii implicați, soluțiile internaționale și naționale. Este o încercare de a prezenta politicile privind lectura publică din diverse țări, având scopul de a identifica anumite sugestii și experiențe pentru aplicare în Republica Moldova, alături de proiectele deja desfășurate în ultimii ani. Numeroasele activități organizate în cadrul strategiilor și campaniilor din ultimii ani constituie o dovadă elocventă a importanței acestui subiect, fiind evidențiat rolul bibliotecilor ca actori esențiali în promovarea lecturii în contextul unei cantități tot mai mare de produs informațional digital creat și nativ.

În metodologia studiului a fost aplicată sinteza documentară, analiza programelor naționale, rapoartelor și strategiilor europene. Rezultatele cercetării reflectă politicile eficiente de lectură în cazul îmbinării armonioase dintre cadrul legislativ, susținerea experiențelor de lectură timpurie în familie, modernizarea bibliotecilor și inovația digitală.

Cuvinte-cheie:

lectură publică, politici de lectură europene, proiecte de lectură publică în Republica Moldova, alfabetizare și inegalitate socială, digitalizare, bune practici.

Abstract:

The study addresses the main aspects of the public reading problem, the reasons, some visions and concepts, the actors involved, the international and national solutions. It is an attempt to present policies on public reading from various countries, with the aim of identifying certain suggestions and experiences for application in the Republic of Moldova, along with the projects already carried out in recent years. The numerous activities organized within the strategies and campaigns in recent years constitute eloquent proof of the importance of this subject, highlighting the role of libraries as essential actors in promoting reading in the context of a larger amount of created and native digital information product.

The methodology of the study was applied documentary synthesis, analysis of national programs, reports and European strategies. The research results reflect effective reading policies in the case of a harmonious combination of the legislative framework, support for early and family reading experiences, library modernization and digital innovation.

Keywords:

public reading, european reading policies, public reading projects in the Republic of Moldova, literacy and social inequality, digitalization, good practices.

Introducere

Lectura publică rămâne un factor esențial al dezvoltării culturale, educaționale și sociale, fiind sprijinită la nivel global prin politici publice, proiecte și programe IFLA (Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor Bibliotecare), inițiative UNESCO și angajamentul bibliotecilor, al școlilor și al comunităților. UNESCO (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură) consideră alfabetizarea un drept fundamental al omului, prin care este determinată implicarea în viața deplină a societății. Încă din 1967, UNESCO a instituit Ziua Internațională a Alfabetizării (ILD), sărbătorită anual pe 8 septembrie în întreaga lume [1]. În așa fel, se amintește factorilor de decizie politică, practicienilor și publicului

larg despre importanța critică a alfabetizării în vederea creării unei societăți echitabile și sustenabile, aceasta deschizând căile spre libertate și cetățenie globală.

Cu toate acestea, datele recente arată decalaje îngrijorătoare: sute de milioane de copii și adulți din lume rămân fără competențe de bază în citire și scriere, iar era digitală adâncește inegalitățile, mai ales pentru grupurile marginalizate. Aplicarea instrumentelor digitale contribuie masiv la extinderea oportunităților de învățare pentru grupurile marginalizate, unii aflați chiar în dublă marginalizare, fiind excluși nu numai de la învățarea tradițională a alfabetizării, ci și de la beneficiile erei digitale. S-a constatat că în anul 2024 cel puțin 739 de milioane de tineri și adulți din întreaga lume încă nu au abilități de alfabetizare de bază, iar 4 din 10 copii nu ating competența minimă de citire, 272 de milioane de copii și adolescenți nu erau școlarizați în 2023.

În fața acestor provocări, UNESCO promovează integrarea responsabilă a tehnologiilor digitale și a inteligenței artificiale în educație. În anul 2025, în perioada 2-5 septembrie s-a desfășurat Săptămâna Învățării Digitale cu tema „IA și viitorul educației: Perturbări, dileme și direcții” [2]. Acest eveniment a trasat sarcinile principale pentru integrarea echitabilă și etică a Inteligenței Artificiale, condusă de om în educație, asigurându-se că tehnologia servește drept forță pentru progres. International Literacy Day (ILD) (Ziua Internațională a Alfabetizării, 8 septembrie) este sărbătorită în 2025 la nivel global sub genericul „Promovarea alfabetizării în era digitală”. Se evidențiază politici și intervenții de promovare a alfabetizării ca bun comun și drept al omului, ca o pârghie pentru emancipare și transformare în vederea construirii unei societăți incluzive, juste și sustenabile [3].

În paralel, programul UNESCO Capitala Mondială a Cărții consolidează rolul cărții și al lecturii ca bun comun, implicând orașe din întreaga lume. În cadrul acestui program sunt promovate cărți și lecturi, se contribuie la dezvoltarea culturală și educațională a societății cu multiple activități culturale la care participă biblioteci,

edituri, librării, asociații, scriitori și alte instituții educaționale și culturale. Prima Capitală Mondială a Cărții a fost Madrid (2001), recent Strasbourg (2024) și Rio de Janeiro (2025). Chișinăul a depus candidatura pentru 2026, subliniind importanța lecturii și a culturii cărții pentru comunitate [4].

Educația și formarea profesională sunt elemente centrale în Obiectivele de Dezvoltare Durabilă până în 2030. „Strategia pentru alfabetizarea tinerilor și adulților (2020-2025)” [5]. UNESCO a recomandat elaborarea politicilor publice eficiente de sprijinire a lecturii, accentuând importanța integrării alfabetizării în politicile naționale, a utilizării tehnologiilor digitale, a sprijinirii persoanelor vulnerabile, a asigurării egalității de gen și a monitorizării progreselor. Fenomenul lecturii, valoarea și cultura cărții, perspectiva bibliotecilor în contextul digital sunt provocări globale și impun soluții ce solicită rezolvări similare.

Cititul și scrisul nu sunt numai o tehnică și o abilitate, ci implică respectul de sine al oamenilor, capacitatea participării civice și a progresului economic. În raportul „Viitorul competitivității europene” (2024) a lui Mario Draghi, fost președinte al Băncii Centrale Europene și unul dintre cei mai importanți gânditori economici ai Europei, se menționează că „singura modalitate de a deveni mai productivi este ca Europa să se schimbe radical” [6]. Iar condiția fundamentală pentru atingerea obiectivelor strategice rămâne, cu regret, insuficient abordată, și anume rolul fundamental al procesului cognitiv complex al cititului – bază a alfabetizării funcționale și a abilităților de gândire critică în rândul cetățenilor europeni. Pentru deblocarea potențialului Europei este esențial să fie recunoscută legătura profundă dintre alfabetizarea funcțională, lectură și dezvoltarea umană, datorită cărora se formează și se modifică infrastructura cognitive, care inspiră la inovație, dezvoltare durabilă și reziliență democratică. Totodată, vocile academice, precum cea a lui Mircea Dumitru, subliniază valoarea literaturii în cultivarea discernământului, imaginației și maturității intelectuale. În acest context, vicepreședintele Academiei Române susține: „Ceea ce ne

dă cititul cărților (aș insista aici asupra literaturii, adică beletristicii, poeziei etc.) este maturizarea discernământului critic și a gândirii analitice, dezvoltarea și îmbogățirea imaginației, ascuțirea spiritului nostru de a urmări gânduri și idei abstracte, adică a unor capacități cognitive, emotive sau volitive de care avem nevoie toată viața, indiferent ce îndeletniciri vom avea în viață” [7].

În 2022, IFLA, împreună cu UNESCO, a relansat *Manifestul pentru Biblioteca Publică*, care reafirmă rolul central al bibliotecilor în sisteme educaționale, promovând accesul la lectură ca element esențial al educației [8]. Este subliniată importanța promovării nu doar a cărților tipărite, ci și a e-bookurilor, audiobookurilor, resurselor multimedia, fiind prioritară accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități.

Toolkit (trusa de scule/instrumente) (2019), destinată sprijinirii bibliotecilor în diverse domenii, inclusiv pentru integrarea lor în strategiile naționale de alfabetizare și lectură, oferă materiale, argumente și metode de advocacy adaptabile condițiilor fiecărui context național.

Planul de acțiune al Secțiunii Alfabetizare și Lectură (2020) subliniază direcții strategice recente, precum: utilizarea *Toolkit*-ului IFLA pentru strategii naționale, colectarea bunelor practici legate de Obiectivele de Dezvoltare Durabilă, consolidarea capacității la conferințe și programe conexe. Această secție facilitează combaterea analfabetismului, stimularea obiceiului de citit la toate vârstele și explorarea mediilor digitale în educație, integrarea cercetării, activități de dezvoltare a cititorilor.

IFLA Guidelines for Library-based Literacy Programs (Linii direcționale pentru programele de alfabetizare bazate pe bibliotecă) (2019) propune inovații și tendințe:

- Lectura digitală: aplicații, e-bookuri, platforme online de învățare;
- Parteneriate cu edituri și autorii locali pentru promovarea literaturii naționale;
- Evenimente comunitare: maratoane de lectură, expoziții, festivaluri culturale.

De asemenea, IFLA derulează proiectul *The Best Practices Project* (Proiectul privind cele mai bune practici) – o platformă de inspirație unde bibliotecarii pot contribui și viziona videoclipuri de maximum 5 minute cu idei de succes. Totodată, învață cum să creze propriile materiale media și să le partajeze pentru vizibilitate și schimb de experiențe.

Câteva exemple de bune practici și studii de caz disponibile în repozitoriul IFLA se referă la:

- *Programele din biblioteci lituaniene* – campanii estivale, festivaluri de lectură, *Farmacia literară*, *Salonul cărților parfumate*, *Biblioteca călătoare*, *Călătorește cu o carte* etc.
- *Parteneriatele între biblioteci și comunități* – exemple de proiecte din Serbia, care au integrat tehnologia și lectura prin cluburi și prezentări multimedia. Elevii își folosesc abilitățile IT pentru a-și împărtăși experiențele de lectură și pentru a realiza scurtmetraje, videoclipuri și prezentări PowerPoint. În cadrul atelierelor de lectură, elevii citesc cărți care nu sunt incluse în programa școlară, apoi realizează filme, prezentări digitale, postere, schițe pentru a-și expune textele preferate.
- *Digital libraries în școli dezavantajate* – model preluat din Senegal pentru accesul elevilor la lectura digitală. A fost creată o bibliotecă digitală pentru 20 de școli din regiunea Tambacounda din Senegal. Acest proiect participă la dezvoltarea capacităților elevilor, a lecturii în școlile defavorizate, oferind accesul gratuit la domeniul educațional și cultural. Întrucât cartea tipărită este prea scumpă și uneori inexistentă în bibliotecile școlare, acest proiect umple golul informațional existent în școlile senegaleze și mai ales în zonele rurale.

Peste tot ar trebui să se acționeze în sensul lichidării ori reducerii analfabetismului, negației crizei lecturii, deoarece a devenit un paradox când era digitală necesită niveluri tot mai înalte de cunoștințe, iar în lume sunt analfabeți funcționali (știu să citească, dar nu înțeleg sensul celor citite) ori nu au defel abilități pentru lectură și scriere. Adesea, capacitatea fiecăruia de a citi și scrie este considerată fi-

rească, precum și procesarea informațiilor, interacționarea critică cu multiplele surse, însă, cu regret, nu este așa. În acest context se impune mobilizarea societății prin politici, strategii și infrastructuri culturale, constituirea fundațiilor, instituțiilor, consolidarea bibliotecilor pentru promovarea lecturii la toate nivelurile de vârstă și statut social, stimularea interesului pentru lectură și reducerea decalajelor educaționale. Pe măsură ce atenția societății se îndreaptă din ce în ce mai mult către tehnologie și inovații, lectura rămâne un pilon major pentru dezvoltarea personală, creșterea economică și implicarea în viața socială.

Exemplele unor state europene, precum Finlanda, Norvegia, Irlanda, Regatul Unit, Franța, Germania, Polonia, cu rezultate constante la testele PISA, arată că, acolo unde lectura este prioritate de stat, progresele sunt vizibile. Într-o lume dominată de tehnologie, lectura rămâne piatra de temelie a dezvoltării personale, a coeziunii sociale și a rezilienței democratice.

Strategii și proiecte europene de lectură

La nivel european, politicile de alfabetizare și promovare a lecturii se bazează pe strategii și inițiative complexe, menite să susțină educația, cultura și coeziunea socială. Aceste inițiative oferă un cadru comun ce sprijină acțiunile naționale, adaptându-se specificului sociocultural și nivelului de dezvoltare al fiecărei țări și ținând cont de particularitățile culturale. Chiar dacă Uniunea Europeană nu stabilește politici educaționale directe, ea are un rol esențial prin contribuție financiară, parteneriate și recomandări.

Cele mai relevante strategii europene de alfabetizare sunt: inițiativele precum *EU High Level Group of Experts on Literacy* (Grupul de experți la nivel înalt al UE privind alfabetizarea), Recomandări ale Parlamentului European și ale Consiliului privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții (inclusiv competențele de lectură) [9]. Elocventă este finanțarea europeană a programelor: Erasmus+, Europa Creativă – subprogramul Cultura, inițiativele transfrontaliere: *European Literacy Policy Network*,

campaniile de tip *Reading Aloud Week* (Săptămâna Cititului cu Voce Tare), Noaptea Bibliotecilor, care au pătruns activ și în spațiul educațional și de cultură din Republica Moldova.

Rețeaua europeană de politici de alfabetizare *ELINET* (*European Literacy Policy Network or Education, Languages, and Internationalization Network*) [10], înființată în 2014, reunește 79 organizații din 28 de țări și are misiunea de a îmbunătăți politicile de alfabetizare prin proiecte și instrumente bazate pe dovezi, beneficiind de finanțări consistente din partea Comisiei Europene. Ea se orientează spre reducerea numărului de copii, tineri și adulți cu competențe de alfabetizare scăzute. De asemenea, este orientată spre dezvoltarea de instrumente bazate pe dovezi pentru toți actorii din domeniul divers al alfabetizării la nivel local, regional, național și transnațional, pentru sprijinirea activităților existente și inițierea de noi activități. Participanții programului au primit inițial o subvenție de 3 milioane de euro din partea Comisiei Europene.

Un alt program, *AgoraEU*, sprijină domeniile esențiale pentru bunăstarea cetățenilor și reziliența societăților, având un buget substanțial [11]. Acesta acoperă domenii de politică esențiale pentru bunăstarea cetățenilor europeni și construirea unor societăți mai puternice și mai reziliente. În perioada 2028-2034 se va asimila un buget de 8,6 miliarde de euro, structurat pe 3 componente: Europa Creativă – Cultura, MEDIA+ și Democrație, Cetățeni, Egalitate, Drepturi și Valori (CERV+).

Europa Creativă 2021-2027 este un program de finanțare a proiectelor culturale, traducerilor literare, campaniilor de promovare a lecturii și schimbului de bune practici culturale [12]. În acest sens Comisia Europeană a gestionat 1.46 miliarde de euro în perioada 2014-2020. Este important faptul că la subprogramul „Cultura” sunt eligibile persoanele juridice inclusiv din țările în curs de aderare ori care fac obiectul Politicii Europene de Vecinătate. Acordul de aderare semnat în 2025, care va intra în vigoare din ianuarie 2026, va deschide noi oportunități pentru organizațiile de cultură din Republica Moldova, inclusiv posibilitatea de a concura la titlul de Capitală Europeană a Culturii.

Printre obiectivele specifice ale Programului *Europa Creativă* se numără: sprijinirea realizării, circulației și promovării operelor europene, stimularea alfabetizării mediatică, acordarea de sprijin pentru traducerea operelor literare pe întregul teritoriu al UE, pentru vânzarea pe piața internațională și circulația operelor europene străine pe toate platformele; proiectele protecției patrimoniului, acordarea Premiului UE pentru literatură ș.a.

EURead – The European Reading Promotion and Literacy (Programul European de Promovare a Lecturii și Alfabetizare) este o rețea europeană care reunește 38 de organizații din 27 de țări europene [13]. Scopul *EURead*-ului este de a aplica soluții practice, bazate pe cercetare, pentru a reduce analfabetismul funcțional și efectele sale pe termen lung. Pentru creșterea gradului de conștientizare a faptului că promovarea lecturii a devenit absolut vitală atât la nivel internațional, cât și național, se stabilesc întâlniri periodice între reprezentanții diverselor țări, se face schimb de cunoștințe, experiențe și bune practice. Timp de un sfert de secol acest program a promovat lectura în Europă, împărtășind programe de succes și strategii politice, sărbătorind cea de-a 25-a aniversare (2025) cu o reuniune a membrilor săi, alături de participanți din Rețeaua Globală pentru Donarea de Cărți în Primii Ani și din Rețeaua Cercetătorilor. Participanții de pe cinci continente au discutat despre promovarea lecturii, planurile de acțiune pentru educație și competențe digitale. Prin intermediul *EU-Read* și al Rețelei Globale pentru Donarea de Cărți în Primii ani, a fost propusă o alocare inițială de 500 EUR per copil pe an – echivalentul a 0.19% din PIB-ul UE – în vederea dezvoltării unei infrastructuri solide pentru lectură în întreaga Europă. Aceasta include donarea de cărți de la naștere, mini-biblioteci în mediile de învățământ preșcolar, formare profesională și instrumente de evaluare armonizate. Aceste implicații în copilăria timpurie oferă cele mai mari randamente în vederea îmbunătățirii rezultatelor educaționale, bunăstării emoționale și, desigur, a capacității forței de muncă.

Evenimentele culturale completează acest cadru strategic prin Ziua Autorului European, o continuare a Zilei Europene a Autoru-

lui, inițiată la 23 martie 2023 și consolidată prin Programul *Europa Creativă* [14]. Aceste evenimente promovează dreptul la lectură și accesul liber la informație prin întâlniri cu autori, ateliere și conferințe internaționale. Consorțiul internațional (șapte parteneri din cinci țări), susținut de Programul *Europa Creativă*, este condus de Fundația pentru Lectura Universală din Polonia, cu parteneri precum Biblioteca Națională a Poloniei, Fundația Lesen din Germania, Centrul Ciclic – Val de Loire Château-Renault, Franța – Agenție publică pentru cărți și imagini, Fundația pentru Lectură (Chetene) din Bulgaria, Federația Editorilor Europeni cu sediul în Belgia și rețeaua *EURead*, și dezvoltă acțiuni pentru creșterea numărului de cititori în Europa și promovarea literaturii europene. Evenimente de acest gen au loc și în Republica Moldova. Ziua Autorului European este marcată în fiecare an, începând cu 2025, între 11 noiembrie și 12 decembrie și conține: întâlniri cu autori europeni care călătoresc dintr-o țară în alta, activități în biblioteci, școli, grădinițe, librării din întreaga Europă.

În aceeași concordanță, Noaptea Bibliotecilor, inspirată din modelul Noptii Muzeelor, (lansată în Franța în 1997 și devenită europeană din 2005), atrage publicul spre lectură prin activități nocturne inedite. Prima ediție a Noptii Bibliotecilor a avut loc în Polonia (2004), la inițiativa Asociației Bibliotecarilor Polonezi, pentru a atrage publicul spre lectură printr-un eveniment nocturn, neobișnuit și atractiv. Ulterior, ideea a fost preluată și de alte țări europene (România, Cehia, Ungaria, Republica Moldova etc.), de obicei, fiind organizată la început de toamnă. În România, Noaptea Bibliotecilor a debutat în 2011, coordonată de Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România, Asociația Bibliotecarilor din România în parteneriat cu Biblioteca Națională. Primele ediții ale Noptii Bibliotecilor în Republica Moldova s-au desfășurat după modelul românesc și european, fiind organizate de bibliotecile mari: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (2012-2013), Biblioteca Națională a Republicii Moldova (BNRM, 2016). Evenimentul este conceput ca o „noapte albă a lecturii”, cu lansări de carte, spectacole, concerte, expoziții, ateliere și activități interactive.

Astfel, lectura devine o infrastructură esențială a competitivității europene, susținută prin politici, rețele și manifestări culturale care au impact nu doar asupra educației și culturii, ci și asupra dezvoltării capitalului uman și a coeziunii sociale.

Strategii și politici de lectură în Republica Moldova

Republica Moldova își proiectează viitorul în Uniunea Europeană, proces ce presupune armonizarea a peste 3.000 de acte europene, printre ele și documente ce sprijină lectura publică. În acest context, rezultatele evaluărilor PISA 2022 (Republica Moldova participă din 2009) arată progrese modeste: doar jumătate dintre elevii de 15 ani ating nivelul minim de competență la citire, iar creșterea înregistrată la indicii de lectură este de numai 2 puncte [15]. Se așteaptă ca testările din 2025 (au participat peste 7.000 de elevi din 275 de instituții de învățământ) să aducă rezultate mai bune, dar pentru aceasta este nevoie de politici educaționale și culturale mai consistente, cu sprijin real pentru biblioteci și instituțiile culturale.

Rețeaua națională, alcătuită din peste 2.500 de biblioteci și centre culturale, are un rol crucial în educația pe tot parcursul vieții, incluziunea digitală și conservarea patrimoniului. Investițiile în aceste instituții ar însemna colecții actualizate, spații moderne și acces liber la resurse pentru toți cetățenii.

Autoritatea principală în elaborarea politicilor culturale, Ministerul Culturii al Republicii Moldova recunoaște lectura ca parte esențială a vieții culturale și lansează în ultimii ani noi programe de promovare a lecturii, fiind prevăzut un buget mai mare pentru achiziția cărților destinate bibliotecilor, finanțarea de stat a revistelor și traducerilor literare. Începând cu anul 2023, se constată o creștere a bugetului alocat pentru Programul pentru editarea cărții naționale, circa cinci milioane de lei pentru aproximativ 80 de titluri de carte a câte 300 de exemplare fiecare. Astfel, colecțiile bibliotecilor au înregistrat noi achiziții de aproape 24 de mii de documente pe an.

Este elaborat și susținut pentru implementare Programul Național *Dezvoltarea industriei cărții și lecturii publice 2025-2030*,

care vizează îmbunătățirea situației în domeniul cărții și lecturii în Republica Moldova [16]. Sunt prevăzute acțiuni de sprijin pentru edituri, biblioteci și promovarea lecturii, prin continuarea programelor anterioare, cum ar fi *LecturaCentral*. Sunt introduse noi mecanisme de finanțare pentru traduceri și publicare de cărți în străinătate, precum și pentru reviste culturale.

Unul din obiectivele principale prevede dezvoltarea bibliotecilor prin modernizarea lor, remedierea colecțiilor și crearea spațiilor atractive pentru utilizatori. Promovarea lecturii se desfășoară prin organizarea evenimentelor culturale, concursurilor și campaniilor cu accent pe accesibilitatea cărților pentru toate categoriile de vârstă și grupuri sociale. Se explorează mecanisme pentru a face cărțile cât mai accesibile din perspectiva financiară, inclusiv prin subvenții sau alte forme de sprijin. Parteneriatele cu alte țări prevăd și schimbul de experiență în domeniul lecturii. *Legea privind cultura*, modificată în 2024, stabilește programe de stat privind protecția și dezvoltarea culturii, recunoaște lectura ca parte esențială a vieții culturale, inițiind Programul Național *Voucher cultural* pentru persoanele care au împlinit vârsta de 18 ani.

Inițiativa privind instituirea Zilei Naționale a Culturii la 15 ianuarie în Republica Moldova a fost votată în Parlamentul de la Chișinău (aprilie 2012). În cadrul evenimentului se omagiază poezia, arta, tradițiile și istoria românească, reflectând importanța lui Mihai Eminescu pentru cultura și identitatea națională.

Ziua Națională a Lecturii, instituită prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova la 31 martie 2022, marcată anual pe data de 14 februarie, de ziua de naștere a poetului Grigore Vieru, a fost sărbătorită fiind însoțită de Campania națională de promovare a lecturii „Să citim împreună!” (ediția a XIV-a), Proiectul Național de Promovare a Lecturii „Cartea Deschisă” ș.a.

Amintim că cele mai notabile programe de importanță națională privind promovarea și stimularea interesului pentru lectură sunt: *LecturaCentral* (BNRM), *Cartea Deschisă* (Muzeul Național de Literatură), *Chișinăul citește* (Biblioteca municipală „B.P. Hasdeu), „Să ci-

tim împreună, *La izvoarele înțelepciunii* (Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”) ș.a. Datorită lor, peste zece mii de tineri și copii au participat la întâlniri cu scriitori din Republica Moldova și România.

Pe parcursul a opt ediții ale Programului Național *Lectura Central* au fost organizate numeroase activități, inclusiv concursurile „Cel mai activ cititor”, „Cel mai original proiect de promovare a cărții și lecturii, inclusiv cu ajutorul tehnologiilor”, „Lumina din jurul cărții: cel mai original club de lectură”, „Cel mai original program/proiect de promovare a lecturii în familie”, „Cel mai reușit proiect/program/serviciu de implicare a bibliotecilor în promovarea valorilor europene”, în colaborare cu Comisia Națională a Republicii Moldova pentru UNESCO. Concursurile din 2025 s-au completat cu: „Cel mai original program de promovare a operei eminesciene” – pentru proiecte care valorifică opera marelui poet național, și „Cel mai bun declamator al operei eminesciene” – pe patru categorii de vârstă (7-10 ani, 11-14 ani, 15-18 ani și 19+). În cadrul proiectului, BNRM a lansat Campania Națională „Septembrie – nicio zi fără lectură” (1-31 septembrie), coordonând 34 de întâlniri ale scriitorilor cu cititorii, în localitățile: Soroca, Leova, Rezina, Drochia, Telenești, Taraclia, Râșcani, Ștefan Vodă, Fălești, Bălți etc. Implicați fiind scriitorii: Vasile Romanciuc, Iulian Filip, Claudia Partole, Maria Șleahțișchi, Radmila Popovici, Mony Stănilă, Alexandru Vakulovski, Arcadie Sucevianu, Dumitru Crudu, Larisa Turea, Nicolae Negru etc.

Anual este desfășurată Conferința internațională „Lectura ca bază pentru cultură și cunoaștere” (șapte ediții), la care participă, scriitori, profesori, cercetători, experți în domeniul cărții și, desigur, bibliotecarii. A VIII-a ediție (9-10 septembrie 2025) pentru prima dată s-a desfășurat la Biblioteca Publică Raională „Iulian Filip” din Drochia.

Evenimentele internaționale și lansările de carte peste hotare sporesc vizibilitatea culturii naționale. Ca o anticipare a Zilei Autorului European, scriitoarea Maria Șleahțișchi a participat la Festivalul Internațional de Poezie la București (15-21 septembrie 2025), scriitorul Vasile Romanciuc s-a întâlnit cu cititorii din Luxemburg (12-15 septembrie 2025), iar la 20 septembrie, la Londra, Iurie

Cojocarul și-a lansat cartea „Start-up diaspora”, cu implicarea lui Iulian Filip, Sandu Grecu, Ion Mereacre, ambasadorul Republicii Moldova ș.a.

Programul Național *Acces la cultură 2025* [17] prevede promovarea diversității culturale, participarea activă a cetățenilor și integrarea valorilor culturale naționale în context european, fiind angajamentul Ministerului Culturii pentru dezvoltarea bibliotecilor, facilitarea accesului la cultură și consolidarea poziției Republicii Moldova pe scena culturală europeană.

De asemenea, Republica Moldova dezvoltă proiecte de acces la cultură și de încurajare a lecturii timpurii. Programul „Citește-mi 100 de povești”, lansat de Ministerul Educației și Cercetării, UNICEF (agenție a Națiunilor Unite care oferă asistență umanitară și pentru dezvoltare copiilor și mamelor din întreaga lume), Asociația OvidiuRO din România și Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, în 2025, cu sprijin internațional, promovează cititul zilnic în familie și grădinițe. În anul 2025, a intervenit și susținerea UNICEF cu sprijinul Guvernului Marii Britanii și al Guvernului Statelor Unite ale Americii. Cu susținerea financiară a Guvernului Coreei în anul 2025 au fost organizate activități precum festivalul „ReadFest”, în cadrul Lunii Parentalității (iunie), Ziua Internațională a Taților (prima ediție în Moldova la 29 iunie 2025), precum și a doua ediție a Săptămânii Educației, care a avut loc în luna mai 2025.

Un simbol aparte al atașamentului față de lectură este moneda comemorativă „Ziua Cărții”, emisă în 2025 de Banca Națională [18]. Moneda a fost lansată de Ziua Națională a Lecturii, ca o reafirmare a angajamentului față de promovarea și cultivarea pasiunii pentru carte și pentru lectură. Ea este bătută în argint, are valoarea nominală de 50 lei și un tiraj de 600 unități, pe avers fiind imprimată Stema Republicii Moldova, iar pe revers apare imaginea unei cărți deschise, în plan central – o figură umană stilizată în formă de pasăre în zbor și inscripția: „O carte citită – avânt spre libertate” în arc de cerc.

Cu toate acestea, continuă să scadă interesul pentru lectura clasică în rândul tinerilor, cresc discrepanțele în accesul la servicii de lectură dintre mediul rural și urban, este iminentă digitalizarea

și modernizarea bibliotecilor. În acest echilibru dintre tradiție și transformare, lectura rămâne un pilon al identității și al dezvoltării culturale a Republicii Moldova în drumul său european.

Modele de succes în promovarea lecturii

Finlanda este recunoscută la nivel internațional drept unul dintre cele mai de succes modele în promovarea lecturii, cu o tradiție puternică a bibliotecilor publice și o cultură a cărții sprijinită constant de politici educaționale și culturale. În această țară, lectura este văzută ca o valoare națională, asociată cu egalitatea de șanse, dezvoltarea intelectuală și coeziunea socială.

Sistemul bibliotecar este gratuit și bine informatizat, politicile de lectură sunt parte integrantă a strategiilor educaționale și culturale ale statului. Strategia națională de alfabetizare 2030 [19], bazată pe inițiative anterioare ale Forumului Național de Alfabetizare, este o extindere a liniilor directoare elaborate de Forumul Național de Alfabetizare (2018), înființat de Ministerul Educației și Culturii, și se orientează pe trei linii directoare:

- Crearea și consolidarea structurilor pentru activitatea de alfabetizare;
- Consolidarea competenței de multiliteratie;
- Încurajarea lecturii și diversificarea alfabetizării.

Citirea și crearea textelor necesită *multiliteratie* (citire, înțelegere, interpretare, scriere și producerea textelor multimodale în medii diferite prin utilizarea diverselor instrumente și medii). Astfel, acest concept extins presupune nu doar citirea și înțelegerea textelor, ci și capacitatea de a interpreta, crea și comunica în medii și forme variate, inclusiv digitale. Finlanda promovează activ conceptul de *multiliteratie* ca o competență interdisciplinară. În cea mai recentă reformă a curriculumului, cititul este definit nu doar ca o abilitate, ci ca un instrument de analiză critică a diferitelor tipuri de texte, inclusiv a celor digitale.

Lectura este susținută, de asemenea, prin *Legea cu privire la biblioteci* (2017), care garantează accesul gratuit la servicii de bibli-

otecă pentru toți cetățenii. Curriculumul național pentru educație de bază include lectura zilnică ca parte a rutinei școlare. Prin Ministerul Educației și Culturii este asigurat sprijinul guvernamental, iar colaborarea între școli, biblioteci, familie, ONG-uri și autorități locale este una dintre cele mai eficiente.

Printre inițiativele și programele naționale semnificative se evidențiază: Programul Național de Lectură „Reading Finland” (Finlanda citește), „Lukuviikko” (Săptămâna Lecturii), „Reading Movement” (Mișcarea de lectură); campanii de sensibilizare: „ReadHour” (Ora de lectură); *Bookstart* Finlandez – „Lue lapselle” (Citește copilului) – program pentru lectură timpurie; programul „Lukulahja lapselle” (Cadoul lecturii pentru un copil), implementat în Finlanda din 2019. Aceasta reprezintă o inițiativă națională de amploare menită să sprijine lectura în familie în primele etape ale dezvoltării copilului. În cadrul programului, familiilor cu sugari li se oferă ghiozdane cu cărți la etapa controalelor prenatale sau al consultațiilor la unitățile de asistență medicală primară. Conform datelor oficiale, 93% dintre copiii născuți în perioada 2019-2024 au primit astfel de cadouri de cărți.

Modelul interactiv „Reading Path” (Calea de lectură) susține interesul unui copil pentru lectură în primele etape ale învățării *Lukukeskus* (Centru de lectură). Campania națională de donare de cărți s-a dovedit a fi foarte eficientă în familiile în care cititul nu era anterior o practică obișnuită, iar majoritatea părinților au raportat că cărțile din geantă au fost citite de mai mult de 10 ori, iar o treime – de mai mult chiar de 20 de ori. Este creată și o platformă online pentru părinți și profesori cu recomandări pentru dezvoltarea abilităților de citire. Programul „Citește cu voce tare” reprezintă o inițiativă a aceluiași Centru de lectură (*Lukukeskus*) care vizează sprijinirea alfabetizării timpurii la copiii sub 8 ani. Programul „Lukuinto” (Bucuria Cititului) este o inițiativă comună a bibliotecilor și școlilor care vizează creșterea motivației pentru lectură în rândul elevilor. Inițiativa „Bunicii citind” este un proiect de voluntariat în cadrul căruia persoanele în vârstă îi ajută pe copiii care au dificultăți de citire. Aceștia vizitează școlile și efectuează lecturi individuale, sporind motivația și

încrederea copiilor în propriile abilități.

Cultura lecturii este susținută și de prezența scriitorilor în școli, de festivaluri de carte, cluburi de lectură, ateliere de scriere creativă și de dezvoltarea lecturii digitale. Sunt viabile parteneriatele între școli și biblioteci, lectură în familie și în grădinițe, promovarea lecturii în rândul băieților, care citesc mai puțin decât fetele. Cărți și broșuri sunt oferite familiilor la naștere, prin colaborare cu sistemul medical.

Deoarece lectura este încurajată încă din primele luni de viața, în topul clasamentului internațional PISA la capitolul competențe de lectură se constată un nivel ridicat de alfabetizare funcțională și informațională. Tineri finlandezi manifestă un interes crescut pentru lectură de plăcere, iar cultura lecturii este susținută de prezența scriitorilor în școli, festivaluri de carte și cluburi de lectură, lecturi în grup pentru copii și adolescenți, ateliere de scriere creative, promovarea lecturii digitale (e-books, aplicații), spații interactive și prietenoase pentru tineri.

Finlanda are una dintre cele mai dense rețele de biblioteci publice. Un simbol al acestei abordări moderne îl constituie Biblioteca Centrală Oodi din Helsinki, concepută împreună cu cetățenii și transformată într-un spațiu comunitar multifuncțional, unde accesul la carte coexistă cu servicii inovative, precum împrumutul de instrumente muzicale, imprimarea 3D sau consilierea educațională.

Această instituție emblematică pentru o națiune de iubitori ai cărții oferă cunoștințe și abilități, fiind un loc ușor accesibil pentru învățare, imersiune în povești, muncă și relaxare. Este o bibliotecă a unei noi ere, un loc de întâlnire viu și funcțional, deschis tuturor. În genere, toate bibliotecile din Finlanda sunt văzute ca spații comunitare gratuite și democratice cu servicii inovative de împrumut a instrumentelor muzicale, imprimante 3D, săli de înregistrare muzicală, consiliere educațională ș.a. Este semnificativ că Biblioteca Centrală Oodi a fost concepută împreună cu locuitorii orașului astfel ca să corespundă nevoilor utilizatorilor bibliotecii, doleanțe fiind colectate în timpul evenimentelor, atelierelor, prin site-uri și diverse campanii. Oare la edificarea/adaptarea unor noi construcții pentru

bibliotecile din Republica Moldova se va ține cont de opiniile utilizatorilor?

Cu toate că Finlanda se confruntă și ea cu provocări precum scăderea atenției tinerilor din cauza tehnologiilor, inegalitățile sociale sau accesul la lectură pentru minorități și elevii cu nevoi speciale, modelul finlandez rămâne unul dintre cele mai solide la nivel european. Forța sa constă în combinarea politicilor educaționale sistematice, a sprijinului instituțional pentru biblioteci și a implicării active a familiilor și comunităților, ceea ce asigură un nivel înalt de alfabetizare și menținerea unei culturi vii a lecturii.

Marea Britanie a construit un model complex și colaborativ de promovare a lecturii, bazat pe intervenția timpurie, implicarea familiei și diversitatea programelor pentru toate vârstele. Politicile sunt implementate prin parteneriate între guvern, biblioteci, școli, organizații caritabile și comunități locale, având ca obiectiv central transformarea lecturii într-un obicei zilnic accesibil tuturor.

Cea mai mare organizație dedicată lecturii copiilor este „BookTrust” [20] cu o istorie de peste 100 de ani, care oferă programe și sprijin în vederea susținerii copiilor de la naștere până la primii ani de școală și familiile. Compania colaborează cu mii de parteneri locali, inclusiv 2.400 de biblioteci, pentru a sprijini copiii fiecărei comunități din Anglia, Țara Galilor și Irlanda de Nord, pentru a oferi programul „BookTrust Storytime” (Ora de povești a Book Trust), conceput pentru a inspira familiile să citească împreună și să viziteze biblioteca în mod regulat. Programe ca: „Bookstart” (Începutul cărții) – cărți gratuite oferite copiilor încă de la naștere; „Time to Read” (E timpul să citești) presupune distribuirea de cărți gratuite pentru copiii de 4–5 ani. Bibliotecarii școlari sunt sprijiniți cu resurse, liste de cărți selectate și recomandări, sfaturi și idei care să îi ajute la implicarea copiilor în lectura de plăcere în școli.

„Libraries Connected” (Biblioteci conectate), fostul „Society of Chief Librarians” (Societatea Bibliotecarilor Șefi), acționează ca organizație de sprijin sectorial pentru bibliotecile publice din Anglia, Țara Galilor și Irlanda de Nord, finanțată de *Arts Council En-*

gland (Consiliul Artelor Anglia) și conduce strategii precum „Universal Reading Offer” (Oferta Universală de Lectură) pentru promovarea lecturii publice.

The Reading Agency (Agenția de Lectură), organizație caritabilă, colaborează cu bibliotecile și școala, dezvoltă programe majore pentru copii și adulți: „Summer Reading Challenge” (Provocarea lecturii de vară), „Quick Reads” (Lecturi rapide), „Reading Well Books on Prescription” (Cititul sănătos al cărților cu prescripție medicală) etc. La programul „Summer Reading Challenge”, anual participă peste 800.000 de copii, fiind provocați să citească 6 cărți în vacanța de vară, primind autocolante, medalii și certificate.

Proiectul previne regresul lecturii în vacanță și susține lectură în familie. „Quick Reads & Reading Ahead” (Lecturi rapide și lecturi viitoare) este un program dedicat lecturii adulților care citesc puțin: lecturi scurte, accesibile, integrate în programe de alfabetizare pentru adulți, inclusiv în închisori și centre de formare. „Reading Well – Books on Prescription” (Cititul bine – Cărți pe bază de rețetă) este un proiect terapeutic în colaborare cu profesioniști din domeniul sănătății: liste de cărți sunt recomandate pentru diferite afecțiuni, precum anxietate, depresie, demență, fiind disponibile gratuit în biblioteci.

Universal Reading Offer (Oferta Universală de Lectură) este un cadru strategic elaborat de *Libraries Connected* și *The Reading Agency* (Biblioteci conectate și Agenția de lectură) – programe standardizate de lectură (grupuri, provocări, evenimente cu autori), calendar de lectură național, parteneriate regionale și campanii coordonate. Ghidul „The Reading Framework” (Cadrul de lectură), elaborat de Departamentul pentru Educație, recunoaște bibliotecile ca resursă esențială în școli și recomandă colaborarea cu bibliotecarii pentru dezvoltarea unei culturi durabile a lecturii în școli primare și secundare. Școlile secundare colaborează în programul „Spark Reading” (Scânteia/strălucirea lecturii), menit să ajute elevii din ciclul primar să citească în mod regulat și să-și dezvolte plăcerea de a citi.

„National Literacy Trust” [21] (Trustul Național pentru Alfabetizare) dezvoltă politici și cercetări privind alfabetizarea și depășirea

inegalităților educaționale, desfășoară campanii de tip: „Read On. Get On” (Citește mai departe. Mergi mai departe), „Literacy Hubs” (Centre de alfabetizare). Studiile arată corelații directe între lectura de plăcere și performanțele academice, programele naționale au redus decalajele de alfabetizare în unele regiuni defavorizate. În acest sens, bibliotecile sunt esențiale în politicile de lectură, ele oferă spații gratuite pentru lectură, informare și socializare, prin programe pentru copii: „Rhyme Time” (Timp de rimă), „Story Time” (Ora de povești), promovarea lecturii digitale: e-books, audiobooks, inițiative împotriva excluziunii sociale și digitale.

Oricine locuiește în UK are drept legal să împrumute gratuit cărți din biblioteci publice, ceea ce permite accesul universal la lectură și informare, fără bariere financiare. Bibliotecile contribuie la bunăstare și incluziune socială, iar utilizatorii prezintă niveluri mai ridicate de satisfacție a vieții, sănătate mentală și coeziune comunitară în comunitățile locale.

Cu toate acestea, recenta cercetare „Lectura copiilor și tinerilor în 2025” demonstrează o situație îngrijorătoare, rezultatele sondajului pe un eșantion de circa 115.000 de copii și tineri din Regatul Unit cu vârste cuprinse între 5 și 18 ani arată o scădere continuă a plăcerii cititului: doar 1 din 3 (32,7%) copii și tineri cu vârste cuprinse între 8 și 18 ani spune că-i place să citească în timpul liber; doar 1 din 5 (18,7%) spune că citește ceva zilnic în timpul liber. Cei care raportează niveluri scăzute de plăcere față de lectură recunosc valoarea educațională a lecturii, unora le place să citească versuri de cântece, articole de știri, ficțiune, benzi desenate și *fan fiction* în timpul liber.

Jonathan Douglas, directorul executiv al *National Literacy Trust* menționează: „Suntem martorii celor mai scăzute niveluri ale lecturii de plăcere și ale lecturii zilnice dintr-o generație – o provocare critică pentru alfabetizare, bunăstare și șanse în viață... Tinerii sunt încă motivați să citească atunci când acest lucru se potrivește intereselor lor, când au de ales și când simt că este relevant pentru viața lor. Trebuie să-i întâlnim pe tinerii cititori acolo unde se află – emoțional, cultural și digital –, dacă vrem să reaprindem dragostea

pentru lectură în Regatul Unit” [22]. Deci, reluarea lecturii este posibilă, în special, dacă sunt personalizate oportunitățile de lectură în funcție de interese și se permite lectura în alte medii pe care copiii și tinerii le recunosc deja ca parte a vieții lor culturale.

Pentru a-i ajuta pe copii să descopere dragostea pentru lectură, în iulie 2025, secretarul de stat pentru educație, Bridget Phillipson, a anunțat că 2026 va fi Anul Național al Lecturii. În cadrul evenimentului va fi abordat declinul abrupt al lecturii în rândul copiilor, tinerilor și adulților. Această Campanie va fi realizată în parteneriat cu *National Literacy Trust* ca partener de implementare, fiind continuat angajamentul de sprijini direct a încă 1,5 milioane de copii și tineri să citească de plăcere și să își dezvolte o mai mare încredere în abilitățile de citire. Va fi inclusă și asigurarea fiecărei școli primare cu bibliotecă sau un spațiu dedicat pentru lectură până în 2028. Prin intermediul campaniei „Biblioteci pentru școlile primare” și sprijinirea familiilor tinere cu copii cu vârste cuprinse între 0 și 5 ani și a inițiativei „Early Words Matter” („Cuvintele timpurii contează”), se va lucra în comun cu cărțile în construirea limbajului timpuriu și a legăturilor emoționale, care stau la baza plăcerii și succesului viitor al lecturii. Prin transformarea lecturii într-un obicei zilnic, chiar și doar 10 minute pe zi, copiii pot fi ajutați pentru cel mai bun start în viață. În cadrul „revoluției lecturii” din vara lui 2026, *National Literacy Trust* va distribui peste 72.000 de cărți noi copiilor din zonele cu cele mai mari rate ale sărăciei infantile, pentru a sprijini obiceiurile pozitive de lectură acasă.

A fost făcut apelul către toți factorii implicați: școli, biblioteci, organizații caritabile, companii și, desigur, guvern, pentru a amplifica acoperirea și influența colectivă în vederea consolidării impactului și asupra crizei lecturii din Marea Britanie. Prin intermediul revizuirii curriculumului și evaluării din Anglia, se solicită, de asemenea, integrarea unei culturi a lecturii de plăcere în toate nivelurile sistemului educațional. Programul „Literacy and Reading for Pleasure” (Alfabetizare și lectură pentru plăcere) sprijină profesorii în integrarea lecturii în curriculum.

Însă unele rezultatele pesimiste din Marea Britanie s-ar datora poate și reducerilor bugetare, închiderii unor biblioteci din ultimii ani, ceea ce a adâncit inegalitățile regionale privind accesul la lectură (Nord vs Sud), scăderea interesului pentru lectură de plăcere în rândul adolescenților, scăderea concentrării pentru lectura profundă și creșterea timpului petrecut online/digital.

În pofida rezultatelor pesimiste și a provocărilor generate de reducerile bugetare și închiderea unor biblioteci, modelul britanic rămâne unul valoros prin abordarea sa sistemică și incluzivă, prin implicarea autorilor, educatorilor, editorilor și bibliotecarilor, precum și prin adaptarea la diversitatea culturală și nevoile actuale ale tinerilor.

În **Franța**, lectura este considerată o cauză națională majoră, coordonată de *Centre National du Livre* (CNL) [23], instituție creată în 1946 și aflată sub tutela Ministerului Culturii. CNL sprijină prin granturi și finanțări directe bibliotecile publice, proiectele de lectură și programele destinate grupurilor vulnerabile, având ca misiune centrală plasarea lecturii în viața de zi cu zi a cetățenilor. În ultimii ani, acțiunile au vizat diversificarea formelor de promovare: lectura cu voce tare, întâlniri între autori și public, implicarea asociațiilor locale și programe pentru copii și tineri

În 2022, de exemplu, au fost organizate 200 de întâlniri în școli, 500 de cursuri de master cu autori în gimnazii și licee, 1.000 de intervenții ale asociațiilor din întreaga țară și lansate noi programe. Prin programe ca „*Première page*” (Prima pagină) și „*Lire et faire lire*” (Citește și fă să citești), statul francez încurajează lectura de la cele mai fragede vârste. Campaniile naționale: „*La fureur de lire*” (Furia lecturii) (1989), devenită ulterior „*Lire en Fête*” (Citiți la o petrecere din 1998), apoi „*À vous de lire!*” (Depinde de tine să citești! din 2010) este o adevărată „sărbătoare a lecturii” extinsă la nivel național. În 2024 a fost lansată inițiativa *Crazy Biblis*, menită să apropie publicul de biblioteci, în spiritul campaniilor culturale majore de tip *Fête de la musique*. Bibliotecile organizează programe dedicate persoanelor cu dizabilități, vârstnicilor, migranților, inclu-

zând formare profesională, acces la resurse adaptate și digitalizare accesibilă. Până în 2026, se preconizează lansări naționale de platforme accesibile și portale de publicare incluzive.

Un alt pilon este reprezentat de *Fondation du Crédit Mutuel* (Mutual Credit Foundation), care, prin programul „Lectură, Prevenire, Educație”, derulat în parteneriat cu rețeaua *Quand les Livres Relient* (Când cărțile se conectează), conectează 250 de organizații din toată Franța.

În paralel, *Bibliothèques Sans Frontières* (BSF) extinde accesul la resurse educaționale prin soluții inovatoare – *Ideas Box*, *Digital Travelers*, platforma BSF Campus – destinate zonelor defavorizate, refugiaților și comunităților cu acces limitat la cultură, atât în Franța, cât și la nivel global. Este oferit accesul și posibilități de conectare a oamenilor la cărți și resurse digitale, extinzând acoperirea bibliotecilor, formând facilitatori și abordând nevoile comunităților cu resurse insuficiente. BSF a lucrat în 25 de limbi și în peste 50 de țări din întreaga lume, atingând viețile a șase milioane de oameni și abordând prin publicațiile furnizate cele mai importante probleme de astăzi: educație, sănătate, ocupare a forței de muncă, cetățenie, mediu și sustenabilitate, nedreptate rasială și secularism.

Inițiativele *Culture-Justice*, realizate împreună cu Ministerul Justiției, duc lectura în mediile penitenciare prin dotarea bibliotecilor din închisori și programe de mediere culturală. În plus, Franța sprijină incluziunea digitală și accesibilitatea prin programe precum *Strategia Digitală pentru Educație 2023-2027*, ce vizează platforme și resurse adaptate persoanelor cu dizabilități, migrantilor și vârstnicilor.

Modelul francez este unul multifactorial și deschis, bazat pe implicarea coordonată a statului, a instituțiilor culturale, a ONG-urilor și a mediului asociativ. Accentul cade atât pe tradiția lecturii ca bun comun, cât și pe inovația socială și digitală, pentru a răspunde provocărilor actuale – inegalități sociale, excluziunii culturale, accesului redus la carte în zone rurale sau defavorizate.

Cu o rețea excepțional de densă de peste 16.000 de biblioteci și

spații publice de lectură, Franța dispune de o infrastructură culturală vastă, însă rata medie de înscriere de doar 17% arată un potențial insuficient valorificat. Probleme precum izolarea bibliotecilor, programul limitat de funcționare și prejudecățile legate de rolul lor social reduc impactul acestei rețele. Tocmai de aceea statul investește constant în modernizarea spațiilor, în digitalizare și în extinderea orarului de funcționare.

Germania are o tradiție puternică a bibliotecilor și a promovării lecturii, însă cadrul legislativ care le reglementează nu este uniform la nivel federal. Nu există o lege unică pentru biblioteci la nivelul întregii țări, responsabilitatea revenind landurilor. Fundamentul constituțional pentru funcționarea și dezvoltarea serviciilor de bibliotecă este asigurat de *Legea fundamentală* (*Grundgesetz*), care garantează libertatea de exprimare, dreptul la informare și accesul la cultură. Până acum, doar câteva landuri – Thuringia (2008), Saxonia-Anhalt (2010), Hessen (2010, actualizată 2016), Renania-Palatinat (2014) și Schleswig-Holstein (2016) – au adoptat legi specifice pentru biblioteci publice. La nivel local, serviciile de bază, precum împrumutul, consultarea documentelor și accesul la informație, sunt gratuite, iar bibliotecile devin responsabilități municipale, în unele cazuri obligatorii, în altele doar recomandate. De asemenea, legea drepturilor de autor joacă un rol esențial, reglementând împrumutul public, reproducerea materialelor și redevențele/taxele pentru autori, limitări privind reproducerea pentru uz personal sau cercetare științifică.

Promovarea lecturii în Germania se bazează pe o strategie multifacetată, ce combină inițiative tradiționale cu metode moderne și inovatoare. Printre programele centrale se află *Deceniul Național pentru Alfabetizare și Educație de Bază* (2016-2026), menit să combată analfabetismul funcțional la adulți și să îmbunătățească educația de bază.

Una din instituțiile profesionale relevante este „Stiftung Lesen” (Fundatia pentru lectură) [24], fundație națională pentru lectură și alfabetizare media, partener în proiecte de cercetare, recomandare

și implementare a programelor de lectură. Viziunea Fundației este „Toată lumea poate citi!”. Programul „Lesestart – Drei Meilensteine für das Lesen” (Începutul lecturii – Trei etape importante pentru lectură) a oferit peste două milioane de seturi de lectură copiilor mici și părinților lor, consolidând rolul familiei în transmiterea plăcerii de a citi. Setul „Reading Start” include, printre altele, o carte cartonată, un ghid de lectură pentru părinții cu copii mici, o broșură cu sfaturi de lectură, o mini-carte care explică programul pentru întreaga familie și un DVD. Ghidul de lectură este disponibil pentru descărcare în alte 14 limbi.

Această Fundație colaborează îndeaproape cu ministere federale și statale, instituții științifice, fundații, asociații și companii pentru a derula programe, campanii, cercetări și proiecte model la nivel național. Pe 21 noiembrie 2025 va fi sărbătorit cel mai mare festival al lecturii din Germania – Ziua Națională a Lecturii, organizată timp de 36 de ani. Până în 2030, Fundația își propune să reducă cu 25% proporția părinților care nu citesc sau nu citesc în mod regulat, mai multe oferte pentru sprijin lingvistic și de citire în fiecare creșă și școală primară din Germania, precum și mai mulți voluntari pentru citit cu voce tare.

De asemenea, programul „Transferul educației lingvistice, promovarea lecturii și a scrierii” sprijină diseminarea bunelor practici în școli și creșe, în continuarea proiectului „Educație prin limbă și scriere”.

Inițiativele regionale completează aceste eforturi. De pildă, *Strategia Berlinului pentru alfabetizare și educație de bază*, adoptată în august 2024, pune accent pe sprijinirea adulților cu dificultăți de scriere și citire, pentru a le facilita integrarea socială și profesională. Alte campanii, precum Ziua Mondială a Cărții („Ich schenk dir eine Geschichte”), aduc anual milioane de cărți în mâinile elevilor de școală primară, cultivându-le bucuria lecturii încă din copilărie.

Proiectul „Lesestart Niedersachsen” (Începutul lecturii în Saxonia Inferioară), derulat în parteneriat cu bibliotecile publice, implică activ părinți, educatori și chiar medici pediatri în procesul de alfabetizare timpurie. Scopul principal al acestui proiect este de a

integra limba, literatura și cărțile în viața de zi cu zi a copiilor cât mai devreme, pentru ca acestea să devină un element permanent în familii. Proiectul este însoțit de numeroase evenimente și activități în biblioteci.

În același spirit, inițiativa „Pippilothek” (O bibliotecă face minuni) integrează instrumente multimedia și activități interactive pentru a face lectura mai atractivă pentru copii și adolescenți. Proiectul, realizat de Asociația Bibliotecilor Germane și Fundația pentru Lectură în cadrul „Kultur macht stark” (Cultura te face puternic), folosește tech-toolbox-uri multimedia pentru a sprijini lectură împreună cu părinții și preșcolarii, prin programe educaționale în școli și biblioteci pentru copii și adolescenți, centrate pe alfabetizarea media și implicarea voluntarilor (mentorat de lectură, cluburi de lectură).

Un aspect important îl constituie și accesibilitatea. *German Centre for Accessible Reading* (Centrul German pentru Lectură Accesibilă) produce cărți în alfabetul Braille, audiobookuri, tipărituri mari și materiale tactile, pentru persoanele cu deficiențe de vedere sau dificultăți de lectură. În plus, multe programe vizează grupurile vulnerabile – migranți, copii din medii defavorizate sau părinți cu resurse limitate – pentru a reduce inegalitățile prin intermediul lecturii.

Deutscher Bibliotheksverband (Asociația Bibliotecilor Germane) oferă consultanță, coordonare națională și publicații, precum „Libraries in Germany”, și evidențiază inițiativele de promovare a lecturii și alfabetizării.

Cu toate aceste realizări, Germania se confruntă și cu provocări: programul redus al bibliotecilor în weekend, lipsa unor spații atractive și moderne, precum și neuniformitatea reglementărilor privind împrumutul digital între landuri. Totuși, prin colaborarea dintre guvern, landuri, fundații, biblioteci și comunități, Germania continuă să construiască o cultură puternică a lecturii, investind în viitorul educațional și cultural al societății.

Norvegia este recunoscută la nivel internațional pentru nivelul ridicat de alfabetizare, echitatea educațională și accesul gratuit la cultură, considerând lectura o prioritate națională. Politicile publice

în acest domeniu se bazează pe o viziune integrată, în care lectura funcțională, lectura de plăcere și accesul universal la cărți și biblioteci sunt privite ca elemente fundamentale ale vieții democratice și culturale.

Coordonarea este asigurată de două ministere: Ministerul Culturii și Egalității, responsabil de politicile culturale, drepturile de autor, mass-media, sportul și sectorul voluntariatului; și Ministerul Educației și Cercetării, care gestionează dimensiunea educațională a promovării lecturii. Colaborarea dintre cele două instituții a făcut posibilă *Strategia Națională pentru Biblioteci 2020-2023*, intitulată „Un spațiu pentru democrație și auto-cultivare” [25], care consolidează rolul bibliotecilor ca niște „case ale democrației” și piloni ai infrastructurii culturale.

Interesul norvegienilor pentru literatură și lectură are rădăcini istorice puternice, chiar dacă în prezent acesta este provocat de diversitatea formelor de divertisment și de expansiunea platformelor digitale. Aceasta însă nu diminuează importanța bibliotecilor, a cărților, lecturii și accesului la cunoaștere. Statul continuă să investească în menținerea bibliotecilor ca instituții relevante și vizibile în comunități, capabile să atragă noi utilizatori, să își diversifice colecțiile digitale, să faciliteze circulația cunoștințelor și să promoveze incluziunea culturală.

Un rol central în atingerea acestor obiective îl au programele naționale de lectură. Printre acestea se remarcă „Leselyst” (Plăcerea lecturii), un program guvernamental desfășurat în școli și biblioteci, finanțat de *Arts Council Norway*, care stimulează motivația pentru lectură și cultivă o cultură literară vie. Platforma digitală multilingvă „Leseekroken.no” (Colțul de lectură), disponibilă în 22 de limbi, promovează patrimoniul cultural norvegian și sprijină incluziunea lingvistică, în timp ce inițiativa „Bok i bruk” (Carte în uz) oferă gratuit cărți copiilor din grădinițe și școli, completată de distribuirea de cărți și ghiduri familiilor la nașterea copilului.

Școala norvegiană integrează lectura în mod organic prin curriculumul național, care recomandă practici variate – de la lectura

zilnică silențioasă și lectura în perechi, la scrierea creativă și evaluarea formativă. În paralel, statul investește în platforme digitale de lectură accesibile gratuit, inclusiv în zonele rurale, contribuind astfel la reducerea inegalităților educaționale și culturale.

Direcțiile emergente de dezvoltare pun accent pe integrarea lecturii în politicile educaționale naționale, utilizarea noilor tehnologii – inteligență artificială și realitate augmentată – în experiențele de lectură, intensificarea parteneriatelor europene între biblioteci și organizații culturale, dar și pe promovarea lecturii critice și a educației media, ca răspuns la provocările epocii informaționale. Campaniile de amploare, precum Noaptea Bibliotecilor sau Săptămâna Lecturii, contribuie la întărirea dimensiunii comunitare a lecturii.

Cu toate acestea, Norvegia se confruntă și cu provocări: scăderea motivației pentru lectură în rândul adolescenților, influența excesivă a tehnologiei, necesitatea formării continue a profesorilor și bibliotecarilor, precum și menținerea echilibrului între lectura clasică și cea digitală. În plus, relevanța bibliotecilor trebuie permanent consolidată într-un peisaj cultural concurențial.

Modelul norvegian demonstrează astfel coerența politicilor culturale și educaționale, investițiile constante în infrastructură și implicarea activă a comunității și familiei. Rezultatul este o cultură a lecturii durabile, bazată pe acces gratuit, diversitate lingvistică și adaptabilitate la provocările digitale contemporane.

În **Irlanda**, lectura este privită nu doar ca o abilitate esențială, ci și ca o sursă de bucurie și bunăstare personală. Strategii precum *Literacy and Numeracy Strategy (Strategia de alfabetizare și numerică)* (2011-2020) au pus bazele consolidării alfabetizării funcționale, iar Programul Național *Right to Read (Dreptul la citire)* a transformat bibliotecile în centre vii de promovare a lecturii. Această strategie se sprijină pe o rețea solidă de biblioteci, pe parteneriate între departamente guvernamentale și organizații non-guvernamentale, dar și pe implicarea școlilor, unde lectura este integrată atât în limba engleză, cât și în irlandeză. Accentul pus pe lectura de plăcere și pe bibliotecile de clasă arată că Irlanda tratează lectura ca parte a dezvoltării sănătoase a individului

și a comunității. Programul are câțiva piloni principali: „Spring into Storytime” (Primăvara în Ora Povestirilor), „Summer Stars Reading Adventure” (Aventură de lectură cu Stelele Verii), „Family Time at Your Library” (Timpul familiei la bibliotecă), „Ireland Reads” (Citește în Irlanda), „Family Literacy Projects” (Proiecte de alfabetizare familială), „Reading Recovery” (Recuperarea citirii în școli),

O atenție deosebită se acordă campaniei „Ireland Reads” (Ziua Națională a Lecturii) [26], desfășurată în fiecare lună februarie, fiind o inițiativă a Guvernului Irlandei pentru a celebra bucuria lecturii, finanțată de „Healthy Ireland” (Irlanda sănătoasă), axată pe îmbunătățirea sănătății și bunăstării tuturor locuitorilor țării și susținută de bibliotecile publice și de numeroase organizații care promovează lectura, alfabetizarea și artele. Programul invită oamenii să „piardă totul” pentru câteva minute și să se lase prinși de o carte. Pe tot parcursul lunii februarie, în special de Ziua Lecturii, pe 22 februarie, se face apel la oamenii din întreaga Irlandă să se *cufunde* într-o carte bună. Studiile susțin această abordare, arătând că lectura poate reduce stresul cu până la 68%.

Alfabetizarea este definită ca abilitatea elevilor de a interpreta și crea texte adecvate, cu acuratețe, încredere, fluentă și eficacitate pentru învățarea în școală și în afara ei, precum și pentru participarea la locul de muncă și în comunitate. Curriculumul irlandez promovează lectura extensivă în limba engleză și irlandeză. Se face accent pe lectura de plăcere, nu doar cea academică, crearea de biblioteci de clasă și lectură independentă. Astfel, sunt implicate Departamentul pentru Educație, Departamentul de Dezvoltare Rurală și Comunitară, Unitatea de Dezvoltare a Bibliotecilor, organizațiile non-profit precum „Children’s Books Ireland” (Cărți pentru copii din Irlanda), Agenția Națională de Alfabetizare a Adulților.

Irlanda promovează lectura ca parte a bunăstării personale și sociale și se remarcă printr-o rețea solidă de biblioteci, parteneriate interinstituționale, campanii creative, fiind recunoscută ca un model replicabil pentru țările care doresc să dezvolte o cultură durabilă a lecturii.

Polonia a creat un cadru amplu prin *Programul Național pentru Dezvoltarea Lecturii 2.0* (NPRCz 2.0) (2021-2025) [27], cu un buget de peste un miliard de zloți. Obiectivele sale vizează extinderea accesului la cărți, modernizarea infrastructurii bibliotecilor și integrarea tehnologiilor digitale. Primele rezultate arată creșteri vizibile ale numărului de utilizatori și cititori activi, dovadă că investițiile în cărți și în spații culturale moderne dau roade. Programul este implementat de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, cu implicarea Bibliotecii Naționale, a Institutului Cărții și a Centrului Național pentru Cultură, în cooperare cu Ministerul Educației și Științei, fiind adresat nu doar bibliotecilor publice, ci și instituțiilor de învățământ, unităților preșcolare și altor centre culturale, acoperind un spectru social extins și bazându-se pe patru direcții strategice. În cadrul *Priorității I* au fost achiziționate 696.494 de volume noi pentru biblioteci și instituții preșcolare, a fost făcut disponibil accesul de la distanță la cărți electronice și audio, cărți sincronizate și a fost dezvoltat sistemul integrat de gestionare a resurselor bibliotecilor publice, ceea ce a contribuit la creșterea numărului de utilizatori înregistrați cu 7,8% timp de un an (2021-2022). În cadrul *Priorității II* de modernizare a infrastructurii bibliotecilor, în special în mediul rural, a fost solicitată finanțare pentru construirea, reconstrucția, adaptarea sau modernizarea clădirilor și a echipamentelor de bibliotecă, ceea ce a condus la o creștere cu 5,7% a numărului de cititori activi, demonstrând eficiența intervențiilor de reducere a barierele teritoriale privind accesul la resurse culturale. Fondurile primite în cadrul *Priorității III* au fost alocate pentru achiziționarea de noi publicații instituțiilor preșcolare, bibliotecilor școlare și pedagogice; cumpărarea echipamentelor pentru aceste instituții, hardware și software; implementarea activităților de promovare a lecturii, inclusiv achiziționarea de premii pentru elevii care participă la activități de promovare a lecturii.

Un element-cheie al acestei colaborări este și îmbunătățirea competențelor personalului bibliotecii, precum și consolidarea parteneriatelor locale pentru promovarea lecturii. Activitățile din ca-

drul *Priorității IV* sunt completate de o campanie socială și de informare implementată în două domenii complementare: promoțională și socială de construire a imaginii.

În perioada 23-24 septembrie 2025, s-a desfășurat conferința de sinteză a *Programului Național de Dezvoltare a Lecturii 2.0* „Cititul are doar părți bune”, care presupune totalizarea rezultatelor și oportunitatea de a discuta despre viitoarele acțiuni privind promovarea lecturii și provocările cu care se confruntă societatea.

Un element distinctiv al modelului polonez este combinația dintre infrastructură și campanii sociale. De exemplu, programul „Toată Polonia citește copiilor” [28], lansat în 2001 de Fundația ABCXXI (*ABCXXI – All of Poland Reads to Kids*), organizație poloneză înființată în 1998 de Irena Kozminska, inițial sub numele de „ABCXXI – Programul Sănătății Emoționale”, mai târziu „Fundația ABCXXI – Toată Polonia Citește Copiilor”. Scopul principal al Fundației este de a sprijini sănătatea emoțională și morală a copiilor și tinerilor prin activități educaționale și promovarea lecturii. Campanii precum *Cartea mică – Omul mare*, inspirată din modelul britanic *Bookstart*, oferă fiecărui copil un prim contact cu cartea, sprijinind astfel relația dintre familie și lectură. Programele: „Școli de lectură”, „Grădinițe de lectură”, „Cluburi pentru familii” promovează literatura de calitate pentru copii și tineri prin menținerea *Listei de Aur a Cărților*, crearea propriilor cărți și organizarea Concurșului Literar *Astreed Lindgren* pentru cărți contemporane adresate copiilor și tinerilor.

Polonia demonstrează că lectura nu poate fi lăsată doar pe seama școlilor sau a bibliotecilor, ea are nevoie de un cadru strategic, de sprijin financiar și de campanii de promovare.

În **România**, lectura și biblioteca nu sunt doar repere culturale, ci și pârghii prin care statul își afirmă misiunea educațională și democratică. Lectura este recunoscută ca drept cultural fundamental și ca instrument al dezvoltării capitalului uman, fiind integrată atât în strategiile de educație, cât și în cele culturale. Încă din 2002, *Legea bibliotecilor* a oferit cadrul juridic prin care rețeaua națională

de biblioteci garantează accesul liber și nediscriminatoriu la informație și cultură pentru toți cetățenii.

Politicele de lectură sunt coordonate de Ministerul Culturii și Ministerul Educației, cu sprijinul Bibliotecii Naționale a României, instituție de referință care asigură orientarea metodologică pentru întreaga rețea. Cercetările realizate de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală (INCFC) [29] și Administrația Fondului Cultural Național (AFCN) contribuie la implementarea de proiecte și cercetări privind comportamentele de lectură.

Un proiect de amploare, cel mai important din ultimii 30 de ani, al Guvernului României, derulat în 2025, prin intermediul Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (DRRM), „Cărți în limba română pentru bibliotecile din Republica Moldova”, are scopul de a afirma și dezvolta identitatea etnică, culturală și lingvistică românească, de a promova lectura și cartea pentru formarea noii generații în Republica Moldova. Peste 100.000 de volume în limba română, în format fizic și digital, în valoare de peste un milion de dolari, au completat colecțiile a 300 de biblioteci publice din peste 200 de localități moldovenești. Donația își are continuitate și în anul 2025, când alte sute de biblioteci vor beneficia de 80.000 de cărți noi pentru utilizatorii moldoveni.

Pe lângă investițiile structurale, România a dezvoltat o adevărată cultură a evenimentelor dedicate cărții și bibliotecii. Ziua Culturii Naționale (*Legea nr. 238 din 7 decembrie 2010*), sărbătorită începând cu 2011, Ziua Națională a Lecturii, introdusă în 2022 și sărbătorită anual pe 15 februarie, Noaptea Bibliotecilor (23 aprilie 2013 – prima ediție a Noptii Bibliotecilor Românești, organizată de Asociația Bibliotecarilor din România), ultima săptămână din luna septembrie 2024 a inclus Nocturna Bibliotecilor, ediția a XV-a, sub egida Asociației Naționale a Bibliotecilor publice din România (ANBPR), devenite repere culturale și mobilizând comunitățile locale și instituțiile educaționale în jurul cărții și al bibliotecii.

Inițiativa Asociației OvidiuRo „Citește-mi 100 de povești”, în colaborare cu Ministerul Educației și Cercetării și Ministerul Culturii,

stimulează lectura în grădinițe și familie, desfășurându-se sub egida Proiectului „România Educată”, ghidat de Administrația Prezidențială. Obiectivul Asociației OvidiuRo este să transforme, în următorii cinci ani, toate grădinițele publice din România în grădinițe-bibliotecă, adevărate insule de lectură și cultură pentru copii, ce promovează lectura timpurie în parteneriat cu bibliotecile și instituțiile de învățământ preșcolar. Din 2004, asociația dezvoltă programe educaționale prin care oferă profesorilor posibilitatea de a participa la sesiuni de formare centrate pe literație. Sunt dăruite cărți ilustrate și resurse valoroase pentru crearea unor obiceiuri de lectură începând cu primii ani de viață. În 2024, Asociația OvidiuRo a sărbătorit 20 de ani de activitate, implementând proiectul „Citește-mi 100 de povești” și în Republica Moldova, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării [30].

Programul „Hrănește zilnic mintea copilului tău cu 15 minute de lectură sănătoasă!” și inițiativa națională „Prinde gustul lecturii” au devenit campanii dedicate cultivării obiceiului de lectură zilnică în familie, ca parte esențială a unui stil de viață sănătos, alături de alimentația echilibrată cu sprijinul Kaufland România. În așa fel sunt accentuate beneficiile lecturii la vârste fragede: dezvoltarea abilităților de comunicare, emoționale și sociale, îmbunătățirea concentrării și gândirii critice, întărirea legăturii afective dintre copil și părinte. În 2025, asociația a fost nominalizată pentru Premiul *Astrid Lindgren* 2025, distincție prestigioasă acordată de Guvernul suedez pentru contribuții remarcabile la promovarea literaturii pentru copii.

În paralel, proiectele de digitalizare a patrimoniului scris (de exemplu, Biblioteca Digitală a Bucureștilor sau Biblioteca Digitală Națională) contribuie la crearea unui acces mai larg la resurse. Prin intermediul Bibliotecii Digitale a Bucureștilor, Biblioteca Metropolitană oferă acces la documente digitizate de tip text, imagine, audio sau video, copii digitale autentice ale documentelor aflate atât în patrimoniul Bibliotecii, cât și al altor instituții deținătoare de fonduri de patrimoniu (Biblioteca Academiei Române, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Muzeul Literaturii Române), urmărindu-se integrarea în comunitatea bibliotecilor digitale europene, atât din punc-

tul de vedere al conținutului, cât și al interoperabilității datelor, în cadrul proiectului EUROPEANA (Biblioteca Digitală Europeană).

Printre proiectele județene pentru promovarea lecturii și a culturii cărții, nominalizăm Concursul de lectură *Bătălia Cărților*, inițiat de Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj, Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR) și replicat în unele biblioteci din România, dar și din Republica Moldova; *Maratonul Lecturii* – concurs județean de lectură inițiat de Biblioteca ASTRA Sibiu; concursul de lectură *ASTRA Cititorul Campion* de la aceeași bibliotecă ș.a.

România dispune de o rețea de peste două mii de biblioteci publice, distribuite la nivel județean, municipal, orașenesc și comunal, cu inegalități majore între mediul urban și cel rural. Sunt necesare investiții în infrastructură, digitalizare și resurse umane. Curriculumul național integrează lectura ca activitate fundamentală în ciclurile primar și gimnazial, iar numeroase școli organizează cluburi de lectură și ateliere de scriere creativă. Politicile de lectură din România se confruntă cu mai multe dificultăți. Printre acestea se numără scăderea interesului pentru lectură la adolescenți, care preferă platformele digitale și rețelele sociale în detrimentul cărților. În pofida provocărilor tot mai multe instituții explorează conceptul de biblioteci hibride, care combină serviciile tradiționale cu resurse digitale. Se dezvoltă platforme de lectură și *e-learning*, iar interesul pentru integrarea noilor tehnologii, inclusiv inteligența artificială, în căutarea și personalizarea resurselor este în creștere. Printre tendințele și perspectivele în domeniu se evidențiază, de asemenea: extinderea programelor naționale de lectură, alături de consolidarea parteneriatelor dintre școli, biblioteci, ONG-uri și instituții culturale, ceea ce poate asigura un impact mai consistent asupra comportamentelor de lectură.

Privind în ansamblu, România este aliniată tendințelor europene, unde lectura publică este tratată ca domeniu strategic, aflat într-o continuă adaptare la provocările tehnologice și sociale. Experiențele europene arată că succesul vine din parteneriate solide, diversitate de inițiative și capacitatea de a îmbina tradiția cu inovația.

Prin colaborarea dintre stat, școală, biblioteci și organizații neguvernamentale, prin politici adaptate noilor realități digitale, România – la fel ca Europa – construiește o cultură a cunoașterii și a democrației, în care cartea continuă să fie puntea dintre generații și comunități.

Concluzii

Politicile de promovare a lecturii în Europa confirmă caracterul strategic al acestui domeniu pentru dezvoltarea capitalului uman și consolidarea unei societăți bazate pe cunoaștere. Experiența europeană evidențiază faptul că lectura publică reprezintă un proces dinamic, supus transformărilor tehnologice și sociale, dar susținut prin politici culturale coerente, investiții în infrastructură și parteneriate interinstituționale. În acest context, lectura nu este doar un act cultural, ci și un instrument de coeziune socială, integrare și participare civică.

Europa oferă un model complex, bazat pe diversitate și inovație, demonstrând că integrarea lecturii în strategiile educaționale, culturale și sociale consolidează dreptul fundamental la informare și participare democratică. Experiențele europene conturează câteva direcții majore: modernizarea bibliotecilor, implicarea comunității, dezvoltarea de programe naționale și locale, precum și adaptarea constantă la provocările mediului digital.

Recomandări pentru Republica Moldova

- Consolidarea infrastructurii bibliotecare prin modernizare, digitalizare și dezvoltarea de biblioteci hibride, care să combine resursele tradiționale cu platforme digitale.
- Integrarea lecturii în educație prin includerea acestuia în curriculum la toate nivelurile, formarea continuă a profesorilor și bibliotecarilor, precum și promovarea programelor de lectură timpurie.
- Dezvoltarea de inițiative naționale și locale care să stimuleze lectura pentru toate categoriile de vârstă, cu accent pe concursuri, campanii și programe dedicate grupurilor vulnerabile.

- Consolidarea parteneriatelor interinstituționale între stat, biblioteci, instituții educaționale, ONG-uri și sectorul privat, precum și participarea la rețele și proiecte europene.
- Adaptarea la mediul digital prin dezvoltarea de platforme de lectură și resurse accesibile, utilizarea tehnologiilor inovative și personalizarea experienței de lectură.
- Monitorizarea și evaluarea prin cercetări periodice a comportamentelor de lectură și ajustarea politicilor în funcție de noile tendințe.

Concluzie generală

Pentru Republica Moldova, valorificarea bunelor practici europene poate genera politici de lectură eficiente, centrate pe incluziune, inovație și colaborare interinstituțională. Printr-o combinație între infrastructură modernă, programe educaționale integrate și utilizarea tehnologiilor digitale, lectura poate deveni un vector de alfabetizare, coeziune socială și participare civică, contribuind la formarea unei societăți democratice bazate pe cunoaștere.

Referințe bibliografice:

1. *International Literacy Day*: 8 September. Disponibil: <https://www.unesco.org/en/days/literacy?hub=68184> [accesat 2025-08-04].
2. *Digital Learning Week 2025*. Disponibil: <https://www.unesco.org/en/weeks/digital-learning> [accesat 2025-08-04].
3. *International Literacy Day (ILD)*. Disponibil: <https://www.unesco.org/en/days/literacy> [accesat 2025-08-05].
4. HARJEVSCHI, Mariana. „Chișinău: să ne bucurăm împreună de deliciile literare” (aplicația pentru titlul Capitală Mondială a Cărții la inițiativa UNESCO). *Bibliopolis*. 2024, nr. 3, pp. 7-21. ISSN 1811-900X.
5. UNESCO. *Strategy for Youth and Adult Literacy (2020-2025)*. Disponibil: <https://policycommons.net/artifacts/8236933/tsur-4/9152888/> [accesat 2025-08-05].
6. *The Draghi report on EU competitiveness*. Disponibil: https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en [accesat 2025-08-07].

7. *Despre carte și lectură, în viziunea dlui Mircea Dumitru, vicepreședintele Academiei Române*. Disponibil: <https://tribunainvatamantului.ro/interviu-cu-acad-mircea-dumitru-vicepresedintele-academiei-romane-educatia-fara-instructie-este-goala-iar-instructia-fara-educatie-este-oarba/> [accesat 2025-08-07].
8. *International Federation of Library Associations and Institutions*. Disponibil: <https://www.ifla.org/> [accesat 2025-08-07].
9. *Grupul de experți la nivel înalt al UE în domeniul alfabetizării. Raport final, septembrie 2012*. Disponibil: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/96d782cc-7cad-4389-869a-bbc8e15e5aeb> [accesat 2025-08-08].
10. *ELINET-European Literacy Policy Network*. Disponibil: <https://eaea.org/our-work/projects3/elinet-european-literacy-policy-network/> [accesat 2025-08-08].
11. *AgoraEU*. Disponibil: https://commission.europa.eu/publications/agoraeu_en [accesat 2025-08-11].
12. *Programul Europa Creativă 2021-2027*. Disponibil: <https://www.europa-creativa.eu/despre/despre-program> [accesat 2025-08-11].
13. *EuRead*. Disponibil: <https://euread.com/> [accesat 2025-08-13].
14. *European Authors Day*. Disponibil: <https://culture.ec.europa.eu/cultural-and-creative-sectors/books-and-publishing/european-authors-day> [accesat 2025-08-12].
15. *Republica Moldova în Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor PISA 2022*. Disponibil: https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_pisa_2022_1.pdf [accesat 2025-08-14].
16. *Implicarea bibliotecilor în realizarea Strategiei „Moldova Europeană 2030”*: Simpozionul bibliotecarilor. Disponibil: <https://www.mc.gov.md/ro/content/implicarea-bibliotecilor-realizarea-strategiei-moldova-europeana-2030-simpozionul> [accesat 2025-08-13].
17. *Programul Național „Acces la Cultură 2025”*: Ministerul Culturii lansează primul apel de propuneri pentru proiecte culturale. Disponibil: <https://www.mc.gov.md/ro/content/programul-national-acces-la-cultura-2025-ministerul-culturii-lanseaza-primul-apel-de> [accesat 2025-08-08].
18. *„Ziua Cărții”: Monedă comemorativă din seria „Altele”, în circulație din 14 februarie 2025*. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/zc> [accesat 2025-08-14].

19. *National literacy strategy 2030*. Disponibil: <https://www.oph.fi/en/statistics-and-publications/publications/national-literacy-strategy-2030> [accesat 2025-08-15].
20. *BookTrust. Getting children reading*. Disponibil: <https://www.book-trust.org.uk/> [accesat 2025-08-16].
21. *National Literacy Trust*. Disponibil: <https://literacytrust.org.uk/> [accesat 2025-08-26].
22. *Parents' support for children's early literacy in 2025 – Insights from interviews with parents*. Disponibil: <https://literacytrust.org.uk/research-services/research-reports/parents-support-for-childrens-early-literacy-in-2025-insights-from-interviews-with-parents/> [accesat 2025-08-05].
23. *Centre National du livre*. Disponibil: <https://centrenationaldulivre.fr/> [accesat 2025-08-25].
24. *Unsere Vision: Alle Menschen können lesen!* Disponibil: <https://www.stiftunglesen.de/> [accesat 2025-08-24].
25. *National strategy for libraries 2020-2023 – A space for democracy and self-cultivation*. Disponibil: <https://www.regjerin.gen.no/en/dokumenter/national-strategy-for-libraries-2020-2023---a-space-for-democracy-and-self-cultivation/id2667015/> [accesat 2025-08-24].
26. *Ireland Reads 2025*. Disponibil: <https://www.dlrcoco.ie/dlr-events/event/ireland-reads-2025> [accesat 2025-08-25].
27. *National Reading Development Programme 2.0 adopted*. Disponibil: <https://www.bn.org.pl/en/news/4343-national-reading-development-programme-20-adopted.html> [accesat 2025-08-25].
28. *ABCXXI – All of Poland Reads to Kids Foundation*. Disponibil: All of Poland Reads to Kids <https://www.allofpolandreadstokids.org/> [accesat 2025-08-25].
29. *Activitatea de cercetare [a Institutului Național pentru Cercetare și Formare Culturală (INCFC)]*. Disponibil: <https://www.culturadata.ro/activitatea-de-cercetare/> [accesat 2025-08-25].
30. *OVIDIURO*. Site web. Disponibil: <https://www.ovid.ro/> [accesat 2025-08-26].

EL VALOR SOCIAL DE LES BIBLIOTEQUES PÚBLIQUES: DRETS CULTURALS I BENEFICIS EMERGENTS

**Teresa Nofrarias ESPADAMALA, Andreu Orte del MOLINO,
Enric Vilagrosa ALQUÉZAR, Judith Viñas GÓMEZ**
Presentation: Ester OMELLA

Resumen:

El contexto, los retos y las tendencias a los que deben hacer frente las bibliotecas ha evolucionado significativamente en los últimos 10 años, situándolas como referentes en nuevos ámbitos y fortaleciendo su rol como agente clave para nuestras sociedades. Esta comunicación explica el trabajo del proceso de actualización del estudio El valor de las bibliotecas públicas en la sociedad: el caso de la Red de Bibliotecas Municipales, publicado en 2015. Se exponen los motivos para actualizar el documento, se detallan las herramientas y metodología utilizada, y finalmente se conceptualizan los nuevos beneficios sociales identificados y se aportan buenas prácticas de proyectos ejecutados en la Red de Bibliotecas Municipales en estos ámbitos.

Palabras clave:

biblioteca pública, Red de Bibliotecas Municipales de la provincia de Barcelona, impacto, valor social, políticas públicas, derechos culturales.

SOCIAL VALUE OF PUBLIC LIBRARIES: CULTURAL RIGHTS AND EMERGING BENEFITS

Abstract:

The context, challenges and trends that libraries have to face has evolved significantly in the last 10 years, positioning them as benchmarks in new areas and strengthening their role as key agents for our societies.

This communication explains the work of the updating process of the study *The value of public libraries in society: the case of the Municipal Library Network*, published in 2015. The reasons for updating the document are explained, the tools and methodology used, and finally the new social benefits identified are conceptualized and good practices from projects executed at the Municipal Library Network in these areas are provided.

Keywords:

public library, Network of Municipal Libraries in the province of Barcelona, impact, social value, public policies, cultural rights.

VALOAREA SOCIALĂ A BIBLIOTECILOR PUBLICE: DREPTURILE CULTURALE ȘI BENEFICIILE EMERGENTE

Rezumat:

Contextul, provocările și tendințele cu care se confruntă bibliotecile au evoluat semnificativ în ultimii 10 ani, poziționându-se ca repere în noi domenii și consolidându-și rolul de agenți-cheie pentru societatea noastră.

Această comunicare explică activitatea procesului de actualizare a studiului „Valoarea bibliotecilor publice în societate: cazul Rețelei Bibliotecilor Municipale”, publicat în 2015. Sunt explicate motivele actualizării documentului, instrumentele și metodologia utilizate și, în final, sunt conceptualizate noile beneficii sociale identificate, și sunt furnizate bunele practici din proiectele executate în cadrul Rețelei Bibliotecilor Municipale în aceste domenii.

Cuvinte-cheie:

biblioteca publică, Rețeaua Bibliotecilor Municipale din provincia Barcelona, impact, valoare socială, politici publice, drepturi culturale.

INTRODUCCIÓ

Antecedents

Les biblioteques públiques, com a espais oberts al conjunt de la ciutadania, d'accés universal i gratuït, s'han consolidat com a agents culturals, socials i informatius clau en el desenvolupament d'una societat que canvia i evoluciona constantment.

L'any 2012 la Gerència de Serveis de Biblioteques (GSB) i el Servei de Planificació i Avaluació de la Diputació de Barcelona van impulsar un treball per identificar i potenciar

el valor públic de les biblioteques en la societat. Fruit de la recerca

i de la contextualització feta en el marc de la Xarxa de Biblioteques Municipals (XBM), l'any 2015 es va publicar *El valor de les biblioteques públiques en la societat: el cas de la Xarxa de Biblioteques Municipals*.

	Perspectiva individu			Perspectiva comunitat		
Eix cultural		Foment de l'hàbit i la competència lectora	Accés universal al coneixement i a la lectura	Preservació i difusió de la memòria cultural local	Progrés cultural i artístic local	
Eix social	Inclusió social	Inclusió de persones amb discapacitat	Inclusió de la diversitat cultural	Cohesió social	Capital social	Revitalització de l'espai públic
Eix econòmic			Foment de la inclusió laboral	Foment del progrés econòmic local		
Eix educatiu-informatiu		Alfabetització informacional	Inclusió digital	Societats més i millor informades		

Figura 1: *Eixos d'impacte i els seus principals beneficis socials identificats en l'estudi publicat l'any 2015*

L'estudi definia quatre eixos segons els àmbits d'impacte ens els quals la biblioteca pública incidia tenint en compte una doble vessant de perspectiva individual i comunitària: el cultural, el social, l'econòmic i l'educatiu-informatiu. A partir d'aquests s'identificaven quinze beneficis socials, on es definien accions, eines i serveis amb els quals les biblioteques hi contribuïen i hi donaven resposta. Finalment es definien uns resultats i impactes potencialment quantificables amb indicadors.

D'ençà de la publicació d'aquest estudi, fa gairebé 10 anys, el context sociodemogràfic ha canviat i les biblioteques han de fer front a nous reptes. Així mateix el model de servei de la XBM ha evolucionat i han emergit nous referents que enforteixen el rol de la biblioteca pública com agent clau per a les nostres societats:

- L'Agenda 2030 pel Desenvolupament Sostenible, aprovada l'any 2015 per l'Assemblea General de Nacions Unides, defineix 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de caràcter ambiental, social i econòmic. Malgrat l'absència d'un objectiu propi per a la cultura, en els darrers anys ha quedat palesa la necessitat de posar en valor l'aportació de les biblioteques en bona part d'aquests 17 objectius.
- Els drets culturals es posicionen com a marc clau en l'actuació dels governs. Així a l'estat es crea la Direcció General dels Drets Culturals al Ministeri de Cultura, la Generalitat de Catalunya impulsa la Llei de drets culturals de Catalunya i l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona ha elaborat un pla de drets culturals en el que basa la seva estratègia de mandat. Els drets culturals són considerats un actiu transformador d'articulació social i territorial que enforteix la vida democràtica, la lluita contra les desigualtats i afavoreix modes de viure més responsables i sostenibles social, econòmica i ambientalment.
- La GSB ha implementat el Model XBM de biblioteca pública, una eina que marca el camí pels propers anys i la posiciona com un agent transformador de l'entorn. Aquest model proposa una biblioteca que conserva l'essència i innova en les metodologies dels serveis d'accés a la lectura i cultura, creació de coneixement, promoció de l'aprenentatge al llarg de la vida així com ser spai de trobada i participació de les persones i les comunitats. Els projectes del programa BiblioLab i els espais i serveis de biblioteques com la Pilarín Bayés de Vic o la Gabriel García Márquez de Barcelona, són exemples que visualitzen el Model XBM.
- El nou Manifest de la Biblioteca Pública de l'IFLA-UNESCO (2022) reforça el Model XBM i posiciona les biblioteques com agents de transformació de l'entorn en un nou context global, social i tecnològic. El Manifest defensa les biblioteques com agents del desenvolupament sostenible i el seu rol d'espai públic accessible per a crear coneixement, compartir i intercanviar informació i cultura, promoure l'educació, la inclusió i cohesió social i

la participació cívica per afavorir el benestar de les persones i comunitats.

Tenint en compte aquest context de canvi, es feia necessari revisar i actualitzar l'estudi del 2015 a partir de la identificació de nous eixos d'impacte i beneficis socials que s'incorporen al valor públic de les biblioteques.

2. El procés d'actualització i la metodologia de treball

Conceptualment l'actualització de l'estudi de valor social s'ha plantejat com un projecte proactiu, en el que la identificació dels nous beneficis socials en els que han començat a incidir les biblioteques públiques des del 2015 s'han considerat a la vegada àmbits d'actuació estratègics que caldrà potenciar durant els propers anys. Partint d'aquesta premissa, el projecte s'ha planificat paral·lelament a l'elaboració del Pla estratègic de la GSB del mandat municipal 2023-2027. Ambdós processos s'han retroalimentat i enriquit mútuament durant la seva execució.

A més de la proactivitat, un altre dels elements identitaris del projecte ha estat la participació, incorporant així el valor del capital intel·lectual i l'experiència dels professionals de la XBM. El procés ha estat compartit i tot el personal de les biblioteques ha tingut l'oportunitat de participar-hi directa o indirectament, fet que ha donat consistència i enriqueix els resultats obtinguts.

A continuació s'exposen les tres fases en les que s'ha estructurat el projecte.

2.1. Fase de diagnosi i detecció de reptes

El projecte es va iniciar amb la recopilació i l'anàlisi d'informació, a partir de la qual es va obtenir una diagnosi amb la identificació de les tendències i els reptes que les biblioteques hauran d'afrontar durant els propers anys. En concret, les accions i fonts utilitzades durant aquesta fase van ser:

- Revisió de la literatura especialitzada sobre el valor públic de les biblioteques publicada en els darrers deu anys, recuperant so-

bretot articles sobre beneficis concrets (les investigacions amb una visió conjunta i agregada sobre tots els beneficis socials que poden generar les biblioteques són escasses).

- Incorporació dels marcs de referència per l'actuació de les biblioteques publicats per organitzacions internacionals: l'Agenda 2030, els Drets Culturals, el [Manifest de Biblioteca Pública de l'IFLA-UNESCO 2022](#), l'IFLA Trend Report dels darrers anys, etc.
- Anàlisi de tendències i reptes socials, demogràfics, econòmics, tecnològics i ambientals de la societat en general, i la catalana en particular, a partir d'estudis temàtics, estadístiques oficials i aportacions d'experts.
- Obtenció de la visió del servei i la identificació dels reptes de governança i de gestió de la biblioteca pública que tenen els ajuntaments a partir de les opinions de tècnics i càrrecs electes de les àrees de cultura recollides a la [Jornada Compartim el Model XBM de Biblioteca Pública](#) (febrer 2023).
- Recollida de les percepcions, opinions i orientacions de futur sobre el servei bibliotecari dels treballadors de la XBM a partir d'una enquesta realitzada durant els mesos de juny i juliol de 2023 en col·laboració amb el Servei de Planificació i Avaluació.
- Explotació i anàlisi de l'evolució estadística de l'oferta, els recursos i els usos de les biblioteques de la XBM durant els darrers anys, parant especialment atenció als canvis d'hàbits i tendències post pandèmia respecte a la situació anterior.

Fruit d'aquesta feina es van identificar i descriure els principals reptes i tendències que conformen el marc d'actuació de les biblioteques públiques pels propers anys. Aquests són: l'accessibilitat, l'alfabetització mediàtica i informacional, l'aprenentatge al llarg de la vida, la biblioteca com a espai de treball, la bretxa digital, l'envel·liment de la població, l'hàbit i comprensió lectora, la immediatesa en la prestació de serveis, la participació ciutadana, la salut comunitària, la soledat no desitjada i la sostenibilitat.

2.2. Fase contrast i de revisió dels beneficis socials

La fase de contrast es va organitzar en sessions de treball estructurades en dues parts. En la primera es presentaven als assistents les dotze tendències i reptes que poden condicionar el futur de les biblioteques identificats en la Fase de diagnosi i detecció de reptes. Un cop exposats, eren valorats pels participants, utilitzant l'eina Mentimeter, segons dedicació actual i prioritització futura. Aquells que sortien com a més importants es treballaven en grup identificant: els serveis que es podien oferir, les aliances i el suport que els serveis centrals de la GSB podia oferir a les biblioteques de la XBM.

Conceptualment, els serveis plantejats per abordar els reptes i tendències prioritzats tenen com a conseqüència uns beneficis socials que calia identificar. Així, en la segona part de la sessió es demanava als assistents que identifiquessin dos o tres nous beneficis socials que adquiriran importància en els propers anys.

Es van portar a terme un total de dotze sessions de treball amb la participació de personal dels serveis centrals de la GSB i direccions de biblioteques de la XBM. En total hi van participar unes 180 persones.

2.3. Fase d'actualització del document i comunicació

A partir de les conclusions de les sessions de treball es va iniciar l'actualització de l'estudi de valor social. Els nous beneficis socials que van generar un major consens s'han incorporat i també se n'han actualitzat d'altres que ja estaven en el document del 2015 però que han evolucionat o ampliat la seva perspectiva. En total s'ha passat de quinze a vint-i-quatre beneficis i se n'han actualitzat tres prèviament existents, fet que constata, un cop més, com són d'importants les biblioteques a la societat i com evolucionen segons les necessitats del seu entorn.

Paral·lelament es va recopilar informació de projectes portats a terme en els darrers anys en biblioteques de la província que oferissin com a resultat un valor a la societat en els beneficis socials tractats. Aquestes també s'han incorporat en el nou document com

a bones pràctiques que argumenten i justifiquen els beneficis i serveixen d'exemple per a aquelles biblioteques que vulguin impulsar accions en aquests àmbits.

El resultat és un document viu que s'anirà actualitzant i ampliant. El següent pas serà complementar la conceptualització i bones pràctiques dels beneficis socials mitjançant unes orientacions que permetin a les biblioteques planificar, gestionar i avaluar els serveis oferts en aquests àmbits.

Un altre dels aspectes a considerar és la comunicació i difusió posterior de l'actual estat del projecte. D'una banda, cal tenir present que l'actualització ha tingut un component participatiu, tant pel que fa a la diagnosi com al contrast dels principals reptes. Per tant, és essencial compartir i ajustar el document amb els professionals bibliotecaris que han participat directament o indirecta.

D'altra banda, cal preveure'n un pla de comunicació que tingui tres objectius: donar a conèixer el document per tal que esdevingui referent com ho va ser en el seu moment l'estudi de 2015 facilitant així el posicionament de les biblioteques en el seu entorn; en segon lloc, integrar-lo en l'estratègia de detecció de bones pràctiques bibliotecàries, per tal d'actualitzar-lo amb experiències del sistema bibliotecari català o bé a l'exterior, i per últim, i com a principal objectiu, ha de servir a les biblioteques per orientar la seva activitat en aquests nous àmbits.

3. Resultats

3.1. Nous eixos i beneficis socials

Els nous beneficis detectats a la fase d'actualització del document s'ordenen dins els diferents eixos o categories segons els àmbits d'actuació i impacte als quals fan referència els beneficis socials.

A més, cadascun dels eixos i beneficis públics incorporats s'acompanyen en la seva explicació d'uns projectes o experiències que, sense intenció de ser una recerca exhaustiva de bones pràctiques, constitueixen exemples per a il·lustrar les orientacions que es fa des de les biblioteques de la XBM a cadascun dels beneficis.

A continuació es detallen aquests nous eixos que s'han detectat i els principals beneficis socials que s'hi associen (algun d'ells ja existents, però que s'han actualitzat):

▪ *Eix mediambiental:*

Les biblioteques juguen un paper rellevant ja que tenen cura de potenciar la sensibilització ambiental de la població i poden contribuir a millorar la petjada ecològica a través de comportaments responsables i sostenibles amb la finalitat de minimitzar els efectes negatius que pot tenir el canvi climàtic.

Beneficis que incorpora l'eix mediambiental:

- Educació ambiental: projectes rellevants com [Llegim el riu](#), que promou punts d'innovació social creats a les biblioteques mitjançant comunitats de persones usuàries que treballen en l'estat hidrològic i ecològic d'un riu, el projecte [Parcs i biblioteques... naturalment!](#), a través del qual s'organitzen documentals, xerrades, tallers i visites guiades per les biblioteques públiques de les zones d'influència dels Parcs Naturals o el projecte [Bibliollavors](#).
- Refugi climàtic: les biblioteques estan esdevenint espais de resiliència climàtica o refugis climàtics, amb la finalitat de reduir l'impacte de les altes temperatures i fer front a aquesta problemàtica. La ciutat de Barcelona compta amb una àmplia [Xarxa de Refugis Climàtics](#) amb espais tant interiors com exteriors habilitats per oferir el màxim confort tèrmic a la població. Molts altres ajuntaments han tingut iniciatives similars.
- Sostenibilitat dels edificis i de la gestió: Recentment s'ha impulsat des de la GSB el laboratori de transició ecològica en el qual hi participen diferents biblioteques. Es tracta d'un espai per compartir iniciatives a nivell mediambiental entre diferents biblioteques amb l'objectiu d'avançar cap a models sostenibles més coherents amb l'entorn i que puguin beneficiar a tothom³⁰.

³⁰ *Biblioteques per la sostenibilitat: com transformar la teva biblioteca en un agent de canvi ecosocial*. Barcelona: Gerència de Serveis de Biblioteques, 2023. <resultats_biblioteques_per_la_sostenibilitat.pdf (diba.es)> [Consulta: 09/09/2024].

▪ *Eix social i salut:*

En les sessions de treball del territori en les quals s'han detectat diferents tendències i reptes futurs a tenir en compte, els temes de salut comunitària i els temes de salut mental són dels que s'han postulat com a més emergents i que prendran més importància en un futur i s'ha destacat la necessitat de fer un treball conjunt amb els diferents agents que trobem al territori.

Beneficis que incorpora l'eix social i salut:

- Salut mental i benestar emocional: La salut ha esdevingut un dels eixos d'actuació emergents en biblioteques d'arreu del món. Destaquem la publicació feta per biblioteques de l'Estat de Victòria (Austràlia), en el qual s'orienten les biblioteques per desenvolupar estratègies en aquest àmbit³¹. A Catalunya, cada vegada trobem més iniciatives i biblioteques que compten amb activitats consolidades per sensibilitzar la població en relació als trastorns psíquics i donar visibilitat a aquestes malalties mentals com els cicles sobre salut mental que es programen a les biblioteques d'Osona o a les biblioteques del Bages i el Moianès amb activitats pensades per a tots els públics (clubs de lectura, hores del conte, xerrades, tallers, presentacions de llibres, exposicions bibliogràfiques, etc.) i el [Projecte Transformador CulturaMENT](#).
- Salut comunitària: la dimensió comunitària de la biblioteca pública concebuda com a espai de trobada i de participació és fonamental per promoure els vincles i les relacions entre les persones. Un exemple d'aquestes accions dirigides a potenciar la informació sobre salut de la comunitat i repercutir, així, en una millora de la salut de la població és el programa Salut als barris del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. Algunes biblioteques com Terrassa-Districte 2 o Biblioteques de Barcelona com la de Sant Pau-Santa Creu o Nou Barris col·laboren amb els centres de salut de les seves poblacions respectives per donar

³¹ *Libraries for Health and Wellbeing: a strategic framework for Victorian public libraries towards*. Melbourne: State Library Victoria and Public Libraries Victoria, 2021. <https://www.slv.vic.gov.au/sites/default/files/LFHAWB-vFIN-web_0.pdf> [Consulta: 09/09/2024].

a conèixer temes de salut d'interès general a través de xerrades, tallers, etc.

- **Inclusió social i cicle vital:** l'acompanyament que fan les biblioteques és fonamental al llarg de la vida d'una persona. En cada etapa i moment vital s'adapten per donar resposta a les seves necessitats.
- **Participació ciutadana:** la biblioteca pública és un servei de proximitat que cal pensar responent a la diversitat de necessitats i interessos existents a la comunitat. En els últims anys aquesta capacitat de la biblioteca per crear i potenciar vincles s'ha vist compatible amb el rol de la biblioteca com un agent de participació ciutadana.
- **Alguns exemples de ciutats que han comptat amb processos participatius per dissenyar i planificar com ha de ser la biblioteca i els seus serveis els trobem a [Granollers](#), [Ripollet](#), [Sant Cugat del Vallès](#) i [Vic](#).**
- **Igualtat de gènere:** les polítiques d'igualtat de gènere han permès avançar cap a la igualtat entre els homes i les dones i han significat un avenç en la lluita per eliminar les conductes masclistes i de violència de gènere i una millora de la situació de les dones a la societat. Les biblioteques no n'han quedat al marge i ho tenen present a l'hora de gestionar la seva col·lecció, de planificar serveis o bé de realitzar activitats i projectes que giren a l'entorn de la igualtat de gènere.
- **Diversitat sexual, afectiva i de gènere:** l'any 2019 es va crear el Grup de Treball Dones i LGTBIQ+ per respondre a la previsió d'un augment de fons especialitzats en dones, feminismes i del col·lectiu LGTBIQ+ a les biblioteques públiques. Han elaborat un document sobre les Eines per aplicar la perspectiva de gènere a les biblioteques públiques de la demarcació de Barcelona³².

³² Torremorell, C., E. Sancho e M. Chavarria. „Eines per aplicar la perspectiva de gènere a les biblioteques públiques de la demarcació de Barcelona: una proposta oberta del Grup de Treball Dones i LGTBIQ+ de la comunitat XBM”, *BiD* n° 49 (desembre 2022). <Eines per aplicar la perspectiva de gènere a les biblioteques públiques de la demarcació de Barcelona. Una proposta oberta del Grup de Treball Dones i LGTBIQ+ de la comunitatXBM - BID (ub.edu)> [Consulta: 09/09/2024].

3. 2. Modificació terminològica i conceptual d'eixos detectats anteriorment

A continuació es defineixen els eixos que es mantenen dels que es van proposar en el document publicat l'any 2015, incorporant els nous beneficis que s'han trobat o bé actualitzant els que ja s'havien detectat:

▪ *Eix cultural:*

El dret a la participació cultural apareix per primera vegada a la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 (article 27), i més endavant a la Declaració de Friburg sobre Drets Culturals de 2007. Diverses administracions, com per exemple l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona, disposen d'un pla de drets culturals. L'objectiu principal dels drets culturals és garantir que les persones i les comunitats tinguin accés a la cultura i puguin participar-hi activament sense cap tipus de barrera (gènere, lloc d'origen, residència, etc.).

Beneficis que incorpora l'eix cultural:

- Foment de la creativitat i la creació: el concepte de biblioteca pública ha canviat molt en els últims anys i moltes ja es plantegen espais i accions concretes per fomentar la vessant creativa, imaginativa i innovadora de l'individu i propiciar la connexió amb la comunitat a través de projectes de cocreació. Els espais de les biblioteques han evolucionat cap a espais d'experimentació i de creació per afavorir la innovació i els processos d'intercanvi i trobada entre les persones. Algun d'aquests exemples els trobem a la Biblioteca Pilarín Bayés de Vic o a la Biblioteca Pompeu Fabra de Mataró, les quals incorporen espais d'experimentació, de suport a la creació artística o espais on es fomenta la creativitat a través del joc i el videojoc.
- Democràcia i drets culturals: la dimensió comunitària de la biblioteca pública és molt important per promoure vincles entre les persones.

La biblioteca ofereix un gran ventall d'oportunitats per a la ciutadania i és fonamental com a espai de trobada i participació activa en la vida cultural de la comunitat amb les mateixes garanties d'ac-

cés per a tothom, contribueix a la cohesió social i a la creació de comunitats més fortes i unides. En resum, els drets culturals a les biblioteques públiques són essencials per a la promoció de la igualtat, la diversitat, l'educació i la cohesió social.

▪ *Eix educatiu-informatiu:*

En un món globalitzat i amb un gran accés a eines de comunicació, gairebé qualsevol persona pot crear i distribuir informació de forma molt senzilla. Aquesta facilitat d'accés a la informació, ens ha portat a ser crítics i a tenir un paper rellevant per desafiar d'allò que pot ser fals i aprendre a ser veraçs, per poder detectar les notícies falses, missió no sempre fàcil. Durant els últims anys, el debat a nivell polític i social al voltant de la desinformació i les notícies falses ha anat en augment.

Beneficis que incorpora l'eix educatiu-informatiu:

- Alfabetització informacional i mediàtica: l'actualització d'aquest terme passa per incorporar el terme d'alfabetització mediàtica. La UNESCO i l'IFLA proposa aposten pel desenvolupament de l'Alfabetització Mediàtica i Informacional (AMI) i les competències digitals per a tothom. Engloba el fet de disposar de les competències bàsiques per aprendre i incorpora les eines per entendre allò que aprenem i desxifrar els riscos que pot comportar que la informació sigui falsa o enganyosa. En aquest sentit i amb l'objectiu de crear programes per lluitar contra la desinformació, des de la Gerència de Serveis de Biblioteques s'han creat diferents programes:
- Altres veus: cicle de conferències presencials i entrevistes virtuals en que es tracten temes d'actualitat amb experts amb reconeixement públic de diferents àmbits per fomentar la reflexió i l'esperit crític de la ciutadania.
- Entre línies, llegint la desinformació: projecte de capacitació en desinformació i verificació digital de la XBM en col·laboració amb l'Associació Learn to Check.

I algunes biblioteques han participat en projectes europeus com:

- Desmuntem les fake news: projecte impulsat per la Biblioteca Torras i Bages de Vilafranca del Penedès entre els anys 2022 i 2023. Es tracta d'un projecte d'alfabetització mediàtica i ús correcte de les fonts d'informació per combatre les notícies falses.
- Smiles: projecte d'alfabetització mediàtica dirigit a joves que té com a objectiu donar eines per lluitar contra la desinformació.

	Perspectiva individu			Perspectiva comunitat		
Eix cultural	Foment de l'hàbit i la competència lectora	Accés universal al coneixement i a la lectura	Foment de la creativitat i la creació	Preservació i difusió de la memòria cultural local	Progrés cultural i artístic local	Democràcia i drets culturals
Eix social i salut	Inclusió social i cicle vital	Inclusió de persones amb discapacitat	Inclusió de la diversitat cultural	Cohesió social	Revitalització de l'espai públic	
	Salut mental i benestar emocional	Igualtat de gènere	Diversitat sexual, afectiva i de gènere	Salut comunitària	Participació ciutadana	
Eix econòmic			Foment de la inclusió laboral	Foment del progrés econòmic local		
Eix educatiu-informatiu		Alfabetització informacional i mediàtica	Inclusió digital	Societats més i millor informades		
Eix medi-ambiental			Educació ambiental	Refugi climàtic	Sostenibilitat dels edificis i de la gestió	

Figura 2. Actualització dels eixos d'impacte i els seus principals beneficis socials identificats en la revisió de l'any 2024

4. Conclusions

En els darrers anys els usos, espais i serveis de les biblioteques s'han demostrat útils per donar resposta a diversos reptes socials, culturals i tecnològics. Així, la biblioteca pública es concep com un espai col·lectiu, de descoberta, creació i aprenentatge, un espai en

transformació constant que respon als reptes de la comunitat.

L'actualització de l'estudi sobre el valor de les biblioteques, ha evidenciat els beneficis que aquestes generen, entre els quals destaquen els de l'eix social, tant a nivell individual (salut mental i benestar emocional, igualtat de gènere i diversitat sexual, afectiva i de gènere) com a nivell comunitari (salut comunitària i participació ciutadana). Tots aquests beneficis contribueixen a una millora del benestar de les persones, que alhora repercuteix en un benestar global. Altres beneficis detectats han estat l'educació ambiental i les millores en matèria de sostenibilitat, el foment de la creativitat i la creació, i l'alfabetització mediàtica i informacional. Les biblioteques es postulen com agents d'accés a la informació veraç i contrastada i al coneixement fiable.

Cal no perdre de vista la necessitat de posicionar els drets culturals com un dels aspectes clau per viure en comunitat. Aquesta idea comporta relacionar el dret d'accés a la cultura amb les condicions per compartir-la i viure-la, i bastir els drets culturals com a derivats de la condició humana. En aquest sentit, un altre dels beneficis transversals identificats fa referència a la vessant democràtica i de drets culturals que respon a la capacitat de la biblioteca de garantir l'accés a la cultura, tot garantint el lliure accés i sense restriccions a la informació i al coneixement.

La inclusió de nous eixos d'impacte i beneficis socials que s'incorporen al valor públic de les biblioteques, marca el camí per treballar-hi en un futur proper i per continuar apostant per enfortir el valor públic d'aquestes.

Les properes passes impliquen continuar observant l'evolució de les biblioteques a nivell global (amb especial atenció als informes anuals de l'IFLA sobre tendències en l'àmbit bibliotecari) i identificar les bones pràctiques en biblioteques públiques, integrant aquests coneixements en els plans d'acció anuals i estratègics. L'objectiu és que les biblioteques continuïn essent espais de referència per a la comunitat, aportant valor a través de la seva capacitat de transformació i adaptació.

Bibliografia:

1. *Document marc sobre el Model de Biblioteca XBM*. Barcelona: Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona, 2021. Disponible: <https://www.diba.cat/documents/16060163/303284652/Model+Biblioteca+XBM.pdf/04550ba5-72f6-bc5e-4ebf-9abb737e9e87?t=1620994711038> [Consulta 2024-09-09].
2. Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i de Biblioteques. *Manifest de Biblioteca Pública de l'IFLA-UNESCO 2022*. [Barcelona]: Col·legi Oficial de Bibliotecaris- Documentalistes de Catalunya, 2022. Disponible: <https://www.diba.cat/documents/16060163/303284652/1+Manifest+IFLA+2022+CA.pdf/eb536189-bf9a-98d7-35dc-1f4e8ed889ea?t=1669273904976> [Consulta 2024-09-09].
3. Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i de Biblioteques. *IFLA Trend Report Update 2023*. [The Hague]: IFLA, 2024. Disponible: <https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/24874069-144a-4964-b62a-a388b7f73a75/content> [Consulta 2024-09-09].
4. *Selecció de projectes i espais inspiradors*. Barcelona: Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona, 2024. Disponible: https://www.diba.cat/documents/d/biblioteques/projectes-inspiradors_2024.pdf [Consulta 2024-09-09].
5. Togores Martínez, Rosa. *El valor de les biblioteques públiques en la societat: el cas de la Xarxa de Biblioteques Municipals*. Barcelona: Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona, 2015. Disponible: <https://www.diba.cat/documents/16060163/22275360/El+valor+de+les+biblioteques+p%C3%BAbliques+en+la+societat+E-LLIBRE.pdf/47985f87-05a6-4551-a9d9-53e17329fd9d> [Consulta 2024-09-09].
6. *El Valor de les biblioteques públiques en la societat: Actualització d'eixos i beneficis socials*. Barcelona: Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona, 2024. Disponible: <https://www.diba.cat/web/biblioteques/estudis> [Consulta 2024-09-09].
7. *La Xarxa de Biblioteques Municipals amb els objectius de desenvolupament sostenible*. Barcelona: Gerència de Serveis de Biblioteques. Diputació de Barcelona, 2018. Disponible: <https://www.diba.cat/documents/16060163/189231108/La+Xarxa+de+Biblioteques+Municipals+amb+els+Objectius+de+Desenvolupament+Sostenible/b944d2df-c71a-4f34-82f2-d0421655694a> [Consulta 2024-09-09].

ESTONIENII – O NAȚIUNE CARE CITEȘTE

Elena HARCONIȚA

ORCID 000-0002-6449-7488

Rezumat:

Estonienii sunt o „națiune care citește”, afirmație confirmată de istorie, obiceiuri și statistici. În 2025, Estonia celebrează 500 de ani de la prima mențiune a unei cărți în limba estonă, prilej cu care perioada 30 ianuarie 2025-14 martie 2026 a fost declarată Anul Cărții. Biblioteca Națională a Estoniei coordonează o amplă serie de evenimente, expoziții și lansări, sprijinite de guvern, care a finanțat și reconstrucția sediului central, finalizată în septembrie 2025. Printre proiectele sale inovatoare se numără „Cărți în mișcare”, ce a dus la crearea platformei *Biblioteca Mea*, unificând accesul la colecțiile tuturor bibliotecilor din țară. În Estonia activează Asociația Estoniană pentru Lectură, Centrul Estonian de Literatură pentru Copii, organizația *World Kid Lit* care promovează diverse inițiative de promovare a lecturii, devenite puncte centrale în consolidarea identității și patrimoniului cultural estonian.

Cuvinte-cheie:

lectură, proiecte de lectură, platforme de lectură, organizații de lectură, statistici de lectură, librării.

Abstract:

Estonians are recognized as a „nation of readers,” a statement confirmed by history, traditions, and statistics. In 2025, Estonia celebrates 500 years since the first mention of a book in the Estonian language, with the period from January 30, 2025, to March 14, 2026, declared the Year of the Book. The National Library of Estonia is coordinating a wide range of events, exhibitions, and book launches,

supported by the government, which also funded the reconstruction of its central building, completed in September 2025. Among its innovative projects is „Books in Motion”, which led to the creation of the My Library platform, unifying access to the collections of libraries across the country. In addition, organizations such as the Estonian Reading Association, the Estonian Children’s Literature Centre, and World Kid Lit promote various reading initiatives, which have become key elements in strengthening Estonia’s cultural identity and heritage.

Keywords:

reading, reading projects, reading platform, reading organizations, reading statistics, bookstores.

În 2025, Estonia celebrează Anul Cărții Estone, marcând 500 de ani de la publicarea primei cărți în limba estonă (începând de la 30 ianuarie 2025, Ziua Literaturii Estone, până pe 14 martie 2026, Ziua Limbii Materne). Pe parcursul întregii perioade, Biblioteca Națională a Estoniei organizează o serie amplă de evenimente, expoziții și lansări de publicații menite să valorifice cultura literară națională.

Rolul fundamental al Bibliotecii Naționale este subliniat și de sprijinul guvernamental acordat instituției. În 2021, Guvernul Estoniei a finanțat reconstrucția sediului central, lucrările fiind inițiate în 2022 și finalizate în septembrie 2025. Impunătoarea clădire din Tallinn, una dintre cele mai mari biblioteci din spațiul baltic, a fost proiectată special pentru această instituție și ridicată între anii 1985-1993. Noul ansamblu arhitectural, cu opt niveluri și două subterane, păstrează exteriorul original, dar beneficiază de transformări vizibile la interior. Modernizările aduse sporesc considerabil confortul utilizatorilor: la etajul 8 a fost amenajată o sală-turn pentru evenimente, la etajele 6 și 7 au fost deschise terase, iar în spatele clădirii a fost construit un amfiteatru. Deși inaugurarea oficială este programată pentru mai 2027, o parte din spațiile reamenajate – centrul educațional și sălile de conferințe – sunt deja funcționale și găzduiesc programe și evenimente încă din această toamnă [1].

Printre inițiativele remarcabile ale Bibliotecii Naționale se numără proiectul de inovare „Cărți în mișcare” (2019-2022), destinat interconectării colecțiilor bibliotecilor estoniene într-o singură platformă de căutare. Astfel, utilizatorii pot comanda volume din orice colț al Estoniei prin intermediul catalogului online unificat. Rezultatul concret al proiectului a fost crearea platformei *Biblioteca Mea*, accesibilă atât de pe computer, cât și de pe dispozitive mobile. Aceasta permite căutarea și rezervarea cărților, monitorizarea comenzilor, primirea de notificări privind sosirea publicațiilor sau termenele de restituire, recomandarea de lecturi prietenilor, transferul de împrumuturi și multe alte funcționalități. Grație acestui serviciu, publicațiile bibliotecilor au devenit „mobile”, iar întreaga rețea națională de biblioteci s-a transformat într-o bibliotecă personală pentru fiecare cititor.

Despre estonieni se spune adesea că sunt o „națiune care citește”, iar această afirmație nu este doar o simplă etichetă, ci un adevăr confirmat de istorie, obiceiuri și statistici. Conform unui sondaj recent, în Estonia, dintre cele 15 țări europene analizate, se petrece cel mai mult timp citind, inclusiv alfabetizarea aici este la nivel înalt. Unele statistici din anul 2022 susțin că 70,7% dintre cetățeni cu vârsta de 16 ani și peste au citit cel puțin o carte în ultimele 12 luni, plasând Estonia în top-3 țări din UE la acest indicator. Circa 19,7% au citit 10 sau mai multe cărți într-un an. Frecvența vizitelor la biblioteci la persoanele de 15+ ani este de 34,0% în 2023, mai bine de o treime din adulți frecventează biblioteci într-un an. Doar în perioada 2023-2024 au fost tipărite peste 2,1 milioane de exemplare de carte, fapt ce indică o industrie editorială activă și bine susținută. Pentru comparație, în Republica Moldova, tirajele modeste, adesea de câteva sute de exemplare pentru fiecare titlu, limitează considerabil accesul cititorilor la diversitatea de publicații.

Un aspect deosebit de important îl constituie politicile culturale și sprijinul guvernamental. Estonia beneficiază de strategii coerente și de programe naționale prin care lectura și alfabetizarea sunt promovate constant, completate de inițiative sociale și statistici oficiale publicate periodic. Evidențiem încă un contrast puternic: în timp ce Estonia a transformat lectura într-un obicei colectiv și într-o priorita-

te culturală sprijinită la nivel național, în Republica Moldova lectura rămâne o practică mai degrabă ocazională, dependentă de inițiative punctuale și de resurse limitate.

Pentru estonieni, lectura nu a fost niciodată doar un hobby, ci o parte vitală a identității naționale. În perioadele de ocupație, când limba și cultura erau amenințate, cartea, poezia și cântecul au devenit refugii ale spiritului național. Tocmai de aceea cultura estonă este adesea descrisă prin expresia „națiunea cântecelor și cărților”. În casele estonienilor, rafturile pline de cărți au fost dintotdeauna o necesitate, iar bibliotecile – adevărate spații de rezistență și speranță.

Astăzi, Estonia se mândrește cu una dintre cele mai dense rețele de biblioteci din Europa, raportată la numărul de locuitori. În fiecare oraș și aproape în fiecare sat există o bibliotecă publică, vizitată constant de comunitate. Copiii cresc înconjurați de povești, adulții continuă să citească cu aceeași pasiune, iar lectura devine un fenomen comunitar. Festivalurile literare, cluburile de carte, întâlnirile cu scriitorii și inițiativele educaționale transformă cititul într-o adevărată sărbătoare a spiritului.

Chiar și într-o eră dominată de digitalizare și tehnologii noi, estonienii demonstrează că iubirea pentru carte nu doar că nu dispăre, ci se reinventează. Estonia face parte din programul UNESCO „Cities of Literature”, confirmând faptul că în această țară cartea rămâne în centrul vieții culturale, ca o dimensiune esențială a identității colective. Programul, lansat în 2004 la inițiativa Alianței Globale pentru Diversitate Culturală a UNESCO, reunește 53 de orașe din 39 de țări, situate pe șase continente, cu o populație totală de peste 26 de milioane de locuitori [2]. În această rețea prestigioasă, Tartu – al doilea cel mai mare oraș al Estoniei – este recunoscut drept capitala intelectuală a țării. Orașul joacă un rol esențial în dezvoltarea educației, culturii, științei și literaturii în limba estonă. Tot aici se află cea mai veche universitate națională (fondată în 1632), precum și una dintre cele mai valoroase biblioteci universitare din regiune, înființată în 1802, cu o colecție ce depășește 3,7 milioane de volume.

Programele de promovare a lecturii în Estonia sunt susținute de diverse organizații, printre care Asociația Estoniană pentru Lectură

(EstRA) [3]. Fondată în 1992, fiind unul dintre primele ONG-uri din Estonia postsovietică, EstRA reunește cercetători și practicieni care împărtășesc misiunea de a sprijini alfabetizarea și de a promova cultura lecturii. Organizația este membră activă a Asociației Internaționale de Alfabetizare [4] și a Federației Asociațiilor Europene de Alfabetizare (FELA) [5].

Printre inițiativele promovate de asociație se numără: *Tallinn Reads*, care încurajează implicarea părinților în obiceiurile de lectură ale copiilor; Festivalul literar *HeadRead* (27-31 mai), un eveniment cultural de referință, ce aduce împreună autori și artiști din Estonia și din străinătate; programe educaționale recunoscute internațional, precum „Cuib de lectură”, „Profitarea la maximum a magiei lecturii” sau „Jocuri de lectură”. Proiectul „Cuib de lectură” (*Reading Nest*), lansat în 2004, oferă cadrelor didactice noi competențe pentru adaptarea mediului de lectură la nivel preșcolar și primar, transformând cărțile și activitățile de lectură în experiențe atractive pentru copii [6]. Programul este aplicat nu doar în școli și grădinițe, ci și în biblioteci sau chiar acasă, fiind axat pe stimularea interesului pentru lectură prin dezvoltarea creativității și a abilităților de povestire.

De asemenea, Asociația Estoniană pentru Lectură organizează numeroase evenimente și conferințe de amploare, cu participare internațională: Conferința Europeană a Lecturii „Citit, Scris, Gândit” (2003), ediția a 4-a a Conferinței Mării Baltice privind alfabetizarea: „În căutarea unei limbi comune” (2020), „Dificultatea de citire: de la convingeri la sprijin”, realizată în parteneriat cu Universitatea din Tallinn (2022), ediția a 6-a a Conferinței Mării Baltice privind Alfabetizarea: „Mediul de alfabetizare – Alfabetizarea ecologică”) în cooperare cu Universitatea din Tallinn și Tartu și Federația Asociațiilor Europene de Alfabetizare (2025).

Estonia își consolidează constant statutul de „națiune care citește”, printr-o serie de inițiative și programe dedicate lecturii și educației. Din 2004, Asociația Estoniană pentru Lectură (EstRA) are un departament specializat în dislexie, oferind traininguri, sesiuni de informare și conferințe. În fiecare octombrie, cu ocazia Lunii Internaționale a Conștientizării Dislexiei, sunt organizate evenimente tematice. De-a

lungul anilor, Asociația a publicat ghiduri, manuale și materiale de studiu, iar în 2023, la solicitarea Ministerului Educației, a elaborat un program de remediere destinat elevilor cu dislexie.

Un alt exemplu de bună practică internațională este organizația *World Kid Lit*, o companie de interes comunitar înregistrată în Marea Britanie, care colaborează cu parteneri din întreaga lume și promovează literatura diversă, incluzivă și globală pentru tineri [7]. În acest context, în Estonia a fost lansat în 2019 programul „The Hunger for Reading” (Setea de lectură), ce încurajează copiii între 5 și 13 ani să citească prin activități interactive și sprijină bibliotecarii să fie la curent cu literatura contemporană de calitate pentru copii.

Tradiția lecturii colective este reflectată și în inițiativa „Ettelugemise päev” (Ziua Cititului cu Voce Tare), organizată anual, pe 20 octombrie, încă din 1997. Evenimentul aduce împreună actori și ilustratori care dau viață literaturii estoniene pentru copii. De asemenea, luna septembrie este dedicată Literaturii Mondiale pentru Copii, moment asociat cu învățarea limbilor străine și schimbul cultural. În 2025, această lună a prilejuit lansarea Premiului *World Kid Lit Reading Challenge* (Provocarea Mondială de Lectură pentru Copii), o competiție adresată școlilor pentru promovarea lecturii internaționale și incluzive.

Prin astfel de inițiative și proiecte, Estonia nu doar că își păstrează reputația de „națiune care citește”, ci contribuie activ la dezvoltarea și promovarea culturii literare în plan european și internațional.

Un rol important în cultivarea interesului pentru lectură îl are Centrul Estonian de Literatură pentru Copii, situat în Orașul Vechi din Tallinn [8]. Acesta oferă un spațiu creativ și inspirator, organizând evenimente, ateliere de scriere, grupuri de ilustrație și programe pentru familii. Printre activități se numără diminețile de sâmbătă dedicate lecturii în familie, întâlniri cu scriitori și ilustratori, dar și organizarea unor sărbători pentru copii (aniversări, Crăciun etc.).

În sprijinul dezvoltării abilităților de lectură intervin și soluții digitale. Platforma *SpeakTX*, de exemplu, este un instrument online de logopedie care propune exerciții interactive pentru îmbunătățirea citirii, în special pentru copii [9].

La nivel strategic, Estonia integrează lectura și alfabetizarea în

Strategia Educațională 2021-2035 [10]. Documentul vizează formarea competențelor necesare pentru dezvoltarea personală și profesională pe tot parcursul vieții, în concordanță cu transformările globale. Această strategie continuă direcțiile trasate de *Strategia de învățare pe tot parcursul vieții* (2020), sprijinită de UNESCO. Accentul este pus pe dezvoltarea abilităților de citire și scriere, fundamentale pentru educația continuă, coeziunea socială și progresul economic. Astfel, prin politici educaționale, inițiative comunitare și proiecte internaționale, Estonia construiește un veritabil ecosistem de învățare pe tot parcursul vieții, în care lectura rămâne o valoare centrală a identității și dezvoltării sociale.

Un exemplu notabil al modului în care Estonia stimulează lectura este inițiativa anuală „Summer with a Book” (Vara cu o carte), menită să încurajeze citirea pe durata vacanței de vară. Aceasta atrage, an de an, un număr semnificativ de participanți, demonstrând că lectura poate deveni o activitate atractivă și în afara cadrului școlar.

Pe lângă programele de promovare a lecturii, Tallinn se remarcă și printr-o serie de locuri literare de referință. Printre acestea, *Rahva Raamat*, desemnată în 2022 la Târgul de Carte de la Londra drept *cea mai bună librărie din lume*, reprezintă un adevărat reper cultural. În interiorul său, *Cafeneaua Literară* îmbină atmosfera unei librării moderne cu o cafenea, oferind vizitatorilor un spațiu ideal pentru lectură și relaxare. În Orașul Vechi se află *Rüütel & Matilda*, care adaugă un plus de diversitate, fiind o librărie mică și fermecătoare, specializată în cărți în limba engleză. Tot aici, iubitorii de lectură pot descoperi „Șoarece de bibliotecă”, o librărie de carte pentru cei pasionați de titluri rare și ediții vechi.

Dimensiunea culturală a Tallinnului este completată de evenimente literare și artistice. Festivalul *HeadRead* reunește scriitori și cititori din diverse țări, creând un spațiu de dialog și inspirație. Această inițiativă îmbină literatura cu arta și muzica, oferind publicului lecturi de poezie, concerte și discuții interactive. Totodată, programul „Tallinn citește” încurajează părinții să le citească zilnic copiilor cu voce tare, consolidând astfel dragostea pentru carte și dezvoltând competențele lingvistice ale celor mici.

Toate aceste inițiative, susținerea Guvernului și spațiile dedicate cărții transformă Tallinnul și întreaga Estonie într-un veritabil hub literar european, unde lectura nu este doar un obicei personal, ci o practică socială și culturală, susținută de instituții, comunități și evenimente. Îmbinând tradiția academică și patrimoniul literar cu proiecte moderne și spații atractive, Estonia oferă un model de ecosistem cultural coerent, în care lectura rămâne în centrul vieții cotidiene. Iar Anul Cărții nu reprezintă doar o celebrare a tradiției literare estoniene, ci și un angajament pentru viitor, prin care bibliotecile, instituțiile culturale și comunitatea își unesc eforturile pentru a menține lectura drept un pilon al identității naționale și al dialogului cultural internațional.

Referințe bibliografice:

1. *Reconstruction of the National Library of Estonia*. 12. Ian. 2024. Disponibil: <https://www.rara.ee/en/news/reconstruction-of-the-national-library-of-estonia/> [accesat 2025-09-05].
2. *Cities of literature*. Pagină WEB. Disponibil: <https://www.citiesoflit.com/> [accesat 2025-09-05].
3. *Eesti Lugemisühing* [Pagină WEB]. Disponibil: <https://www.lugemisuhing.ee/en/> [accesat 2025-09-05].
4. *The International Literacy Association*. Pagină WEB. Disponibil: <https://www.literacyworldwide.org/> [accesat 2025-09-05].
5. *The Federation of European Literacy Associations*. Pagină WEB. Disponibil: <https://www.literacyeurope.org/> [accesat 2025-09-05].
6. *Reading Nest*. Pagină WEB. Disponibil: <https://lugemispesa.eu/eng> [accesat 2025-09-05].
7. *WorldKidLit*. Pagină WEB. Disponibil: <https://worldkidlit.org/> [accesat 2025-09-05].
8. *The Estonian Children's Literature Center*. Pagină WEB. Disponibil: <https://visitestonia.com/en/estonian-childrens-literature-center> [accesat 2025-09-05].
9. *Speech Therapy Platform*. Pagină WEB. Disponibil: <https://speaktx.com> [accesat 2025-09-05].
10. *Estonia: Education Strategy 2021-2035*. Disponibil: https://www.uil.unesco.org/en/articles/estonia-education-strategy-2021-2035?utm_source=chatgpt.com [accesat 2025-09-05].

READING PROMOTION ACTIVITIES IN LATVIA LIBRARIES: FOR INSPIRATION AND INITIATIVE /

ACTIVITĂȚI DE PROMOVAREA A LECTURII ÎN BIBLIOTECILE DIN LETONIA: PENTRU INSPIRAȚIE ȘI INIȚIATIVĂ

Evija VJATERY

Abstract:

Maintaining and developing the culture of reading in the local community is a constant priority for the public libraries of Latvia. Why is reading important? The answer to this question lies in two related aspects: the interest of whole society and the personal development of each individual. Society that reads is capable to make wise and analytical decisions, which is one of the foundations of the democratic society. At a personal level, reading is very important for individual development and serves a basis for lifelong learning. Libraries play an important and invaluable role, having all the tools they need to create and sustain public interest in books, in authors and in written word.

Keywords:

reading culture, book, library, reading promotion, creativity, social networks, librarians Latvia.

Rezumat:

Bibliotecile publice din Letonia introduc mereu noi metode pentru a dezvolta cultura lecturii ca stil de viață comunitar. Ca obiect fizic, cartea își afirmă din ce în ce mai mult rolul central în serviciile bibliotecare și în activitățile creative. Se acordă multă atenție

atât apropierea cărții de cititor, fără restricții de accesibilitate, precum și oferirii de oportunități de discuții și schimb de opinii. Este de asemenea important ca informațiile despre o carte să fie ușor de găsit, atât fizic în bibliotecă, cât și pe platformele de socializare. O altă modalitate utilă de lucru pentru biblioteci este organizarea de întâlniri cu autorii cărților.

Cuvinte-cheie:

cultura lecturii, carte, bibliotecă, promovarea lecturii, creativitate, rețele sociale, bibliotecari, Letonia.

For the overall picture – some statistics. The library system of Latvia consists of 1400 libraries, of which 725 are public libraries. In 2023, the Latvia libraries were visited 8 334 817 times in person and 20 989 971 times virtually. The average number of loans per capita is 5.2 books, and the average number of loans per active library user – 13 books. In 2023, 40% of the Latvia population visited the libraries of Latvia.

Maintaining and developing the culture of reading in the local community is a constant priority for the public libraries of Latvia. Why is reading so important? The answer to this question lies in two related aspects: the interest of the whole society and the personal development of each individual. Society that is reading is capable of making wise, analytical decisions, which is one of the foundations of a democratic society. At an individual level, reading is very important for personal development and serves as a basis for lifelong learning. Libraries play an important and invaluable role in this, since they have all the tools they need to create and sustain public interest in books, authors and the written word. We are on the way to making the library and the book an everyday habit and value for everyone in Latvia.

The public libraries of Latvia are introducing ever new methods to develop the culture of reading as a community lifestyle. As a physical object, the book is increasingly asserting its central role in library services and creative activities. Much thought is given to bringing the book as close as possible to the reader, without restrictions on accessi-

bility, as well as providing opportunities for discussion and exchange of opinions. Last but not least, it is important that information about a book is easy to find, both physically in the library and on social media platforms. Another useful way for libraries to work is to organise meetings with authors of books.

Initiatives above are closely linked to the activities at the national level. The National Library of Latvia (NLL), with the support of the Ministry of Culture and the Ministry of Education and Science of the Republic of Latvia, in cooperation with partners, is launching a broad public involvement movement „The Restart for Reading” in 2024. It is a public involvement movement to support reading at the highest level, to strengthen reading traditions in society and to improve the reading skills of the new generation. Within the framework of the movement, the NLL continues to implement national-level programmes such as „The Children, Youth and Parents Jury”, „Book Start” and „Reading Aloud Competition”. One part of the programme is the Book Purchase for Public Libraries, within which Latvia public libraries collections will be replenished by purchasing from publishers original works of literature, cultural publications, dictionaries, encyclopaedias, reference editions, as well as high-quality translations into Latvian, thus giving every reader in the regions access to the latest books.

Similarly, within the framework of the „The Restart for Reading” movement, the messengers of reading nominated over the years from all regions of Latvia, who through their example motivate the younger generation to read, will be also addressed.

Conversations about books and current developments in society

In recent years, the public libraries of Latvia have seen a boom in „Book clubs” – the work of existing clubs is being improved as well as new ones are being founded. Creative and appealing are also the names of the „Book clubs”, for example: „At a white leaf”, „The Happy ones read...”, „When book lovers meet...”, “The Flight”, “1000 and one pages”, „Book GURU”, „Reading pleasure”, „The Mood”, „The Book lovers”, „The Word”, „Happy readers read books and drink coffee”, „The Impulse”.

„Book clubs” bring together book-lovers who enjoy reading and want to share their impressions of what they have read; in parallel, the library’s news is being introduced and various thematic events are organized. Discussions about the books one has read are organised regularly – usually monthly, except for summers. The personalities of the book club leaders play an important role in the success of the book clubs – their enthusiasm, common understanding of literary events and conducting interactive conversations are undeniably a guarantee to the clubs sustainability. Book clubs are run by both library staff and knowledgeable volunteers. Several libraries have also developed good cooperation with book bloggers and Latvian language teachers.

For several years, the Kuldīga Main Library has been hosting two „Book clubs” – the face-to face „Book club” and the online literary discussion club SHELF. The face-to-face Book club is organised once a month from October to May and has an average of 20 participants. As part of the meeting there is an introduction to the library’s new acquisitions, followed by a discussion about one of the previously read books. Afterwards participants are offered a preview about a local writer or a conversation about literary highlights. At the end of the session „The Book club recommends” list is created together and posted on social networks. A book exhibition appropriate to the conversation is displayed in the premises of the library.

The online discussion club SHELF is held remotely on the last Thursday of every month. A *Facebook* group has been created for the club which posts information about the current topic of each month. The topics are selected at the beginning of the year, after listening to and summarizing suggestions from the participants. Topics for the discussion range from literary classics to original works by Latvian authors, poetry, translations of works by foreign authors, etc. As the guests often are young people from the local community who prefer to read books in the original languages, popular English language books from around the world are also discussed. The online club has several advantages – not only the possibility to connect from anywhere, but also the evenings as the time of discussion, which is a friendlier offer for working people.

Books outside libraries

The public libraries of Latvia increasingly offer activities for the inhabitants of the communities outside the library premises. This helps to reach out to new users, expand the target audience as well as provide reading pleasure to people who find it difficult to get to the library.

Outdoor reading rooms

During the summer months, library users choose to spend as much time in fresh air as possible. This circumstance prompted the libraries to think actively about the provision of outdoor reading rooms and their technical arrangement. More and more libraries have purchased shelters, brought tables and chairs outdoors, arranged shelves for books and magazines.

Libraries have also thought about the content of the outdoor services: a wide range of books and magazines, wi-fi connection, tablets, photo exhibitions, meetings with writers. There are also various other activities: board and outdoor games, theme events, theatre performances and creative workshops. It is also a good alternative to indoor events, especially if the library spaces are too narrow or inappropriate for organising events.

Libraries think a lot about the quality of the outdoor reading room services to be rich in content and captivating. For example, the Gulbene County Library offers a different thematic title for each outdoor reading room day: Monday is the magazines day, Tuesday – the book day, Wednesday – the games day, Thursday is creative day, and Friday is dedicated to board games.

Riga Central Library offers its Beach Reading Room services to Riga residents and the city guests during the summer months. This library is not located next to the branch premises, but in the Lucavsala Recreational Park in Riga territory, where there is a tent especially set up for the library's needs offering entertaining and educational books from the library's collection of donated and duplicate books as well as magazines and board games. The service is complemented by various thematic activities.

Cycling library

Sigulda County Library offers the „Cycling Library” service during the summer season. Young people with a special book bike „SIGULDA PEOPLE READ” deliver books and other publications to people’s homes. This service is used on a regular basis by 12 library users who have difficulties to get to the library, mostly seniors and families with small children. The Cycling Library is open on Tuesdays and Thursdays from 11.00 until 15.00. Requests for necessary items are made by telephone. The Cycling Library service is provided in partnership with the summer employment programme for schoolchildren and is an opportunity for young people to earn their first small amount of money. In winter months this book delivery service is provided by the library staff.

Reading in front inside and outside the library premises

Jēkabnieki library in Svēte parish offers a service – reading in front at the users homes. The service is available not only for the blind and partially sighted persons, but also for people who are unable to read on their own due to health problems. The works of the favourite authors, articles from newspapers and other types of publications are read to the library users. A reading session lasts up to 2 hours and takes place on average once a month or at the users request, after which the text is discussed. This service is very relevant and particularly useful in rural areas where the librarians know the users for many years and have gained their trust.

The reading to someone activities are also organised as special campaigns, involving readers and other people in the community. For example, the branch libraries of the Latgale Central Library are organising the reading in front of an audience campaign „Give joy to others by reading!” during the Advent period. Participants have the opportunity to both – listen to the readings by various well-known, popular people from the community, as well as to read excerpts from their favourite books themselves.

It has become a tradition for the Chairman of the Jelgava City Council to visit Jelgava City libraries to read a fairy tale to the chil-

dren, for example, the book „The Grumbletroll” by Barbara van der Speulhof and Stephan Pricken, which tells the story of a little troll who could not control his anger, about friendship and forgiveness. The conversation then turned to the fairy tale. The Chairman of the City Council encouraged children to read books because they help to learn more about the world.

Ogre Central Library invites all schoolchildren to a lesson of common reading in the library during the summer holidays. It takes place on Tuesdays at 11.00 and on Wednesdays at 16.00. Each participant chooses the most interesting book from his/her own bookshelf or from the library's bookshelves and takes it to the moment of co-reading. Readers gather at the Ogre Central Library and, accompanied by a librarian, go to a nice place in or around the library. Everyone reads the book for at least 20 minutes. At the end, they discuss and talk about what they have read, play games and do other activities. The total number of visitors is around 230. The highest number of readers per reading is 18, the lowest is 3. On average, there are around 7-10 readers each time. The highest participation is among pupils in grades 1-4.

Books in the urban environment

It is essential that the book is visible, accessible and touchable, regardless of library opening hours and other factors. Therefore the initiatives that promote the book in the urban environment are welcome. For several years now, from May to mid-September „Book Cages” have been installed in the square opposite the Balvi Central Library. These cages contain books donated to the library which, for various reasons, are not included in the library collection but are still too good to be disposed of. The „Book Cages” are very popular among the city's residents. Books are read both simply relaxing on the benches in the square and while parents spend their free time with their children in the playground, where they flip through books while lying on the grass or playing. The inhabitants of Balvi are actively involved in replenishing the „Book Cages” by placing books they have already read and would like to pass on to others. Similar book shelves can be found in many towns and rural areas of Latvia.

Involving the local community

More and more reading promotion activities are planned in cooperation with the local community. This is an opportunity to involve library readers in the promotion of the collection, to foster common reading pleasure and mutual exchange of experiences, to encourage positive mutual contacts. One of these tools is the creation and maintenance of „Recommended by a reader” and „Recommended by a librarian” sections on library websites or social media platforms. Gaismas Library – the branch of the Latgale Central Library presents a literary exhibition „We recommend” created by the readers. It offers the opportunity to place there a book the readers recommend to others. The exhibition is very popular among library visitors and is regularly updated with books of different genres. The library readers are very interested in the books recommended by other readers; attention is paid also to previously unknown authors and topics.

Ludza Library offers its users a survey „What book would you recommend to read?” The results of the questionnaire are compiled by a library staff member and posted once a week on the library’s Facebook account under the heading „The Reader recommends”. Most of the recommended books are fiction – detective stories, historical novels, romance novels, etc. Thanks to the recommendations of other readers, users come to the library and ask for the recommended books. Librarians have observed that readers become more motivated to read when the books are recommended on the basis of personal experience. This activity provides an opportunity to get acquainted with books that readers would otherwise pass by.

Individual cooperation with the reader has been developed in Jelgava city Pārlielupe library. Twice a month, a library reader posts a review of a book on the *Facebook* platform under the heading „Reader’s rating”. Book reviews can be read in one place at www.facebook.com/parlielupe by selecting #lasitaja_vertejums.

Librarians can inspire people also with their personal stories to read, to choose a book. An example from Ogre Central Library – what is the librarian reading now? What does she recommend? What will she read next?

It is always interesting to find out what the people in the local community (teachers, medics, creative personalities, entrepreneurs, etc.) are reading, what are their reading habits and their favourite books. The Central Library of Balvi is organising the event „A Reader meets a reader. Mystery Guest”, inviting popular people from the local community, without revealing their identity beforehand, and only from the clues on the poster let the participants to guess which of the celebrities it might be. The identity of the mystery guest is carefully concealed and revealed only during the event. If you want to find out who will be attending the event, visit the library. The event has the effect of reviving people’s interest in reading and visiting the library, as well as increasing the number of books checked out and the number of new readers registered. Discovering a new and exciting book is also a great opportunity to get to know the people of your community and their interests.

The book as an element of mystery is used also in the activity „A Book as a Surprise” carried out by the Madona County Library. It takes place as a part of the „The Family Saturdays” programme and is aimed at both, children and grown-ups. When visiting the library, the reader receives a wrapped, unknown book to read at home. Once the book has been read, the reader brings it back to the library and shares his thoughts on what he has read. In most cases, the readers admitted that they would not have chosen the specific publication themselves but, in general, they were very positive about the activity. Other Latvian public libraries organise similar surprise activities.

Book authors in libraries

The opportunity to meet one’s favourite authors in person is an essential prerequisite for revitalising reading habits, which is the reason why public libraries regularly organise meetings with authors - writers, poets, translators and artists. These meetings increase the readers’ interest in the original literature, help them to learn about the book creating process, and give them the opportunity to express their opinions or talk about current issues in society. It is very com-

mendable that the authors themselves read excerpts from their books in front of the public at these meetings.

Conclusions

1. The public libraries of Latvia have proven to be important cultural and educational institutions that support the development of reading habits in communities through a wide range of services.

2. Libraries create a link between books and readers, developing their reading habits and reading culture.

3. The librarian plays a key role in these cultural processes, helping readers to navigate the diverse literature offer, acting as a support and mentor between author, publisher, book and reader.

4. It is important to involve the local community in reading activities. A personal approach and a personal story about the book someone has read addresses and persuades others to read as well.

5. It is important for libraries to be creative, purposeful and persuasive to respond to the needs of the community and to make their services relevant to them.

ACTIVITĂȚI DE PROMOVARE A LECTURII ÎN BIBLIOTECILE DIN LETONIA: PENTRU INSPIRAȚIE ȘI INIȚIATIVĂ

Pentru a crea o imagine de ansamblu vom prezenta câteva statistici. Sistemul bibliotecar din Letonia este format din 1400 de biblioteci, dintre care 725 sunt biblioteci publice. În 2023, bibliotecile din Letonia au fost vizitate de 8.334.817 ori în persoană și de 20.989.971 ori virtual. Numărul mediu de împrumuturi pe cap de locuitor este de 5,2 cărți, iar numărul mediu de împrumuturi per utilizator activ al bibliotecii – 13 cărți. În 2023, 40% din populația Letoniei au vizitat bibliotecile din Letonia.

Bibliotecile publice din Letonia introduc metode mereu noi pentru a dezvolta cultura lecturii ca stil de viață comunitar. Ca obiect fizic, cartea își afirmă din ce în ce mai mult rolul central în serviciile bibliotecare și în activitățile creative. Se acordă multă atenție proprietății cărții cât mai mult posibil de cititor, fără restricții de accesibilitate, precum și oferirii de oportunități de discuții și schimb de opinii. Nu în ultimul rând, este important ca informațiile despre o carte să fie ușor de găsit, atât fizic în bibliotecă, cât și pe platformele de socializare. O altă modalitate utilă de lucru pentru biblioteci este organizarea de întâlniri cu autorii cărților.

Inițiativele menționate sunt strâns legate de activitățile la nivel național. Biblioteca Națională a Letoniei (NLL), cu sprijinul Ministerului Culturii și al Ministerului Educației și Științei din Republica Letonia, în cooperare cu partenerii, a lansat o amplă mișcare de implicare publică „Repornirea lecturii” în 2024. Este o mișcare de implicare publică menită să sprijine lectura la cel mai înalt nivel, să consolideze tradițiile de lectură în societate și să îmbunătățească abilitățile de citire ale noii generații. În cadrul mișcării, NLL con-

tinuă să implementeze programe la nivel național, cum ar fi „Juriul Copiilor, Tinerilor și Părinților”, „Startul Cărții” și „Concursul de Lectură cu Voce Tare”. O parte a programului constituie achiziționarea de cărți pentru bibliotecile publice, în cadrul căreia colecțiile bibliotecilor publice din Letonia vor fi completate prin achiziționarea de la editori a unor opere literare originale, publicații culturale, dicționare, enciclopedii, ediții de referință, precum și a unor traduceri de înaltă calitate în letonă, oferind astfel fiecărui cititor din regiuni acces la cele mai recente cărți. În mod similar, în cadrul mișcării „Repornirea lecturii”, vor fi abordați și mesagerii lecturii nominalizați de-a lungul anilor din toate regiunile Letoniei, care prin exemplul lor motivează tânăra generație să citească.

Conversații despre cărți și evoluțiile actuale din societate

În ultimii ani, bibliotecile publice din Letonia au cunoscut o creștere a numărului de cluburi de carte – activitatea cluburilor existente este îmbunătățită, precum și se înființează altele noi. Creative și atrăgătoare sunt și numele „cluburilor de carte”, de exemplu: „La o frunză albă”, „Cei fericiți citesc...”, „Când iubitorii de cărți se întâlnesc...”, „Zborul”, „1000 și una de pagini”, „GURU al cărților”, „Plăcerea de a citi”, „Starea de spirit”, „Iubitorii de cărți”, „Cuvântul”, „Cititorii fericiți citesc cărți și beau cafea”, „Impulsul”.

Cluburile de carte reunesc iubitorii de carte cărora le place să citească și doresc să își împărtășească impresiile despre ceea ce au citit; în paralel, sunt prezentate noutățile bibliotecii și sunt organizate diverse evenimente tematice. Discuții despre cărțile citite sunt organizate în mod regulat, de obicei, lunar, cu excepția verii. Personalitățile – lideri ai cluburilor de carte – joacă un rol important în succesul cluburilor de carte: entuziasmul lor, înțelegerea comună a evenimentelor literare și conversațiile interactive sunt, fără îndoială, o garanție a sustenabilității cluburilor. Acestea sunt conduse atât de personalul bibliotecii, cât și de voluntari cu experiență. Mai multe biblioteci au dezvoltat, de asemenea, o bună cooperare cu bloggerii de carte și profesorii de limba letonă.

De câțiva ani, Biblioteca Principală Kuldīga găzduiește două cluburi de carte: „Clubul de carte față în față” și clubul de discuții literare online SHELF. Primul este organizat o dată pe lună, din octombrie până în mai, și are în medie 20 de participanți. Ca parte a întâlnirii, mai întâi, are loc o prezentare a noilor achiziții ale bibliotecii, urmată de o discuție despre una dintre cărțile citite anterior. Ulterior, participanților li se oferă o avanpremieră despre un scriitor local sau o conversație despre principalele cărți discutate. La sfârșitul sesiunii, se creează împreună o listă cu „Recomandările clubului de carte” și se postează pe rețelele de socializare. O expoziție de cărți adecvată conversației este expusă în incinta bibliotecii.

Clubul de discuții online SHELF se desfășoară de la distanță, în ultima zi de joi a fiecărei luni. Pentru club a fost creat un grup de Facebook care postează informații despre subiectul curent al fiecărei luni. Subiectele sunt selectate la începutul anului, după ascultarea și sintetizarea sugestiilor participanților. Subiectele pentru discuții variază de la clasici literari la opere originale ale autorilor letoni, poezie, traduceri ale operelor autorilor străini etc. Întrucât invitații sunt adesea tineri din comunitatea locală care preferă să citească cărți în limbile originale, sunt discutate și cărți populare în limba engleză din întreaga lume. Clubul online are mai multe avantaje: nu numai posibilitatea de a se conecta de oriunde, ci și timpul când se organizează – seara e ca moment de discuție, ceea ce reprezintă o ofertă mai prietenoasă pentru persoanele care lucrează.

Cărți în afara bibliotecilor

Bibliotecile publice din Letonia oferă din ce în ce mai multe activități pentru locuitorii comunităților în afara incintei bibliotecilor. Acest lucru ajută la atragerea unor noi utilizatori, la extinderea publicului țintă, precum și la oferirea plăcerii lecturii persoanelor care întâmpină dificultăți în a ajunge la bibliotecă.

Săli de lectură în aer liber

În lunile de vară, utilizatorii bibliotecilor aleg să petreacă cât mai mult timp în aer liber. Această circumstanță a determinat biblio-

tecile să se gândească activ la asigurarea unor săli de lectură în aer liber și la amenajarea tehnică a acestora. Tot mai multe biblioteci au achiziționat locuri special amenajate, au adus mese și scaune în aer liber, au aranjat rafturi pentru cărți și reviste.

Bibliotecile s-au gândit și la conținutul serviciilor în aer liber: o gamă largă de cărți și reviste, conexiune Wi Fi, tablete, expoziții foto, întâlniri cu scriitori. Există, de asemenea, diverse alte activități: jocuri de societate în aer liber, evenimente tematice, spectacole de teatru și ateliere creative. E o alternativă bună la evenimentele din interior, mai ales dacă spațiile bibliotecii sunt prea înguste sau nepotrivite pentru organizarea de evenimente.

Bibliotecile se gândesc mult la calitatea serviciilor din sala de lectură în aer liber, pentru a fi captivante și bogate în conținut. De exemplu, Biblioteca Județeană Gulbene oferă un titlu tematic diferit pentru fiecare zi de sală de lectură în aer liber: luni este ziua revistelor, marți – ziua cărții, miercuri – ziua jocurilor, joi este ziua creativității, iar vineri este dedicată jocurilor de societate.

Biblioteca Centrală din Riga oferă servicii de Sală de lectură pe plajă locuitorilor din Riga și oaspeților orașului în lunile de vară. Această bibliotecă nu este situată lângă sediul filialei, ci în Parcul Recreativ Lucavsala din Riga, unde există un cort special amenajat pentru nevoile bibliotecii, care oferă cărți distractive și educative din colecția bibliotecii de cărți donate și duplicate, precum și reviste și jocuri de societate. Serviciul este completat de diverse activități tematice.

Biblioteca cu biciclete

Biblioteca Județeană Sigulda oferă serviciul „Biblioteca cu biciclete” în timpul sezonului estival. Tinerii, cu o bicicletă specială pentru cărți „SIGULDA PEOPLE CIT” („ORAȘUL OAMENILOR DIN SIGULDA”), livrează cărți și alte publicații la domiciliile oamenilor. Acest serviciu este utilizat în mod regulat de 12 utilizatori ai bibliotecii care au dificultăți în a ajunge la bibliotecă, în mare parte seniori și familii cu copii mici. Biblioteca cu biciclete este deschisă

marți și joi între orele 11:00 și 15:00. Solicitățile pentru articolele necesare se fac telefonic. Serviciul Bibliotecii cu biciclete este oferit în parteneriat cu programul de angajare de vară pentru școlari și reprezintă o oportunitate pentru tineri de a câștiga prima sumă mică de bani. În lunile de iarnă, acest serviciu de livrare de cărți este asigurat de personalul bibliotecii.

Citire în fața bibliotecii, atât în interiorul, cât și în exteriorul acesteia

Biblioteca Jėkabnieki din parohia Svėte oferă serviciul citirea în fața bibliotecii sau la domiciliul utilizatorilor. Acesta este disponibil nu numai pentru nevăzători și persoanele cu deficiențe de vedere, ci și pentru persoanele care nu pot citi singure din cauza unor probleme de sănătate. Utilizatorilor bibliotecii li se citesc opere ale autorilor preferați, articole din ziare și alte tipuri de publicații. O sesiune de lectură durează până la 2 ore și are loc în medie o dată pe lună sau la cererea utilizatorilor, după care se discută textul. Acest serviciu este foarte relevant și util în special în zonele rurale, unde bibliotecarii îi cunosc pe utilizatori de mulți ani și le-au câștigat încrederea.

Activitățile de a citi altei persoane sunt organizate și în calitate de campanii speciale, implicând cititori și alte persoane din comunitate. De exemplu, bibliotecile filiale ale Bibliotecii Centrale Latgale organizează campania de lectură în fața publicului „Oferă bucurie altora citind!” în perioada Adventului. Participanții au ocazia atât să asculte lecturile diversilor oameni cunoscuți și populari din comunitate, cât și să citească ei înșiși fragmente din cărțile lor preferate.

A devenit o tradiție ca președintele Consiliului Local Jelgava să viziteze bibliotecile orașului Jelgava pentru a le citi copiilor un basm, de exemplu, cartea „Trollul morocănos” de Barbara van der Speulhof și Stephan Pricken, care relatează povestea unui mic troll ce nu-și putea controla furia, cu un mesaj special despre prietenie și iertare. Conversația s-a îndreptat apoi spre basm. Președintele Consiliului Local i-a încurajat pe copii să citească cărți, deoarece acestea îi ajută să învețe mai multe despre lume.

Biblioteca Centrală Ogre invită toți elevii de școală la o lecție de lectură în comun în bibliotecă în timpul vacanței de vară. Aceasta are loc marți la ora 11.00 și miercuri la ora 16.00. Fiecare participant alege cea mai interesantă carte de pe propriul raft de cărți sau de pe rafturile bibliotecii și o ia în considerare pentru momentul lecturii în comun. Cititorii se adună la Biblioteca Centrală Ogre și, însoțiți de un bibliotecar, merg într-un loc plăcut din bibliotecă sau din jurul acesteia. Toată lumea citește cartea timp de cel puțin 20 de minute. La final, discută și vorbesc despre ceea ce au citit, se joacă și fac alte activități. Numărul total de vizitatori este de aproximativ 230. Cel mai mare număr de cititori per lectură este de 18, cel mai mic este de 3. În medie, sunt în jur de 7-10 cititori de fiecare dată. Cea mai mare participare se înregistrează în rândul elevilor din clasele 1-4.

Cărți în mediul urban

Este esențial ca o carte să fie vizibilă, accesibilă și ușor de atins, indiferent de programul de funcționare a bibliotecii și de alți factori. Prin urmare, inițiativele care promovează cartea în mediul urban sunt binevenite. De câțiva ani, din mai până la mijlocul lunii septembrie, în piața din fața Bibliotecii Centrale Balvi au fost instalate „Rafturi de cărți”. Aceste rafturi conțin cărți donate bibliotecii, care, din diverse motive, nu sunt incluse în colecția bibliotecii, dar sunt încă prea bune pentru a fi aruncate. „Rafturi de cărți” sunt foarte populare printre locuitorii orașului. Cărțile sunt citite atât, pur și simplu, relaxându-se pe băncile din piață, cât și în timp ce părinții își petrec timpul liber cu copiii lor la locul de joacă, unde răsfoiesc cărți întinși pe iarbă sau jucându-se. Locuitorii din Balvi sunt implicați activ în re aprovizionarea „Rafturilor de cărți”, plasând cărți pe care le-au citit deja și pe care ar dori să le dea mai departe. Rafturi de cărți similare pot fi găsite în multe orașe și zone rurale din Letonia.

Implicarea comunității locale

Tot mai multe activități de promovare a lecturii sunt planificate în cooperare cu comunitatea locală. Aceasta este o oportunitate de

a implica cititorii bibliotecii în promovarea colecției, de a încuraja plăcerea comună a lecturii și schimbul reciproc de experiențe, contactele reciproce pozitive. Unul dintre aceste instrumente este crearea și menținerea secțiunilor „Recomandat de un cititor” și „Recomandat de un bibliotecar” pe site-urile web ale bibliotecilor sau pe platformele de socializare. Biblioteca Gaismas – filiala Bibliotecii Centrale Latgale – prezintă expoziția literară „Recomandăm” creată de cititori. Aceasta oferă oportunitatea de a plasa acolo o carte pe care cititorii o recomandă altora. Expoziția este foarte populară printre vizitatorii bibliotecii și este actualizată periodic cu cărți de diferite genuri. Cititorii bibliotecii sunt foarte interesați de cărțile recomandate de alți cititori, se acordă atenție și autorilor și subiectelor necunoscuți anterior.

Biblioteca Ludza oferă utilizatorilor săi sondajul „Ce carte ați recomanda pentru lectură?”. Rezultatele chestionarului sunt compilate de un membru al personalului bibliotecii și postate o dată pe săptămână pe contul de Facebook al bibliotecii, la titlul „Cititorul recomandă”. Majoritatea cărților recomandate sunt ficțiune – romane polițiste, istorice, de dragoste etc. Datorită recomandărilor altor cititori, utilizatorii vin la bibliotecă și solicită cărțile recomandate. Bibliotecarii au observat că cititorii devin mai motivați să citească atunci când cărțile sunt recomandate în baza experienței personale. Această activitate oferă oportunitatea de a se familiariza cu cărți pe care cititorii altfel le-ar trece cu vederea.

Cooperarea individuală cu cititorul a fost dezvoltată în biblioteca Pārlielupe din orașul Jelgava. De două ori pe lună, un cititor al bibliotecii postează o recenzie a unei cărți pe platforma Facebook, la titlul „Evaluarea cititorului”. Recenziile de carte pot fi citite într-un singur loc, pe www.facebook.com/parlielupe, selectând #lasitaja_vertejums.

Bibliotecarii pot inspira oamenii să citească, să aleagă o carte și cu poveștile lor personale. Un exemplu de la Biblioteca Centrală Ogre sunt întrebările provocatoare – Ce citește bibliotecara acum? Ce recomandă? Ce va citi în continuare?

Este întotdeauna interesant să afli ce citesc oamenii din comu-

nitatea locală (profesori, medici, personalități creative, antreprenori etc.), care sunt obiceiurile lor de lectură și cărțile lor preferate. Biblioteca Centrală din Balvi organizează evenimentul „Un cititor întâlnește un cititor. Oaspete misterios”, invitând persoane populare din comunitatea locală, fără a le dezvălui identitatea în prealabil și doar, pe baza indiciilor de pe afiș, participanții pot să ghicească despre care celebrități ar putea fi vorba. Identitatea oaspetelui misterios este ascunsă cu grijă și dezvăluită doar în timpul evenimentului. Dacă vrei să afli cine va participa la eveniment, vizitează biblioteca. Evenimentul are efectul de a reînvia interesul oamenilor pentru lectură și vizitarea bibliotecii, precum și de a crește numărul de cărți împrumutate și numărul de noi cititori înregistrați. Descoperirea unei cărți noi și interesante este, de asemenea, o oportunitate excelentă de a cunoaște oamenii din comunitatea ta și interesele lor.

Cartea ca element de mister este folosită și în activitatea „O carte surpriză” desfășurată de Biblioteca Județeană Madona. Aceasta are loc ca parte a programului „Sâmbetele în familie” și se adresează atât copiilor, cât și adulților. La vizitarea bibliotecii, cititorul primește o carte necunoscută, ambalată, pentru a o citi acasă. După ce cartea a fost citită, cititorul o aduce înapoi la bibliotecă și își împărtășește gândurile despre ceea ce a citit. În majoritatea cazurilor, cititorii au recunoscut că nu ar fi ales ei înșiși publicația respectivă, dar, în general, au fost foarte pozitivi în legătură cu activitatea. Alte biblioteci publice letone organizează activități-surpriză similare.

Autori de carte în biblioteci

Oportunitatea de a întâlni personal autorii preferați este o condiție prealabilă esențială pentru revitalizarea obiceiurilor de lectură, motiv pentru care bibliotecile publice organizează în mod regulat întâlniri cu autori: scriitori, poeți, traducători și artiști. Aceste întâlniri sporesc interesul cititorilor pentru literatura originală, îi ajută să învețe despre procesul de creare a cărții și le oferă oportunitatea de a-și exprima opiniile sau de a discuta despre probleme actuale din societate. Este foarte lăudabil faptul că autorii înșiși citesc la aceste întâlniri fragmente din cărțile lor în fața publicului.

Concluzii

1. Bibliotecile publice din Letonia s-au dovedit a fi instituții culturale și educaționale importante care sprijină dezvoltarea obiceiurilor de lectură în comunități printr-o gamă largă de servicii.

2. Bibliotecile creează o legătură între cărți și cititori, dezvoltându-le obiceiurile de lectură și cultura lecturii.

3. Bibliotecarul joacă un rol-cheie în aceste procese culturale, ajutând cititorii să navigheze prin oferta literară diversă, acționând ca un sprijin și mentor între autor, editor, carte și cititor.

4. Este important să se implice comunitatea locală în activitățile de lectură. O abordare personală și o poveste individuală despre cartea pe care cineva a citit-o îi stimulează și îi convinge și pe alții să citească.

5. Este important ca bibliotecile să fie creative, intenționate și persuasive pentru a răspunde nevoilor comunității și pentru a face serviciile lor relevante pentru aceasta.

AN ARTIST AND HIS BOOKS: MIHAIL CHEMIAKIN /

MIHAIL CHEMIAKIN: ARTISTUL ȘI CĂRȚILE SALE

Sarah H. de KAY

Abstract:

Mihail Chemiakin (born 1943) is an artist who works in every medium imaginable, from painting, sculpture, and drawing to scenic design and theatrical direction, avant-garde and animated film, ceramics, porcelain, as well as multiple techniques he himself invented such as dried-leaf-and-flower collages, monumental colored pencil and pastel drawings on black paper, and others.

Parallel to his artistic work, Chemiakin has created a mammoth archive of images

classified in his unique system, Mihail Chemiakin's Musée Imaginaire, which now serves as the base for a new Internet platform intended for use by scholars and artists of all stripes.

Later this year Chemiakin's autobiography, with over 140 new illustrations, will be

published. His works are in the private museums all over the world, and in the streets of New York, London, San Francisco, Moscow and Sankt-Petersburg.

Keywords:

Mihail Chemiakin, avant-garde artist, painter, sculptor, Musée Imaginaire.

Rezumat:

Articolul relevă aspecte biografice din viața lui Mihail Chemiakin (născut în 1943), artist ruso-american, care creează în mai multe domenii și medii ale imaginarii: pictură, sculptură, desen, design scenic, regie teatrală, film avangardist și de animație, ceramică, porțelan, precum și multiple tehnici inventate de el însuși, cum ar fi colajele cu frunze uscate și flori, desenele monumentale în creion colorat și pastel pe hârtie neagră ș.a.

În paralel cu munca sa artistică, Chemiakin a creat o arhivă gigantică de imagini clasificate în sistemul său unic „Muzeul imaginar” ca o alternativă la muzeul clasic. Tematica operei sale este diversă: de la grotesc teatral la imagini metafizice.

Operele sale se găsesc în colecții private din întreaga lume, inclusiv pe străzile orașelor mari: New York, Londra, San Francisco, Moscova, Sankt Petersburg.

Cuvinte-cheie:

Mihail Chemiakin, artist avangardist, pictor, sculptor, Muzeul imaginar.

I have worked closely with Mihail, to whom I am married, for forty years. And all this time I have tried to understand the secret of his prodigious range of activity – and of his unfailing memory of every book he has ever read. It is evident that his wide reading of all kinds of literature along with his research on the art of all peoples and all epochs, complements his technical skill and native imagination and enables him to tackle any artistic task with confidence. It is also clear that Mihail reads and observes books and works of art with a rare intensity of engagement.

Chemiakin began to read at the age of four, beginning with Pushkin and the children's poems of Samuil Marshak and Kornei Chukhovsky. He and his classmates, children of Soviet Army officers stationed in Germany after World War II, were particularly taken by the novels of Robert Louis Stevenson and, assuming the roles of characters from *Treasure Island*, drew pictures of themselves in scenes from their favorite novel.

At 14, Mihail had made his decision to become an artist and enrolled in the Special High School for Art at the Repin Academy in Leningrad. Here he discovered the German romantics – Tieck, Kleist, Novalis, and especially E.T.A. Hoffman. He devoured their stories, sketched their characters, played with using their gestures and figures of speech in his daily life, thus immersing himself in the world of their stories – and explored it with pencil in hand, drawing on memories of his early childhood in occupied Prussia and Saxony as he imagined the settings of the stories. Delving ever deeper into the world of the German romantics, he created his own visual universe around them.

Chemiakin's interest in literature and music beyond the Soviet-approved curriculum and his eagerness to share them with his classmates cost him dearly. He was expelled from the Special High School at 16 and banned from study at any educational institution. Shortly thereafter he found himself subjected to forced psychiatric treatment for his religious beliefs. In the difficult and dangerous conditions of the experimental clinic where he was incarcerated, deprived of books, the artist managed to create illustrations to his favorite works of literature from memory and distract himself from the terrible, ugly surroundings and suffering of his fellow patients by recalling old master paintings of similar characters – Bosch, Goya, Breughel. Chemiakin recalls in his autobiography that his friend, the sculptor Lera Titov, who had also spent time in forced treatment but was released before Mihail, managed almost every night to climb over the hospital wall, mount the fire escape to the window of our section, and, exchanging a few words with me, thrust tiny rolled-up papers through the bars on the window. When I unrolled the papers I found poems by Alik (Roald) Mandelshtam, a poet who had died young, in the poet's own hand. How these lines warmed and revived my soul! [1].

When at last he was released from the clinic, the artist felt a pressing need to cleanse his body of the medications that the psychiatrists had tested on him for six long months. He left Leningrad

to roam in the mountains of the Caucasus, living in caves and in monastic huts, then later in the Pskov Pechory monastery. This period was the only time in Chemiakin's life when he chose not to be accompanied by books other than monastic Psalters.

Once he felt well enough to return to Leningrad and pursue his artistic work, Chemiakin determined to continue his education despite having been banned from any formal course of study. He took a job as a maintenance worker at the Hermitage Museum, read professional literature, copied the works of the old masters. During this time, he gravitated from Hoffman's stories to the works of Russian writers influenced by the Romantic author – Gogol and Dostoevsky.

Dostoevsky's novel *Crime and Punishment* struck the artist's imagination. In 1964 he started to create a series of illustrations to the novel and, as his friend, the art historian Vladimir Ivanov, recalls,

(...) Mihail Chemiakin's appearance also reflected his immersion in Dostoevsky's world. Like Raskolnikov, he traded his "Zimmerman" hat for a faded cap. The artist dressed in an "old student coat", like the one described in *Crime and Punishment*. Like an actor studying a role, Chemiakin tried to live in Raskolnikov's image, learn how he walked and how he behaved. He roamed the Petersburg alleys where the novel's action takes place, climbed Raskolnikov's and Marmeladov's dirty, dark stairways, carefully studied the novel's streets and sidewalks. He would walk through Haymarket Square where the repentant Raskolnikov prostrated himself in repentance.

In the summer of 1969 these places served as locations for Lev Kulidzhanov's film of *Crime and Punishment*. Old-fashioned signs and other props appeared on the houses being filmed to re-create the novel's 19th-century cityscape. Chemiakin and his friends took advantage of the White Nights and film sets for their own performances(...) [2].

Chemiakin's work on the illustrations was interrupted for many years by the artist's forced departure from the Soviet Union. It was only 50 years later, when the Moscow publisher AST asked permission to use the existing illustrations for a new edition of the novel

scheduled for the author's bicentenary, that Chemiakin returned to his unfinished series. While he worked on finishing drawings he had planned in the 1960s, he read and re-read Dostoevsky's extraordinary novel, constantly discovering new nuances which he underscored for himself and the reader with new illustrations.

Later, Chemiakin created ballet productions based on the Tales of Hoffman – Tchaikovsky's *Nutcracker* and a completely new ballet, *The Magic Nut* (with composer Sergei Slonimsky), for the Mariinsky Theater in St. Petersburg, and *Coppelia* for the Lithuanian National Opera and Ballet Theater. He designed sets and costumes for a ballet based on Dostoevsky's *A Meek Spirit*, also for the Mariinsky Theater.

The American literary critic George Steiner wrote in his essay *A Secondary City*, in which he imagines a world of literature without critics and art without art historians:

The best readings of art are art (...), where (artists) incorporate, quote, distort, fragment or transform motifs, passages, representational and formal configurations, from another painting or sculpture into their own (...)” [3].

Chemiakin is a living example of Steiner's ideal reader. He absorbs works of literature into his consciousness, at the same time transforming the text into images – sometimes even carrying what he has read into a semi-theatricalized life.

It is worth noting here that not all artists and writers approach books and knowledge in this intense, burrowing fashion. For example, Marcel Proust, the champion solipsist, in his essay *On reading* [4], discusses books as he might discuss *madeleines* – the sight of this or that book evokes memories of the spot where he read it, the bench he sat on and the smells that surrounded him, the sunlight and wind; or the chair in the room where he sat with the book. As he reads, he “spends time” with the characters and parts for them forever upon closing the book.

Books enrich the language of the artist's everyday existence. He doesn't limit himself to oft-quoted phrases from Pushkin, Shakespeare, and Vysotsky, but within his close circle of friends and family

converses in the language of a range of authors – poets, novelists, librettists. Phrases, even whole paragraphs, from Bulgakov's *Master and Margarita* and Ilf and Petrov's *Twelve Chairs* could often be heard in Chemiakin's conversations with his friends; his small daughter was particularly fond of *The Master and Margarita* and its comic scenes and would often cry out merrily: "Hand over the briefcase, you louse!"

All through his life Chemiakin has read insatiably, re-reading his favorite books many times over. Wherever he goes, he always carries paperback collections of Iosif Brodsky's poetry in his pockets, usually along with a few other books. (He wears multi-pocketed clothing everywhere to allow him to have at hand instruments for drawing, notebooks to press the leaves he collects, and various paraphernalia he needs for photography.)

The artist does not limit his interaction with books to reading, illustrating and acting out; he also fills all his books with notes, underlining phrases that interest him, sometimes copying them out into voluminous notebooks, and often noting the page numbers on the first pages of the book, indicating the subject that the phrases address. These might be literary-philosophical themes, like "Dreams", "Death. Time", "Strange Surnames", "Baudelaire on Hoffman"; remarks about fine art, like "Against Bad Surrealism", "The Drawing", "Picasso", "Oleg Tselkov's Green Paintings"; or themes that Chemiakin analyses and compares in his art historical research, such as "The Eye", "Torn Posters-Collages", "Windows", "Shadows". There are so many texts that interest him that several assistants are kept busy transcribing them for his further use.

Every book read leads to another, and year in, year out, Chemiakin discovers new authors of prose, poetry or philosophy, whose imagery and ideas he adds to his immense collection of knowledge. It is well known that the more a person reads and learns, the more questions he has. This is especially true of Mihail Chemiakin.

The artist also reads dictionaries, and in recent years has been combing through the monumental Dictionary of Russian Dialects,

in whose fifty volumes he identifies interesting, comic, expressive words that have become obsolete. He hopes to return these words to general usage, restoring the rich variety of the Russian language. Chemiakin draws the characters and objects described by these words, organizes games for children using the forgotten words, and plans to create books and possibly short animated films that will help these interesting, unusual words return to the vernacular.

Of course, Chemiakin is first of all an artist, and along with literature, philosophy and poetry he reads professional literature – artists' remarks on art, artists' biographies, art historical research and analysis. His library of art books – monographs on individual artists or artistic movements, antique books with engraved illustrations – is made up of tens of thousands of volumes. Here also Chemiakin interacts with the books in a manner unlike that of the passive reader or viewer.

Very early in his artistic career, the artist noticed that most art books were not compiled in the way he needed for his own artistic work, and he took to cutting reproductions out of some of his books and magazines and, analyzing this or that image, pasting them on separate sheets of cardboard along with images from other books that, for him, were related – either by subject, or by device, or by technique. In this way, Chemiakin created his own „Musée Imaginaire” consisting of what he regards as paste-up layouts for ideally compiled books.

Mihail Chemiakin's Musée Imaginaire is the result of a constant and insatiable search for knowledge, a search for connections among ideas, images and art of diverse cultures. The artist's range of interests is extraordinarily broad – he studies and analyses more than 1000 different themes in fine art alone. His research archive, sorted and arranged by theme, can be regarded as a model for the creative and intellectual path of an artist who, before addressing a subject in his work, studies everything that has been done before him on the subject in order to create something new. It is also a collection of images organized to enable the viewer to retain the information

with the help of the mnemonic device of connecting images to one another, each image reminding the viewer of its neighbor.

Undeniably this process – this state – of searching, analyzing, comparing, juxtaposing both ideas and images creates an environment in which new ideas and images are generated. When given an artistic or intellectual task, whether by commission or by his own initiative, Chemiakin enters this vortex of competing, comparing, complementing ideas and images and “sees” instantly dozens of solutions that will not work, some that almost work, and yet others that might combine to approach a solution.

Chemiakin is not just a reader, but also a publisher of the work of his contemporaries – poets and writers. With the first money he earned in exile in Paris he compiled and printed *Apollon-77*, an almanac of post-Stalinist unofficial Russian art, literature, and photography. He also published books of poetry by Mikhail Yupp, Dmitri Bobyshev, and Vladimir Vysotsky, sometimes with his own illustrations, to conserve their work for posterity.

All of Chemiakin’s interactions with books – reading, viewing images, culling images and phrases – take place exclusively with printed books that can be leafed through, written in, whose pages become familiar friends with time. He is firmly convinced that reading from a screen is but short-term learning that the reader forgets as easily as he received it. He has tested this theory on his students and confirmed that the most effective way to learn is through active interaction with printed books, best of all with pen in hand. All readers, but especially artists of all kinds, need this active, hands-on contact with books, ideas, images – in George Steiner’s words, not „consumption” but „ingestion”.

Among the passages Chemiakin selected to transcribe is this one from Erik Satie’s *Notes of a Mammal*.

„Isn’t a bookstore a bit of a ‘Temple of Dawdling’ (...) A strange seduction! Don’t we dawdle before the booksellers’ displays in the most inclement weather, standing with our feet in the water, the wind in our eyes? No matter! There are books in front of us; they

invite us to rest, touching them with our fingers and our gaze – to forget ourselves in them, beatifically – to despise the low bonds that tie us to the old Poverty of humanity.” [5].

Unlike Satie, Proust, and their fellow Parisian „dawdlers”, Chemiakin, his feet already proverbially wet and the wind already in his eyes, moves beyond the pure pleasure of touch and gaze and plunges headfirst into the now calm, now roiling sea of ideas, imagery, texts and images he has gathered and continues to gather, from which he unfailingly emerges with new ideas.

Bibliographic references:

1. CHEMIAKIN, Mihail. *Moya zhizn': Do izgnaniya (My Life Before Exile)*. Moscow: AST publishers. [translated from the Russian by Sarah H. de Kay]. [to be published in November, 2023 by Elena Shubina].
2. IVANOV, Vladimir. *Metamorfozy avtora (Metamorphoses of an Author), introduction to F. M. Dostoevsky, Crime and Punishment*. Moscow: AST publishers, 2022, p. 6. [translated from the Russian by Sarah H. de Kay].
3. STEINER, George. *Real Presences*. Chicago: University of Chicago Press, 1991, p. 17. [first publication 1989].
4. PROUST, Marcel. *Sur la lecture*. Paris: Editions Sillage, 2011.
5. SATIE, Erik. *Les Cahiers d'un Mammifère: Chroniques et articles publiés entre 1895 et 1924 (Notes of a Mammal)*. Vaucluse: Editions L'Escalier Vaucluse, 2010, p. 88. [translated from the French by Sarah H. de Kay].

CAPITOLUL III

Studii și cercetări privind comportamentul de lectură

CERCETAREA LECTURII PUBLICE: ÎNTRE ANALIZĂ DIAGNOSTICĂ ȘI POLITICI DE DEZVOLTARE

Victoria VASILICA

ORCID 0000-0001-7366-9512

Rezumat:

În studiu se evidențiază problemele majore ale industriei cărții din Republica Moldova: finanțarea insuficientă, infrastructura depășită în instituțiile din domeniu, criza de resurse umane și scăderea interesului pentru lectură. Oferta editorială și colecțiile bibliotecilor sunt limitate, iar politicile culturale fragmentare. Totuși, modernizarea și digitalizarea bibliotecilor, suportul pentru edituri, promovarea lecturii și formarea profesională pot revitaliza sectorul. *Programul Național 2024-2030* va oferi oportunitatea alinierii la standardele europene, transformând lectura într-o prioritate strategică pentru educație și identitate culturală.

Cuvinte-cheie:

lectură publică, industria cărții, Republica Moldova, bibliotecă, digitalizare, politică culturală, educație, finanțare, editură, *Programul Național 2024-2030*, identitate culturală, coeziune socială.

Abstract:

The study „Public Reading Research: Between Diagnostic Analysis and Development Policies” highlights the major problems of the book industry in the Republic of Moldova: insufficient funding, outdated infrastructure of the institutions, human resources crisis and declining interest in reading. The editorial offer and library collections are limited, cultural policies are fragmented. However the modernization

and digitization of libraries, support for publishing houses, promotion of reading and professional training can revitalize the sector. The National Program 2024–2030 will provide the opportunity to align with European standards, transforming reading into strategic priority for education and cultural identity.

Keywords:

public reading, book industry, Republic of Moldova, libraries, digitization, cultural policies, education, financing, publishing houses, National Program 2024–2030, cultural identity, social cohesion.

Introducere

Lectura publică reprezintă un indicator important al dezvoltării culturale și educaționale a unei națiuni. În Republica Moldova, rolul industriei cărții și al infrastructurii de lectură este deosebit de important pentru formarea capitalului uman, pentru consolidarea identității culturale și pentru adaptarea societății la provocările globalizării și digitalizării. Actualmente, lectura nu mai este doar o practică culturală clasică, ci devine un instrument al învățării permanente, al participării civice și al coeziunii sociale.

Totuși, sectorul lecturii publice se confruntă cu o serie de dificultăți structurale și funcționale, ce limitează capacitatea instituțiilor din domeniu de a răspunde nevoilor cititorilor moderni. Fenomene precum scăderea interesului pentru carte și lectură, concurența cu alte forme de divertisment și resursele financiare reduse influențează negativ nivelul de acces la lectură. În plus, contextul demografic (migrația și îmbătrânirea populației) amplifică aceste dificultăți.

În anul 2024, în urma participării la concursul de proiecte culturale organizat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova obține finanțare pentru proiectul „Stimularea industriei editoriale și încurajarea lecturii în Republica Moldova”, prin elaborarea programului „Dezvoltarea industriei cărții și lecturii publice pentru perioada 2024–2030 în Republica Moldova” [3]. Drept urmare se formulează un caiet de sarcini pentru a realiza studiu de fezabilitate în scopul diagnostică-

rii necesităților, oportunităților și provocărilor din domeniul editorial și al lecturii publice în Republica Moldova [6].

Raportul studiului a fost utilizat ulterior pentru elaborarea Programului Național „Dezvoltarea industriei cărții și lecturii publice pentru perioada 2024-2030 în Republica Moldova”.

Studiul analizează situația industriei cărții și a lecturii publice, oferind date cantitative și calitative asupra problemelor, oportunităților și perspectivelor de dezvoltare și urmărește să evidențieze dimensiunile diagnosticului sectorului, dar și direcții posibile de politici publice pentru revitalizarea culturii lecturii.

Context general

Sectorul industriei cărții și lecturii publice se confruntă cu efectele crizelor din ultimii ani și cu faptul că prețul hârtiei s-a dublat într-un timp foarte scurt. Mai mult, acesta continuă să crească. La fel se întâmplă și în cazul tarifelor la transportul internațional care s-au majorat, uneori și de zece ori. În ansamblu, costurile de tipar au crescut cu 70% până la 100%. Prețul cărților a crescut inevitabil cu 30-50%. Aprovizionarea cu hârtie este tot mai dificilă. Firesc, vânzările au scăzut. Efectul este în spirală, deci urmează să scadă și oferta. Republica Moldova este țara cu cea mai scăzută ofertă de carte din Europa. Industria cărții rămâne insuficient protejată în Republica Moldova. În țările din vestul Europei, statul a orientat sute de milioane de euro pentru a o proteja în perioada crizelor sociale, economice și demografice.

Problema principală în Republica Moldova în ceea ce privește domeniul industriei cărții și a lecturii publice este reprezentată de nivelul scăzut al interesului pentru lectură în rândul populației, precum și de accesul limitat la publicații contemporane. În susținerea soluționării acestei probleme, în anul 2023, Ministerul Culturii a majorat bugetul pentru Programul pentru editarea cărții naționale cu 3,5 mil. lei. Astfel, a fost susținută editarea a 115 titluri noi de carte cu circa 35.000 de exemplare de carte distribuite gratuit în bibliotecile publice din țară [5]. Această problemă e cauzată de mai

mulți factori, printre care se numără colecțiile uzate moral și fizic în bibliotecile publice din țară (în medie 54 ani este rata de înnoire a colecției, de aproximativ 8 ori mai mare decât recomandările IFLA-UNESCO) [1], promovarea insuficientă a lecturii și a valorilor culturale în comunitățile mici, precum și dificultățile întâmpinate de autorii autohtoni în publicarea și distribuirea cărților lor.

În bibliotecile din Republica Moldova, în prezent, ponderea colecției în limba română este de 52% din colecția totală. La fel și cheltuielile pentru achizițiile publicațiilor în bibliotecile publice pe cap de locuitor sunt de doar 3,4 lei [1]. Pentru aprovizionarea sistemică a bibliotecilor cu publicații este nevoie de 30 milioane de lei anual [2].

Studiul s-a axat pe cercetarea documentară, discuțiile publice cu actorii relevanți din domeniu, interviuri, grupuri-țintă și, desigur, un chestionar, realizat pe un eșantion național de 248 respondenți, cu date colectate în perioada 8-28 noiembrie 2024. Scopul cercetării a constat în evaluarea și diagnosticarea sectorului industriei cărții și lecturii publice din Republica Moldova în vederea elaborării programului „Dezvoltarea industriei cărții și lecturii publice pentru perioada 2024-2030 în Republica Moldova”. Pe lângă chestionar, au fost realizate și 4 focus-grupuri în conformitate cu ghidul elaborat cu reprezentanți din domeniile: editorial, scriitoricesc, bibliotecar și didactic.

Rezultatele studiului cantitativ

Chestionarul a fost structurat în 5 secțiuni, care reflectă opinia respondenților despre mai multe segmente importante din domeniul industriei cărții și lecturii:

- Dificultăți și provocări;
- Legislația și infrastructura;
- Resursele umane;
- Resursele financiare și materiale;
- Oportunități și sugestii.

Domeniul industriei cărții și a lecturii publice din Republica Moldova se confruntă în prezent cu probleme semnificative, care afectează atât producția, cât și consumul de carte. Potrivit respondenților,

principala dificultate este finanțarea insuficientă, menționată de 24% dintre chestionați, ceea ce limitează posibilitățile editoriale și proiectele culturale. Lipsa interesului pentru lectură este indicată de 23% dintre respondenți, reflectând o nevoie reală de programe de promovare și educație culturală implementate și monitorizate constant. Costul ridicat de producere a cărților este menționat de 16% dintre respondenți, ceea ce face ca accesul la carte să fie mai dificil pentru o parte din populație.

Fiecare al cincilea respondent consideră că statul oferă multă susținere instituțiilor din domeniu pentru a depăși dificultățile cu care se confruntă. Totodată, aproximativ trei pătrimi dintre respondenți (71%) consideră că acest suport este foarte puțin și mai degrabă puțin, ceea ce accentuează dificultățile cu care se confruntă profesioniștii din domeniu.

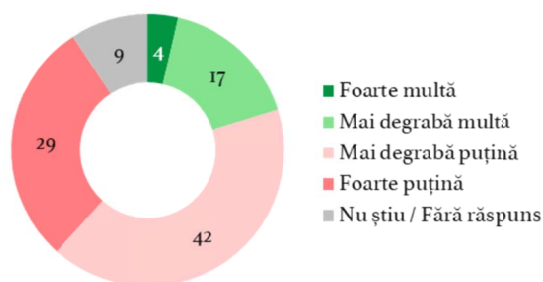

Figura 1: Rata de susținere din partea statului pentru domeniul cărții și lecturii

În ceea ce privește sistemul legislativ, două treimi dintre respondenți se declară în cunoștință de cauză despre cadrul legal care reglementează domeniul industriei cărții și a lecturii publice, însă majoritatea consideră că sunt necesare reforme legislative pentru a susține mai eficient sectorul.

Două treimi dintre participanți (66%) crede că legislația și cadrul de reglementare privind domeniul industriei cărții și a lecturii publice reflectă, cel puțin în măsură medie, situația și cerințele reale ale domeniului.

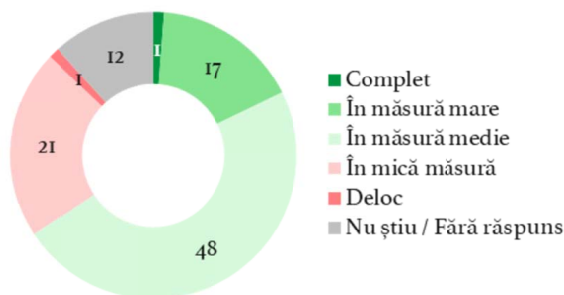

Figura 2: Corelarea cadrului legal cu cerințele reale ale domeniului industriei cărții și lecturii publice

În ceea ce privește infrastructura, 18% dintre respondenți consideră că renovarea clădirilor de bibliotecă este esențială pentru a crește atractivitatea și funcționalitatea acestora. Campaniile de promovare a lecturii sunt indicate drept necesare de 17% dintre participanți, iar 15% consideră completarea colecțiilor de documente o prioritate. Aceste măsuri ar putea stimula interesul publicului pentru lectură și ar facilita accesul la colecții variate și actuale.

Pe segmentul resurselor umane, majoritatea respondenților afirmă că formarea profesională continuă în domeniu este reflectată prin diversitatea instruirilor organizate, iar în ultimii trei ani au participat la cel puțin trei cursuri de formare profesională. Cu toate acestea, 55% dintre participanți consideră că bibliotecile și instituțiile de învățământ se confruntă cu lipsă de cadre, ceea ce afectează calitatea serviciilor și capacitatea de a răspunde nevoilor publicului. În continuare, profesioniștii își exprimă interesul pentru instruire suplimentare, cu accent pe digitalizarea bibliotecilor (22%), metodele de promovare a lecturii (19%) și metodologia de creare a evenimentelor culturale (9%). Aceste competențe sunt esențiale pentru adaptarea la provocările actuale din domeniile vizate.

Conform rezultatelor sondajului, percepția asupra resurselor materiale din domeniul industriei cărții și al lecturii publice indică un dezechilibru semnificativ. Doar aproximativ 28% dintre respondenți

consideră că resursele materiale, inclusiv clădirile, echipamentele și mobilierul sunt suficiente pentru desfășurarea activității în domeniu. În contrast, majoritatea respondenților (66%) apreciază că aceste resurse sunt insuficiente. Aceste rezultate evidențiază necesitatea unor investiții și modernizări pentru a asigura infrastructura și echipamentele necesare funcționării eficiente a sectorului.

În concluzie, domeniul industriei cărții și a lecturii publice din Republica Moldova are nevoie de sprijin financiar, modificări legislative, modernizarea infrastructurii și dezvoltarea segmentului resurselor umane. Prin renovarea bibliotecilor, actualizarea colecțiilor de documente, desfășurarea de campanii de promovare și instruire profesională continuă, poate fi stimulat interesul pentru lectură și se poate consolida acest domeniu mai puternic și mai accesibil pentru toți cetățenii.

La secțiunea *Oportunități și sugestii* respondenții au înaintat mai multe idei de promovare a lecturii, cum ar fi promovarea lecturii în școli și universități (65%) și reorganizarea cluburilor de lectură pentru diferite vârste (60%). Crearea unor programe și politici naționale dedicate lecturii poate oferi un cadru coerent de susținere a domeniului. Implicarea personalităților publice și a influencerilor ar putea stimula interesul publicului larg pentru citit. Emisiunile dedicate lecturii reprezintă o altă propunere de promovare eficientă. Desfășurarea programelor culturale și educative a fost propusă de 10%. În plus, s-a sugerat înființarea unui serviciu de livrare a cărților electronice și audio către biblioteci. Crearea mecanismelor care sprijină achizițiile de carte și promovarea literaturii și culturii prin mass-media a fost văzută ca o cale eficientă de creștere a vizibilității procesului de lectură.

Studiu calitativ

Pe lângă chestionar, au fost realizate și 4 focus-grupuri în conformitate cu ghidul elaborat cu reprezentanți din domeniile editurii, scriitorii, biblioteci și cadre didactice.

Conform opiniei participanților la focus grup, domeniul industriei cărții și a lecturii publice din Republica Moldova se con-

fruntă cu o serie de dificultăți care afectează atât producția, cât și distribuția și consumul de carte, având un impact negativ asupra interesului pentru lectură. În opinia respondenților, dificultățile cu care se confruntă industria cărții sunt:

- Dreptul de autor. Există percepția lipsei unei legislații clare care să protejeze autorul de carte;
- Concurența cu alte industrii de creație și de divertisment;
- Pregătirea insuficientă a cadrelor didactice, profesorii nefiind informați cu privire la tendințele și titlurile actuale din literatura contemporană, ceea ce limitează capacitatea de a recomanda lecturi relevante și atractive pentru elevi;
- Nu este valorificată nișa de lectură pentru elevii din clasele a V-a – a VII-a, materialele literare propuse de programul școlar sunt adesea percepute de elevi depășite. „Elevilor la o vârstă dificilă precum este cea de 11, 12, 13 și 14 ani li se propune o literatură care nu este pe gustul lor, nu este placul lor. Li se propune o literatură care pentru noi maturii pare a fi frumoasă, dar pentru ei este vetustă și depășită” (F, cadru didactic);
- Costuri ridicate pentru exportul și importul de cărți;
- Dimensiunea redusă a pieței de carte din Moldova, care limitează posibilitatea editării cărților în tiraje mari;
- Lipsa unei rețele de distribuție a cărților, în special în zonele rurale. „În sate, copiii semnaleză că, chiar dacă și-ar dori o carte, nu au de unde să o procure” (bibliotecar);

Conform opiniei participanților, nivelul lor de informare privind legislația din domeniul industriei cărții și a lecturii publice din Republica Moldova este divizat. Majoritatea scriitorilor și a cadrelor didactice nu este familiarizată cu legislația care reglementează domeniul industriei cărții și a lecturii publice, menționând că știu doar aspecte generale sau niște clauze contractuale. În schimb, bibliotecarii au evaluat nivelul lor de informare despre legislație ca fiind unul bun, datorită accesului la instruire specializate în domeniu. O scriitoare a subliniat că interacțiunea cu editura îi oferă o conexiune cu termenii juridici, fără a înțelege pe deplin funcționarea

drepturilor de autor în afara acestui context. De asemenea, o altă participantă a remarcat existența unui nou regulament (*Regulamentul cu privire la mecanismul de finanțare a traducerii și editării cărții naționale în străinătate din bugetul de stat*, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 113 /2024), dar din motivul unei promovări slabe, acesta este neclar pentru ea.

„[...] I-am spus și editoarei, dacă Dvs. înaintați o cerere și doriți să traduceți un autor basarabean, o puteți face acum că veți fi subvenționată și ea zice: «Bine-bine, dar cine îmi traduce moștra? Care sunt primii pași pe care eu ar trebui să îi fac, care sunt riscurile pe care eu mi le asum?»» (F., scriitoare).

Majoritatea respondenților a apreciat pozitiv sprijinul din partea statului în domeniul industriei cărții.

„Eu sunt mulțumit și de puținul pe care îl face statul acum și de faptul că iată se alocă un milion de lei pentru traduceri, de exemplu. [...] Eu aș fi suficient de mulțumit dacă ele nu ar dispărea măcar acestea pe care le avem și ar fi cumva an de an propagate” (B., scriitor).

Printre sugestiile de sprijinire a industriei cărții și a lecturii publice din partea statului se numără:

- Implementarea unui program național de dotare cu cărți a grădinițelor și școlilor;
- Majorarea subvențiilor pentru edituri și instituțiile implicate în promovarea cărții;
- Respectarea legii privind activitatea editorială cu referire la participarea la târgurile de carte. „Statul trebuie să organizeze participarea măcar la un târg internațional de carte” (B., editor).
- Respectarea *Legii nr. 160/2017 cu privire la biblioteci* de către autoritățile publice locale;
- Autoritățile publice locale trebuie să respecte prevederile legale, atunci când fac achizițiile de carte;
- Asigurarea obiectivității în acordarea premiilor literare. Un respondent a indicat că este important ca premiile să reflecte cu adevărat calitatea cărții, pentru a evita situațiile în care cititorii își pierd interesul pentru literatură din cauza dezamăgirii față de pre-

miile atribuite. „[...] dar el când ia o carte care are un premiu și el nu poate trece de pagina 3. El spune că dacă asta e cea mai bună carte, cum sunt celelalte și îi pierde pofta de lectură” (B., editor).

- Susținerea financiară a bibliotecilor de stat. Unul dintre editori a sugerat că statul ar trebui să definească o strategie clară de întreținere și aprovizionare a bibliotecilor cu cărți, în funcție de resursele disponibile.
- Crearea unui nucleu de titluri esențiale, editate în colaborare de edituri și biblioteci, pentru ca fiecare bibliotecă să dispună de aceste resurse minime;
- Legalizarea achiziționării directe de cărți de la edituri și a achizițiilor flexibile pe parcursul anului;
- Scutirea sau reducerea taxelor pentru obținerea CIP (Cărți în curs de apariție) a bibliografiilor și a rapoartelor. „Sunt resurse pe care biblioteca uneori abia reușește să le obțină pentru achiziția de carte, dar nu să mai plătească niște servicii” (bibliotecar).
- Abrogarea reglementării care impune ca bibliotecile să obțină trei oferte, atunci când suma depășește un anumit prag în cazul achiziției de carte;
- Crearea unor mecanisme care să sprijine achizițiile de carte pentru biblioteci, mai ales în regiunile mai puțin accesibile, cum ar fi nordul țării. „Cartea trebuie să ajungă și la Nord. Eu sunt uimit că acești copii încă mai citesc, fiindcă bibliotecile lor nu au achiziții de carte” (B., editor).
- Promovarea culturii și literaturii prin mass-media. Unul dintre editori a indicat că este important ca mass-media, în special televiziunea, să includă emisiuni și reportaje culturale. Același respondent a sugerat că știrile culturale nu trebuie să fie plasate la finalul buletinelor de știri, ci să aibă un loc în primul bloc de știri.
- Crearea unor programe de formare a ziariștilor culturali, care să devină intermediari între industria cărții și cititori;
- Reeditarea cărților care sunt incluse în programul școlar.

Concluzii

În analiza fenomenului lecturii publice este necesară și raportarea la contextul internațional. În Uniunea Europeană politicile privind lectura publică sunt integrate în strategiile de educație și cultură. Țări precum Franța sau Finlanda au implementat programe naționale de promovare a lecturii încă din școala primară, sprijinind bibliotecile cu fonduri consistente și integrând cartea în format digital în procesul educațional.

UNESCO subliniază că lectura trebuie privită ca un drept cultural fundamental. În documentele sale strategice, organizația promovează principiul „accesului universal la lectură”, prin dezvoltarea infrastructurilor de biblioteci, diversificarea resurselor și includerea lecturii digitale în politicile educaționale. Astfel, lectura publică devine nu doar o opțiune culturală, ci un element de bază al democrației și al incluziunii sociale [4].

Comparând aceste exemple cu situația din Republica Moldova, se observă decalaje semnificative. Dacă în statele occidentale există un cadru legislativ și financiar stabil, în Moldova resursele sunt limitate și politicile culturale fragmentare.

Studiul „Cercetarea lecturii publice: între analiză diagnostică și politici de dezvoltare” evidențiază atât problemele majore ale industriei cărții din Republica Moldova, cât și oportunitățile de dezvoltare. Concluzia generală a studiului este că lectura publică trebuie tratată ca o prioritate națională, cu impact direct asupra educației, coeziunii sociale și identității culturale, iar implementarea coerentă a programelor de stat poate transforma lectura într-un motor al dezvoltării culturale și democratice a Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. *Date statistice privind activitatea bibliotecilor publice din Republica Moldova în anii 2020-2024*. Disponibil: <https://s9.ro/2f8e> [accesat 2025-09-08].

2. ERIZANU, Gheorghe. *Oamenii încăpățânați ai culturii*. Disponibil: <https://www.zdg.md/blog/editoriale/editorial-oamenii-incapatanati-ai-culturii/> [accesat 2025-09-08].
3. *Lista proiectelor anuale ale organizațiilor necomerciale propuse pentru finanțare în cadrul concursului de proiecte culturale, sesiunea 2024*. Disponibil: <https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/list-proiecte-culturale-2024.pdf> [accesat 2025-09-05].
4. *Manifestul Bibliotecii Publice IFLA-UNESCO 2022*. Disponibil: <http://bnrm.md/files/accesDedicat/IFLAUNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022.pdf> [accesat 2025-09-08].
5. *Raport de activitate al Ministerului Culturii pentru anul 2023*. Disponibil: <https://mc.gov.md/sites/default/files/file-cloud/raport-activ-mc-2023.pdf> [accesat 2025-09-08].
6. *Termeni de referință. Studiu de fezabilitate în vederea elaborării Programului de dezvoltare a industriei cărții și lecturii publice pentru perioada 2024-2030*. Disponibil: https://docs.google.com/document/d/1zq8vdMztRuEd4WAoohRZo_dbiAMlqv7A/edit?fbclid=IwY2xjawMrYfpleHRuA2FlbQIxMABicm-lkETFxc3FJUkpMUWp4MEQ3OWI5AR4EDHjqo8QeP8aL7tdo-5m2EJeKrhUGUUlzrmqtYRPY5icOHLsIbXC9KVBEXag_aemZe4UdtdzpH2jRiQGeCjjA&tab=t.0 [accesat 2025-09-05].

COMPETENȚE DE LECTURĂ ÎN LUMINA EVALUĂRII PISA

Marina LEFTER

Motto:

*„Simt că școala-i locul sfânt
Unde-nveți a crește” [8]*

Rezumat:

Competențele de lectură nu constituie doar o condiție esențială a reușitei școlare, ci și o premisă fundamentală a participării active în societatea contemporană. Potrivit *Raportului PISA 2022*, elevii din Republica Moldova întâmpină dificultăți semnificative în acest domeniu, ceea ce evidențiază necesitatea unor transformări profunde în procesul educațional.

Deși curriculumul liceal este bine articulat la nivel de concepție, el nu reușește încă să genereze rezultate durabile și coerente în formarea competențelor de lectură. În acest context, se impune o reconfigurare a practicilor educaționale, o orientare sporită către lectura funcțională și o implicare concertată a tuturor actorilor educaționali.

Numai printr-o astfel de abordare lectura poate deveni o competență vie, relevantă și utilă, capabilă să susțină dezvoltarea unei culturi autentice a lecturii, adecvate exigențelor societății cunoașterii. În acest fel, tinerii vor dobândi instrumentele necesare pentru o viață autonomă, responsabilă și împlinită.

Cuvinte-cheie:

lectură, lectura funcțională, competențe de lectură, evaluarea PISA, practici educaționale, cultura lecturii.

Abstract:

Reading competence is not only an essential condition for academic success, but also a fundamental prerequisite for active participation in contemporary

society. According to the *PISA 2022 Report*, students in the Republic of Moldova face significant challenges in this area, highlighting the need for profound transformations within the educational process.

Although the high school curriculum is well structured at the conceptual level, it has not yet succeeded in producing consistent and lasting outcomes in the development of reading competence. In this context, there is a need for a reconfiguration of educational practices, a stronger focus on functional reading, and the active involvement of all educational stakeholders.

Only through such an approach can reading become a living, relevant, and useful competence, capable of fostering the development of an authentic reading culture that meets the demands of the knowledge society. In this way, young people will acquire the tools necessary for an autonomous, responsible, and fulfilling life.

Keywords:

reading, functional reading, reading competences e mai formal și preferat în documente de politici educaționale, PISA assessment, educational practices, reading culture.

Lectura constituie un pilon fundamental al educației și o competență transversală, legând toate disciplinele și domeniile de cunoaștere. În secolul XXI, *a citi* nu mai înseamnă doar decodificarea literelor, ci presupune o serie de procese cognitive și afective complexe: selecția informațiilor, analiza critică a surselor, integrarea sensurilor în contexte noi și formularea unor poziții argumentate [1]. Cum poate fi formată *competența de lectură* care e în corelație cu cea de *învăța să înveți* a elevului de azi, încât absolventul de mâine să contribuie la construirea unei societăți dorite, înfloritoare? Cum ar trebui învățat elevul ca să se implice în procesul propriei deveniri?

Voi oferi răspuns la întrebările date din perspectiva predării disciplinei limba și literatura română și prin prisma formării competenței specifice ariei curriculare *Limbă și comunicare*, ce asigură succesul școlar al elevului în orice domeniu de instruire – *competența de lectură*.

Pentru evitarea unei instruiți ce provoacă apatie și dezinteres, spargerea stereotipului școala – sursă de stres, cum nota și poetul George Bacovia: „Liceu – cimitir/ Al tinereții mele/ Pedanți profesori/ Și examene grele/ Și azi mă-nfiori...” [2], consider că e de datoria mea, a profesorului, să-mi îmbunătățesc continuu competențele profesionale, să fiu la curent cu toate noutățile metodice și literare, să-mi creez propriul stil de predare (Vezi *Anexa 1*), care să faciliteze învățarea elevilor, să transforme actul învățării într-o plăcere, dar și să fie temeinic, făcându-se legătură cu celelalte discipline de studiu și cu însăși viața. Participarea la această conferință derivă din îndemnul *Sfintei Scripturi*: „Tu, care îl înveți pe altul, pe tine însuți nu te înveți?” [3], precum și din dorința de a-i motiva de la început de an școlar, după modelul meu, și a-i implica activ în diverse activități de învățare întru devenirea lor și mulțumirea mea de a le fi profesor de care ei au nevoie.

Ajungând la competența de a-mi proiecta scenariul propriei deveniri profesionale, pot afirma că sunt capabilă să-mi orientez și elevii pe drumul devenirii lor, fără ca ei să stea cu degetul pe fila manualului/cărților de comentarii și interpretări ale operelor literare/compendiilor sau în chat GPT, în căutarea răspunsurilor. Insuflându-le încrederea în sine, elevii mei nu mai învață pe de rost (decât cele 5 texte poetice, un fragment de proză și unul dramatic recomandate pentru memorare anual în treapta liceală, pentru a susține cu demnitate și fără supraefort examenul de bacalaureat), dar nu papagalicește, comentarii străine, fie și ale distinșilor critici literari. Pentru aceasta, nu întreprind o muncă sisifică, ci le explic prin pilde pe înțelesul tuturor. Făcând o analogie între actul lecturii și acțiunea de spargere a nucii, chiar și elevul care învață pentru notă, își va alege miezul extras de el, nu fărâmiturile de miez rămase în cojile nucilor sparse de alții.

Criticul literar Nicolae Manolescu relatează: „A citi înseamnă a învăța. E o formă de experiență sau, mai bine zis, un multiplicator pentru experiențele noastre: căci, dacă ne-am mărgini la ceea ce putem trăi sau vedea în jurul nostru într-o viață de om, am fi foarte

săraci. [...] Dacă sunt convins că a citi înseamnă a învăța (în dublu sens: a te instrui și a înțelege), nu am naivitatea să cred că nu poți învăța decât din cărți. Cine are chef să învețe învață din orice” [5].

Așadar, *a învăța* este echivalent cu *a citi atent*, stăruind asupra fiecărui cuvânt, asimilându-l ca parte a propriului *eu*; a reveni conștient la lectura repetată a aceleiași cărți pentru a descoperi de fiecare dată răspunsuri la numeroasele întrebări care ne obsedează continuu; a face conexiuni logice între cele citite și cele trăite pentru îmbunătățirea calității vieții, aplanarea conflictelor, soluționarea problemelor.

Constat că între *competența a învăța să înveți* și *competența de lectură* există o legătură indispensabilă, or prin intermediul lecturii elevii învață, își îmbogățesc cunoștințele despre lume, despre realitate, își formează și consolidează deprinderi de muncă intelectuală, își dezvoltă gândirea, imaginația, capacitatea de exprimare corectă și expresivă. Așadar, lectura e o premisă a învățării, iar învățarea e posibilă, în primul rând, prin lectură.

Putem considera, deci, lectura drept o tehnică fundamentală de muncă intelectuală, o activitate de studiu personală și formativă, o metodă de comunicare ce permite învățarea. Actul lecturii constituie o activitate integratoare, având funcțiile:

- a. *De informare și documentare*, prin care cititorul, fiind în contact cu textul, primește informații și le depozitează pentru un scop de perspectivă (învățarea).
- b. *Cognitivă*, care presupune o activitate complexă de decodificare și emiteră a unor judecăți de valoare, stimularea gândirii autonome, reflexive, critice, în raport cu diverse mesaje receptate, dând start aventurii cunoașterii.
- c. *De culturalizare*, prin care cititorul avizat concepe lectura ca preocupare de perspectivă și de durată, devenind parte componentă a educației permanente.
- d. *Formativă, creatoare*, prin care lectura educă gustul și sensibilitatea estetică a cititorului care se află în ipostaza plăcerii, fiind motivate, astfel, pentru noi lecturi.

După Alvin Toffler, scriitor american, analfabetul de mâine nu va fi cel care nu știe să citească, dar cel care nu a înțeles ce citește. Acest raționament e adevărat, dacă ne gândim la școala vieții, și fals, dacă ne referim la o instituție de învățământ public, în care predarea tuturor disciplinelor este bazată pe citire. Și totuși Toffler are dreptate. În memoria omului se depozitează acele cunoștințe de care el are nevoie, restul, fie și tocite cu sârguință, se va uita cu precădere încă înaintea absolvirii școlii. E ca și cum ar fi analfabet acel care citește, dar nu înțelege decât atunci când cineva îi explică suplimentar un articol din ziar, o instrucțiune de folosire a aparatelor electrocasnice sau de administrare a medicamentelor etc., un spot publicitar, eticheta mărfurilor, biletul la avion, contractul de muncă, etc., e de prisos să mai pomenim o carte, devenită bestseller și discutată de toți.

În societatea contemporană, competențele de lectură reprezintă un element fundamental al formării individului, depășind simpla abilitate de a descifra textul scris. Ele implică procese complexe de înțelegere, interpretare, analiză critică și aplicare a informațiilor în contexte reale de viață.

Conform definiției PISA, *competența lectorială* înseamnă înțelegerea, utilizarea textelor scrise și reflecția asupra lor pentru scopuri personale, pentru aprofundarea propriilor cunoștințe, extinderea posibilităților și participarea în viața societății.

PISA (Programme for International Student Assessment) [7] este Programul OCDE (Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică) pentru Evaluarea Internațională a Elevilor. PISA măsoară capacitatea elevilor de 15 ani de a-și folosi cunoștințele și abilitățile de citire, matematică, științe și digitale pentru a face față provocărilor din viața reală [6].

OCDE este un forum și un centru de cunoștințe pentru date, analize și cele mai bune practici în domeniul politicilor publice. Colaborează peste 100 de țări din întreaga lume pentru a construi societăți mai puternice, mai echitabile și mai curate – contribuind la conturarea unor politici mai bune pentru o viață mai bună.

Republica Moldova a participat la testările PISA 2009+, PISA 2015, PISA 2018, PISA 2022 [8].

La prima participare a Republicii Moldova, în testarea PISA 2009+, diferența dintre media OCDE și media Republicii Moldova a fost de 99 de puncte la matematică, 105 puncte la lectură și 88 de puncte la științe. Raportul PISA arată că Republica Moldova se situează sub media internațională la domeniul lecturii, ceea ce evidențiază vulnerabilități majore ale sistemului educațional. Un procent important dintre elevi nu atinge nivelul minim de competență, fapt ce semnaleză incapacitatea lor de a interpreta corect un text sau de a formula inferențe elementare. În termeni concreți, aceasta înseamnă dificultăți în sarcini cotidiene, precum înțelegerea instrucțiunilor, citirea unui articol de presă sau analiza unor mesaje online.

Pe lângă aceste date, raportul indică diferențe semnificative între mediul urban și cel rural, precum și impactul evident al statutului socio-economic asupra performanțelor elevilor. De asemenea, se observă dificultăți sporite atunci când elevii trebuie să coreleze informații din surse multiple și să formuleze opinii critice. Acest aspect subliniază faptul că sistemul educațional nu reușește să dezvolte suficient capacitatea de gândire analitică și critică, indispensabilă într-o societate bazată pe informație.

Curriculumul școlar la Limba și literatura română pentru clasele a X-a – a XII-a plasează competențele de lectură în centrul actului educațional. Printre competențele specifice vizate se regăsesc: capacitatea de a înțelege și interpreta texte literare și nonliterare, dezvoltarea spiritului critic, formarea gustului estetic, dar și aplicarea cunoștințelor de lectură în situații de comunicare și viață reală. Un accent deosebit este pus pe diversitatea tipurilor de texte: de la opere literare canonice până la texte mediatice, eseuri, articole sau texte științifice. Această abordare urmărește nu doar transmiterea unei culturi literare, ci și dezvoltarea unor competențe transversale: gândirea logică, analiza comparativă, sinteza și exprimarea argumentată. Totodată, curriculumul promovează ideea de autonomie

în lectură, prin activități de lectură independentă și prin integrarea textului ca instrument de explorare a realității.

Analizând în paralel cele două documente, se observă un decalaj semnificativ între obiectivele curriculare și performanțele reale ale elevilor. Curriculumul prevede formarea unor competențe avansate de lectură, dar rezultatele PISA indică dificultăți chiar la niveluri elementare. Acest contrast ridică întrebarea dacă metodele de predare și evaluare aplicate în școli reușesc să răspundă cerințelor reale de formare.

Un aspect important este că, deși curriculumul promovează diversitatea textuală și gândirea critică, practica didactică se concentrează adesea pe reproducerea de informații și pe accentul excesiv pus pe textele literare canonice, în detrimentul textelor funcționale. Evaluarea PISA, în schimb, testează aplicabilitatea imediată a lecturii în contexte cotidiene, ceea ce poate explica discrepanțele dintre intenții și rezultate.

De asemenea, raportul PISA atrage atenția asupra importanței factorilor extrașcolari, precum accesul la resurse educaționale, sprijinul familial și motivația pentru lectură. Curriculumul național nu ignoră aceste aspecte, dar soluțiile propuse rămân adesea la nivel declarativ, fără mecanisme clare de implementare la scară largă.

Pornind de la analiza comparativă, se conturează câteva direcții de ameliorare:

- Diversificarea materialelor de lectură: introducerea constantă a textelor funcționale și mediatice în activitățile școlare, pentru a stimula aplicarea practică a competențelor precum și implementarea unor programe atractive de lectură, cluburi de carte, concursuri și activități interdisciplinare;
- Formarea gândirii critice: antrenarea elevilor în activități de interpretare comparativă, analiză a surselor multiple și dezbateri, astfel încât lectura să devină un instrument de argumentare și luare a deciziilor;
- Metode interactive de predare: utilizarea strategiilor centrate pe elev, cum ar fi lectura ghidată, atelierele de interpretare, proiectele interdisciplinare, care să transforme lectura într-o experiență activă și personală;

- Reducerea decalajelor educaționale prin politici de sprijin pentru elevii din medii dezavantajate, acces la biblioteci digitale și resurse moderne, precum și prin implicarea comunității în stimularea interesului pentru lectură;
- Consolidarea evaluării formative: trecerea de la evaluarea predominant sumativă la evaluarea procesului de lectură, pentru a încuraja progresul individual și reflecția critică.

Competențele de lectură reprezintă nu doar o condiție a reușitei școlare, ci și o premisă a participării active în societatea modernă. *Raportul PISA 2022* arată că elevii din Republica Moldova se confruntă cu dificultăți majore în acest domeniu, iar curriculumul liceal, deși bine structurat la nivel de intenții, nu reușește încă să conducă la rezultate consistente. Este necesară o adaptare a practicilor educaționale, o mai mare deschidere către lectura funcțională și o implicare activă a tuturor actorilor educaționali pentru a transforma lectura într-o competență vie, relevantă și utilă. Numai astfel se poate construi o cultură a lecturii care să răspundă exigențelor societății cunoașterii și să ofere tinerilor instrumentele necesare unei vieți autonome și împlinite.

Consider că școala e responsabilă pentru formarea viitorilor absolvenți și fiecare elev, având dreptul la educație, are și dreptul la performanță. La performanță însă nu se ajunge cu mâinile goale, precum nici țaranul nu mai lucrează pământul cu mâinile goale. E nevoie de instrumente, nu multe, dar bune. Spre deosebire de instrumentele materiale, care sunt perisabile, instrumentele intelectuale perpetuează, cartea fiind cea dintâi sursă, iar biblioteca un ajutor indispensabil unui parcurs educațional strălucit. În cadrul orelor de limba și literatura română, îmi înzestrez elevii cu instrumentele indispensabile unei învățări eficiente – metode interactive (printre care chiar vizita de azi, împreună cu profesoara lor, la bibliotecă, în scopul de a asculta comunicări ale conferinței, dar și a reveni ulterior în acest mediu prielnic căutării, lecturii, cercetării), care contribuie la transformarea elevului în subiect al învățării, evitând sfera pasivității și poziția de simplu consumator de informații.

Anexa 1: Cum îmi formez/perfecționez competențele profesionale, citind opere artistice

Theodoreanu, Ionel. *Loreley*, București: Minerva, 1991

Profesor care sunt/ am devenit pp. 73-74	Profesor care n-am fost/ nu voi deveni pp. 95-96
<p>Apoi deschise și fereastra de la mijloc. Amfiteatrul se umpluse de soare. Isprăvi pomelnicul catalogului și înmânarea colilor ștampilate. Zâmbea mereu.</p> <p>– Domnișoarelor, iată subiectul tezei...</p> <p>Îl dictă zâmbind.</p> <p>– Nu vă speriați. Iată în esență ce trebuie să scrieți.</p> <p>Și spre surprinderea generală, vreme de 15 minute, expuse subiectul tezei, însemnând cu creta pe tablă punctele principale și datele. Iar după ce isprăvi, adăugă, în timp ce-și ștergea degetele prăfuite de cretă, cu batista:</p> <p>– Vă rog însă, domnișoarelor, să nu reproduceți întocmai cum v-am spus. Mai puneți și de la dumneavoastră, având grijă de ortografie.</p> <p>Veselă teză! Nu mai era nevoie nici de fițuici, nici de cărți consultate pe sub bancă, nici de vecină filotimă și premiantă. Tabla de obicei sinistră ca apa morților, oferea tuturor, cu o grație de lebede, ideile tezei plutind șirag, înscrise cu creta. Fiecare elev și le lua de acolo, fulg cu fulg, destrămându-le mărunț pe coala oficială. Penițele ronțăiau repede ca niște șoricuți hrăniți cu miez de pâine. Niciun oftat, nici o migrenă, nicio hemoragie nazală, nicio paloare, nici un leșin.</p>	<p>De când era profesor (Onisifor Brebu de latină), notă mai mare de șapte nu pusesese. Explicația: [...] șapte ajunge pentru nătărăi. [...] Încă de pe prag, elevele și-l simțiseră dușman. Le vorbise un sfert de oră invocând mereu sabia lui Damocles. Cum ținea în mână o scobitoare cu care-și cerceta urechea, gesticulând apoi cu ea, o elevă zâmbise. Onisifor se ridicase de pe catedră ca Atila în scări. Eleva leșinase. Omagiul acesta îl calmase, dar teza începuse cu obrajii palizi și mâini reci. Scobitoarea lui Damocles apărea pretutindeni, fără ca nimeni să audă pașii lui Onisifor. Avea un miros veșted de dulap cu gândaci și pâine mucegăită, care circula din elevă în elevă. Geamurile erau ermetic închise. Le ferecase de la începutul discursului, după ce verificase dacă nu pândește nimeni de-afară. Parcă se pregătea pentru viol. Textul care trebuia tradus în latinește era o adevărată acrobație gramaticală. Dificultățile apăreau imediat, impunând candidatelor un efort care încrețea frunțile și îmbătrânea fețele. Aveai impresia că limba lui Horațiu e o boală înrudită cu cancerul, care începe cu o teză și se isprăvește cu o notă. Amfiteatrul luă o înfățișare de spital cu bănci în loc de paturi.</p>

Referințe bibliografice:

1. *Aria curriculară: Limbă și comunicare. Limba și literatura română. Clasele X-XII*: Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/limba_si_lit_romana_curriculum_sc_nat_liceu.pdf [accesat 2024-09-05]
2. BACOVIA, G. Liceu. In: *Plumb*. București – Chișinău: Litera Internațional, 2001, p. 89. ISBN 973-8358-15-9, ISBN 9975-74-361-7.
3. Biblia, *Epistola către romani a Sfântului Apostol Pavel 2:21*. Chișinău: Complexul de Edituri al Bisericii Ortodoxe din Moldova, 2009, p. 122.
4. ERIZANU, Gheorghe. *Testul PISA. RM. Era analfabeților*. Disponibil: <https://cartier.md/gheorghe-erizanu/testul-pisa-al-nostru-falnic-vii-tor/> [accesat 2024-09-05].
5. Manolescu, N. *Lectura pe înțelesul tuturor*. Brașov: Editura Aula, 2000, p. 9.
6. MORCOVESCU, Mihai. Ce sunt testele Pisa. Modele de teste Pisa. Disponibil: <https://www.libertatea.ro/lifestyle/ce-sunt-testele-pisa-modele-4779693#model-de-test-pisa-la-lecturacitit-2015> [accesat 2024-09-05].
7. *Programul Internațional de Evaluare a Elevilor (PISA)*. Disponibil: <https://ance.gov.md/content/programul-interna%C8%9Bional-de-evaluare-elevilor-pisa> [accesat 2024-09-05].
8. ROMANCIUC, V. Învățătorii. In: *Recitirea proverbelor*. Chișinău: Știința, 2007, p. 90. ISBN 978-9975-85-291-3.

CALITATEA COLECȚIEI – GARANT AL PROTECȚIEI SOCIALE A LECTURII

Vera OSOIANU

ORCID 0000-0001-8509-8796

Rezumat:

În articol este abordată calitatea colecției de publicații deținute de bibliotecile publice prin prisma statutului bibliotecii de garant al protecției sociale în cultură. Dinamica colecției și cea a împrumuturilor sunt prezentate drept argumente considerabile pentru constatarea faptului că biblioteca este unica alternativă pentru cetățenii care nu-și permit să cumpere cărți. Autorul prezintă formula de calcul pentru stabilirea necesarului de resurse la nivel național, care cu același succes poate fi folosită la nivelul oricărei biblioteci.

Cuvinte-cheie:

lectură, calitate a colecției, rata medie de înnoire a colecției, garant al protecției sociale în cultură, formula de calcul a necesarului de resurse.

Abstract:

This article approaches the quality of the public library collections through the lens of the library's status as a guarantor of social protection in culture. The progress of the collection development as well as the dynamics of loans are presented as an argument that the library is the only choice for citizens who cannot afford to buy books. The author offers the calculation formula for determining resource needs at the national level, which could be used with equal success at the level of any library.

Keywords:

reading, collection quality, average collection renewal rate, guarantor of social protection in culture, formula for calculating resource needs.

Dintre multiplele teze pe care ne fundamentăm subiectul propus – calitatea colecțiilor drept garant al protecției sociale a lecturii – am selectat două cele mai relevante:

1. Niciunui stat și niciunui guvern nu trebuie să-i fie indiferent dacă cetățenii țării citesc sau nu și ce anume aceștia citesc.
2. Lectura înseamnă cunoștințe, emoții, trăiri, orizonturi etc., deci motorul dezvoltării pe toate dimensiunile devenirii.

După patru ediții de argumente pro lectură, care nu se epuizează niciodată, este bine să apelăm și la cifre pentru a vedea care este situația reală și cum poate fi schimbată.

Protecția socială în cultură trebuie să fie asigurată de stat și una din oportunitățile oferite de stat sunt bibliotecile! Este evident că cetățenii vor să găsească în bibliotecă cât mai multe, mai bune și mai noi cărți. O demonstrează studiile internaționale, la fel și studiile realizate în spațiul nostru.

Problema lecturii este una semnalată la nivel internațional și se mai discută intens dacă este una adevărată sau una inventată. Multă lume consideră că în era tehnologiilor și a internetului se citește mai mult decât oricând și că utilizarea calculatorului și a aplicațiilor tot mai multe și mai complicate necesită competențe serioase de lectură, de gândire critică și de selectare a informației de calitate.

Organizațiile internaționale de profil, dar și marile biblioteci ale lumii depun eforturi considerabile pentru a ține lectura pe agenda zilei, experimentând, diversificând și distribuind forme, tehnici și metode noi de promovare a lecturii. Toți actorii de pe scena lecturii pun umărul pentru a eficientiza acest proces, pentru a promova, a stimula și a încuraja lectura. Pretutindeni în lume apar diverse structuri care suplimentează eforturile instituțiilor oficiale, responsabile de acest domeniu. De menționat în acest sens Agenția Lecturii (Regatul Unit), Fundația ProLectura (Germania), Institutul Cărții (SUA, Franța, România), Fundația Lectură și Scris (Olanda) etc.

În ultimii ani s-a făcut mult în acest sens și în Republica Moldova. Amintim aici de aprobarea de Parlament în anul 2022 a Zilei Naționale a Lecturii, inițiativele pro lectură din partea Președinției,

cea mai recentă „Cartea deschisă”, mobilizând masiv responsabilii de pe segmentul cărții, și în special bibliotecile, care au reanimat și au dat un nou suflu cluburilor de lectură ca metodă eficientă de stimulare a lecturii și a gândirii critice.

Prim-ministrul țării, Dorin Recean, într-un reportaj din timpul Salonului Internațional al Cărții pentru Copii, îndeamnă cetățenii la lectură, încurajându-i să aleagă: „Cărți care vă inspiră, vă pasionează și vă dezvoltă creativitatea, cărți care vă pot schimba viața. Prin lectură, sprijinim scriitorii noștri, dezvoltăm o societate inteligentă, cu lideri competitivi și un viitor prosper”.

Sunt inițiative care vin de sus și care pot avea un mai mare răsunet, pentru că oamenii au nevoie de modele. Și, la fel, responsabilii de promovarea lecturii știu că nu sunt singuri în acest demers.

Actorii, responsabili de promovarea lecturii, trebuie să-și conjuge eforturile pentru a obține rezultate spectaculoase. Faptul că pactul „ProLectura” al Uniunii Editorilor din România a apărut inițial fără menționarea bibliotecilor nu dă bine nici în interior, nici pe exterior.

Probabil, problema care trebuie pusă și care trebuie să-i preocupe pe toți responsabilii domeniului nu este lectura în general, ci lectura de calitate, pentru că aglomerația de la saloanele și târgurile de carte, evenimentele organizate de diverse librării, precum „Noaptea cărților deschise”, cu reducerile inerente acestei activități, demonstrează că lumea cumpără cărți. Amintim aici de Ion Sturza, fostul prim-ministru, care, într-un interviu din 07.12.22 pentru revista „Money”, menționa: „Vânzările au mers bine pe unele categorii, precum cărți, jucării, articole pentru copii”. Evident, cartea este cumpărată pentru a fi citită. Puțini sunt cei care mai cumpără cărți doar pentru a-și împodobi casa, cum a fost odată.

Misiunea fundamentală a bibliotecii este dintotdeauna îmbunătățirea calității vieții oamenilor. Exact aceasta este și misiunea declarată de guvernare în Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. Și de aici încolo lucrurile trebuie să fie foarte clare.

Ce avem de făcut? De scos în capul priorităților actualizarea și diversificarea colecțiilor de publicații din biblioteci.

În ultimii ani, cu mici excepții, volumul total al colecțiilor din bibliotecile publice a scăzut constant, inclusiv a scăzut numărul publicațiilor în limba română (vezi *Tabelul nr. 1*). La fel s-a întâmplat și cu numărul achizițiilor. Cu toate acestea observăm o creștere a numărului de împrumuturi, inclusiv în limba română, și o creștere a numărului de utilizatori, inclusiv al utilizatorilor copii.

Tabelul nr.1. *Date statistice: colecții, achiziții, împrumut (2018-2022)*

Date	2018	2019	2000	2021	2022	Diferență 2021-2022
Colecții total	16015, 4	15840, 3	15580,3	15377, 8	15163, 7	- 213,1
Inclusiv în lb. română	7960, 5	7947, 8	7926, 0	7902, 4	7841, 2	- 61,2
Achiziții	216.0	199.4	242.0	229.0	177.5	-51,5
Inclusiv în lb. română	152.0	157.2	194.6	158.4	140.6	-17,8
Rata de înnoire a colecției	74 ani	79 ani	64 ani	67 ani	85 ani	
Împrumut	12105,5	11706,3	6806,9	7980,7	8606,4	+627.7
Inclusiv în lb. română	8345,2	8177,9	4865,4	5866,9	6316,4	+449,5

Dar, cu toate aceste creșteri pe segmentele indicate, doar 26% din cetățeni sunt înregistrați ca utilizatori activi ai bibliotecilor. Este o cifră foarte mică date fiind posibilitățile de cumpărare ale cetățenilor. Concluzia care se impune este că persoanele care utilizează serviciile bibliotecilor nu au altă soluție. Nonutilizatorii ori nu sunt satisfăcuți de ofertele bibliotecilor, ori încă n-au descoperit drumul spre acestea.

Ce vor cetățenii să găsească în bibliotecă? Ultimul studiu, realizat la noi, *Lectura în comparație intergenerațională*, arată că aceștia reclamă bibliotecii:

- 1) un șir larg de cărți;
- 2) tehnologii;
- 3) bibliotecari care au competențele necesare pentru a-i ajuta.

Ori tocmai acestea sunt marile probleme ale bibliotecilor din Republica Moldova. Printre problemele privind implementarea priorităților profesionale ale anului 2023 mai mulți respondenți au menționat lipsa tehnologiilor moderne, lipsa de personal specializat, colaborarea insuficientă între APL și centrele biblioteconomice etc. Aceasta situație este demonstrată de Sinteza Chestionarului de evaluare a Conferințelor Zonale – 2023 „Bibliotecile în susținerea incluziunii digitale, sociale și culturale a membrilor comunității”.

În calitate de garant al protecției sociale în cultură, biblioteca trebuie să dețină cărți și alte publicații corespunzătoare necesităților membrilor comunității. Colecțiile trebuie să fie actualizate permanent și ajustate necesităților acestora. Potrivit recomandărilor UNESCO și IFLA (Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci și Bibliotecari), rata medie de înnoire a colecțiilor trebuie să se înscrie între 7 și 10 ani. Conform datelor pentru anul 2022, bibliotecile din Republica Moldova au nevoie de aproximativ 85 de ani pentru înnoirea colecțiilor. Acest indicator demonstrează gradul avansat de uzură fizică și morală a colecțiilor.

După 32 de ani de la declararea Independenței, doar 52% din colecțiile bibliotecilor publice sunt publicații în limba română cu grafie latină și chirilică. Conform ultimului sondaj, din totalul colecțiilor în limba română cu grafie latină și chirilică, 70,5% sunt editate cu grafie latină și 29,5% sunt în grafie chirilică.

O altă recomandare UNESCO/IFLA este cea de 0,25 achiziții anuale *per capita*, respectiv 250 de exemplare la 1000 de locuitori. În Republica Moldova media anului 2022 este de 68 exemplare la 1000 de locuitori. Această recomandare rămâne de mai mulți ani doar un deziderat, fiind interesant faptul că acesta corespunde Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, care, în *Indicativul de evaluare a impactului de dezvoltare a SND*, Obiectivul general 4. „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală”,

prevede o creștere a indicatorului „Cheltuieli medii lunare pentru o persoană, pentru cultură și recreere, lei” de aproximativ 4 ori, de la 63,6 lei (valoare de referință în 2021) la 140 lei (ținta intermediară [2025]) și 240 lei (ținta finală [2030]).

Potrivit datelor statistice pentru anul 2022, pentru achiziția de publicații au fost cheltuiți 3,1 lei pentru o persoană, în timp ce necesarul de resurse, potrivit recomandărilor UNESCO/IFLA, este de 11,5 lei pentru o persoană sau de aproximativ 4 ori mai mult decât s-a înregistrat în anul 2022 (exact ca și în prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”).

Formula de calcul pentru stabilirea necesarului de resurse recomandată de instituțiile de profil este următoarea: Populația totală x cu prețul mediu al unei cărți x cu 0,25 (recomandarea IFLA/UNESCO).

Notă! Prețul mediu al unei cărți în anul 2022 a fost de 46 lei, formula de calcul acceptată fiind: cheltuieli pentru achiziția anuală de publicații de împărțit la numărul de exemplare achiziționate, respectiv pentru anul 2022 $(8.082.269 : 177.500) = 46$ lei.

Calculul final al necesarului pentru achiziții la nivel național este următorul: 2.604.000 (populația Republicii Moldova) x 0,25 (recomandări UNESCO/IFLA) x 46 lei (prețul mediu al unei cărți) = 29.946.000 lei.

Respectiv, pe cap de locuitor sunt necesari 11,5 lei: $29.946.000 \text{ lei} : 2.604.000$ (populație).

Cu câțiva ani în urmă, Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova recomanda pentru achiziția de publicații 7 lei pe cap de locuitor. Evident, această recomandare nu a fost niciodată respectată.

Date fiind inflația și scumpirile recente, o mărire a cotei de achiziții pe cap de locuitor de până la 11,5 lei deja pare a fi destul de modestă. Cele aproximativ 5.000.000 de lei sau 250.000 de euro alocați pentru Programul pentru editarea cărții naționale, finanțat de Guvernul țării nu sunt bani puțini, dar nu suficienți. Deoarece am putea echivala calitatea colecțiilor din biblioteci cu calitatea cetățenilor. În condițiile unui grad avansat de uzură morală și fizică – cartea care de veacuri a lucrat pentru dezvoltarea cetățeanului

poate lucra la distrugerea acestuia.

Este clar că fără o schimbare de abordare a problemei nu se poate vorbi de o grijă aparte privind lectura și nici de protecția socială în cultură.

Referințe bibliografice:

1. *Report: The impact of reading books on people and society*. Disponibil: <https://kvbboekwerk.nl/monitor/impact-van-het-boek/report-the-impact-of-reading-books-on-people-and-society> [accesat 2023-08-03].
2. *Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro [accesat 2023-08-03].
3. *Studiu „Lectura în comparație intergenerațională”* : [Raport de cercetare] / Biblioteca Națională a Republicii Moldova ; Magenta Consulting. Chișinău, 2022. 99 p. Disponibil: <http://moldlis.bnrm.md/handle/123456789/1430> [accesat 2023-08-03].
4. TALBOT, Dean. *Impact of Books on Society*. Disponibil: <https://words-rated.com/impact-of-books-on-society/> [accesat 2023-08-03].

ROLUL ȘI BENEFICIILE LECTURII PENTRU DEZVOLTAREA PERSONALĂ

Ala LÎȘÎI

ORCID 0000-0003-2845-0006

Ludmila RĂILEANU

ORCID 0000-0002-7236-0107

Rezumat:

Lectura oferă șanse egale pentru cunoaștere și dezvoltare. În acest studiu ne-am propus să identificăm atitudinea utilizatorilor-studenți față de lectură, care sunt cărțile citite în ultimul timp, cine îi încurajează să citească și ce factori le împiedică lectura.

Cuvinte-cheie:

lectură, beneficiile lecturii, lectura tinerilor, promovarea lecturii, tipuri de lectură, lectura în universități.

Abstract:

Reading offers equal opportunities for knowledge and development. The authors of the study aimed to describe the attitude of student users towards reading: what books they have read recently, who encourages them to read, and what factors hinder their reading.

Keywords:

reading, benefits of reading, reading of young people, promotion of reading, types of reading, reading in universities.

Epoca postmodernă se caracterizează printr-o dinamică deosebită în toate domeniile. Evident că lectura este o formă atemporală de divertisment și informații, considerată și de savanți ca cea mai

veche abilitate intelectuală a omului. Beneficiile lecturii variază de la îmbunătățirea sănătății mintale la îmbunătățirea sănătății fizice, precum și la crearea unor obiceiuri sănătoase.

Atestăm și faptul că, deși cărțile există de foarte mult timp, ele nu și-au pierdut importanța de-a lungul anilor. Astăzi, cartea este nu doar un instrument de cunoaștere, de informare multiaspectuală, ci și un obiect estetic, ce asigură continua plăcere a lecturii. Specialiștii consideră că lectura e acea activitate pe care desfășurând-o nu ai cum să dai greș, urmând doar trei condiții: să o faci *cu plăcere, conștient și gândind critic*.

Cititorul societății postmoderne are un spectru enorm de oportunități și titluri de carte și poate să aleagă în funcție de propriile preferințe, interese, nevoi, dar, cu certitudine, în toate situațiile lectura reprezintă o achiziție de noțiuni și cunoștințe. Lecturarea beletristicii, a cărților de specialitate, a dicționarelor și a manualelor a însemnat întotdeauna informare, instruire și educație. Importanța lecturii este incontestabilă, iar studiile demonstrează că, dincolo de pasiune și plăcere, lectura are o influență enormă asupra dezvoltării personale și profesionale, comportamentului și sănătății. Lectura își are rostul la fiecare etapă a devenirii omului. Iar cartea rămasă necitită la vremea respectivă, nu va mai fi citită niciodată. De aceea, stimularea gustului pentru lectură este importantă și revine atât profesorilor/cadrelor didactice, cât și bibliotecarilor, familiei, mass-mediei.

Mai multe studii oferă dovezi referitoare la variate moduri de lectură, demonstrând cum citesc oamenii de diferite vârste. Savanții susțin că o serie de moduri de lectură sunt exersate de către cititori izolat sau în combinație, în funcție de nevoi sau împrejurări, unele se formează spontan, altele se deprind prin studiul de experiență, iar perfecționarea lor nu se încheie niciodată.

Savantul Constantin Onofrași identifică mai multe tipuri de lectură³³:

³³ ONOFRAȘI, Constantin. *Tehnica lecturii*. SKETIS Psychological Research, 2011, nr. 4, pp. 2-3.

- *Lectura liniară* reprezintă o formă de lectură în care textele sunt parcurse secvențial și în întregime (de la început până la sfârșit). Acest tip de lectură restrânge participarea cititorului, care stă deoparte, având o participare pasivă la lectură.
- *Lectura receptivă* este o variantă „îmbunătățită” a lecturii liniare, în care textul este parcurs în întregime, dar viteza lecturii variază în funcție de revenirile ocazionale la text și la paratext, la introducere sau la concluzii, pentru a înregistra complet și exact, cu maximă acuratețe, ceea ce comunică textul, e o lectură intensivă, analitică, adecvată în cazul unor manuale, cursuri, lucrări specializate etc.
- *Lectura asociativă* reprezintă o formă a celei receptive, în care lecturarea se realizează cu maximă atenție, însă presupune reveniri, reflecții sau momente de întrerupere.
- *Lectura literară* este considerată o variantă a lecturii receptive și asociative. Acest tip de lectură este utilizat în funcție de specificitatea textului (poezie, poveste, basm etc.). Lectura literară transpune cititorul în lumea textului, el se instalează în ficțiune, fiind interesat mai mult de „cum” se spune decât de „ce” se spune; vorbim de o lectură lentă, cu întreruperi.
- *Lectura informativă ori globală* este o lectură selectivă, ce are ca obiectiv obținerea unei idei de ansamblu asupra textului (examinarea unei reviste, răsfoirea unei cărți, a unui manual etc.); cititorul analizează cu privirea suprafața textuală în căutarea unor puncte de sprijin. Cu ajutorul paratextului și al unui cuvânt-cheie, cititorul încearcă să înțeleagă despre ce este vorba, fără să citească în detaliu.
- *Lectura exploratorie* constă în reperarea unui simbol sau a unei imagini predeterminate din ansamblul unui text (găsirea unei referințe în dicționar, a unui număr de telefon etc.). Cititorul se focalizează asupra unui singur punct și are ca sprijin ordonarea alfabetică a suportului citit, cronologică etc.
- *Lectura de cercetare* reprezintă o variantă a lecturii exploratorii, constând în identificarea unei informații pe o temă prestabilită, dar

căreia nu-i cunoaștem cu precizie reprezentarea simbolică; e caracterizată de inspecția atentă a textului în direcția globalității, nu însă a liniarității, și de frecvente mișcări de tipul „înainte-înapoi”.

- *Lectura rapidă* constă în scanarea unui text cu scopul de a dobândi o lectură din ce în ce mai rapidă și de a asimila cât mai eficient conținutul. Aceasta se potrivește textelor scurte, ordonate și este cea mai superficială modalitate de citire din punct de vedere calitativ.

Orice tip de lectură îl va face pe cititor să identifice informația relevantă și îi va spori randamentul conținutului, oferindu-i largi perspective către cunoașterea altor forme ale ei. Prin lectură utilizatorii sunt conduși să-și formeze capacitatea de a surprinde, de a descoperi conținuturi și forme ale realității, exprimate printr-o multitudine de modalități de expresie, de a le asocia cu altele.

Criticii literari Paul Cornea și Matei Călinescu, Wolfgang Iser (teoretician german al receptării literare), Hans R. Jauss (teoretician al estetice receptării), Sorin Cristea, în contextul didactic al lecturii în clasele primare, identifică următoarele funcții ale lecturii:

- ✓ *Funcția de informare și documentare*, prin care cititorul ia contact cu cartea și primește informații, le depozitează pentru un scop de perspectivă. Această funcție răspunde primei semnificații de citire și învățare.
- ✓ *Funcția cognitivă*, care răspunde concepției despre lectură ca activitate „explicativ-științifică, cu accent pe participarea intelectual-rațională”.
- ✓ *Funcția de culturalizare*, prin care cititorul metodic și consecutiv înțelege lectura ca preocupare de perspectivă și de durată și devine parte componentă a educației permanente;
- ✓ *Funcția formativă*, creatoare, prin care se educă gustul, sensibilitatea estetică și răspunde concepției despre lectură ca „act contemplativ-psihologic, cu accent pe subiectivitatea cititorului, care se află în ipostaza plăcerii sau evaziunii”.

Scopul studiului pe care ni l-am propus în cadrul Proiectului Național de Promovare a Lecturii „Cartea Deschisă”, sub înalțul patronaj al Președintei Maia Sandu, precum și al Programului Național

Lectura Central, ghidat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova, a constatat în determinarea rolului lecturii în dezvoltarea personală și a beneficiilor sale, stabilirea atitudinii utilizatorilor față de lectură, a persoanelor care îi încurajează să citească și a factorilor care le împiedică lectura, aflarea titlurilor ultimelor cărți lecturate.

Pentru aceasta au fost stabilite următoarele obiective:

- Evaluarea opiniilor utilizatorilor cu privire la lectură;
- Stabilirea intensității lecturilor de către utilizatori;
- Constatarea persoanelor care încurajează utilizatorii să citească;
- Identificarea genului de publicații preferat pentru lectură al utilizatorilor;
- Analiza predilecțiilor utilizatorilor privind formatul cărților;
- Depistarea locului preferat pentru lectură;
- Constatarea factorilor care împiedică lectura;
- Cercetarea cărților recent lecturate de utilizatorii Bibliotecii universitare.

Metoda de realizare. În realizarea studiului am utilizat metoda sondajului, aplicând ca instrument de lucru chestionarul ce a cuprins 9 întrebări. Acesta a fost realizat și expus pe pagina web a BȘ a USARB, platforma Google Forms de tip autoadministrat. Studiul a fost realizat în luna septembrie 2023, fiind analizate 158 de răspunsuri. Din datele obținute am stabilit că eșantionul de respondenți a fost alcătuit preponderent din studenții Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, elevii Colegiului Pedagogic „Ion Creangă” din cadrul USARB și utilizatorii externi.

Respondenții urmau să-și expună părerea referitoare la afirmațiile propuse despre lectură: *Lectura este un proces de citire; Lectura este un mod de viață; Lectura este un proces care dezvoltă limbajul; Lectura este o necesitate; Lectura este o pasiune.*

64% din respondenți și-au exprimat acordul total față de afirmația: *Lectura este un proces de citire*, 34% au consemnat acordul parțial față de aceeași afirmație, iar 0,6% - dezacordul total. 35% au menționat acordul total față de afirmația: *Lectura este un mod de viață*, 54% din respondenți atestă acordul parțial față de această

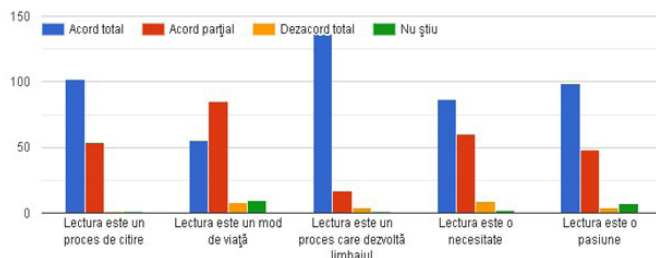
afirmație și 2,5% - dezacordul total.

Acordul total față de afirmația: *Lectura este un proces care dezvoltă limbajul* au manifestat 86% din respondenți, 11% denotă acordul parțial și 2,5% - dezacordul total.

Afirmația *Lectura este o necesitate* a fost susținută total de 55% din respondenți, 38% - parțial, iar 5,8% au manifestat dezacordul total față de aceeași afirmație. 62% din respondenți susțin acordul total pentru afirmația: *Lectura este o pasiune*, 30% relevă acordul parțial și 2,5% - dezacordul parțial.

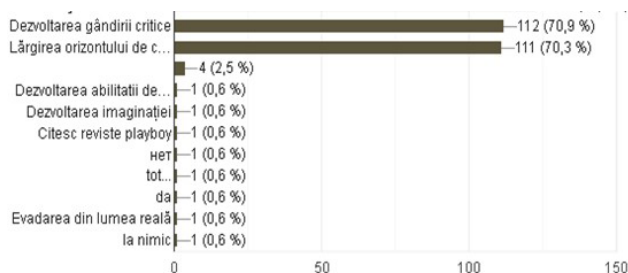
Generalizând opiniile respondenților, conchidem că lectura este considerată drept un proces care dezvoltă limbajul, fiind și un proces de citire, o pasiune, dar și o necesitate (Vezi Diagrama nr. 1. *Acordul utilizatorilor față de afirmațiile propuse*). Firește, lectura, nu poate fi o pasiune a unei vârste sau categorii sociale, ea este plăcerea pe care o poate avea oricine, în aceeași măsură: fie copil, fie adult, fie om de stat sau simplu cetățean.

Diagrama nr. 1. *Acordul utilizatorilor față de afirmațiile propuse*

Din opiniile expuse de respondenții care și-au expus părerile la întrebarea privind utilitatea lecturii, am constatat că 77,8% presupun că *lectura îmbunătățește vocabularul*, 70,9% menționează că *lectura dezvoltă gândirea critică*, iar 70,3% consideră că *lectura lărgeste orizontul de cunoștințe*. Au fost înregistrate și alte opinii: *dezvoltarea abilităților de comunicare*, *dezvoltarea imaginației*, *evadarea din lumea reală*, iar un utilizator a menționat că *lectura nu-i servește la nimic* (Vezi Diagrama nr. 2. *Utilitatea lecturii*).

Diagrama nr. 2. Utilitatea lecturii

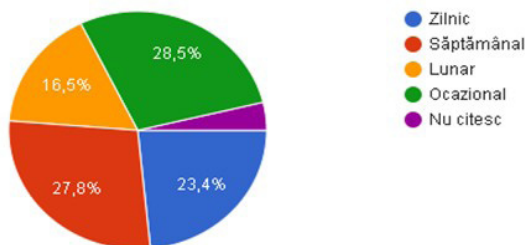

Desigur, lectura cărților are o importanță majoră în dezvoltarea și evoluția noastră: ea este un mod de a înțelege viața, de a descoperi noi lumi, de a dezvolta imaginația, de a forma valori și principii, de a îmbunătăți gândirea și comunicarea. Fără doar și poate, importanța lecturii cărților este la fel de mare indiferent de vârstă, iar beneficiile ne însoțesc pe tot parcursul vieții și nimic nu poate înlocui acel sentiment special pe care ni-l oferă lectura unei cărți preferate.

Există opinii că tinerii nu citesc prea mult, în special ficțiune sau literatură clasică, pentru că majoritatea lucrărilor remarcabile au fost ecranizate și, desigur, este mai ușor și mai interesant să vizionezi un film decât să citești o carte.

Întrebați: *Cât de des citesc?*, 28,5% din respondenți au răspuns că citesc *ocazional*, 27,8% citesc *săptămânal*, 23,4% - *zilnic*, 16,5% - *lunar* și 3,8% din respondenți *nu citesc* deloc. Pe când specialiștii susțin că dacă fiecare ar citi zilnic câte 15 minute, atunci într-un an s-ar aduna aproximativ 18-23 de cărți citite (Vezi Diagrama nr. 3. *Intensitatea lecturii*).

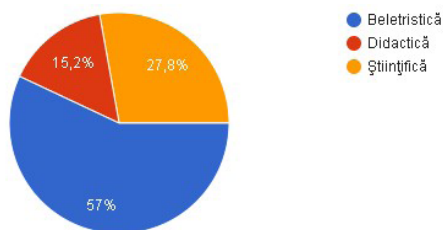
Diagrama nr. 3. Intensitatea lecturii

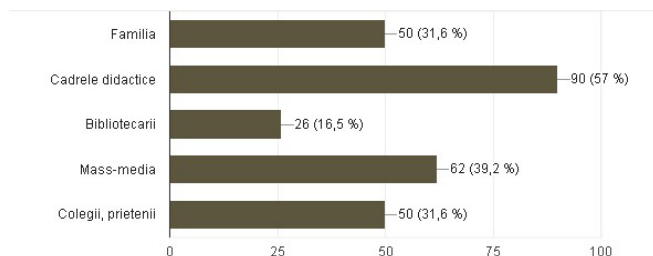
Pasiunea pentru a citi nu vine de la sine, ea se formează datorită motivărilor lecturii. Utilizarea diverselor modalități de stimulare a lecturii (recomandări orale, recenzii la o carte, expoziții de carte, prezentarea expozițiilor ș.a.) contribuie la consolidarea deprinderilor de lectură corectă, fluentă și conștientă, la formarea și dezvoltarea gustului pentru lectură, la cultivarea respectului față de carte, la creșterea interesului de viață, cunoașterea oamenilor și a faptelor lor, la îmbogățirea și nuanțarea vocabularului precum și la dezvoltarea capacității de exprimare, la educarea sentimentelor estetice, la extinderea ariei de informare a tinerilor și stimularea capacităților lor creative. La fel, aceasta este un instrument care dezvoltă posibilitatea de comunicare între oameni.

Respondenților li s-a propus să menționeze *cine îi încurajează să citească*. A fost constatat faptul că 57 % sunt încurajați la lectură de cadrele didactice, 39,2% sunt stimulați să citească de mass-media, 31,6% sunt motivați să citească de membrii familiei, 31,6% citesc la sfatul colegilor, a prietenilor și numai 16,5% citesc la recomandarea bibliotecarilor (Vezi Diagrama nr. 4. *Subiecții care încurajează la lectură*).

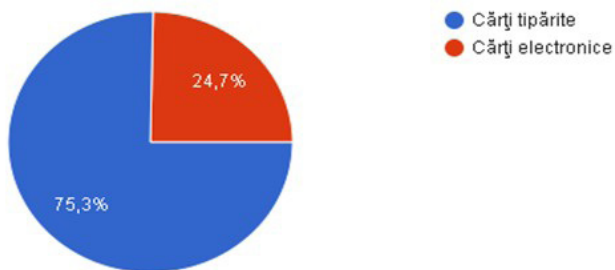
Diagrama nr. 4. Subiecții care încurajează lectura

Studiul a identificat tipurile de publicații preferate de utilizatorii eșantionului de respondenți. Astfel, 57% preferă *beletristica*, 27,8% - *publicațiile științifice* și 15,2% din respondenți preferă *publicațiile didactice* (Vezi Diagrama nr. 5. *Publicațiile preferate*). Indiferent de genul textelor preferate, cartea rămâne principalul mijloc de comunicare, de formare a capacităților de gândire, de dezvoltare personală și profesională.

Diagrama nr. 5. Publicațiile preferate

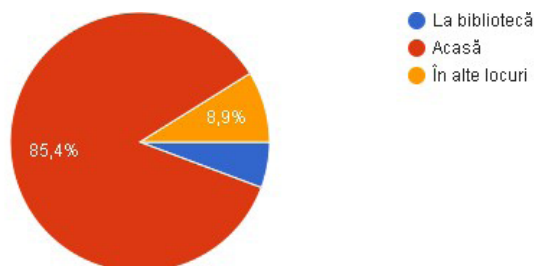
Utilizatorii de azi continuă să opteze totuși pentru formatul tipărit (75,3%), alegând contactul direct cu cartea. Și doar 24,7% din respondenți preferă lectura cărților digitale. Se cunoaște însă că și în prezent cărțile tipărite sunt deosebit de importante pentru procesul de instruire și cercetare, ele nu vor dispărea datorită avantajelor sale: prezența palpabilă a paginii, ușurința de a obține o carte, nu este nevoie de curent electric ori suport special pentru a accesa textul, iar paginile cărților emană un miros ce incită și crește apetitul pentru lectură etc. Specialiștii consideră că cartea fizică este cea mai potrivită pentru a deprinde gustul lecturii (Vezi Diagrama nr. 6. *Formatul predilect pentru lectură*).

Diagrama nr. 6. Formatul predilect pentru lectură

85,4% din respondenți au menționat că preferă să citească *acasă*. Este firesc acest lucru, fiindcă lectura în familie este pentru majoritatea o condiție primordială pentru cultivarea dragostei de lectură a

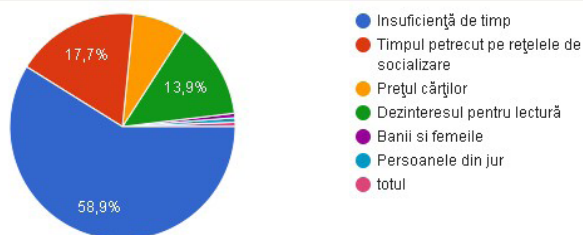
tinerilor. Remarcăm că 8,9% citesc *în alte locuri* și doar 5,7% preferă să citească *la bibliotecă* (Vezi Diagrama nr. 7. *Locul preferat pentru lectură*). Însă, indiferent de locul lecturii, importantă rămâne motivația prin exemplul pozitiv, încurajarea, explicația privind importanța lecturii pentru creșterea spirituală, dar și starea materială.

Diagrama nr. 7. Locul preferat pentru lectură

Cu regret, se constată și *factori care împiedică lectură*: 58,9% numesc *insuficiența de timp*, 17,7% - petrecerea timpului pe *rețelele sociale*, 13,9% consideră că *dezinteresul* este un impediment al lecturii, 7,6% presupun că de vină este *prețul înalt al cărților*, iar pentru 0,6% se fac vinovate *persoanele care îi înconjoară* (Vezi Diagrama nr. 8. *Factorii ce împiedică lectura*).

Diagrama 8. Factorii ce împiedică lectura

Respondenții trebuiau să numească și ultima carte citită, indicând autorul și titlul cărții. Din sinteza repertoriului acumulat evidențiem literatura programată: *Mara* de Ioan Slavici, *Adela* de Liviu Rebreanu,

Singur în fața dragostei de Aureliu Busuioc, *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, *Enigma Otiliei* de George Călinescu, *Amintiri din copilarie* de Ion Creangă, *Sania* de Ion Druță, *Hanul Ancutei* de Mihail Sadoveanu, *Maitreyi* de Mircea Eliade, *Povestea furnicii* de Ion Druță, *Lorelei* de Ionel Teodoreanu, *Când bunicul era nepot* de Aureliu Busuioc, *Invitația la vals* de Mihail Drumeș, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, *Ion* de Liviu Rebreanu ș.a. Sunt indicate și opere din literatura universală: *Tom Sawyer* de Mark Twain, *Singur pe lume* de Hector Malot, *Jane Eyre* de Charlotte Brontë, *Divina comedie* de Dante Alegeri, *Bătrânul și marea* de Ernest Hemingway, *Vrăjitorul din Oz* de L. Frank Baum, *Mândrie și prejudecată* de Jan Austen, *Romeo și Julieta* de William Shakespeare, *De veghe în lanul de secară* de J.D. Salinge, *Colț alb* de Jack London, *Micul prinț* de Antoine de Saint-Exupery, *Fetita cu chibritele* de Hans Christian Andersen ș.a., pe care le regăsim în colecția Bibliotecii Științifice a USARB. Din lista cărților menționate conturăm și produse editoriale noi: *Amintiri din viitor* de Andreea Russo (2017), *320 de pisici negre* de Rodica Ojog-Brasoveanu, *Simfonia vieții* de Ion Gorgan (2021), *Cartea memoriei* de Lara Avery (2022), *Cel mai bogat om din Babilon* de George S. Clason (2022), *Sub aceeași stea* de John Green (2016), *Anatomia iubirii* de Helen Fischer (2017), *Cele patru vânturi* de Kristin Hannah (2021), *Fericirea îmi scapă printre degete* de Agnes Martin-Lugand (2017), *Absolut tot* de Nicola Yoon (2020), *Fata în palton albastru* de Monica Hesse (2019), *Tu mi-ai schimbat viața* de Abdell Sellou (2020), *Partea de nord a inimii* de Dolores Redondo (2021), pe care le vom include în fișierul *Propunerii pentru achiziții*.

Este satisfăcător faptul că tinerii totuși citesc și nu mai putem fi de acord cu afirmația că azi nu se mai citește. Se citește, doar că se citesc mai mult cărți de dezvoltare personală, fiindcă adolescența este vârsta provocărilor, perioada de tranziție spre maturitate și un moment în care tinerii trec printr-o serie de schimbări, atât fizice, cât și psihice, își conturează personalitatea și caută modalități de exprimare care să se potrivească cel mai bine felului lor de a fi. De aceea misiunea fundamentală a bibliotecii a fost dintotdeauna îmbunătățirea calității vieții cetățenilor. Bibliotecarii trebuie să asigure accesul la informa-

ția de calitate prin stimularea interesului pentru lectură, promovarea culturii lecturii, dezvoltarea competențelor de lectură și respectiv deshiderea drumului spre cunoaștere și dezvoltare.

Astfel, în Biblioteca Științifică a USARB sunt utilizate diverse metode de promovare a lecturii, precum:

- Promovarea resurselor informaționale și stimularea lecturilor de instruire și cercetare ale utilizatorilor prin organizarea de către bibliotecari a unei game largi de expoziții informative, tematice tradiționale și digitale;
- Valorificarea colecțiilor prin organizarea diverselor evenimente, campanii, programe infodocumentare: Zilele Informării, Zilele Catedrelor, Lunarul studenților la studiile de licență/master/doctorat, Noul Utilizator, Săptămâna Open Access, Săptămâna Educației Deschise, Ziua Științei, Zilele Universității, Zilele Bibliotecii și Facultății, Ziua Națională de Sensibilizare privind Bibliotecile, audiții muzicale, reviste bibliografice, lansări de carte, realizate în cadrul Clubului Cărții, Clubului ONU Nord, Salonului Muzical, Clubului BiblioSpiritus, Punctului de Informare NATO, Centrului de Informare al Uniunii Europene, Centrului Educație Civică Europeană, Centrului de Informare al României din Bălți;
- Promovarea serviciilor cultural-științifice pe pagina web a Bibliotecii Științifice (<http://libruniv.usarb.md>), prin intermediul platformelor informaționale și rețelelor sociale;
- Promovarea lecturii prin blogurile Bibliotecii Științifice a USARB: *Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecă Russo” din Bălți în dialog cu cititorii* (<https://bs-usarb.blogspot.com/>); *Bibliotecarii USARB: Profesional* (<https://bsusarbprofesional.blogspot.com/>); *Centrul Biblioteconomic Departamental, Biblioteca Științifică USARB* (<https://cbdbsusarb.blogspot.com/>) și *Centrul de informare al României din Bălți* (<https://cirbalti.wordpress.com/>);
- Inițierea secțiunilor *Lectura de weekend* și *Autocunoaștere și dezvoltare personală*;
- Recomandarea resurselor informaționale din colecția Bibliotecii Științifice a USARB, care pot fi accesate, descărcate și online (format PDF) prin intermediul canalului Telegram.

Concluzii

Este adevărat că importanța lecturii este evidentă și mereu actuală. Studiul *Lectura – o necesitate sau o pasiune?* a reliefat importanța lecturii în procesul de învățare și cercetare și a relevat faptul că instrumentul de bază care asigură accesul la valorile culturii spirituale este și va rămâne cartea și că lectura reprezintă o metodă esențială de instruire, de perfecționare profesională și autoinstruire. Căci, doar citind, vom putea obține cunoștințe noi, ne vom îmbunătăți memoria și vom extinde nivelul de creativitate, vom dezvolta abilități de gândire critică, ne vom perfecționa comunicarea, vocabularul și scrisul, ne va ajuta la concentrare și focalizare, vom putea deveni mult mai empatici și ne va crește stima de sine. Tehnologiile se vor schimba mereu, însă promovarea lecturii va rămâne în continuare una din sarcinile principale ale bibliotecii.

Citește mult și constructiv! Citește cărțile care îți plac, cele care îți trezesc curiozitate ori pe cele din care știi că vei avea ceva de învățat! Incontestabilă rămâne a fi și afirmația lui Aurelian Silvestru: „Părinții ne ajută să devenim oameni, cărțile – să rămânem”.

Referințe bibliografice:

1. BANICA, Gabriela. Lectura, primul pas spre cultură. In: *Lectura de plăcere de la teorie la exemple de bune practice*: Simpozionul național Importanța stimulării interesului pentru lectura de plăcere la elevi, iunie 2018, Cluj-Napoca. Cluj-Napoca, 2018, pp. 21-25. Disponibil: <http://www.ccdcluj.ro/Fisiere/2018-2019/CDI/Resurse/Lectura%20de%20placere.pdf> [accesat 2023-09-29].
2. *Beneficii ale lecturii în dezvoltarea personala a individului*. Disponibil: <https://psihologiagandului.ro/text-argumentativ-despre-rolul-lecturii-in-dezvoltarea-personala>
3. *Beneficiile cititului sau de ce unii citesc cărți?* Disponibil: <https://bibliotecamironcostin.wordpress.com/2015/05/22/beneficiile-cititului-sau-de-ce-unii-citesc-carti/> [accesat 2023-09-15].
4. BÎRSANU, Aurelia și Violina OCINSCHI. Lectura în secolul XXI – „pasiune desuetă” sau capriciu actual? In: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european: Abordări interdisciplinare în cercetarea lingvistică și literară (In memoriam academicianului Silviu*

- Berejan), Ediția a 4-a, 10-12 noiembrie 2010, Chișinău. Chișinău: Institutul de Filologie, 2012, pp. 51-55. ISBN 978-9975-4354-1-3. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/51-55_32.pdf [accesat 2023-09-13].
5. *Cititul – cel mai complex exercițiu pentru creier și minte*. Disponibil: <https://cafe-psychologique.md/cititul-cel-mai-complex-exercitiu-pentru-creier-si-minte/> [accesat 2023-09-13].
 6. COSTRU, Lucia. *Lectura – componentă constructivă a personalității*. Disponibil: <https://edict.ro/lectura-componenta-constructiva-a-personalitatii/> [accesat 2023-09-15].
 7. CRISTIAN, Dumitru. *De ce este importantă lectura? Cele mai importante avantaje ale cărților*. Disponibil: <https://www.comunicatedeafaceri.ro/cultura/de-ce-este-importanta-lectura-cele-mai-importante-avantaje-ale-cartilor> [accesat 2023-09-22].
 8. *Dezvoltarea competențelor din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții: rolul și locul lecturii* : Suport metodologic și educațional în sprijinul realizării Programului Național *LecturaCentral*, ediția a 4-a, 2021. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Dezvoltarea%20competentelor.pdf> [accesat 2023-10-04].
 9. *Lectura, între obligație și plăcere. Mai citesc elevii?* Disponibil: <https://iteach.ro/experientedidactice/lectura-intre-obligatie-si-placere-mai-citesc-elevii> [accesat 2023-07-14].
 10. LÎȘÎI, Ala. *Stimularea interesului pentru lectură, studiu și cercetare prin intermediul expozițiilor online*. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5807/Lisii_A_lectura.pdf?sequence=1&isAllowed=y [accesat 03 octombrie 2023].
 11. OSOIANU, Vera și Angela DRĂGĂNEL. *Studii reprezentative privind importanța lecturii*. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1099/Osoianu_Dr%c4%83g%c4%83nel_Studiile.pdf?sequence=1&isAllowed=y [accesat 2023-09-27].
 12. OSOIANU, Vera. *Ziua Națională a Lecturii – imbold și oportunități*. Disponibil: <http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1671/V.OsoianuZiuaNationalaLecturii.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [accesat 2023-09-21].
 13. *Importanța lecturii pentru studenți în 2023*. Disponibil: <https://worldscholarshub.com/ro/importance-of-reading-for-students/> [accesat 2023-09-05].

CAPITOLUL IV

Lecturi moderne

SISTEMELE DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ – ACTORI PE SCENA LECTURII

Vera OSOIANU

ORCID 0000-0001-8509-8796

Rezumat:

Articolul se referă la utilizarea sistemelor de Inteligență Artificială ca actori pe scena cărții și a lecturii. În baza studierii experiențelor promovate de alte biblioteci, dar și a experimentărilor personale, autorul prezintă primele concluzii vizând conlucrarea dintre biblioteci și Inteligența Artificială pe acest segment. Concluzia ce se impune este că Inteligența Artificială este aici ca să rămână și bibliotecarii trebuie să găsească cele mai indicate căi și metode pentru a scoate din acest fenomen plusvaloare.

Cuvinte-cheie:

Inteligența Artificială, ChatGPT, Gemini, Bing, Perplexity, Lectură, Topul cărților.

Abstract:

This article refers to the use of Artificial Intelligence systems as actors on the stage of books and reading. Basing on studying the experiences promoted by other libraries, as well as on personal experimentation, the author presents initial conclusion regarding the collaboration between libraries and Artificial Intelligence in this segment. The conclusion must be drawn that librarians must find the most appropriate ways and methods to extract added value from the phenomenon of Artificial Intelligence.

Keywords:

Artificial Intelligence, ChatGPT, Gemini, Bing, Perplexity, Reading, Top Books.

Una dintre cele mai mari provocări ale zilelor noastre este Inteligența Artificială (IA), considerată de specialiști a „patra revoluție industrială”. Se preconizează că, odată cu extinderea aplicațiilor de IA către anul 2025, aproximativ 85 de milioane de muncitori vor fi înlocuiți de roboți.

Dicționarul Englez Oxford definește IA ca un sistem informatic capabil să îndeplinească sarcini care necesită în mod normal inteligența umană, cum ar fi percepția vizuală, recunoașterea vorbirii, luarea deciziilor, înțelegerea limbajului uman etc.

Lumea bibliotecară are restanțe serioase atunci când este vorba de implementarea tehnologiilor. Situația este atestată la nivel internațional și, evident, bibliotecile din Republica Moldova nu sunt o excepție. Dacă estimările Forumului Economic Mondial privind schimbările structurale pe piața muncii din cauza IA se vor adevăra, aceasta va însemna o reducere în continuare a competitivității noastre în raport cu țările europene, drame sociale și încă o șansă ratată. Datele statistice demonstrează că doar 10% din bibliotecile care dețin tehnologii și acces la internet au create site-uri sau bloguri.

Însă la nivel global abordarea s-a schimbat simțitor în cazul IA, asociații profesionale, consiliile de administrație, profesioniști și utilizatori se implică masiv pentru a se asigura că aceasta este incorporată în procesele de activitate și în serviciile bibliotecii într-o manieră complementară și etică. O simplă căutare pe Google demonstrează cât de implicată este comunitatea bibliotecară în acest fenomen, deja este clar că bibliotecile și IA se intersectează pe mai multe dimensiuni. Legile lui Ranganathan au fost reinterpredate pentru a putea fi răsfrânte și asupra IA:

- IA există pentru a fi utilizată.
- Fiecărui cetățean - o IA a sa.
- Fiecare IA este pentru a fi utilizată de cetățeni.
- IA salvează timpul utilizatorului.
- Sistemele de IA sunt în evoluție constantă.

Beneficiile potențiale ale inteligenței artificiale pentru cetățeni și economie sunt mari, dar și provocările sunt pe potrivă.

Yuval Noan Harari în lucrarea „*Homo deus*. Scurtă istorie a viitorului” prevedea cu ani în urmă că la un moment dat guvernele lumii vor trebui să intervină. Deja, în prezent, fără implicarea decidenților nu se mai poate.

Situația lui Pavel Durov, fondatorul platformei Telegram, după reținerea acestuia în luna august 2024 în Franța, a scos în prim-plan mari probleme ce țin de echilibrul între libertatea de exprimare și nedevierea de la codul penal.

Uniunea Europeană, considerată lider mondial privind reglementările spațiului virtual și în mod special al IA, a elaborat *Legea europeană privind IA*, care a intrat în vigoare la 1 august 2024, primul cadru juridic privind IA, care abordează riscurile IA și poziționează Europa în rolul de lider la nivel mondial. Noile norme urmează să garanteze că IA dezvoltată și utilizată în Europa respectă pe deplin drepturile și valorile Uniunii Europene, fiind întemeiată pe valori precum:

- demnitate umană;
- libertate;
- democrație;
- egalitate;
- statul de drept;
- drepturile omului.

Legea aceasta a fost concepută pentru asigurarea că IA dezvoltată și utilizată în UE este de încredere, cu garanții pentru a proteja drepturile fundamentale ale oamenilor. Documentul urmărește să instituie o piață internă armonizată pentru IA în UE, încurajând adoptarea acestei tehnologii și creând un mediu favorabil inovării și investițiilor. Noile reguli stabilesc obligații pentru furnizori și utilizatori în funcție de nivelul de risc al sistemului de inteligență artificială utilizat: inacceptabil, ridicat, limitat, precum și IA de tip generativ.

Legea este menită să țină sub control aplicații precum ChatGPT. Potrivit acesteia, utilizatorii trebuie să fie informați atunci când interacționează cu IA.

Tot în acest sens, liderii G7 au semnat și acordul cu privire la

Principiile directoare internaționale privind IA.

Discuții aprinse s-au declanșat în jurul dreptului de autor în ce privește creația elaborată de IA. Potrivit judecătorilor americani, doar lucrările care implică autori umani pot să primească drepturi de autor. Scriitorii au reacționat și ei, au semnat o petiție care cerea companiilor IA să nu mai folosească lucrările scriitorilor fără consimțământul lor, dar rămân lucrările din domeniul public și aceasta complică situația. La fel au reacționat și editorii: *Penguin Random House*, cea mai mare editură din lume, a modificat regulile de copyright pentru a împiedica utilizarea neautorizată a cărților sale în procesul de antrenare a IA. Mișcarea vine ca răspuns la criticile tot mai numeroase aduse companiilor de IA, acuzate că folosesc lucrările altora fără permisiune pentru a-și dezvolta modelele.

Promovarea lecturii va rămâne și în contextul IA o prioritate a bibliotecilor, doar că în acest caz se va discuta despre lectura digitală. Printre actorii importanți cărora li se recunoaște locul aparte pe scena lecturii sunt: familia; grădinița, școala, universitatea sau altă instituție din sistemul de învățământ, locul de muncă, mentorii, decidenții care au în responsabilitate actul lecturii, editorii, librarii și evident personalul tuturor tipurilor de biblioteci.

În relațiile cu copiii și părinții, bibliotecile câștigă prin faptul că aici nu există așteptări curriculare sau standarde academice. Copiii pot intra și pot citi orice doresc, doar în funcție de ceea ce îi interesează, iar bibliotecarii îi poți ajuta să găsească materialele relevante, ținând cont de ajustarea activităților recomandărilor sistemului de învățământ pe segmentul lectură.

În ultimul timp tot mai frecvent se discută despre promovarea lecturii prin utilizarea aplicațiilor de inteligență artificială generativă. Era IA nu numai că generează un nou impuls pentru transformarea serviciilor de bibliotecă, dar face ca serviciile bibliotecilor să se confrunte cu provocări și oportunități de remodelare forțată. Pentru a răspunde nevoilor cititorilor, bibliotecilor ar trebui să le ofere servicii bune, care pot fi realizate prin tehnologiile de IA. Aceasta poate ajuta bibliotecile să îmbunătățească serviciile pe care

le oferă utilizatorilor prin identificarea intereselor clienților și a obiceiurilor de lectură, astfel încât să le poată oferi utilizatorilor sugestii mai adecvate în funcție de preferințele lor și de istoricul activității de lectură. Dar pentru aceasta este nevoie de un grad avansat de digitalizare a activității bibliotecilor.

Puține sunt persoanele interesate de IA care să nu fi avut o conversație cu unul din instrumentele generative (*Chatbox*-urile) IA: fie că este vorba de ChatGPT, Gemini (<https://gemini.google.com/app>), Bing (<https://www.bing.com/chat>), Perplexity (<https://www.perplexity.ai/>) etc. Cei care au încercat s-au convins că acestea pot face sinteze ale textelor, pot selecta și recomanda lecturi, pot răspunde la întrebări, pot face prezentări PowerPoint etc.

Care sunt standardele profesionale? Rămâne de văzut și analizat. Dar în baza experiențelor proprii, precum și a aceloră descrise în literatura de specialitate deja pot fi făcute unele concluzii. Cu toate că instrumentele de IA pot fi de mare folos, este important să cunoaștem tema discuției suficient de bine pentru a putea verifica erorile posibile. Aici este foarte importantă expertiza și pregătirea bibliotecarilor de a găsi și evalua informația.

Chatbox-urile pot genera linkuri care nu funcționează, citări greșite, recomandări de lucrări inexistente sau aproximative. IA dezvoltă întrebarea originală și merge mai departe cu recomandările, este puternică în informații generale, dar uneori se pierde când trebuie să ofere detalii. ChatGPT nu este un motor de căutare, dar Open AI este gata să își lanseze propriul motor de căutare, bazat pe ChatGPT.

În această nouă lume a IA generative, în condițiile proliferării dezinformării și știrilor false, noi, bibliotecarii, trebuie să insistăm asupra importanței verificării faptelor și evaluării datelor. Găsirea informațiilor de calitate și contextualizarea surselor a fost întotdeauna punctul forte al bibliotecarilor. Instrumentele IA ne oferă posibilitatea să prezentăm biblioteca în altă lumină, îmbunătățind percepția acesteia de către utilizatori. Este ocazia perfectă pentru a schimba modul în care ne prezentăm lumii pe noi înșine și profesia noastră.

Observăm repetarea situației de la începuturile extinderii masive a internetului, când se spunea că acum bibliotecile vor deveni tot mai învechite, pe când de fapt s-a demonstrat că, dacă internetului îi lipsește ceva, atunci îi lipsește bibliotecarul – expert în organizarea informației. Un lucru important care trebuie clarificat de la bun început este faptul că despre implicarea IA în activitatea bibliotecilor, în special în activitatea de referință, putem discuta doar în contextul lecturii digitale, așa cum IA poate lucra doar cu resursele electronice.

De fiecare data când porneam o comunicare, prezentare, articol începeam cu identificarea și studierea literaturii la temă. În cazul de față, data fiind și tema de interes, am deschis aplicația Gemini și am tastat întrebarea: *Puteți să-mi recomandați câteva lucrări despre lectură?* Am adresat întrebarea în limba engleză și apoi în limba română, convinsă fiind că, dacă întrebi în limba engleză, primești un volum mai mare de informații. Se pare că nu este chiar așa. Răspunsul în limba română a fost o traducere destul de bună a variantei în limba engleză. Mai departe am discutat în limba română. Într-o manieră amabilă – dovadă excelentă de bună creștere –, Gemini mi-a recomandat patru cărți, printre care și *Marea carte a lecturii* de Alberto Manguel, ucenicul lui Borges, apărută în limba română cu titlul *Istoria lecturii*. Genericul selecției, recomandată de Gemini, a fost: *Cărți care te vor face să iubești și mai mult lectura*. Gemini a mers mai departe și a recomandat alte cărți atunci când concretiza genericul: *Cărți despre beneficiile lecturii; Cărți care te vor inspira să scrii; Cărți despre psihologia cititorului*. În plus, a recomandat să explorez și: *Bloguri și site-uri de specializate, Grupuri de discuții, Librării*. Ei bine, a uitat de biblioteci, dar s-a revanșat la alte întrebări.

Era firesc să-l întreb și despre lucrări la temă editate în Republica Moldova. Aici Gemini n-a mai fost atât de generos. În primul rând, n-a nominalizat niciun autor. Titlurile pe care le-a formulat nu le-am putut găsi în motoarele de căutare și nici nu-mi erau cunoscute. În schimb, a răspuns foarte bine la întrebarea ce știe despre lucrarea editată de Biblioteca Națională „Lectura și scările”. Argument: lu-

crarea este indexată în Repozitoriul Tematic Național MOLDLIS și este disponibilă cu full-text în acces deschis.

Dar se pare că Gemini nu ajunge nici la toate lucrările disponibile online pentru că, la întrebarea „Ce studii despre lectură sunt amintite în lucrarea *Lectura și scările?*”, răspunsul a fost incorect. Nu a furnizat un răspuns nici când i-am trimis linkul unde este plasată cartea. În schimb mi-a sugerat următorii pași de cercetare. „Pentru a obține informații mai precise despre studiile prezentate în lucrarea *Lectura și scările*, vă recomand următoarele:

- Consultați bibliografia fiecărui articol: fiecare articol din această publicație ar trebui să includă o bibliografie care să listeze sursele utilizate de autor.
- Contactați Biblioteca Națională a Republicii Moldova: personalul bibliotecii poate oferi informații suplimentare despre conținutul acestei publicații și poate pune la dispoziție copii ale articolelor de interes.
- Căutați articole online: unele dintre articolele publicate în *Lectura și scările* ar putea fi disponibile online, în baze de date academice sau pe site-ul bibliotecii”.

De asemenea, Gemini mi-a recomandat cuvinte-cheie pentru căutare: lectura, biblioteconomie, știința informării, studii despre lectură, Republica Moldova, Biblioteca Națională, *Lectura și scările*.

Răspunsuri foarte bune am primit la întrebări de felul: „Despre ce este cartea *Tema pentru acasă* de Nicolae Dabija?”, „Care sunt criteriile de evaluare a unei cărți?”. În cazul întrebării: „Despre ce este cartea *Pe aripile vântului?*”, am primit un răspuns excelent. Evident, este vorba de literatura universală! O carte prezentă în mai toate topurile lecturilor recomandate de nivel internațional.

O întrebare la care am primit un răspuns interesant a fost: „Cum arată un top al cărților scrise de scriitori moldoveni?”. Pentru început Gemini a precizat că: „Un top al cărților scrise de scriitori moldoveni poate varia în funcție de criterii precum popularitate, relevanță istorică, gen literar sau aprecieri critice”. „Iată un exemplu de top, care include atât clasici, cât și autori contemporani”, zice

Gemini, pentru că în listă nu exista niciun clasic:

«Top 10 cărți scrise de scriitori moldoveni:

1. *Hronicul găinarilor* de Aureliu Busuioc – o satiră socială care satirizează viața de provincie și mentalitățile oamenilor.
2. *Zbor frânt*, de Vladimir Beșleagă – un roman care explorează tema exilului și a dorului de țară.
3. *157 trepte spre iad sau salvați Roșia Montană* de Alexandru Vakulovski – un roman care denunță exploatarea minieră și impactul acesteia asupra mediului.
4. *Grădina de sticlă* de Tatiana Țibuleac – o poveste emoționantă despre o fată orfană și despre lupta ei pentru supraviețuire.
5. *Român?* de Constantin Cheianu – un roman care explorează tema identității naționale și a alienării.
6. *Wolderman* de Oleg Serebrian – un roman polițist cu accente satirice.
7. *Pe contrasens* de Oleg Serebrian – un roman care explorează tema relațiilor interpersonale și a căutării sensului vieții.
8. *Cu gândul la tine* de Aurelian Silvestru – un roman de dragoste care a cucerit inimile cititorilor.
9. *Trandafirul pustiului* de Claudia Partole – o poveste despre iubire, pierdere și renaștere.
10. *Basarabia Mareșalului Antonescu* de Alexandru Moraru – o lucrare de istorie care analizează rolul Mareșalului Antonescu în Basarabia»

În continuare Gemini sugerează la întrebarea: „Unde poți găsi mai multe recomandări?” – librării online și fizice, bloguri și site-uri literare, rețele sociale, biblioteci.

„Cum putem utiliza Gemini în promovarea lecturii?” este întrebarea și răspunsul care ne convinge că avem un nou actor pe scena lecturii. Ca și calculatoarele, internetul, rețelele sociale, IA este aici să rămână. Profesioniștii domeniului deja au reacționat. Și Legile lui Ranganatan adaptate realităților provocate de IA sunt cel mai elocvent exemplu.

Folosind ChatGPT, bibliotecarii pot învăța utilizatorii să distingă sursele serioase de cele purtătoare de falsuri și dezinformații. Specialiștii consideră că, pentru a oferi utilizatorilor cele mai bune servicii posibile, bibliotecile și IA trebuie să se completeze reciproc. Temeri și incertitudini sunt multe, dar cert este faptul că inovațiile de ultimă oră din biblioteci se bazează, în mare parte, pe utilizarea instrumentelor de IA. Aceasta este tendința actuală și este destul de reală.

Referințe bibliografice:

1. Application of AI in Library Digital Reading Promotion Service. In: *2023 IEEE International Conference on Integrated Circuitus and Communication Systems (ICICACS)*. Data Conferinței: 24-25 februarie 2023. DOI: [10.1109/ICICACS57338.2023.10100096](https://doi.org/10.1109/ICICACS57338.2023.10100096). Disponibil: <https://ieeexplore.ieee.org/document/10100096> [accesat 2024-08-02].
2. *Cât ar trebui să citească un elev, în funcție de vârstă – recomandările profesoarei Mariana Marin*. 2023, 27 ianuarie. Disponibil: <https://s9.ro/2dxr> [accesat 2024-08-06].
3. *Establishment of „the national book and reading center”*, 2020, Albania. Disponibil: <https://www.unesco.org/creativity/en/policy-monitoring-platform/establishment-national-book-and-reading-center> [accesat 2024-08-01].
4. *Intră în vigoare Legea europeană privind Inteligența Artificială*. Comisia Europeană: comunicat de presă, Brussels, 2024, 1 august. Disponibil: https://europa.eu/newsroom/ecpc-failover/pdf/ip-24-4123_ro.pdf [accesat 2024-08-02].
5. *Legea UE privind IA: prima reglementare a inteligenței artificiale*. 6 septembrie 2023. Disponibil: <https://www.europarl.europa.eu/topics/ro/article/20230601STO93804/legea-ue-privind-ia-prima-reglementare-a-inteligenței-artificiale> [accesat 2024-08-02].
6. *Legea UE privind Inteligența Artificială intră în vigoare*. 1 august 2024. Disponibil: <https://s9.ro/2dxy> [accesat 2024-08-02].
7. *Librarians Can Play a Key Role Implementing Artificial Intelligence in Schools*. Disponibil: <https://s9.ro/2dxx> [accesat 2024-08-09].

8. PARASCHIVESCU, Radu. *Pastila de limbă. Mostre de exprimare prețioasă* (2). 2017, 08 august. Disponibil: <https://s9.ro/2dxw> [accesat 2024-08-12].
9. *Parlamentul European a adoptat Legea privind Inteligența Artificială*. Publicat: 2024, 16 martie. Disponibil: <https://idsi.md/parlamentul-european-adoptat-legea-inteligența-artificiala>[accesat 2024-08-02].
10. *Reading in the balance: Exploring the role of public library in the 'science of reading'*. 2024, 26 martie. Disponibil: <https://www.webjunction.org/news/webjunction/reading-in-the-balance.html> [accesat 2024-08-06].
11. *Research on Promoting Reading in University Libraries in the Era of Artificial Intelligence*. Disponibil: <https://s9.ro/2dxv> [accesat 2024-08-06].
12. RIJBRINK, Ingrid Bon. *National Reading Strategy and Programmes in the Netherlands*. Disponibil: <https://s9.ro/2dxs> [accesat 2024-08-01].
13. *Using research to promote literacy and reading in libraries: Guidelines for librarians*. Disponibil: <https://s9.ro/2dxt> [accesat 2024-08-01].
14. VERDEȘ, Tatiana. *Cultura lecturii evaluată de PISA în raport cu competențele lectorale formate și dezvoltate prin Limba și literatura română ca disciplină școlară*. Studiu de caz: Republica Moldova. Chișinău, 2017. Disponibil: <https://s9.ro/2dxu> [accesat 2024-08-02].
15. *What is the Artificial Intelligence Act of the European Union (EU AI Act)*. Actualizat: 2024, 20 iunie. Disponibil: <https://www.ibm.com/topics/eu-ai-act> [accesat 2024-08-02].

IMPACTUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ASUPRA PRACTICILOR DE LECTURĂ

Ecaterina DMITRIC

ORCID 0000-0003-4080-0953

Rezumat:

Contextul digital se impune tot mai mult în activitățile cotidiene, indiferent dacă acestea sunt asociate mediului profesional sau personal. Lectura, pe lângă multiplele beneficii intelectuale, este o practică obișnuită pentru navigarea în mediul digital. Aceasta influențează modul prin care persoanele accesează, consumă și interacționează cu informația.

Impactul Inteligenței Artificiale (IA) asupra practicilor de lectură reprezintă o temă de cercetare și dezbateri în contextul actual. IA poate aduce multiple avantaje și posibilități de transformare a modalității de lectură în dependență de interesul profesional sau personal, dar pe lângă aceasta se impun o serie de preocupări etice, culturale, de autonomie intelectuală și de respectarea drepturilor omului, drepturilor de autor etc. În acest sens, se ivește necesitatea analizei impactului IA asupra practicilor de lectură și modalității de transformare și dezvoltare axate pe utilizarea în mod responsabil a acestor instrumente. Gestionarea responsabilă a acestor schimbări este importantă pentru maximizarea beneficiilor și menținerea actului lecturii ca o activitate fundamentală și accesibilă în societatea modernă digitalizată.

Cuvinte-cheie:

Inteligența Artificială, biblioteci, competențe de lectură, dezvoltare, lectură, mediu digital, interpretare.

Abstract:

The digital context is increasingly prevalent in daily activities, regardless of whether they are associated with the professional or personal environment. Reading, in addition to its multiple intellectual benefits, is a common practice for navigating the digital environment. It influences the way people access, consume and interact with information.

The impact of artificial intelligence (AI) on reading practices is a topic of research and debate in the current context. AI can bring multiple advantages and possibilities for transforming the way of reading depending on professional or personal interest. But it also imposes a series of concerns regarding ethical, cultural, intellectual autonomy and respect for human rights, copyright, etc. In this sense, there is a need to analyze the impact of AI on reading practices and on the way of transformation and development centered on the responsible use of these tools. Responsible management of actual changes is important for maximizing the benefits and maintaining the act of reading as a fundamental and accessible activity in the modern digitalized society.

Keywords:

Artificial Intelligence, libraries, reading skills, development, reading, digital environment, interpretation.

Inteligența Artificială (IA) constituie unul dintre cele mai relevante și influente instrumente ale progresului tehnologic contemporan. Rolul și impactul IA asupra diverselor domenii de activitate deschid multiple oportunități și perspective de dezvoltare, însă modalitățile de utilizare a acesteia constituie o problemă de stringentă actualitate. Unul din documentele recomandate de Federația Internațională a Asociațiilor și Instituțiilor de Bibliotecă (IFLA) „IFLA AI Entry Point for Libraries and AI: Internet manifest” în privința utilizării IA în domeniul bibliotecilor evidențiază faptul că „promovarea utilizării responsabile a IA în societate și a unei reglementări adecvate” [6] este și un rol al bibliotecilor prin care se

asigură accesul la cunoaștere. În același timp, lectura constituie una dintre funcțiile esențiale și atribuțiile defnitorii ale bibliotecilor, iar această misiune se reflectă în consolidarea practicilor de lectură prin sprijinirea dezvoltării competențelor informaționale, a gândirii critice și a capacității de interpretare în contexte digitale complexe.

În epoca contemporană, lectura a cunoscut transformări semnificative, influențate de evoluția tehnologică, diversificarea suporturilor și factorii socioculturali determinanți. Anterior, aceasta era percepută preponderent ca un proces liniar și tradițional, axat pe parcurgerea textelor tipărite. La etapa actuală, actul lecturii se desfășoară într-un mediu mult mai complex și dinamic. Cititorii de astăzi se confruntă cu o varietate largă de formate și texte digitale accesibile pe ecrane multiple, însoțite adesea de elemente multimedia și interactive. Acest context amplifică atât oportunitățile, cât și provocările procesului de înțelegere și interpretare a mesajelor. Astfel, în activitățile cotidiene, lectura nu mai este doar un act de decodare a cuvintelor, ci un demers ce implică adaptabilitate, discernământ critic și capacitatea de a naviga eficient între multiple surse de informare și comunicare. În acest sens, înțelegerea rolului lecturii în societatea contemporană devine fundamentală pentru dezvoltarea competențelor cognitive și culturale ale individului.

În contextul progresului tehnologic, lectura este fragmentată în funcție de mediu, intenționalitate și dispozitiv, dând naștere unor tipologii distincte și interdependente. În acest sens, distingem trei tipologii ale lecturii: lectura tradițională, lectura pe ecran/digitală și lectura diversificată multidimensională.

- *Lectura tradițională*, asociată textului tipărit, presupune o relație contemplativă asupra sensului, bazată pe temporalitate internă, efort cognitiv și memorie pe termen lung. Procesul lecturii se desfășoară într-un cadru liniar și coerent, iar interpretarea este construită progresiv, într-o logică hermeneutică clasică. Lectura cărților implică o dimensiune de consistență și profunzime, ceea ce favorizează atât comprehensiunea pe termen lung, cât și inter-

nalizarea valorică și estetică a conținutului.

- *Lectura digitală/pe ecran* se referă la citirea textelor digitale, a știrilor online sau a cărților audio pe dispozitive digitale, precum telefonul mobil, tabletă etc. Aceasta implică moduri diferite de citire: de la lectura rapidă a textelor scurte până la citirea romanelor. Odată cu avansarea tehnologiei, lectura pe ecran devine din ce în ce mai populară, datorită facilității și accesului rapid la informație. Mobilitatea textului, prin derulare (*scroll*) și legături hypertext (*hyperlink*), induce un tip de lectură fragmentară și adaptivă, în care sensurile sunt adesea scanate decât interpretate în profunzime. Lectura pe ecran este mai accesibilă, dar poate fi mai dificilă din punctul de vedere al memoriei pe termen lung și al capacității dezvoltării gândirii critice în absența recurenței și a lentorii procesuale.
- *Lectura diversificată multidimensională* se referă la interacțiunea cititorului cu texte care combină varietatea modalităților de comunicare, cum ar fi textul, imaginea și sunetul. Exemplele includ jocuri video interactive, site-urile sau publicațiile multimedia. Lectura diversificată poate îmbunătăți experiența de înțelegere, dar poate fi mai complexă din punctul de vedere al procesului de interpretare. De obicei, aceasta este considerată a fi o practică modernă și este utilizată pentru a prezenta informații într-un mod dinamic și interactiv, stimulând integrarea sinestezică a informației și îmbogățind experiența de înțelegere prin convergență senzorială. Totodată, ea presupune un nou tip de alfabetizare simbolică, în care cititorul trebuie să navigheze prin coduri culturale multiple și să asambleze senzori din surse eterogene.

Lectura, în accepțiunea clasică, a fost înțeleasă ca un act de decodificare a textului scris. În lucrarea „Istoria lecturii” de Alberto Manguel este relevat faptul că lectura este o practică generalizată a umanității, aplicabilă nu doar textului scris, ci oricărui sistem de semne. Din perspectiva intereselor profesionale, cunoscutul eseist și editor argentinian-canadian argumentează că astronomul, pescarul,

arhitectul, dansatorul etc. – toți „citesc” lumea pentru a-i înțelege funcțiile, intențiile și ritmurile [7, pp. 17-18]. Aceste interacțiuni prin intermediul citirii oricărui sistem de semne reprezintă o formă cotidiană, ontologică și cognitivă de relaționare cu realitatea. Astfel, lectura este o formă arhetipală de descifrare a lumii. Această viziune holistică poate fi extinsă și adaptată la contextul digital al secolului XXI, unde simbolurile sunt proliferante, iar suporturile materiale de citire s-au multiplicat și diversificat semnificativ. Din această perspectivă, lectura nu este doar o practică de alfabetizare, ci un act de existență interpretativă, care definește identitatea umană în orice epocă sau context. Cititul nu se limitează la cuvântul scris, ci presupune interpretarea tuturor formelor de semne: gesturi, simboluri, expresii, mișcări și forme naturale sau culturale.

Studiul *The real-world reading practices of adults*, realizat de cercetătorul M. Cecil Smith [8], evidențiază complexitatea practicilor de lectură în rândul adulților, analizându-le prin prisma scopurilor, contextelor sociale și strategiilor implicate. Folosind metoda jurnalului zilnic (RAM – *Reading Activity Method*), cercetarea oferă o perspectivă asupra modului în care lectura este integrată în viața cotidiană a adulților, reliefând atât dimensiunile funcționale ale acesteia, cât și cele afective și cognitive. Din această perspectivă, lectura adulților nu este un act izolat, ci un comportament social contextualizat, influențat de variabile precum ocupația, nivelul de educație și vârsta. Din perspectiva identificării unui scop, lectura se află în strânsă legătură cu nevoia fundamentală de comunicare, cu dorința de a accesa sau transmite informații, precum și cu intenția de a exercita o influență asupra celorlalți. Au fost analizate două spații dominante de desfășurare a activităților de lectură: acasă și la locul de muncă [8]. Conform studiului menționat, practicile de lecturi tradiționale sunt bazate pe strategii variate pentru înțelegerea și reținerea informației, printre care se numără recitirea, notițele, sublinierea textelor și activarea cunoștințelor anterioare. Nivelul de efort perceput este influențat de tipul de text și de scopul lecturii.

În acest sens, lectura profesională presupune un angajament mai ridicat, în timp ce lectura de plăcere este percepută ca fiind mai puțin solicitantă, dar mai satisfăcătoare din punct de vedere afectiv. Studiul demonstrează că lectura adulților este o practică dinamică, contextuală și orientată spre scop. Interacțiunea dintre scopul lecturii, tipul de text și contextul social generează tipare diverse de comportament lectorial. Din perspectivă educațională, aceste constatări sugerează necesitatea promovării lecturii nu doar ca instrument funcțional, ci și ca mijloc de formare continuă și autorealizare. În acest context, rezultatele studiului evidențiază faptul că lectura îndeplinește funcții multiple: funcționale, estetice și afective. De asemenea, adulții recurg la diverse strategii de lectură, precum recitirea, notarea sau activarea cunoștințelor anterioare, pentru a-și susține înțelegerea și interpretarea textelor. Totodată, lectura este adaptată scopului și mediului de desfășurare: la locul de muncă și acasă. Aceste constatări subliniază caracterul social și cultural al lecturii, demonstrând că formele sale variază în funcție de necesitățile cititorului și de contextul în care este practică.

Revenind la viziunea lui Alberto Manguel asupra lecturii ca act de descifrare și interpretare a semnelor și raportându-ne la analiza practicilor tradiționale de lectură ale adulților conform cercetării lui M.C. Smith, devine clară reconfigurarea practicilor de lectură sub influența mediilor digitale și a suporturilor variate. Aceasta este marcată de interacțiunea dintre simbolistică, suporturile textuale și medierea digitală, configurând o rețea a semnelor digitale, caracterizată prin mobilitate și interconectivitate. Semnele se manifestă prin intermediul textelor scrise, al imaginilor grafice, al resurselor sonore și al formelor audiovizuale scurte, evidențiind rolul cititorului contemporan ca interpret al unui univers simbolic social și cultural contextualizat.

Cititorul modern este simultan un traducător de limbaje hibride. El are capacitatea să decodifice semnele vizuale, sonore și simbolice, într-o manieră multidimensională. Astfel *social media* reprezintă un nou suport prin care modalitatea de interacțiune se produce prin

simboluri sintetice: emoticoane, GIF-uri etc. De asemenea, aplicațiile educaționale și multimedia, care facilitează interacțiunea utilizatorilor prin intermediul prezentărilor interactive și al tehnologiilor de realitate augmentată, devin instrumente inovatoare ce pot transforma experiența lecturii într-un proces multisenzorial și dinamic.

În contextul digital, forma de lectură este non-liniară, hipertextuală și participativă, iar interpretarea nu se mai bazează doar pe autor și text, ci și pe comunitatea virtuală și contextul algoritmic. În comparație cu metoda tipărită pe hârtie, semnele materializate prin interfețe și ecrane se deosebesc prin:

- navigare (*scroll* [derulare] *click*, care reprezintă gesturi semiotice);
- interactivitate (alegerea unui fir narativ într-un video interactiv sau joc);
- imersiune senzorială (lectura asistată de sunet, culoare, mișcare, atingere).

Această migrare de la formatul tipărit la cel digital presupune: interfețe tactile și vizuale ca noi suporturi ale semnului; hipertextualitate și non-liniaritate în actul lecturii; integrare a sunetului, a imaginii și a mișcării în narațiune (de exemplu: cărți audio animate, reels-uri, prezentări interactive). Din această perspectivă, textul nu mai este limitat la pagină, ci se exprimă prin formate hibride: text, imagine, sunet, video; medii digitale: ecrane tactile, platforme sociale, aplicații mobile; structuri interactive: hyperlinkuri, *storytelling* fragmentat, realitate augmentată. Prin urmare, lectura devine o experiență corporală și senzorială, nu doar mentală, într-o ambianță simbolică augmentată. Cititorul actual este în același timp un consumator și un producător de semnificație, care interpretează: coduri sociale și vizuale în postările celorlalți; narațiuni fragmentate, uneori construite de IA; semne culturale emergente (*meme*-uri, trenduri, formate virale).

Interpretarea devine un proces colaborativ, afectiv și instantaneu, guvernat de un amestec de memorie culturală, intuiție digitală și reconstrucție simbolică în timp real. Lectura în secolul XXI este

o formă extinsă de semioză, o activitate complexă de descifrare a lumii mediate digital, în care semnele nu mai sunt doar litere, ci coduri dinamice, multisenzoriale și hiperconectate. Cititorul este un navigator semiotic, care își construiește sensul prin: interacțiune cu multiple medii; experiențe fragmentate și reconfigurate; colaborare socială și algoritmică.

În această ordine de idei, lectura reprezintă o formă de cunoaștere transdisciplinară, în care interpretarea nu e doar o facultate a minții, ci și o competență culturală, tehnologică și afectivă, indispensabilă pentru supraviețuirea simbolică într-o lume a semnelor proliferante. Lectura digitală implică un angajament senzorial crescut și o atenție distributivă, în care cititorul interpretează simultan mai multe tipuri de semne.

În contextul digital, cititorul devine un hermeneut al fragmentelor, un traducător de coduri culturale și un agent reflexiv într-o rețea simbolică dinamică. Mediile digitale nu oferă doar acces la informație, ci producere de sens și semnificație. Procesul de interpretare, determinat de context, se configurează prin diverse modalități de lectură cum ar fi cea multidimensională (care integrează texte tipărite, reprezentări grafice, vizuale și sonore), cea fragmentară și interactivă (caracterizată prin parcurgere secvențială, discontinuități și conexiuni rapide), precum și cea contextuală, cu valențe socioculturale și digitale (în cadrul căreia rețelele online funcționează ca spații de interpretare colectivă). În această diversitate de modalități, identitatea cititorului își pierde stabilitatea față de perspectivele tradiționale, fiind influențată de ceea ce poate fi descris drept un „proces protean”, termen inspirat de tendințele societății americane ale anilor 1960 și de figura mitologică Proteus, care își putea modifica forma după voință [2, p. 101]. Astfel, diversificarea modalităților de lectură și de interpretare generează o experiență de înstrăinare, în care individul este simultan supraexpus fluxului cultural adus de tehnologiile informaționale și de comunicare și detașat de simbolurile tradiționale, confruntându-se cu elemente culturale „nedigerate” și cu „alternative parțiale

nesfârșite în orice sferă a vieții” [2, p. 101].

Lectura ajunge a fi o experiență sinestezică și algoritmică, în care interpretarea este modelată de interfață și rețea. Rețelele nu sunt doar suporturi, ci medii semiotice active. Cititorul asimilează și generează interpretări (prin comentarii, partajări, distribuirii, remixuri) și contribuie la formarea sensului colectiv al textului care este influențat de patternuri algoritmice și comunități simbolice. Această hermeneutică participativă transformă cititorul dintr-un agent pasiv într-un actor interpretativ colaborativ, care reconstruiește semnificația în timp real. În acest context, lectura contemporană presupune noi forme de atenție, concentrare și selecție. Strategiile tradiționale (recitare, subliniere, notițe) sunt completate de modalitățile de scanare și navigare rapidă; de citire pe diagonală și selectivă; de fixare mentală a tiparelor simbolice; de navigare afectivă și personalizată (în funcție de contextul emoțional și cultural). Astfel, lectura și interpretarea în secolul XXI se desfășoară într-un univers simbolic digitalizat, în care semnele sunt textuale, vizuale, sonore. Sunt mediate tehnologic de interfețe, rețele, algoritmi și formate prin interacțiune socială în comunități, forumuri, platforme.

O dimensiune care influențează radical lectura în secolul XXI este intervenția Inteligenței Artificiale în producerea, filtrarea și personalizarea conținuturilor. Cititorul interacționează tot mai des cu texte generate, prelucrate sau recomandate de sisteme algoritmice. Astfel, IA devine intermediar semiotic între autor, text și cititor care are capacitatea de a personaliza cerințele de lectură.

Unul dintre principalele avantaje ale IA în domeniul educației pentru lectură este capacitatea sa de a oferi sprijin personalizat fiecărui cititor. Platformele de învățare bazate pe inteligență artificială pot analiza nivelul de înțelegere, ritmul de citire și preferințele de lectură ale fiecărui cititor, adaptând textele și exercițiile în funcție de nevoile individuale. De exemplu, un cititor care reține mai bine informația prin suport vizual poate primi texte însoțite de imagini și diagrame, în timp ce un alt cititor, care preferă explicațiile detali-

ate, va beneficia de texte extinse și comentarii suplimentare. Această personalizare stimulează interesul pentru lectură, îmbunătățește capacitatea de înțelegere și contribuie la dezvoltarea competențelor de interpretare a textelor. Astfel platformele digitale utilizează algoritmi de învățare automată pentru a sugera:

- cărți, articole și referințe în funcție de istoricul cititorului;
- recomandări bazate pe comportamente lectoriale anterioare.

Această personalizare favorizează o lectură mai rapidă și relevantă, dar poate și limita expunerea la diversitate, prin consolidarea așa-numitelor bule cognitive sau informaționale. Lectura textelor generate de IA reclamă o reconfigurare a practicilor de lectură critică, în măsura în care cititorul trebuie să evalueze acuratețea, coerența și intenționalitatea discursului, în absența garanției unui autor uman identificabil. În acest context, interpretarea capătă dimensiunea unei practici de validare epistemică, depășind simpla înțelegere semantică a textului. Sistemele de IA configurează noi modalități de lectură asistată, prin următoarele funcționalități: evidențierea automată a ideilor esențiale, furnizarea de glosare în timp real pentru termenii specializați, generarea de întrebări și răspunsuri care stimulează reflecția critică, precum și conversia text – vorbire și vorbire – text, menită să sporească accesibilitatea lecturii.

Unul dintre principalele riscuri asociate cu utilizarea IA în actul de lectură este dependența excesivă de tehnologie. Cititorii pot ajunge să se bazeze prea mult pe soluțiile oferite de aceasta, fără a-și exersa capacitatea de a interpreta critic și de a analiza textele pe cont propriu. Actul de lectură presupune înțelegerea profundă și interpretarea nuanțată care necesită implicare activă și creativă. Din acest punct de vedere, excesul utilizării sistemelor de IA devine problematic. Utilizarea excesivă a rezumatelor generate automat sau a traducerilor automate poate împiedica dezvoltarea abilităților de înțelegere, interpretare și reflecție personală asupra textelor.

Confidențialitatea datelor este o altă preocupare majoră în contextul utilizării IA. Platformele digitale de lectură asistată de aceas-

ta colectează și stochează informații despre obiceiurile de citire, preferințele tematice și chiar notițele personale ale utilizatorilor, ceea ce poate deveni un risc în problemele de securitate, având în vedere sensibilitatea acestor informații. Cititorii trebuie să fie conștienți de aceste riscuri și să ia măsuri pentru a-și proteja datele.

Un alt aspect mai puțin favorabil este pierderea interacțiunii umane legate de aspectele lecturii în ceea ce privește discuțiile față în față despre cărți, dezbaterile din cadrul cluburilor de lectură ale specialiștilor vizați, care contribuie la formarea gândirii critice și dezvoltarea creativității. IA nu poate înlocui în totalitate această componentă umană, iar utilizarea exclusivă a platformelor automate poate reduce motivația de a participa la experiențe comune de lectură.

De asemenea, dependența de IA poate influența negativ creativitatea și profunzimea interpretării. Lectura nu înseamnă doar acumularea de informații, ci și construirea unei perspective personale asupra textului. Dacă cititorii se bazează excesiv pe analize pre-generate, pot pierde ocazia de a formula idei originale sau de a explora multiple interpretări. Un alt dezavantaj este reducerea efortului intelectual implicat în actul lecturii. Sarcini precum identificarea temelor principale, analiza limbajului sau interpretarea simbolurilor pot fi preluate de IA, însă acest lucru riscă să ducă la o înțelegere superficială și la pierderea deprinderilor de analiză autonomă.

În contextul în care IA are potențialul de a transforma actul lecturii prin facilitarea accesului la informație, personalizarea conținutului și sprijinirea înțelegerii textului, utilizarea sa trebuie să rămână echilibrată și conștientă. Rolul său nu este de a substitui participarea activă a cititorului, ci de a o stimula și de a o îmbogăți. În absența perspectivei umane, există riscul ca cititorul să devină „bogat în date, dar sărac în înțelepciune”, adică să se lase copleșit de rezultate generate de IA, fără a le filtra prin propria sensibilitate și judecată critică. Astfel, relevanța acesteia în lectură nu se măsoară doar prin eficiența tehnologică, ci prin capacitatea de a menține un echilibru dintre informație și înțelegere autentică. Ea poate amplifi-

ca actul lecturii, dar valoarea ei reală apare doar atunci când sprijină gândirea critică și sensibilitatea umană, nu când le înlocuiește.

IA poate maximiza beneficiile și minimiza riscurile, asigurând astfel un mediu favorabil dezvoltării competențelor de lectură și interpretare pentru cititori. Este important ca tehnologia să fie integrată în procesul lecturii într-un mod care să completeze și să îmbogățească experiența de lectură, fără a înlocui elementele fundamentale ale reflecției personale, ale interpretării critice și ale schimbului de idei. Cititorii trebuie încurajați să o folosească ca pe un instrument de sprijin pentru acces rapid la informații, clarificări sau resurse suplimentare și nu ca pe un substitut pentru efortul intelectual și creativ necesar în descifrarea sensurilor unui text. Numai astfel putem cultiva o cultură a lecturii de calitate, formând cititori capabili să gândească critic, să exploreze multiple perspective și să se adapteze la provocările unei societăți în care informația este abundentă, dar discernământul rămâne esențial. În acest context, diversitatea și complexitatea impactului pe care îl are IA asupra practicilor de lectură, relevă faptul că acestea oferă atât oportunități, cât și provocări asociate cu adoptarea acestei tehnologii în domeniul cultural și educațional.

Referințe bibliografice:

1. CEOBANU, Ioana. Consumul cultural non-public. Profiluri de consum de muzică și lectură. In: Croitoru, Carmen și Becuț Marinescu. *Barometrul de consum cultural 2023. Comunități de consum în contextul schimbărilor societale*. București: Editura Universitară, Editura Universul Academic, 2023, pp. 71-96. DOI: <https://doi.org/10.61789/bcc.23.03>. Disponibil: [https://www.culturadata.ro/wp-content/uploads/Barometrul de consum cultural 2023-Profiluri-muzica-si-lectura.pdf](https://www.culturadata.ro/wp-content/uploads/Barometrul_de_consum_cultural_2023-Profiluri-muzica-si-lectura.pdf) [accesat 2025-08-12].
2. CRISTIAN, Vasile. *Individualitate și structuri de identitate. Dinamici ale sinelui*. București: Editura Universitară, 2014. 214 p. ISBN 978-606-28-0037-6.

3. DMITRIC, Ecaterina. Tehnologiile informaționale utilizate în promovarea cărții și lecturii – imbold în formarea cititorului creativ. In: *Lectura și scările: Culegere de articole*. Chișinău: Prut Internațional: BNRM, 2020, pp. 271-279. Disponibil: http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1111/Dmitric_Tehnologii.pdf?sequence=1&isAllowed=y [accesat 2025-08-12].
4. FINICĂ, Teona-Ștefania și Maria VIZITIU UNGURAȘU. *Inteligența artificială*. Disponibil: <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=1339166> [accesat 2025-08-15].
5. FOASBERG, Nancy M. Student reading practices in print and electronic media. *College & Research Libraries*. 2014, vol. 75, nr. 5, pp. 705-723. Disponibil: <https://crl.acrl.org/index.php/crl/article/view/16382/17828> [accesat 2024-08-14].
6. IFLA. *AI Entry Point for Libraries and AI: Internet manifesto*. Annex I, may 2025. Disponibil: <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/fa2be7af-81a7-4268-ad28-029d13a90346/content> [accesat 2025-08-12].
7. MANGUEL, Alberto. *Istoria lecturii*. București, 2011. 412 p. ISBN 978-606-579-132-9.
8. SMITH, M. Cecil. *The real-world reading practices of adults*. *Journal of Literacy Research*, 2000, vol. 32, issue 1. Disponibil: <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1080/10862960009548063> [accesat 2025-07-11].

CĂRȚILE AUDIO CA ALTERNATIVĂ LA LECTURA TRADIȚIONALĂ

Angela DRĂGĂNEL

ORCID 0000-0002-6749-6782

Rezumat:

Cărțile audio câștigă popularitate datorită adaptabilității la viața modernă și au o creștere semnificativă la nivel global. În Republica Moldova, piața cărților audio este în dezvoltare, iar schimbările legislative pot face cărțile electronice și audio mai accesibile. Bibliotecile se adaptează la era digitală, promovând accesul la cărți audio și electronice. Exemple din alte țări arată cum tehnologia digitală poate stimula lectura diversificată. În Canada, cărțile audio au schimbat obiceiurile de lectură, devenind o parte esențială a acesteia. Aceste cărți au beneficii semnificative pentru persoanele cu dislexie și în educație, îmbunătățind abilitățile de citire și stimulând interesul pentru lectură. Extinderea cărților audio în limbi regionale deschide oportunități de dezvoltare personală. Traducerea în peste 1000 de limbi, cu voci variate, este o provocare inovatoare pentru viitor.

Cuvinte-cheie:

carte audio, obicei de lectură, abilitate de citire, dislexie, studiu nou despre lectură, bibliotecă, lectura în pandemie.

Abstract:

Audiobooks are gaining popularity due to their adaptability to modern life, being in significant growth globally. The audiobook market is developing in the Republic of Moldova too; legislative changes make e-books and audiobooks more accessible. Libraries

are adapting to digital age, promoting access to audio and electronic books. Examples from other countries show how digital technology can stimulate diverse reading. In Canada audiobooks have changed reading habit, becoming a part of it. These kind of books have significant benefits for people with dyslexia and in education, improving reading skills and stimulating interest in reading. Expansion of audiobooks into regional languages opens opportunities for personal development. Translated into over 1000 languages, with varied voices, the audiobooks is an innovative challenge for the future.

Keywords:

audiobook, reading habit, reading skill, dyslexia, new studie in reading, librerie, reading during the pandemic.

În peisajul complex al domeniului editorial, cărțile audio au devenit o formă influentă de distribuție a conținutului literar. Ele se remarcă prin adaptabilitatea la ritmul vieții moderne și la diversele nevoi ale cititorilor. În timpul pandemiei, acest mod de consum cultural a câștigat importanță, evidențiindu-și versatilitatea și utilitatea. În mai multe țări, sectorul cărților audio a înregistrat o creștere semnificativă, subliniind rolul lor central în contextul actual. Popularitatea crescândă a cărților audio a dus la lansarea pe piață a peste 46.000 de titluri noi anual [5], confirmând astfel perspectivele lor pe termen lung.

Piața globală a cărților audio a fost evaluată la 5.364,9 milioane dolari în 2022 și se estimează o rată de creștere medie anuală de 26,3% din 2023 până în 2030. Flexibilitatea cărților audio permite oricui să asculte conținut în orice moment. Cărțile audio fac conținutul ușor accesibil pe orice dispozitiv electronic, oricând și oriunde. Disponibilitatea internetului și dispozitivelor IoT (*Internet of Things* / „Internet al obiectelor”), oferă consumatorilor modalități mai ușoare de a asculta cărți audio [2], iar peste 70% dintre consumatorii de cărți audio ascultă cărți pentru relaxare și divertisment [5].

Potrivit unui raport publicat de *Librandă* [15], cel mai mare dis-

tribuitor mondial de conținut editorial digital în limba spaniolă, vânzările de cărți digitale în limba spaniolă au ajuns la 119 milioane de euro în 2022 (79 milioane în Spania și 40 milioane în restul lumii), reprezentând o creștere de 5% în Spania și de 4% la nivel mondial. *Libranda* a distribuit 128.000 de cărți. Raportul acoperă întreaga piață de cărți electronice în spaniolă și limbi co-oficiale, cu excepția autopublicării, care se estimează că reprezintă 2% din vânzările totale. Datele sunt preluate de la toate editurile și platformele digitale care vând cărți electronice. În cazul cărților audio, datele sunt incomplete, deoarece *Libranda* nu deține întreaga piață pentru acest tip de publicații. Deci, este incontestabil faptul că acest format câștigă popularitate [20].

În anul 2021, în Japonia, formatul digital a reprezentat circa 38% din vânzările totale de carte, în timp ce în SUA cota de piață digitală a fost de aproape 25%, potrivit unui raport al Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale. În statele europene, cărțile audio și cărțile electronice reprezintă până la 15% din piața de carte, cu ponderi mai ridicate în statele nordice. Și aceste tendințe internaționale încep să se reflecte în comportamentul cititorilor, cu o cerere tot mai mare de cărți audio și în limba română.

Voxa, prima platformă de cărți audio și cărți electronice în limba română, a lansat prima ediție a raportului „Piața de carte digitală din România”. Acest raport analizează evoluția pieței de cărți audio și cărți electronice din România din ultimul an. Studiul a fost realizat în perioada ianuarie-martie 2023 și cuprinde o analiză cantitativă (pe baza statisticilor *Voxa*) și o analiză calitativă (interviuri cu utilizatorii *Voxa*, cu reprezentanți ai editurilor și cu reprezentanți ai angajatorilor care oferă cărți audio ca beneficiu pentru angajați). Conform acestui raport, echipa platformei a încheiat primul an de activitate cu venituri din abonamente în valoare de circa 4 milioane de lei și un număr de 160.000 de utilizatori recurenți. Pentru anul 2023 se estimează o creștere semnificativă a numărului de abonați.

Vânzările de carte din România (în format tipărit, cărți electronice și cărți audio) sunt estimate în prezent la valoarea de aproxima-

tiv 500 de milioane de lei. Din totalul vânzărilor de carte, piața de carte digitală are o valoare de sub 5 milioane de lei, în următorii trei ani acest segment va genera venituri de cel puțin 50 de milioane de lei, potrivit studiului *Voxa*.

Un alt studiu realizat în 2022 de compania de cercetări de marketing *AHA Moments* asupra populației urbane digitalizate cu vârsta cuprinsă între 18 și 55 de ani arată că 24% dintre români au încercat deja experiența cărților audio, iar pentru 72% dintre români formatul este unul care li se pare atractiv.

La *AudioTribe*, o altă platformă românească de cărți audio, numărul ascultătorilor activi s-a dublat pe parcursul anului 2022 și au fost ascultate peste 30.000 de cărți audio. Un studiu intern realizat de *AudioTribe* la finalul anului a arătat că 9 din 10 persoane simt că își folosesc timpul mai productiv de când au devenit utilizatorii platformei [17].

În Republica Moldova, piața cărților audio se află într-o fază inițială de dezvoltare, cu toate că prima carte audio a fost lansată în luna decembrie a anului 2012 [11, p. 191]. Potrivit *Raportului Camerei Naționale a Cărții*, în 2022 a fost publicat doar un titlu de carte audio. Cu toate acestea, există o veste încurajatoare: cărțile electronice și audio beneficiază acum de scutire de TVA, datorită unei modificări a Codului fiscal adoptate de Parlamentul Republicii Moldova în martie 2022. Aceste modificări includ scutirea de TVA pentru producția de cărți electronice și audio, precum și pentru publicațiile periodice electronice și audio, serviciile de editare și serviciile legate de drepturile de autor și alte drepturi conexe. Anterior, taxa pe valoare adăugată pentru această producție era de 20%. Această schimbare legislativă are potențialul de a face cărțile electronice și audio mai accesibile publicului larg și de a încuraja lectura, în special printre tineri.

Nu au fost efectuate studii specifice cu privire la utilizarea cărților audio în Republica Moldova. Cu toate acestea, există câteva date din două studii diferite care pot oferi o imagine asupra interesului pentru cărțile audio în rândul populației din țară. Conform studiului *Lectu-*

ra în comparație intergenerațională, realizat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova în ianuarie 2022 în colaborare cu Mangeta Consulting, în cadrul căruia au fost chestionați participanții și cu privire la preferințele lor în ceea ce privește formatele alternative de lectură, s-a constatat că peste o treime din respondenți (35%) din Generația Z (cu vârste între 5 și 25 de ani) se arată interesați de ascultarea cărților audio. Cu toate acestea, interesul pentru această formă de lectură scade odată cu înaintarea în vârstă.

În cadrul unui alt studiu sociologic *Topul celor mai citite 10 cărți, editate în 2022*, realizat în perioada iunie – septembrie 2023, participanții au fost întrebați cu privire la preferințele lor în ceea ce privește formatul de lectură. Pe baza datelor extrase din acest studiu, concluzia evidentă este că majoritatea participanților (93,3%) manifestă preferință pentru cărțile tipărite, în timp ce doar 5,7% dintre aceștia aleg cărțile electronice, iar doar 1,0% optează pentru cărțile audio. Acest număr mic poate fi atribuit, poate, și numărului limitat de cărți audio disponibile în limba română. Totuși, asistăm din când în când la unele evenimente de promovarea a cărților audio și la noi în țară. Un așa fel de eveniment a avut loc la 7 septembrie 2023, în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, unde a fost lansată o nouă carte audio în limba română, „Biochimii paralele”, a poetei Liuba Sârbu. Versurile sunt recitate de Maia Morgenstern și sunt însoțite de două creații ale compozitorului Eugen Doga, executate la pian de tânărul pianist, de la Montreal, Matteo Ioan Chirilă. Este important de menționat că această carte nu a fost produsă în Moldova.

Sperăm că în viitorul apropiat să se dezvolte conținut audio în limba română și în țara noastră. În timp ce suntem la volan, pe drum, în pauzele dintre întâlniri sau în mijloacele de transport, să facem opțiunea pentru cărți audio dintr-o gamă variată: de la lucrări specializate la opere literare, de la romane celebre la poezii, nuvele sau eseuri semnate de autori români și autohtoni sau chiar traduceri ale marilor capodopere ale literaturii universale.

În era contemporană a tehnologiei digitale, bibliotecile au traversat o transformare semnificativă, aducând cu sine schimbări pro-

funde în modul în care oamenii accesează și utilizează informațiile. Cărțile electronice și cărțile audio au jucat un rol esențial în această evoluție, aducând cu ele provocări și oportunități în gestionarea bibliotecilor.

Odată cu apariția cărților electronice și a cărților audio, bibliotecile au trebuit să se adapteze rapid la noile tehnologii și cerințe ale utilizatorilor. Un aspect important în această schimbare a fost gestionarea tehnică a resurselor digitale. Aceasta a implicat crearea și administrarea platformelor de distribuție online pentru cărți electronice și audio, asigurându-se că utilizatorii au acces facil și securizat la aceste resurse. Infrastructura IT a bibliotecilor a trebuit să evolueze pentru a gestiona eficient cantitățile mari de date digitale și pentru a asigura o experiență de utilizare fără întreruperi.

În ceea ce privește aspectele practice, bibliotecile au trebuit să dezvolte strategii pentru a răspunde cererii crescânde pentru cărți electronice și audio. Acest lucru a inclus colaborarea cu editorii și furnizorii de conținut digital pentru a achiziționa licențe și drepturi de distribuție, dar și pentru a dezvolta colecții diverse și relevante. De asemenea, bibliotecile au creat servicii de consultanță și asistență pentru utilizatori în ceea ce privește utilizarea noilor formate de cărți și dispozitive electronice asociate.

Aspectele legislative și reglatoare au reprezentat, de asemenea, un domeniu important în gestionarea resurselor digitale în cadrul bibliotecilor. Drepturile de autor, licențele de utilizare și restricțiile de distribuție au necesitat o atenție sporită pentru a asigura conformitatea cu legislația în vigoare. Bibliotecile au trebuit să navigheze prin labirintul legislativ pentru a oferi acces legal și etic la conținutul digital, respectând drepturile autorilor și ale utilizatorilor.

În multe țări, inclusiv în Cehia, există legi care guvernează utilizarea materialelor protejate de drepturile de autor în contextul bibliotecilor și al împrumutului. Aceste legi pot permite bibliotecilor să facă copii ale operelor protejate pentru a le pune la dispoziția utilizatorilor în cadrul serviciilor de împrumut. Aceasta este o excepție

în ce privește drepturile de autor care permite utilizarea operei în scopul educațional sau pentru cercetare fără a necesita permisiunea explicită a deținătorului drepturilor.

Legile privind drepturile de autor și împrumutul în biblioteci pot varia de la o țară la alta, dar, în general, o normă comună constă în faptul că bibliotecile pot oferi opere protejate de drepturile de autor prin intermediul serviciilor de împrumut, fără a necesita plăți suplimentare către proprietarii drepturilor. Cu toate acestea, adesea bibliotecile au limite privind numărul de copii care pot fi făcute și modul în care utilizatorii pot folosi aceste lucrări [7].

La Biblioteca de Stat din Moravia (*Moravská zemská knihovna*), începând cu anul 2013, cu ajutorul voluntarilor, a fost dezvoltată o colecție extinsă de documente audio: *Fonoteca Națională Virtuală* (*Virtuální národní fonotéka*). Cu toate acestea, problemele financiare au dus la stagnare și, în 2018, a fost creat un parteneriat cu Biblioteca Tehnică Națională (*Národní technická knihovna*) pentru a extinde colecția, redenumită în 2020 în *Fonoteca Națională* (*Národní fonotéka*).

Acest sistem online furnizează informații legate de înregistrările audio, inclusiv detalii despre disponibilitate, locație și format. În cadrul acestui proiect sunt colectate aproximativ 500.000 de înregistrări de la diverse surse. Inițial, colecția includea și cărți audio, dar colaborarea cu aceste companii a fost întreruptă. Proiectul a fost susținut de mai mulți parteneri, printre care Biblioteca Municipală din Praga, Muzeul Național și alții. Din păcate, bugetul limitat al Bibliotecii Tehnice Naționale din Praga și efectele pandemiei au avut un impact negativ asupra acestuia. Portalul este disponibil publicului, dar, din cauza lipsei de fonduri, dezvoltarea Fonotecii Naționale a fost întreruptă [9]. În prezent, se caută un nou operator pentru gestionarea acesteia.

În Brazilia însă bibliotecile digitale, în special Proiectul *Biblioteca Digitală Tocantins*, au devenit o soluție atractivă pentru accesul la cărți prin dispozitive electronice, inclusiv în timpul pandemiei. Acest proiect a colaborat cu Asociația Nonguvernamentală *Recode* pentru a

oferi acces gratuit la platformă pentru 149 de biblioteci timp de un an. Proiectul a fost primit cu succes și extins timp de un an pentru încă 27 de biblioteci cu numele de *Biblioteca Noastră Digitală*.

Biblioteca Digitală Tocalivros asigură accesul la cărți online și offline, fără restricții și este destinată diverselor grupuri de utilizatori, cum ar fi persoanele cu dislexie sau deficiențe de vedere, precum și pentru cei mai în vârstă sau cu probleme de vedere, deoarece permite personalizarea dimensiunii fontului. Cărțile audio și electronice sunt adaptabile, eficiente și utile în multe situații, contribuind la acumularea cunoștințelor, îmbunătățind memoria și pronunția [6].

Această inițiativă promovează lectura incluzivă, oferind acces la conținut literar pentru persoanele cu diverse nevoi și dizabilități, inclusiv mobilitate redusă sau probleme de vedere. Deși inițial au fost limitate publicațiile adaptate în format incluziv, platforma digitală indicată a extins accesul la aceste resurse. În final, această inițiativă reprezintă o oportunitate semnificativă pentru dezvoltarea lecturii și accesul la cărți în *Espírito Santo*, într-un context în care tehnologia facilitează accesul la cunoaștere și divertisment [7].

Biblioteca Publică din Palencia, Spania, a lansat o inițiativă inovatoare de a oferi cărți audio înregistrate pe dispozitive de difuzare și puse la dispoziție cititorilor printr-un serviciu de împrumut [3]. Această inițiativă se dovedește a fi o metodă excelentă prin care persoanele cu deficiențe de vedere sau cele care preferă să asculte în loc să citească pot savura conținutul literar. De asemenea, furnizarea difuzoarelor pentru redarea cărților audio aduce beneficii și celor care nu au acces la astfel de dispozitive, permițându-le să profite de avantajele progresului tehnologic în ceea ce privește experiența utilizării cărților audio.

Tot în Spania, există din 2014, un proiect numit *eBiblio*, susținut de Ministerul Culturii și Sportului [21]. În cadrul acestui proiect a fost creată platforma care oferă serviciu online gratuit de împrumut al cărților audio (6,67 % din întreaga colecție), cărți tipărite, reviste și ziare electronice prin intermediul bibliotecilor publice spaniole.

Pentru a beneficia de acest serviciu există câteva condiții: un card activ al unei biblioteci publice participante în acest proiect, acces la internet și un dispozitiv de citire compatibil, cum ar fi un computer, tabletă, telefon mobil sau cititor de cărți electronice. Acest serviciu poate fi accesat prin browser sau prin intermediul unei aplicații gratuite pentru dispozitive mobile. Platforma *eBiblio* este disponibilă 24 de ore pe zi, 7 zile pe săptămână, pe tot parcursul anului și oferă posibilitatea de a citi atât online, cât și offline prin descărcare.

Colecția *eBiblio* cuprinde o varietate de peste 43 mii de publicații de ficțiune și non-ficțiune, destinate atât adulților, cât și copiilor. Aceasta include cărți clasice, noutăți editoriale, acoperind o gamă largă de subiecte. Pentru a menține colecția actualizată, sunt adăugate în mod regulat publicații noi, inclusiv lucrări recente ale autorilor de top și alte titluri de interes.

Potrivit unui studiu al *Librandei*, principalul distribuitor de conținut digital editorial în limba spaniolă la nivel mondial, împrumuturile digitale în biblioteci au înregistrat o creștere de 33% în 2022 față de anul precedent. Astfel, se ajunge la o cotă de 6,6% din piața cărții digitale, ca urmare a achiziționării de licențe pentru cărți electronice și audio pentru bibliotecile publice digitale din Spania, realizată parțial de Ministerul Culturii și Sportului cu sprijinul programului *Next Generation EU*, și ca urmare a creșterii achizițiilor de conținut digital în bibliotecile școlare și educaționale atât în Spania, cât și în America Latină (deși manualele nu sunt luate în considerare în acest raport) [13].

În Canada au fost efectuate mai multe studii despre lectură, în general, și utilizarea cărților audio, în special. Un studiu recent privind utilizarea cărților audio în Canada, realizat de *BookNet Canada*, rezultatele căruia au fost publicate la 12 iulie 2022, susține că cărțile audio nu sunt viitorul, ci prezentul. Potrivit *OverDrive*, cea mai importantă platformă de lectură digitală din lume pentru biblioteci și școli, împrumuturile de cărți audio digitale au crescut cu 156% din 2017 până în 2021. De fapt, 30% din toate împrumuturile din

bibliotecile digitale în 2021 sunt cărți audio, cu 4% mai mult decât în 2020 [16].

Analizând informațiile obținute din *Studiul canadian al consumatorilor de carte 2021*, care s-a bazat pe sondajele efectuate în aprilie, iunie, septembrie și decembrie 2021, în rândul a 10.218 canadieni adulți vorbitori de limbă engleză, s-a constatat că 9% din totalul împrumuturilor din biblioteci în cursul anului 2021 au fost cărți audio. În medie, utilizatorii canadieni de cărți audio au împrumutat două astfel de publicații pe lună.

Aceeași organizație non-profit care dezvoltă tehnologie, standarde și educație pentru a servi industria cărții din Canada – *BookNet* – a realizat și cea de-a zecea ediție a studiului *Timpul liber și lectura canadienilor*. Acest sondaj a fost realizat în ianuarie 2023 pe un eșantion de 1.290 de canadieni cu vârsta peste 18 ani. În anul 2022, a avut un eșantion de 1.282 de adulți; iar în 2021, 1.253 de persoane au participat la studiu. În toate aceste sondaje, un număr de 1.000 de participanți, și respectiv 1.001 în sondajul din 2023, au fost identificați drept „cititori”. Această categorie include, în ultimul an, persoanele care au citit sau au ascultat o carte sau o parte dintr-o carte de cel puțin câteva ori pe an.

În ceea ce privește obiceiurile de lectură, au fost făcute următoarele constatări:

- 49% dintre canadieni au afirmat că citesc sau ascultă cărți săptămânal, în timp ce 31% au spus că o fac zilnic. Pentru cei care se încadrează în categoria cititorilor, lectura și audierea cărților se află pe locul 8 într-o listă de activități efectuate săptămânal (64%) și pe locul 6 într-o listă de activități efectuate zilnic (40%).
- În 2022, 50% dintre respondenți au citit sau au ascultat între 1 și 5 cărți, în timp ce 28% au citit sau au ascultat între 6 și 11 cărți. Alte 16% au citit sau au ascultat între 12 și 49 de cărți, iar 6% au citit sau au ascultat 50 sau mai multe cărți în cursul anului precedent.
- Cititorii de cărți tipărite aveau tendința de a cumpăra cărțile (52%) mai degrabă decât să le împrumute (46%). Pe de altă parte, cititorii de cărți digitale erau mai predispuși să le împrumute (59%)

decât să le cumpere (40%). În ceea ce privește ascultătorii de cărți audio, 55% au ales să le împrumute, în timp ce 44% le-au cumpărat [8].

Un alt studiu realizat în Canada de către Jessica Grace DeWit, absolventă a Universității Dordt, *Impactul cărților audio asupra atitudinilor de lectură ale elevilor din ciclul primar*, și-a propus să determine dacă utilizarea cărților audio în lectura liberă crește atitudinea pozitivă față de lectură. Acest studiu a durat doar 6 luni și a avut un număr mic de participanți – 23 de elevi din clasa a 5-a/6-a din Alberta, Canada. În același timp, datele calitative au fost colectate prin chestionare de autoevaluare, ceea ce putea influența rezultatele, deoarece societatea tinde să răspundă conform așteptărilor, în special în această metodă de colectare a datelor. Elevii au ascultat cărți audio de trei ori pe săptămână, timp de 20 de minute, pe parcursul a șase săptămâni. Totuși, rezultatele au arătat o ușoară creștere a atitudinilor pozitive față de lectură la acești participanți, ceea ce sugerează că cărțile audio pot avea un rol în contracararea scăderii interesului pentru lectură în rândul elevilor din ciclul primar [10].

În lumina acestor constatări, devine evident că promovarea unor metode atractive pentru citit este esențială pentru a încuraja dezvoltarea abilităților de lectură la elevi. Concluziile acestui studiu subliniază potențialul cărților audio pentru îmbunătățirea percepției pozitive asupra lecturii, contribuind astfel la stimularea interesului pentru citit în rândul tinerilor.

O altă cercetare *Sunet, povești și psihologie: percepții și motivații ale consumului de cărți audio*, realizată de către Ellice K. Tan de la Universitatea Brigham Young din SUA, a avut ca scop explorarea atitudinilor, opiniilor și convingerilor persoanelor care preferă să asculte cărțile audio [19]. Acest studiu oferă o perspectivă asupra principalelor categorii de ascultători a cărților audio. Atât cercetătorii, cât și industria cărților audio pot utiliza rezultatele pentru a dobândi o înțelegere mai profundă a motivațiilor și a comportamentelor acestor ascultători. Prin analiza factorială a datelor, au fost identificate patru grupuri distincte:

- „Iubitorii de cărți ocupați”, care ascultă pentru că nu au timp să citească.
- „Non-cititorii”, cărora le plac cărțile audio pentru că nu le place să citească cărți fizice.
- „Iubitorii de experiențe”, care ascultă pentru a se putea scufunda într-o lume a lor.
- „Căutătorii de divertisment”, care văd cărțile audio ca o recompensă pentru a-i motiva să îndeplinească sarcini zilnice plictisitoare [19].

Aceste concluzii pot fi extrem de utile pentru companiile care doresc să dezvolte cărți audio adaptate preferințelor specifice ale audienței. Studiul subliniază importanța cărților audio ca mijloc de acces la cunoaștere într-o lume agitată.

Cărțile audio pot fi o resursă valoroasă pentru persoanele cu dislexie – o tulburare de învățare care afectează abilitatea de a recunoaște cuvintele scrise corect și de a le citi fluent. În ultimii ani au fost realizate diverse cercetări pentru a investiga impactul tehnologiilor asupra persoanelor cu cerințe speciale, în vederea stimulării lor în procesul de lectură. Un studiu mai amplu în acest sens a fost realizat în Suedia, care a durat 5 ani și a avut 9 participanți (opt adolescenți și un adult) cu dizabilități severe de citire și scriere sau dislexie de la gimnaziu până la liceu, ce au apreciat cel mai mult cărțile audio, inclusiv materialele care au în mod implicit funcții de citire cu voce tare încorporate, din cauza ușurinței lor de utilizare și a valorii ridicate pentru înțelegerea textului în temele școlare la toate disciplinele [4].

Un alt studiu conex și-a propus să investigheze utilizarea cărților audio ca instrument de predare pentru elevii dislexici vorbitori de limbă portugheză. Obiectivele specifice au inclus evaluarea abilităților de citire și scriere ale elevilor și a capacităților lor de utilizare a cărților audio. În același timp s-au identificat punctele forte și cele slabe asociate utilizării cărții audio de către elevii cu dislexie. Investigația a inclus o metodologie calitativă, descrisă ca descriptivă, și a implicat cercetări de teren cu 53 de elevi de liceu, împărțiți

în două grupuri, și profesorii acestora. Pentru colectarea datelor au fost folosite un jurnal de observație, chestionare și metode didactice, care au inclus utilizarea cărților tradiționale și a cărților audio, punând accent pe cartea scriitorului și dramaturgului brazilian Ariano Suassuna „Auto da Compadecida” (Compassiunea de sine). Rezultatele studiului au demonstrat că aceste cărți audio pot fi de mare ajutor în dezvoltarea abilităților de citire nu doar în cadrul limbii portugheze, ci și în alte discipline, deoarece pot încuraja implicarea tuturor elevilor, indiferent de prezența sau absența dislexiei, conducând la o mai mare implicare și interacțiune în timpul lecțiilor [12].

Atunci când a fost comparată participarea elevilor în sesiunile cu și fără utilizarea cărților audio, s-a observat că această resursă tehnologică era bine primită de către participanții, care au exprimat dorința ca lecturile să aibă întotdeauna componenta audio. Elevii cu dislexie au subliniat în mod special beneficiile pe care le-au obținut de la cărțile audio în timpul lecturilor, cum ar fi îmbunătățirea înțelegerii textului, evitarea pierderii firului narativ și stimularea imaginației în timpul narațiunii. Cu toate acestea, în ciuda disponibilității cărților audio pe mai multe platforme gratuite, mulți elevi și chiar profesori au indicat că nu sunt familiarizați cu această resursă sau că nu au utilizat-o anterior.

Ghidul IFLA privind serviciile de bibliotecă pentru persoanele cu dislexie, lansat în 2001 și actualizat în 2014, încurajează bibliotecile să coopereze cu instituțiile educaționale și subliniază importanța includerii utilizatorilor cu tulburări de învățare. Acest ghid propune modalități mai simple de etichetare a colecțiilor și sugerează materiale adecvate pentru utilizatorii cu astfel de dificultăți de învățare, cu accent deosebit pe cărțile audio [14]. Acestea nu doar pot înlocui cititul pentru copiii care încă nu știu să citească singuri sau pot servi drept suport pentru învățarea limbilor străine, dar sunt deosebit de valoroase pentru persoanele cu dislexie.

Bibliotecile inițiază cluburi de lectură cu unul dintre obiectivele principale de a sprijini acești utilizatori cu nevoi speciale. În multe dintre aceste cluburi se utilizează în mod deliberat cărțile audio care

ajută să transforme non-cititorii în cititori. Majoritatea cluburilor sunt conduse de bibliotecari, care colaborează cu școlile primare, sau sunt coordonate de profesori, care stabilesc legături cu biblioteca locală. Organizatorii cluburilor sunt de acord că asocierea auzului cu percepția vizuală reprezintă un moment care stimulează înțelegerea cărților audio, motiv pentru care combină ascultarea cu lectura textului scris.

Concluzii

Bibliotecile moderne se adaptează constant pentru a satisface nevoile diverse ale comunităților lor. În ceea ce privește Republica Moldova, ar fi binevenită dezvoltarea unei platforme online pentru cărți, reviste, ziare electronice și cărți audio care să poată fi accesată de toți utilizatorii bibliotecilor din țară, așa cum prevede Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, în paragraful 5.8, punctul 1 „Documentarea, unificarea și digitizarea fondului de carte din bibliotecile publice” [18]. Această inițiativă poate atrage un public mai larg și promova lectura în rândul celor care preferă alte modalități de consum al conținutului scris. Adaptarea tehnologică și conceptuală a bibliotecilor le va permite să rămână centre culturale și educative vitale în comunități.

Cărțile audio, la rândul lor, vor deveni tot mai populare, iar statisticile vânzărilor reflectă interesul crescut al cititorilor pentru acest format. Cu această creștere evidentă se preconizează ca, în viitorul apropiat, cărțile audio vor continua să câștige popularitate.

Este important de menționat că aceste cărți audio nu concurează cu cărțile tipărite sau electronice, ci mai degrabă cu alte forme de divertisment audio, precum podcasturile, playlisturile muzicale, aplicațiile de meditație, YouTube și altele. Costurile ridicate ale cărților audio se explică, în principal, prin investițiile semnificative în procesul lor de producție, care pot atinge sume considerabile, ajungând la sute sau chiar mii de dolari per oră de audiobook finalizat. Acest cost poate varia în funcție de notorietatea naratorului, iar uneori editorii angajează actori celebri sau celebrități pentru a crește atractivitatea audiobookului.

În plus, piața cărților audio nu se adresează doar celor care fac trecerea de la lectura tradițională la ascultarea cărților. Există o mare oportunitate de a atrage persoanele din întreaga lume care nu practică lectura sau nu o pot face din diverse motive. Extinderea ofertei de cărți audio în limbi regionale poate deschide noi oportunități de piață, în special în categoria dezvoltării personale. Traducerea unui număr impresionant de cărți în peste 1000 de limbi, cu diferite accente și voci, reprezintă o provocare tehnologică inovatoare care poate fi abordată în viitor [1].

Referințe bibliografice:

1. ARHIP, Odette și Cristian ARHIP. *Book market*. Disponibil: <https://s9.ro/2dx2> [accesat 2023-09-04].
2. *Audiobooks Market Size, Share & Trends Analysis Report By Genre, By Preferred Device (Smartphones, Laptops & Tablets, Personal Digital Assistants), By Distribution Channel, By Target Audience, By Region, And Segment Forecasts, 2023-2030*. Disponibil: <https://s9.ro/2dx3> [accesat 2023-09-04].
3. *Audiolibros en altavoz*: canalul de YouTube a Bibliotecii Publice din Palencia. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=p5tz1g8aqMQ> [accesat 2023-09-04].
4. BÄCK, Gunilla Almgren, Emma LINDEBLAD, Carina ELMQVIST și Idor SVENSSON. *Dyslexic students' experiences in using assistive technology to support written language skills: a five-year follow-up*. Disponibil: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1748310.2022.2161647> [accesat 2023-09-04].
5. *Beneficiile cărților audio în epoca modernă*. Disponibil: <https://s9.ro/2dx4> [accesat 2023-09-04].
6. *Bibliotecas digitais: projeto disponibiliza audiolivros e e-books pelo Brasil*. Disponibil: <https://short-link.me/17xMB> [accesat 2023-09-04].
7. *Bibliotecas públicas do ES recebem acervo digital de audiolivros e e-books*. Disponibil: <https://s9.ro/2dx5> [accesat 2023-09-04].
8. *CANADIANS AND THEIR LEISURE TIME IN 2022: LEISURE & READING STUDY*. BookNet Canada. May 30, 2023. Research & Analysis. Disponibil: <https://s9.ro/2dx6> [accesat 2023-09-04].

9. CHOLASTOVÁ, Barbora. *Situace e-knih a audioknih v českých knihovných State of e-books and audiobooks in Czech libraries*. Disponibil: <https://s9.ro/2dx7> [accesat 2023-09-04].
10. DeWIT, Jessica. *Impact of Audiobooks on Reading Attitudes of Upper Elementary Students*. Disponibil: https://digitalcollections.dordt.edu/med_theses/165 [accesat 2023-09-04].
11. DRĂGĂNEL, Angela. Cărțile audio – o experiență la fel de interesantă și valoroasă ca și cititul clasic. In: *Lectura și scările. Culegere de articole*. Vol. II. Chișinău: BNRM, 2021, pp. 182-195. ISBN 978-9975-3510-2-7. Disponibil: <http://37.233.63.203/handle/123456789/1640> [accesat 2023-09-04].
12. FERRAZ, Mariana. *Audiobook como recurso de ensino para estudantes com dislexia na área de língua portuguesa*. Disponibil: <https://repositorio.unesp.br/handle/11449/242660> [accesat 2023-09-04].
13. FORNES, Nora G. *Los préstamos de libros digitales en bibliotecas aumentan un tercio en 2022*. Disponibil: <https://s9.ro/2dx8> [accesat 2023-09-04].
14. *IFLA Guidelines for Library Services to Persons with Dyslexia – Revised and extended*. Disponibil: <https://s9.ro/2dx9> [accesat 2023-09-04].
15. *Informe Anual del Libro Digital 2022*. Disponibil: <https://s9.ro/2dxa> [accesat 2023-09-04].
16. *Listening*. In: *Audiobook Use in Canada 2021*. Disponibil: <https://s9.ro/2dxb> [accesat 2023-09-04].
17. *Românii ascultă audiobooks: topul cărților audio în 2022. Cu ce să începi*. Disponibil: <https://s9.ro/2dxc> [accesat 2023-09-04].
18. *Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/snd2030_obiectiv4.pdf [accesat 2023-09-04].
19. TAN, Ellice K. *Sound, Stories, and Psychology: The Perceptions and Motivations of Audiobook Consumption* (2023). Disponibil: <https://scholarsarchive.byu.edu/etd/9915/> [accesat 2023-09-04].
20. *DeMarque*. Pagina Web. Disponibil: <https://libranda.com/> [accesat 2023-09-04].
21. *eBIBLIO*. Pagina Web. Disponibil: <https://ebiblio.es/inicio.html> [accesat 2023-09-04].

CAPITOLUL V

Bune practici și experiențe de promovare a lecturii

CLUBUL DE LECTURĂ PENTRU COPII CE ȘI CUM CITIM DIN EMINESCU?

Lucia ȚURCANU

ORCID 0009-0003-9836-1073

Rezumat:

Lectura unor texte de Mihai Eminescu în cadrul unor cluburi de lectură pentru copii și adolescenți, prin crearea unei surprize față de imaginea pe care cititorii de vârstă mică o au despre clasicul român, este o formă eficientă de apropiere de opera acestui autor prin renunțarea la clișeele interpretative și abordarea didacticistă.

Cuvinte-cheie:

club de lectură, Mihai Eminescu, prelectură, lectură, postlectură, basm, poem, înțelegere, interpretare.

Abstract:

Reading texts by Mihai Eminescu in book clubs for children, by creating a surprise regarding the image that young readers have of the Romanian classic, is an effective form of approaching the work of this author by abandoning interpretative clichés and the didactic approach.

Keywords:

book club, Mihai Eminescu, pre-reading, reading, post-reading, fairy tale, poem, understanding, interpretation.

Introducere

În articolul *Italiani, vi esorto ai classici*, publicat în săptămânalul „L'Espresso” pe 28 iunie 1981 (tradus în română cu titlul *De ce să-i citim pe clasici*), Italo Calvino se referă la necesitatea revenirii la text

în vederea înțelegerii adecvate, nemediate de clișee interpretative, a operei unui autor clasic: „Citirea unui clasic trebuie să ne ofere o anumită surpriză față de imaginea pe care o aveam despre el. Din această pricină, nu vom înceta niciodată să recomandăm citirea textelor propriu-zise, lăsând pe cât posibil deoparte bibliografia critică, comentariile, interpretările” [2, p. 125]. Mihai Eminescu este clasicul literaturii române cel mai dosit – sau mai umbrit, am zice în termenii lui Italo Calvino – de exegeze, acestea alcătuind uneori o adevărată „perdea de fum care ascunde ceea ce textul are de spus și poate spune numai dacă este lăsat să vorbească fără interpuși care pretind că știu mai bine ca el” [2, p. 125]. Pe de altă parte, statutul de „poet național” și atitudinea festivă pe care acest statut o pricinuieste cu orice ocazie, de celebrare sau comemorare, de asemenea contribuie la creșterea distanței dintre cititor și opera propriu-zisă a lui Mihai Eminescu. În ambele cazuri, vorbim de impunerea unor clișee interpretative. Curriculumul școlar stabilește imaginea unui Eminescu – poet liric, poet al naturii și iubirii, autor romantic (cel mai important reprezentant al romantismului românesc și ultimul mare romantic). De cealaltă parte, celebrarea lui Eminescu impune, cum observă Petru Creția în studiul *Cultul lui Eminescu* din volumul *Testamentul unui eminescolog*, o „frazologie plină de formule liturgice: lucefărul poeziei românești, arhanghelul, arheul, martirul, sfântul, până la Cristul nostru, suflet din sufletul neamului. /.../ izbește izomorfismul, stereotipia, rețeta dată o dată pentru totdeauna în veșnicia stearpă a acestor sărbători. /.../ Nimeni nu spune că Eminescu nu trebuie sărbătorit, susține Petru Creția în continuare, fie și fără vreun soroc anume. Dar nu așa. Relația cu el nu se cade să se transforme în acte de cult, ci, cu deplină căldură a inimii și răceală a intelectului, în acte de cunoaștere, de analiză atentă, de analiză sinteză. Aceasta e adevărata sărbătoare. E drept că e mai greu” [6, pp. 308-309]. Eliberarea de clișeele interpretative (de abordarea didacticistă) și transformarea „riturilor comemorării” [1, p. 64] în acte de cunoaștere – acesta ar putea fi unul dintre obiectivele bibliotecarilor în acțiunea lor de apropiere a cititorilor de opera lui Eminescu, prin intermediul cluburilor de lectură.

Clubul de lectură sau „ucenicia lecturii”

„A te strânge laolaltă pentru a ți se citi” este una dintre modalitățile cele mai productive de cultivare a gustului pentru lectură, o formă de „ucenicie a lecturii”, cum o numește Alberto Manguel în cartea sa *Istoria lecturii* (2022). Clubul (sau grupul) de lectură poate deveni una dintre formele cele mai eficiente de delectare prin lectură, de dezvoltare a spiritului critic și, poate în primul rând, de cultivare a gustului pentru citit. Iar un club de lectură pentru copii și adolescenți, organizat într-o bibliotecă publică, ar putea să aibă asupra viitorilor cititori un impact mai mare decât listele de lecturi obligatorii primite de la școală sau îndemnurile repetate, ale profesorilor sau părinților, la lectură. Un astfel de club îi scoate pe copii din rutina zilnică, le aduce pe masă cărți la care, altfel, s-ar putea să nu aibă acces, îi implică într-o acțiune de receptare a textului, de analiză și interpretare democratică, făcându-i, totodată, coautori și critici, le oferă deschidere către conexiuni neașteptate. Iată câteva principii care ar putea sta la baza funcționării unui astfel de club: *citim aici și acum* (se selectează texte/fragmente scurte, astfel încât timp de 90 de minute să se reușească lectura și comentarea acestora); *descoperim cuvinte noi* (pe parcursul lecturii se fac pauze ori de câte ori există un cuvânt care ar putea să fie necunoscut pentru copii, se explică cuvântul, se dau sinonime); *citim contemporani, dar nu uităm de clasici* (alternarea textelor contemporane cu cele clasice ar putea dezvolta abilitățile de a compara stiluri, limbaje, personaje etc.); *nu ne temem de versuri* (lectura prozei poate alterna cu poezia sau cu poveștile/istoriile în versuri, dezvoltând la tinerii cititori simțul ritmului și capacitatea de a urmări coerența și retorica unui text în versuri); *literatura pentru maturi nu e de neînțeles* (după ce se citește și discută un text pentru copii, se poate experimenta și lectura unui fragment dintr-o carte pentru maturi și iniția o discuție despre o posibilă relație între aceste două texte, despre diferențele de limbaj etc.); *nu neglijăm ilustrațiile din carte* (copiii comentează ilustrațiile din carte, pentru a vedea în ce fel acestea completează textul; se pot face exerciții de desen în baza unor fragmente de text);

cititorii pot fi autori (sunt binevenite exercițiile de scriere – pornind de la o expresie din textul citit sau de la un personaj, o situație; schimbând finalul textului; transformând narațiunea în dialog etc.). Toate aceste modalități de lucru cu membrii unui club de lectură le-ar putea demonstra tinerilor cititori că cititul poate fi o activitate antrenantă, revelatoare și creativă și că un om care citește devine el însuși mai interesant pentru semenii lui.

Eminescu, altfel

Ce le-am putea propune membrilor (cu vârsta între 7 și 12 ani) ai unui club de lectură din opera lui Mihai Eminescu? Ne-am gândit la două texte (scrise cam în aceeași perioadă și publicate postum) care ies, oarecum, din formula consacrată și prezintă un Eminescu ludic, ironic, demitizant (aproape rabelaisian): basmul *Borta vântului* (prelucrare folclorică), scris în 1871-1872 și publicat în revista „Semănătorul” din 28 aprilie 1902 [8]; poemul *Mitologicele* (scris în 1872-1873 și publicat, ca citat, în articolul *Humorul lui Eminescu* de Ilarie Chendi, apărut în „Semănătorul” din 3 noiembrie 1902 [7]).

Borta vântului. În ziarul „Olteanul” din 4 noiembrie 1910, este prezentat „Călimdarul poporului” pe anul 1911, menționându-se că la „partea literară” este publicată, printre altele, și „*Borta vântului*, povestire de M. Eminescu” [3, p. 7]. Mai târziu, G. Călinescu va pune basmul *Borta vântului* alături de *Finul lui Dumnezeu*, considerând ambele texte „însemnări de povești auzite, fără prelucrare” și definindu-l pe cel dintâi drept „o poveste cosmică, a nucii care scoate bogății, a măgarului care face bani și a cârjii care bate și pune în măsură pe omul nepriceput să-și recapete lucrurile furate de alții mai isteți” [4, p. 222]. Lucrul cu această poveste, apropiată, ca stil, de povestirea realistă, se poate face în trei etape (valabile, de altfel, pentru lectura oricărui text): prelectura, lectura, postlectura.

Prelectura ar cuprinde lucrul cu vocabularul. Fiind o prelucrare folclorică, povestea *Borta vântului* necesită o explicare prealabilă a regionalismelor și arhaismelor. Astfel, tinerilor cititori li se poate

propune un exercițiu numit *Cufărul cuvintelor uitate* – o activitate ce presupune potrivirea definiției cu cuvântul pe care aceasta îl explică; puzzle-ul completat ar putea sta pe masă, în fața copiilor, pe parcursul întregii ședințe a clubului de lectură. Cuvintele și definițiile care ar trebui să intre în atenția coordonatorului sunt: *căuș* – vas de lemn în formă de cupă sau de lingură mare, folosit pentru a lua apă, făină, grăunțe; *râșniță* – mașină rudimentară de măcinat sare, porumb etc., compusă din două pietre suprapuse, dintre care cea de deasupra se învârtește cu ajutorul unui mâner; *șumuiag* – mănunchi răsucit de fân, de paie, de câlți cu care se spală, se freacă sau se șterge un obiect, cu care se aprinde focul etc.; *a vicleni* – a face să ia un neadevăr drept adevăr (recurgând la viclenii); a induce în eroare; *chefăluit* – amețit de băutură; îmbătat; *laiță* – scândură lată fixată pe țaruși de-a lungul unui perete în casele țărănești, pe care se stă; *a dișăla* – a îndoi, a vătăma, a frânge spinarea unui animal cu poveri ori cu eforturi prea mari sau cu lovituri puternice; *a prepune* – a bănuși pe cineva sau ceva; a presupune ceva; *zămnic* – bordei săpat în pământ, servind la conservarea bucatelor; *sufragiu* – om de serviciu care servea la masă; *suman* – haină țărănească lungă (până la genunchi), făcută din pânură, dimie, postav gros etc. (bogat ornamentată cu găitane); *a bâcâi* – (despre inimă) a bate neregulat; *străie leșești* – îmbrăcăminte după modelul vechilor costume poloneze purtate în secolul al XVIII-lea.

Lectura ar putea fi precedată și de realizarea unui *minidicționar eminescian* – copiii sunt îndemnați să-și amintească ce cuvinte au întâlnit mai des în poeziile și prozele lui Mihai Eminescu pe care le-au citit/le-au studiat la școală. Pornind de la textele recomandate de curriculumul școlar, minidicționarul eminescian alcătuit de membrii clubului de lectură ar conține cuvinte precum: *lună, tei, flori, izvor, lac, codru, nori, plopi, codru, bucium, stele, înger*. Grupul este îndemnat să urmărească prezența acestora în basmul *Borta vântului*.

Lectura propriu-zisă a basmului va alterna cu diverse exerciții care urmăresc înțelegerea textului și relevarea specificului acestuia.

1) *Identificarea neverosimilului*.

Se poate purta o scurtă discuție în jurul sintagmei „borta vântului” (Unde s-ar putea afla borta vântului? Cum arată borta vântului? Va găsi omul borta vântului?), după lectura următorului fragment:

„Dar el strașnic s-o mâniat: «Nu mă las eu așa cu una, cu două...» și face un șumuiag de paie și pornește. Îl întreab-un om:

- Unde te duci, cumătre?
- Mă duc s-astup borta vântului, că mi-o luat făina din căuș.
- Da unde-i nimeri-o?
- Unde-o fi, acolo mă duc”.

2) Rolul cuvintelor „non-literare” în text.

„– Unde te duci, bade?

- S-astup borta vântului și să ucid moșneagul, la ce m-o viclenit.
- Na-ți, bade, un măgar. Da să nu zici până-n casă: măgar baligă-te.
- N-oi zice.”

După lectura acestui fragment, se poate iniția o discuție despre cuvintele „literare” și cele „non-literare” (sau care nu pot intra într-un text literar, dacă există astfel de cuvinte). Astfel tinerii cititori sunt pregătiți pentru o eventuală lectură a unor texte contemporane, caracterizate prin democratizarea limbajului.

3) Tatonări naratologice.

Ultima frază din basmul *Borta vântului* – „Să dea Dumnezeu să trăiască și copiii mei așa” – ar putea fi subiectul unei discuții despre prezența naratorului (povestitorului) în text. De asemenea, membrilor clubului li se poate propune să alcătuiască un alt final pentru poveste, fie mai apropiat de frazele de încheiere din basmele populare, fie mai potrivit pentru a finaliza un text despre viața contemporană.

Discuțiile **postlectură** ar putea începe cu revenirea la minidicționarul eminescian alcătuit înainte de citirea textului, făcându-se constatarea că *Borta vântului* se distinge de alte texte ale lui Eminescu la nivel de limbaj, aici vocabularul fiind mai apropiat de limba de zi cu zi.

Întrebările postlectură ar duce și la evidențierea deosebirilor dintre *Borta vântului* și un basm popular obișnuit: Cum este omul din povestea *Borta vântului*? Există personaje fabuloase în această poveste? În ce poveste ați mai întâlnit personajele Dumnezeu și Sfântul Petrea?

Pentru comparație:

- 1) „Mergând el loc depărtat, o ajuns pe Dumnezeu și Sf. Petrea – cari umblau pe pământ pe-atunci” (Mihai Eminescu, *Borta vântului*).
- 2) „Și cum mergea Ivan, șovăind când la o margine de drum, când la alta, fără să știe unde se duce, puțin mai înaintea lui mergeau din întâmplare, pe-o cărare lăuntrică, Dumnezeu și cu Sfântul Petre, vorbind ei știu ce. Sfântul Petre, auzind pe cineva cântând din urmă, se uită înapoi și, când colo, vede un ostaș mătăhăind pe drum în toate părțile.

– Doamne, zise atunci Sfântul Petre, speriat: ori hai să ne grăbim, ori să ne dăm într-o parte, nu cumva ostașul cela să aibă harțag, și să ne găsim beleaua cu dânsul. Știi c-am mai mâncat eu o dată de la unul ca acesta o chelfăneală.

– N-ai grijă, Petre, zise Dumnezeu. De drumețul care cântă să nu te temi. Ostașul acesta e un om bun la inimă și milostiv. Vezi-l? Are numai două carboave la sufletul său; și, drept cercare, hai, fă-te tu cerșetor la capătul ist de pod, și eu la celălalt. Și să vezi cum are să ne dea amândouă carboavele de pomană, bietul om! Adu-ți aminte, Petre, de câte ori ți-am spus, că unii ca aceștia au să moștenească împărăția cerurilor.

Atunci Sfântul Petre se pune jos la un capăt de pod, iară Dumnezeu la celălalt și încep a cere de pomană” (Ion Creangă, *Ivan Turbincă*).

Spre sfârșitul întâlnirii, membrii clubului de lectură și-ar putea alege o secvență din basmul *Borta vântului* pe care să o illustreze.

Mitologice. În articolul *Humorul lui Eminescu*, Ilarie Chendi citează în întregime poemul *Mitologice*, nepublicat până atunci, caracterizându-l în felul următor: „...poezie scrisă în hexametri nu tocmai desăvârșiți. /.../ Imaginațiunea puternică și humorul vânjos sunt caracteristicile principale ale acestui cântec la adresa naturei și a zeilor: soare și vânt, simbolizați cu atâta plasticitate. Este aici aceeași tendință, observată și la greci, de a-și trata zeii cu glume și satire, fără însă de-a atinge sublimitatea lor” [5, pp. 2-3]. Peste

aproape șapte decenii, Edgar Papu va analiza această poezie în capitolul „Grotescul eminescian” din volumul *Poezia lui Eminescu*, considerând că aici grotescul „reușește pe deplin să dezafecteze o structură” [10, p. 170], iar în acest fel, nu are loc doar demitizarea, ci și năruirea mitului, autodezafectarea: „Imaginea sublimă a mitului călătorește, astfel, în metamorfozele ei progresiv degradate, până se oprește la un simplu episod de roman rural sau numai de schiță realistă pe temă sătească neidealizată” [10, p. 172]. Referindu-se la efectul potențării pe care îl poate avea grotescul, pe lângă cel al diminuării, Edgar Papu face legătura și cu antiliteratura practică de scriitorii moderni.

Aparent, poemul *Mitologicele* este un text mult prea complicat pentru un cititor de 7-12 ani. Într-o ședință a clubului de lectură se poate încerca totuși citirea și înțelegerea acestuia, realizându-se două paralelisme: pe de o parte, comparația poemului cu miturile cunoscute de copii, iar pe de altă parte, diferențele dintre *Mitologicele* și alte poeme eminesciene în care apar zeități (unele fragmente din *Luceafărul* ar putea fi potrivite pentru realizarea acestei comparații).

Etapă de **prelectură** ar cuprinde: o discuție despre zei și aspectul acestora; realizarea unui portret al Zeului uraganului (exercițiu de imaginație). Trăsăturile divinităților cunoscute reamintite în timpul discuției vor facilita înțelegerea caracterului ironic al poemului *Mitologicele* și tehnica de dezafectare a unor structuri mitice.

Tinerilor cititori li se pune textul în față și li se propune ca, pe parcursul lecturii, să evidențieze cu markerul cuvintele și expresiile prin intermediul cărora s-ar putea realiza portretul personajului din poem. Sugestii de sintagme evidențiate: *bătrân; lungi umeri de nouri; barba-i flutură-n vânturi ca negura cea argintie; părul umflat de vânt; colțuroasa coroană, împletită din fulgerul roș și din vinete stele; hohot adânc; în bătrâna căruță care scârție hodorogind; îmbătat; moșneagul bețiv; veselia proastă; mahmur; bolnavul bătrân; cojocul; ciubote; negrele-obiile; chimir; bătrânele-i membre; horăiește; în cămeșoi; desculț; fără căciulă; somnoros.*

Lectura ar putea împărțită în trei etape, în funcție de trei părți identificate ale poemului:

Partea I: „Da! din porțile mândre de munte, din stânci arcuite /.../ Norii roșesc de rușine și fug iar vântul se culcă/ Între codri și munți...”

Pe parcursul lecturii, s-ar putea iniția discuția (exerciții de lectură comprehensivă) despre diferențele dintre zeii pe care copiii îi cunosc din miturile citite și Zeul uraganului din poemul lui Mihai Eminescu.

Partea a II-a: „Uraganul mahmur poticnește/ Spre castelul de stânci, ce-și deschide uriașa lui poartă /.../ Iară-afară/ Vezi un ger bătrân și avar cu fața mâhnită,/ Cărăbănind al zorilor aur în saci de-ntuneric/ Ca să-l usuce-n rubine”

Edgar Papu numește această secvență „preparativele de culcare ale bătrânului” [10, p. 174], remarcând prezența elementelor de literatură a absurdului: „...coroana pe care și-o ia din cap și o atârână în cui devine *un fulger încremenit în nori*; căușul afumat, în care își răstoarnă galbenii aprinși, e mare *cât o pivniță*; obielele și le usucă *la focul Gheenei*. Această ultimă expresie ne reține atenția nu numai prin efectul potențării, ci și printr-un caracter al ei cu mult mai surprinzător. Ea prezintă cu anticipație o formă de dicteu al conștiinței și de automatism al limbajului în sensul celei mai actuale *antiliteraturi*. Asociația absurdă a ideii în cadrul unei construcții verbale corecte nu se deosebește cu nimic de unele procedee de mai târziu ale lui Urmuz. Identitatea se recunoaște îndeosebi cu tipul asociativ pe care îl va folosi promotorul absurdului în *Pâlnia și Stamate*. Ideea de a-ți usca obielele *la focul Gheenei* implică exact același mecanism pus în mișcare de Urmuz cu vasul care conține esența eternă a «lucrului în sine» sau cu tubul prin care pot fi văzuți «doi oameni cum coboară din maimuță». Grotescul eminescian se află aici împins până în domeniul atât de avansat al absurdului și antiliteraturii” [10, p. 174].

Citirea propriu-zisă a textului ar putea fi însoțită de exerciții de lectură interpretativă: depistarea elementelor absurde și comentarea acestora; realizarea unei paralele între comportamentul personaju-

lui și cel al unui om de rând; motivarea așa-zisei „umanizări” a zeului în poemul eminescian.

Partea a III-a: „Cu-ncetul, cu-ncetu-nserează.../ Soarele, ca să împace marea, la ea se apleacă /.../ Și se scarpină-n cap somnoros uitându-se-n soare”. Analiza secvențelor descriptive ar face posibilă realizarea comparației cu descrierea de peisaj din prima parte a poemului. „Îmblânzirea” naturii ar putea fi pusă în legătură cu „umanizarea personajului”. Referitor la această ultimă parte a poemului, Edgar Papu menționa: „Eminescu anticipă unele procedee ale poeziei mai noi, care calchiază direct expresiile prozaice și le introduce neadecvat în contextul artistic, pentru a demola printr-însele unele vetuste clădiri și convenții”, iar în versuri precum „Ah! moșneagul bețiv e-n stare-ntr-o zi să ruine/ Toate societățile de-asigurare din țară. /.../ Cine dracul știa acum că de cap o să-și facă! /.../ Vai! nu făcuse șosea cumsecade pe câmpii albaștri /.../ Când aștepți pe amant, scriitor la subprefectură” Eminescu folosește „proza direct, dar chiar și dintr-însa alege un sector ce pare a-i fi profund antipatic, acela sec al birocratismului instituțional și administrativ din vremea sa. Faptul se desprinde din următorii termeni sau sintagme: *societăți de asigurare, șosea cumsecade, subprefectură, codice penale, paragrafe*. Tocmai de aceea, în relația cu contextul, calchiera lor devine artistică prin funcțiunea de *poantă* pronunțată a grotescului, care adesea vrea să arate gros, apăsător, batjocoritor, dărâmarea unui edificiu considerat drept izvor mincinos de frumoase iluzii” [10, p. 175]. Pornind de la această constatare a exegetului, se poate analiza trecerea de la planul ceresc – divin – mitic la cel terestru – uman – contemporan.

Activitățile de **postlectură** ar putea să cuprindă câteva exerciții de imaginație.

1) *Dezvoltarea abilităților de înțelegere și creare a comparațiilor plastice.*

Finalul poemului *Mitologicele* conține o comparație foarte expresivă și grăitoare pentru caracterul ironic-demitizant al întregului poem: „ [...] luna, o cloșcă rotundă și grasă,/ Merge pe-a cerului aer moale ș-albastru și lasă/ Urmele de-aur a labelor ei strălucinde ca stele”.

Pentru o mai bună înțelegere a imaginii și a originalității acestui text în raport cu poetica eminesciană se pot aduce drept exemplu alte secvențe din creația poetului în care apare imaginea lunii, dar prezentată în termeni mitizant-solemnii: „Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci/ Și gândirilor dând viață, suferințele întuneci;/ Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,/ Și câți codri-ascund în umbră strălucire de isvoară!/ Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,/ Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate!” (*Scrisoarea I*); „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,/ Prin care trece albă regina nopții moartă. –/ O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie/ Și în mormânt albastru și-n pânze argintie,/ În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,/ Tu adorat și dulce al nopților monarc!” (*Melancolie*); „Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăritic,/ Rumenind străvechii codri și castelul singuratic” (*Călin. File din poveste*); „Luna pe cer trece-așa sfântă și clară” (*Sara pe deal*).

După analiza acestor secvențe, copiilor li se poate propune să-și imagineze ei luna în diverse faze (sau să li se prezinte o imagine cu fazele lunii) și să creeze comparații. Pentru finalizarea acestui exercițiu de imaginație, dar și pentru o mai bună înțelegere a unicității poemului *Mitologicele* în contextul creației eminesciene, se pot citi, selectiv, câteva secvențe din prozele lui Fănuș Neagu, în care luna este descrisă în aceeași termeni barochizant-ironici pe care îi valorifică și Eminescu în poemul său: „rotundă și încinsă ca un fund de copil opărit”; „luna, mică și rotundă ca o țâță de femeie”; „luna verde, ca o turtă de venin”; „luna, mare cât fundul unui butoi cu bere”; „am văzut luna: atârna între crăcile unui salcâm bătrân ca un ochi de spânzurătoare”; „luna atârnase în cer ca un castravete galben, acum se făcuse rotundă și mare, și se scâldea în balta aia putredă”; „Luna tremura. O gheară de găină râcăia în ea”; „luna, deasupra lor, era o căldare plină cu gheață, în munți fulgeră”; „luna, în plină zi, plutea greoaie, ca o dropie încărcată cu ouă”; „când luna era urechea lui Van Gogh”; „În față răsărise luna. Era galbenă și vălurită ca obrazul unei bătrâne”.

2) *Exercițiu de scriere creativă.*

Pornind de la ultimele trei versuri din poemul *Mitologicele* de

Mihai Eminescu – „Iar de a doua zi se scoală bătrânul și urcă Rarăul/ Numai în cămeșoi, desculț și fără căciulă/ Și se scarpină-n cap somnoros uitându-se-n soare” –, copiilor li se poate propune să scrie un text cu tema „Ce vede bătrânul zeu în soare?”

Concluzii

Propunându-se pentru lectură și discuții, în cadrul clubului de lectură, două texte total diferite de formula eminesciană pe care tinerii cititori au cunoscut-o în școală – basmul *Borta vântului* și poemul *Mitologicele*, s-ar putea evita interpretarea clișeizată și unilaterală a creației lui Mihai Eminescu și dezvălui noi fețe ale operei sale, prin scrieri necanonice și, aparent, anti-eminesciene. Lectura devine astfel o aventură ce presupune și confruntarea cu noul, cu șocantul, dar și cultivarea curiozității.

Referințe bibliografice:

1. BOT, I. Istoria și anatomia unui mit cultural. In: Ioana Bot (coord.), „*Mihai Eminescu, poet național român*”. *Istoria și anatomia unui mit cultural*. Cluj-Napoca: Dacia, 2001. ISBN 973-35-1543-4.
2. CALVINO, I. De ce îi citim pe clasici. In: *Provocarea labirintului*. Selecție și îngrijirea ediției Smaranda Bratu Elian; cronologie de Oana Boșca-Mălin; traducere din italiană și note de Smaranda Bratu Elian și Oana Boșca-Mălin; cu o prefață de Laura Di Nicola. București: Humanitas, 2023, pp. 122-129. ISBN 978-973-50-7976-5.
3. CĂLINDARUL „Călimdarul poporului” pe anul 1911. *Olteanul*. 1910, nr. 45, p. 7. Disponibil: https://adt.arcanum.com/ro/view/Olteanul_1910/?pg=354&layout=s [accesat 2025-09-25].
4. CĂLINESCU, G. *Opera lui Mihai Eminescu*. Vol. 1. Chișinău: Hyperion, 1993. 572 p. ISBN 5-368-009-54-2.
5. CHENDI, I. Humorul lui Eminescu. *Sămănătorul*. 1902. Anul I, vol. II, nr. 32, pp. 1-7. Disponibil: <https://adt.arcanum.com/>

ro/view/Semanatorul_1901-1902/?pg=502&layout=s [accesat 2025-09-25].

6. CREȚIA, P. *Testamentul unui eminescolog*. Ediția a II-a. București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2015. 299 p. ISBN 978-973-167-268-7.
7. EMINESCU, M. *Opere. Volumul IV: Poezii postume*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952. 562 p.
8. EMINESCU, M. (1963). *Opere. Volumul VI: Literatura populară*. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963. 755 p.
9. MANGUEL, A. *Istoria lecturii*. Traducere de Alexandru Vlad. București: Nemira, 2022. 420 p. ISBN 978-606-43-1329-4.
10. PAPU, E. *Poezia lui Eminescu*. București: Minerva, 1971. 219 p.

LECTURA – VECTOR DE PROMOVARE A COLECȚIEI BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE A USARB

Veronica BARBAROȘ
ORCID 0000-0002-7207-4557

*„Citește! Citind mereu, creierul tău
va deveni un laborator de idei și imagini,
din care vei întocmi înțelesul și filosofia vieții.”
(Mihai Eminescu)*

Rezumat:

Articolul evidențiază rolul Bibliotecii Științifice a USARB în stimularea lecturii și promovarea colecțiilor, cu accent pe rubrica online „Lectura de weekend”.

Cuvinte-cheie:

Biblioteca Științifică a USARB, promovarea lecturii, colecții, rubrica „Lectura de weekend”, serviciu informațional.

Abstract:

The article highlights the role of the USARB Scientific Library in promoting reading and its collections, with a focus on the online „Weekend Reading” section.

Keywords:

USARB Scientific Library, reading promotion, collections, „Weekend Reading” section, information service.

Introducere

Lectura reprezintă un pilon esențial în procesul de formare intelectuală, informare continuă și dezvoltare personală. Dincolo de rolul său educativ, lectura devine un vector eficient de promova-

re a colecțiilor bibliotecilor, facilitând descoperirea și valorificarea resurselor informaționale existente. În contextul transformărilor digitale și al diversificării surselor de informare, bibliotecile contemporane sunt provocate să regândească strategiile de promovare, punând tot mai mult accent pe inițiativele de stimulare a lecturii.

Prin lectură, colecțiile capătă vizibilitate, iar utilizatorii sunt motivați să exploreze noi domenii de cunoaștere, să acceseze resurse specializate și să interacționeze activ cu oferta informațională a instituției. Astfel, lectura devine un instrument strategic nu doar în sprijinul utilizatorului, ci și în consolidarea imaginii și relevanței bibliotecii în mediul academic și cultural.

În acest cadru, lectura se conturează ca o verigă fundamentală între misiunea educațională a bibliotecii și nevoile informaționale ale comunității, contribuind la crearea unui spațiu de învățare activ, dinamic și orientat spre performanță intelectuală.

Lectura reprezintă un instrument esențial în promovarea colecției unei biblioteci, contribuind în mod direct la creșterea gradului de cunoaștere, vizibilitate și utilizare a resurselor disponibile. Prin natura sa, lectura facilitează conexiunea dintre utilizatori și colecțiile bibliotecii, oferind acces nemijlocit la informații relevante, actuale și de calitate.

Funcționând ca o punte între public și resursele informaționale, lectura are capacitatea de a transforma fiecare titlu promovat într-un punct de plecare pentru noi descoperiri. Astfel, un document devine poarta de acces către alte lucrări, domenii de interes și teme conexe, încurajând explorarea aprofundată a fondului documentar.

Mai mult decât un act de informare, lectura stimulează interesul și curiozitatea intelectuală, contribuind la dezvoltarea unei relații active și reflexive cu informația. În acest context, promovarea lecturii implică în mod inerent și valorizarea serviciilor oferite de bibliotecă, fiecare inițiativă de stimulare a lecturii fiind o expresie a marketingului cultural. Prin campaniile de promovare a lecturii, biblioteca nu doar sprijină procesul educațional și formativ al utilizatorilor, ci își consolidează și rolul de centru cultural și informațional în comunitate.

Biblioteca contemporană își asumă un rol complex în cadrul comunității academice și culturale, depășind simpla funcție de depozitare a informației. Prin intermediul lecturii, biblioteca își activează o serie de funcții complementare, fiecare contribuind la valorificarea colecțiilor și la satisfacerea nevoilor informaționale și educaționale ale utilizatorilor.

Funcția educativă este una dintre cele mai fundamentale, prin care biblioteca contribuie la dezvoltarea gândirii critice, a autonomiei intelectuale și a gustului pentru lectură. Activitățile de promovare a lecturii susțin formarea unor competențe esențiale în contextul învățării pe tot parcursul vieții.

Funcția informațională presupune organizarea și facilitarea accesului la resurse științifice, baze de date, lucrări academice și alte surse relevante. Biblioteca devine astfel un nod esențial în rețeaua informațională a mediului universitar.

Funcția culturală se exprimă prin promovarea lecturii ca formă de participare activă la viața culturală. Evenimentele, cluburile de lectură și activitățile tematice desfășurate în bibliotecă stimulează dialogul cultural și apropierea publicului de valorile patrimoniului scris.

Funcția de mediere vizează ghidarea utilizatorilor în procesul de selecție a surselor, oferind suport personalizat în alegerea materialelor relevante, adaptate intereselor și nivelului de studiu. Biblioteca devine astfel un mediator activ între utilizator și resursă.

Funcția de conservare și valorificare implică păstrarea colecțiilor și activarea acestora prin lectură dirijată, expoziții tematice sau prezentări interactive. Prin aceste activități, biblioteca dă viață resurselor sale, oferindu-le un cadru de actualizare și reinterpretare.

Funcția de inovație reflectă deschiderea instituției spre noile tehnologii. Utilizarea instrumentelor digitale precum platforma Canva, resursele e-book, aplicațiile multimedia sau realitatea augmentată transformă lectura într-o experiență interactivă și atractivă pentru noile generații de utilizatori.

Funcția de promovare a colecțiilor este transversală tuturor activităților bibliotecii, prin care aceasta evidențiază fondul docu-

mentar disponibil. Aceasta se concretizează prin expoziții de carte, rubrici tematice în mediul online, recomandări personalizate și campanii de sensibilizare privind valoarea colecțiilor.

Prin îndeplinirea acestor funcții, biblioteca se afirmă ca un spațiu viu al cunoașterii, interacțiunii și inovării, iar lectura devine mijlocul prin care colecțiile își găsesc ecoul în comunitatea academică.

Care este rolul bibliotecarului în promovarea lecturii? În cadrul bibliotecii universitare, bibliotecarul joacă *un rol esențial* în facilitarea accesului la lectură și în valorificarea colecțiilor. Activitatea sa depășește dimensiunea tehnică a gestionării fondului documentar, orientându-se tot mai mult spre interacțiunea cu utilizatorii, susținerea procesului educațional și promovarea culturii scrise.

Un prim rol important este cel de *ghid al colecției*. Bibliotecarul cunoaște structura, tematica și valoarea documentară a fondului de carte, putând oferi recomandări personalizate, în funcție de nevoile informaționale și interesele fiecărui utilizator. Această funcție de orientare este esențială într-un mediu informațional vast și dinamic, în care selecția resurselor relevante devine o provocare.

De asemenea, bibliotecarul acționează ca *mediator cultural*, conectând utilizatorii cu diverse forme de expresie culturală prin intermediul lecturii. Prin organizarea de activități tematice, expoziții, cluburi de lectură sau ateliere, el contribuie la integrarea lecturii în viața culturală a comunității academice.

În plus, bibliotecarul devine un *promotor al lecturii active*, stimulând implicarea utilizatorilor în procesul de descoperire, interpretare și reflecție asupra textelor. Această lectură activă favorizează dezvoltarea gândirii critice și a unei atitudini participative față de informație.

Nu în ultimul rând, bibliotecarul îndeplinește rolul de *formator de competențe*, în special în ceea ce privește competențele informaționale și digitale. Prin sesiuni de instruire, ghiduri metodologice și activități de formare, acesta contribuie la autonomia intelectuală a utilizatorilor și la consolidarea capacităților de lucru cu informația.

Prin aceste multiple valențe, bibliotecarul devine un *actor esențial în promovarea lecturii* ca instrument de formare, informare și integrare culturală.

Cum se materializează în practică rolul bibliotecarului? Răspunsul îl oferă o serie de inițiative și servicii dezvoltate de Biblioteca Științifică a USARB menite să stimuleze lectura și să valorifice colecțiile disponibile, adaptându-se atât cerințelor mediului academic, cât și nevoilor de formare continuă, culturale și informaționale ale comunității. Diversitatea acestor inițiative reflectă angajamentul bibliotecii față de promovarea activă a lecturii ca mijloc de educație, informare și dezvoltare personală.

Printre cele mai relevante practici se numără:

Expoziții tradiționale și online, realizate cu scopul de a evidenția anumite teme, autori sau evenimente literare. Acestea contribuie la prezentarea vizuală atractivă a colecțiilor, sporind interesul pentru resursele existente și facilitând accesul la conținuturi relevante.

Expoziții online vocalizate, o inițiativă inovatoare prin care lectura este promovată într-un format dinamic și accesibil. Aceste prezentări integrate multimedia permit o apropiere mai personală și interactivă de conținut, încurajând explorarea fondului bibliotecii prin canale digitale.

Buletinul informativ „Achiziții recente”, un instrument de informare periodică prin care utilizatorii sunt familiarizați cu noile titluri achiziționate. Această publicație are un rol important în promovarea lecturii, menținând interesul publicului pentru noutățile editoriale și resursele actualizate.

Ziua Ușilor Deschise, organizată anual, are ca obiectiv familiarizarea utilizatorilor actuali și potențiali cu serviciile, spațiile și resursele bibliotecii. Acest eveniment contribuie la crearea unui mediu deschis și prietenos, în care lectura este prezentată ca parte integrantă a vieții academice și culturale.

Prin aceste activități, Biblioteca Științifică a USARB nu doar promovează lectura în mod activ, ci și construiește o relație durabilă între utilizatori și resursele informaționale, transformând biblioteca

într-un spațiu de învățare interactiv și relevant pentru comunitate.

Pe lângă activitățile tradiționale de promovare a lecturii, Biblioteca Științifică a USARB desfășoară o serie de inițiative menite să consolideze legătura dintre bibliotecă și comunitatea sa academică și culturală. Aceste inițiative vizează nu doar stimularea interesului pentru lectură, ci și crearea unui climat de solidaritate, participare activă și responsabilitate culturală.

Una dintre cele mai remarcabile acțiuni este campania *Donează o carte comunității în care studiezi!*, ce are ca scop dublu îmbogățirea fondului de carte și cultivarea spiritului de solidaritate între membri ai comunității universitare. Această campanie oferă utilizatorilor oportunitatea de a contribui activ la dezvoltarea colecției și de a susține accesul la lectură pentru generațiile viitoare.

De asemenea, cu ocazia Zilei Naționale a Lecturii, biblioteca organizează anual o serie de activități dedicate promovării lecturii în rândul publicului larg, precum: lecturi publice, expoziții tematice și ateliere interactive. Aceste evenimente au un rol formativ și cultural semnificativ, oferind un cadru festiv pentru reafirmarea valorii lecturii în educație și în viața cotidiană.

În paralel cu activitățile în format fizic, Biblioteca Științifică a USARB valorifică tot mai mult resursele digitale, adaptându-se cerințelor unui mediu educațional digitalizat. Accesul la baze de date științifice precum EBSCO și *Research4Life* permite utilizatorilor consultarea unei game largi de cărți, articole și reviste academice, contribuind la susținerea activității de cercetare și învățare.

În acest sens, a fost creată și rubrica *E-Lectură din bazele de date*, găzduită pe blogul oficial al bibliotecii, care oferă recomandări de lectură digitală, organizate tematic în compartimente dedicate profesorilor și studenților. Această inițiativă facilitează interacțiunea dintre bibliotecă și utilizatori, promovând lectura electronică ca alternativă viabilă și complementară celei tradiționale.

Prin aceste inițiative, Biblioteca Științifică a USARB reușește să-și extindă impactul în comunitate, adaptându-se la noile forme de consum cultural și educațional și afirmându-se ca un actor dinamic

în procesul de formare și informare continuă.

În cadrul eforturilor continue de promovare a lecturii, Biblioteca Științifică a USARB utilizează spațiul digital pentru a crea conexiuni relevante și personalizate între utilizatori și resursele informaționale. Platforma online *Biblioteca Științifică a USARB în dialog cu cititorii*, găzduită pe blogul instituției, include o serie de rubrici tematice ce răspund nevoilor diverse ale publicului academic și general.

Rubrica *Autocunoaștere și dezvoltare personală* propune selecții de carte axate pe teme actuale, precum psihologia practică, inteligența emoțională, coaching-ul și dezvoltarea personală. Această inițiativă reflectă preocuparea bibliotecii de a susține nu doar formarea profesională a utilizatorilor, ci și echilibrul lor emoțional și motivațional, aspecte esențiale într-un context educațional modern.

Rubrica *Instruire și cercetare* este orientată spre sprijinirea procesului de învățare academică, oferind ghiduri practice, resurse utile și recomandări bibliografice pentru studenți, masteranzi și cercetători. Aceste materiale contribuie la dezvoltarea competențelor informaționale, la aprofundarea metodologiei de cercetare și la facilitarea accesului la resurse științifice de calitate.

Într-o notă mai relaxată, rubrica *Lectura de weekend* oferă recomandări de lecturi recreative, motivaționale sau de inspirație, promovate prin intermediul rețelelor sociale și al platformelor online ale bibliotecii. Aceste sugestii urmăresc echilibrarea activităților academice cu momente de lectură plăcută și relaxantă, contribuind la consolidarea obiceiului de a citi în mod constant.

Prin aceste rubrici, Biblioteca Științifică a USARB demonstrează flexibilitate și deschidere față de cerințele diversificate ale comunității sale, consolidând lectura ca instrument esențial în formarea completă a individului – atât din punct de vedere intelectual, cât și personal.

Unul dintre cele mai eficiente moduri de a stimula lectura și de a consolida comunitatea în jurul valorilor culturale este organizarea cluburilor de lectură. În cadrul Bibliotecii Științifice a USARB, aceste cluburi funcționează ca spații participative, care încurajează dialogul, reflecția critică și aprecierea literaturii în forme diverse.

Biblioteca găzduiește și sprijină o varietate de cluburi tematice, fiecare cu un profil specific și public țintă bine definit:

- *Clubul Zig-Zag Café* – un spațiu informal de întâlnire și discuții pe teme literare, educaționale și sociale, care încurajează exprimarea liberă și creativă a ideilor.
- *Clubul Bibliospiritus* – axat pe lecturi de dezvoltare personală, spiritualitate și psihologie, având ca scop stimularea reflecției interioare și a autocunoașterii.
- *Clubul Educației Civice Europene* – promotor al valorilor europene, al drepturilor omului și al cetățeniei active, prin intermediul lecturii și al dezbaterilor pe teme de actualitate.
- *Clubul Cărții* – dedicat literaturii clasice și contemporane, oferind participanților ocazia de a descoperi noi autori și opere prin sesiuni de lectură colectivă și discuții analitice.
- *Clubul Francez* – promotor al lecturii în limba franceză și al culturii francofone, contribuind la dezvoltarea competențelor lingvistice și interculturale ale participanților.
- *Cercul de lectură „Cartea de marți”* – o inițiativă recurentă care aduce împreună studenți, profesori și alți membri ai comunității în jurul unei cărți alese, stimulând dialogul intergenerațional și schimbul de idei.

Aceste cluburi nu doar susțin lectura ca activitate individuală, ci o transformă într-un proces colaborativ, în care fiecare participant contribuie la construirea sensului și a unei culturi a lecturii. Totodată, ele întăresc rolul bibliotecii ca spațiu comunitar, deschis diversității de idei și expresii culturale.

Implicarea activă a Bibliotecii Științifice a USARB în evenimente educaționale și culturale naționale și internaționale reflectă angajamentul instituției față de promovarea lecturii, accesului la informație și educației deschise. Prin participarea constantă la astfel de inițiative, biblioteca își consolidează rolul de partener activ în rețelele de colaborare academică și culturală, contribuind la schimbul de bune practici și la extinderea impactului activităților sale. Printre evenimentele relevante la care biblioteca participă se numără:

- *Ziua Internațională a Cititului Împreună (ZICI)* – eveniment global ce promovează lectura colectivă și importanța lecturii în familie, la școală și în comunitate.
- *Ziua Națională de Sensibilizare privind Bibliotecile* – dedicată promovării rolului social și educațional al bibliotecilor, precum și vizibilității serviciilor acestora în societatea contemporană.
- *Ziua Națională a Lecturii* – prilej de organizare a numeroase activități care pun lectura în centrul atenției publice, implicând studenți, cadre didactice, scriitori și alți actori culturali.
- *Săptămâna Internațională a Accesului Deschis la Informație* – eveniment menit să încurajeze utilizarea resurselor științifice cu acces deschis, promovând principiile transparenței și accesibilității în cercetare.
- *Săptămâna Internațională a Educației Artistice* – în cadrul căreia lectura este integrată în evenimente interdisciplinare ce pun în valoare creația artistică și expresia culturală.
- *Săptămâna Tineretului și Studentului la BȘ a USARB* – serie de activități educaționale și recreative destinate promovării lecturii și implicării tinerilor în viața bibliotecii.
- *Săptămâna Educației Deschise (2025)* – o platformă de dialog despre resursele educaționale deschise, unde lectura digitală și accesul la cunoaștere devin teme centrale.

Prin participarea la aceste evenimente, Biblioteca Științifică a USARB nu doar promovează lectura, ci și contribuie activ la diseminarea valorilor educației deschise, a inovației culturale și a colaborării internaționale. Astfel, biblioteca își extinde constant aria de influență și își consolidează rolul de actor relevant în peisajul educațional contemporan.

În procesul complex de promovare a lecturii, Biblioteca Științifică a USARB valorifică și uneltele vizuale care contribuie semnificativ la creșterea atractivității și accesibilității colecțiilor sale. Aceste materiale, adaptate atât pentru spațiile fizice ale bibliotecii, cât și pentru mediul online, sunt concepute pentru a stimula interesul utilizatorilor și pentru a facilita orientarea în bogăția informațională dispo-

nibilă. Printre principalele instrumente vizuale utilizate se numără:

Semne de carte personalizate, care conțin mesaje motivaționale, citate din autori clasici și contemporani, recomandări tematice de lectură sau coduri QR ce oferă acces direct la resurse digitale relevante. Aceste semne de carte devin astfel un suport practic și de inspirație pentru cititori.

Infografice tematice, realizate pentru a prezenta într-un mod clar și vizual subiecte de interes, cum ar fi tehnici eficiente de citire, pașii esențiali în realizarea unei cercetări sau topuri de cărți populare. Infograficele facilitează înțelegerea rapidă a informațiilor și susțin procesul de învățare.

Postere atractive și colorate, plasate în spațiile bibliotecii și difuzate în mediul online, care promovează evenimente culturale, rubrici tematice și servicii de lectură, sporind vizibilitatea acestora și stimulând participarea utilizatorilor.

Ghiduri de lectură și broșuri informative, disponibile în format tipărit și digital, care orientează utilizatorii în selecția colecțiilor bibliotecii, ținând cont de interesele specifice, nivelul de studiu sau limba preferată. Aceste materiale facilitează accesul la informație și contribuie la utilizarea eficientă a resurselor.

Prin integrarea acestor materiale vizuale în strategiile sale de promovare, Biblioteca Științifică a USARB reușește să transforme lectura într-o experiență mai accesibilă, interactivă și atractivă, consolidând astfel legătura dintre utilizatori și patrimoniul informațional.

Pentru a evalua eficiența activităților dedicate promovării lecturii, Biblioteca Științifică a USARB a implementat o serie de sondaje tematice aplicate utilizatorilor săi.

Rezultatele sondajului indică o creștere vizibilă a interesului pentru colecțiile bibliotecii, ca urmare directă a activităților de promovare desfășurate. Printre aceste activități se numără rubrici tematice precum *Lectura de weekend*, expoziții tematice (atât tradiționale, cât și online), recomandări de carte, afișe, postere și alte materiale vizuale motivaționale.

Astfel, acțiunile de promovare nu doar că sporesc utilizarea

colecțiilor, dar contribuie semnificativ la dezvoltarea unei culturi a lecturii în cadrul comunității universitare. Mai mult, ele consolidează relația dintre utilizatori și bibliotecă, transformând instituția într-un partener activ și relevant în procesul educațional și cultural.

Printre inițiativele relevante ale Bibliotecii Științifice a USARB se numără și rubrica *Lectura de weekend*, concepută ca o formă accesibilă și constantă de promovare a lecturii în rândul utilizatorilor. Această rubrică se adresează tuturor celor pasionați de lectură și oferă recomandări de cărți din domeniul artistic și științific, cu scopul de a transforma timpul liber al weekendului într-o oportunitate de explorare intelectuală, învățare și reflecție personală.

Scopul principal al rubricii este de a încuraja cititul regulat, de a stimula curiozitatea intelectuală și de a promova lectura ca o activitate plăcută, recreativă și formativă. Astfel, *Lectura de weekend* contribuie la formarea unui obicei de lectură consecvent și la consolidarea legăturii dintre utilizator și colecțiile bibliotecii, într-un mod prietenos și adaptat ritmului cotidian al publicului.

Rubrica oferă o selecție variată de titluri, menite să răspundă intereselor diverse ale utilizatorilor, de la studenți și cadre didactice până la cititori pasionați de dezvoltare personală și cultură generală. Recomandările literare includ atât romane captivante, cât și lucrări de non-ficțiune, completate de resurse educaționale din domenii precum știință, istorie, filosofie sau literatură.

Un element definitoriu al rubricii este accentul pus pe echilibrul dintre lectură relaxantă și lectură educativă, propunerile fiind selectate pentru a stimula gândirea critică și reflecția personală, fără a compromite plăcerea lecturii. Această abordare sprijină cititorii în identificarea unor titluri relevante, care să le ofere atât informație valoroasă, cât și momente de relaxare și introspecție.

Totodată, rubrica *Lectura de weekend* se remarcă prin adaptabilitatea sa la gusturile și nevoile unui public larg, prin actualizarea constantă a conținutului – în fiecare sfârșit de săptămână sunt prezentate noi titluri și perspective, susținând astfel un contact continuu cu lectura și facilitând o legătură dinamică între utilizatori și

colecțiile bibliotecii.

Conținutul rubricii *Lectura de weekend* este conceput astfel încât să faciliteze accesul rapid și eficient la informații esențiale despre titlurile promovate, menținând în același timp un caracter vizual atractiv și modern. Fiecare postare include o prezentare succintă a unei cărți selectate din colecția Bibliotecii Științifice a USARB, însoțită de informații relevante despre autor, precum numele, alte lucrări reprezentative și contextul literar în care acesta a activat.

Pentru a orienta cititorii și a evidenția tematica volumului, sunt adăugate cuvinte-cheie definitorii, urmate de o descriere scurtă și accesibilă a subiectului tratat în carte. De asemenea, se precizează disponibilitatea volumului în colecțiile bibliotecii, încurajând utilizatorii să consulte resursa recomandată în format fizic sau digital.

Un element important al rubricii îl constituie componenta vizuală – fiecare postare este însoțită de o imagine modernă și atrăgătoare, care contribuie la crearea unui conținut coerent, accesibil și ușor de diseminat prin canalele online ale bibliotecii. Acest format permite atragerea unui public divers și menținerea unei relații active cu cititorii prin intermediul platformelor digitale.

Realizarea *Lecturii de weekend* presupune un demers bine structurat, care îmbină selecția resurselor bibliografice cu elemente de design vizual și tehnologie digitală. Pentru fiecare ediție, echipa bibliotecii selectează o carte reprezentativă din colecția BȘ a USARB, având în vedere relevanța tematică, accesibilitatea și potențialul de interes pentru publicul țintă. Coperta volumului este scanată sau fotografiată, devenind un element central în construcția vizuală a materialului.

Etapa de creație este realizată în aplicația Canva, unde se elaborează un design personalizat, modern și atrăgător. Acesta include animații, efecte grafice și, atunci când este relevant, o coloană sonoră ambientală sau tematică, care contribuie la experiența multimedia a utilizatorului. Această abordare vizual-sonoră transformă recomandarea de lectură într-un produs digital accesibil, dinamic și interactiv.

Materialul final este difuzat pe rețelele sociale și pe site-ul oficial al Bibliotecii Științifice a USARB, fiind însoțit de informații privind disponibilitatea cărții, fie prin link către resursa digitală, fie cu indicații de locație în colecția fizică.

Astfel, rubrica *Lectura de weekend* devine un instrument multimedia original, care nu doar promovează lectura recreativă, ci contribuie activ la valorificarea colecțiilor, întărind totodată imaginea Bibliotecii Științifice a USARB ca actor cultural inovator și implicat în comunitatea academică.

Aceasta se adresează unui public variat, fiind concepută să răspundă atât nevoilor comunității academice, cât și intereselor cititorilor pasionați de lectură. În primul rând, membrii comunității universitare – studenți, cadre didactice, cercetători – beneficiază de resurse relevante care pot sprijini procesul de învățare, cercetare și dezvoltare personală prin lecturi complementare domeniilor lor de interes.

Totodată, rubrica este utilă și pentru bibliotecari, oferindu-le posibilitatea de a rămâne conectați la tendințele literare contemporane și de a-și diversifica recomandările către utilizatori, în special în contextul promovării lecturii recreative și multidisciplinare.

Nu în ultimul rând, *Lectura de weekend* este destinată tuturor iubitorilor de carte, indiferent de vârstă sau profil profesional, care doresc să-și îmbogățească universul cultural, să descopere autori noi și să exploreze teme diverse din literatură, știință, istorie sau filosofie.

Importanța rubricii rezidă în contribuția sa la cultivarea unei culturi a lecturii constante, reflexive și de calitate. Prin selecțiile atent realizate și prezentările accesibile, aceasta facilitează dezvoltarea gândirii critice, îmbunătățirea abilităților de comunicare și accesul echilibrat la informații relevante, adresându-se nevoilor intelectuale și emoționale ale publicului.

Pe lângă dimensiunea educativă, aceasta oferă și un refugiu din rutina cotidiană, încurajând lectura ca formă de relaxare activă și introspecție. Astfel, fiecare recomandare devine o invitație de a descoperi noi universuri de cunoaștere, de a reflecta și de a trăi lectura ca o experiență transformatoare. În acest sens, *Lectura de weekend*

consolidează rolul Bibliotecii Științifice a USARB nu doar ca furnizor de informații, ci ca promotor activ al valorilor culturale și formării continue.

Concluzii

Rubrica *Lectura de weekend* se dovedește a fi un instrument valoros în cadrul strategiei de promovare a colecției Bibliotecii Științifice a USARB, contribuind atât la vizibilitatea resurselor disponibile, cât și la stimularea unui comportament de lectură activ și conștient. Titlurile selectate reflectă diversitatea tematică și valoarea fondului de carte al bibliotecii, facilitând orientarea utilizatorilor spre colecția fizică sau digitală

Prin îmbinarea lecturii recreative cu dimensiunea educativă, rubrica susține formarea obiceiului lecturii din plăcere, nu doar din obligație academică, și creează punți între cititori și literatura contemporană sau clasică. În același timp, interacțiunea constantă cu publicul – exprimată prin comentarii, distribuirii și sugestii de lectură – consolidează o comunitate activă în jurul lecturii și a bibliotecii.

Astfel, *Lectura de weekend* depășește funcția de simplu instrument de promovare, devenind un mijloc de consolidare a rolului bibliotecii ca spațiu cultural viu și relevant, capabil să inspire, să formeze și să conecteze oamenii prin lectură. Această inițiativă confirmă faptul că lectura, integrată inteligent în activitatea bibliotecii, devine un vector strategic de valorizare a colecțiilor și de promovare a culturii scrise în mediul academic și nu numai.

Pentru a evalua impactul rubricii *Lectura de weekend*, s-a realizat o analiză statistică a activității din perioada februarie 2021-2024. În acest interval, au fost publicate 177 de materiale, acoperind o gamă largă de domenii: de la literatură artistică la științe sociale, educație, istorie și dezvoltare personală.

Datele privind vizibilitatea postărilor confirmă interesul crescut al utilizatorilor pentru recomandările propuse. Printre cele mai accesate titluri se numără:

Când bunicul era nepot de Aureliu Busuioc – 78 de vizualizări;

Kinderland de Liliana Corobca – 70 de vizualizări;

Ultima lună de toamnă de Ion Druță – 69 de vizualizări;

Retro Bălți de Aureliu Ciobanu și Constantin Gh. Ciobanu – 61 de vizualizări;

Resurse umane de Anatol Moraru – 57 de vizualizări.

Aceste rezultate confirmă că *Lectura de weekend* nu doar oferă vizibilitate titlurilor din colecțiile BȘ a USARB, ci reușește și să genereze interes activ și constant din partea comunității. Datele statistice demonstrează o interacțiune reală cu conținutul rubricii, consolidând rolul acesteia ca mijloc eficient de promovare culturală și informare academică.

Concluzie finală

Rubrica *Lectura de weekend* reprezintă mai mult decât o simplă recomandare de carte, ea este un instrument de construire a unui dialog constant între bibliotecă și cititor, o invitație la explorare intelectuală și reflecție personală. Prin fiecare titlu prezentat, utilizatorii sunt încurajați să descopere noi perspective, să pătrundă în universuri literare diverse și să aprofundeze înțelegerea propriei lumi.

Indiferent dacă este vorba de studenți, cercetători, bibliotecari sau cititori pasionați, rubrica oferă un spațiu virtual de întâlnire cu literatura, care îmbină informația de calitate cu relaxarea intelectuală. Într-un context educațional în continuă transformare, *Lectura de weekend* demonstrează că lectura rămâne un vector esențial de formare, inspirație și conectare culturală.

Referințe bibliografice:

1. *Biblioteca Științifică a USARB*. Pagină Web. Disponibil: <http://libru-niv.usarb.md/index.php?lang=ro> [accesat 2025-09-05].
2. *Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alecă Russo” din Bălți*. *Lectura de weekend*: rubrică online de promovare a colecțiilor. BȘ USARB. Blog. Disponibil: <https://bs-usarb.blogspot.com/> [accesat 2025-09-05].
3. CHERADI, Natalia și Elena RAILEAN. *Instrumente inovative pentru promovarea serviciilor de bibliotecă*. Online [citat 12 sept. 2022]. Dis-

- ponibil: <https://dokumen.tips/documents/instrumente-inovative-pentru-promovarea-serviciilor-de-biblioteca.htm> [accesat 2025-09-04].
4. *Dezvoltarea competențelor din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții: rolul și locul lecturii* : suport metodologic și educațional în sprijinul realizării Programului Național LecturaCentral, ediția a 4-a, 2021. Online. Disponibil: <http://www.bnrm.md/files/publicatii/Dezvoltarea%20competentelor.pdf> [accesat 2025-09-04].
 5. *Dicționar explicativ al limbii române*. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/expozi%C5%A3ie> [accesat 2025-09-05].
 6. LÎȘÎI, Ala. *Modalități de comunicare a colecțiilor*. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/3433/1/Lisii_A_modalitati.pdf [accesat 2025-09-03].
 7. *Metode și tehnici de promovare a lecturii: Recomandări metodologice*. Chișinău, 2022. <https://www.slideshare.net/slideshow/metode-i-tehnici-de-promovare-a-lecturii-final-pdf/271803819#1> [accesat 2025-09-05].
 8. LUCHIANCIUC, Natalia. Promovarea colecției de carte a Bibliotecii Științifice în cadrul activităților științifice și educaționale USARB. *Bibliouniversitas@ABRM.md*. 2024, nr. 1. Disponibil: <http://ojs.usarb.md/index.php/buniv/article/view/636/658> [accesat 2025-09-05].
 9. REDING, Viviane. Rolul bibliotecilor în societatea informațională. *Buletinul ABRM*, 2005, nr. 2, pp. 10-13.
 10. REGNEALĂ, Mircea. *Rolul bibliotecarului în societatea contemporană*. Disponibil: <https://lisr.unibuc.ro/8-regneala.pdf> [accesat 0225.09.05].

PROIECTUL „ȘCOALA MEA CITEȘTE”

Olga CHEIANU

*„Nu există nici măcar o diferență între
o persoană care poate să citească,
dar nu o face, și una care nu poate să citească”
(Mark Twain)*

Rezumat:

În articol se descrie lansarea și desfășurarea proiectului „Școala mea citește” cu genericul „Evantai cultural-artistic” inspirat din alte campanii de promovare a lecturii. Proiectul își propune să sensibilizeze comunitatea privind criza culturală și să promoveze lectura și valorile autentice. Scopul proiectului este de a stimula cunoașterea valorilor morale și culturale autentice, de a consolida interesul pentru lectură și de a dezvolta gândirea critică.

În cadrul proiectului sunt prevăzute parteneriate cu instituții infodocumentare importante, precum Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – promotoare ale lecturii prin diferite activități și aplicarea diverselor metode și mijloace. Elevii se integrează în activitățile de instruire și evenimentele tematice, vizitează bibliotecile și participă la întâlniri cu personalități importante – reprezentanți ai diverselor domenii. Biblioteca Instituția Publică Centrul de Excelență în Economie și Finanțe (IP CEEF) oferă o gamă variată de servicii care favorizează și promovează lectura și dezvoltarea culturală.

Cuvinte-cheie:

proiect cultural, Biblioteca IP CEEF, promovare a lecturii, club de lectură, personalitate marcantă.

Abstract:

This article describes the launch of the project "My school reads", inspired by other campaigns focused on promotion of reading. The project aims to raise awareness in cultural crisis and promote authentic culture, reading and values within communities. The CEEF library offers a wide range of services for users to favor and promote reading and culture.

"The „Evantai Cultural-Artistic project" includes partnerships with important libraries, such as the National Library of the Republic of Moldova and the "B.P. Hașdeu" Municipal Library, which help to promote reading through various activities and methods. Students participate in training and thematic events, visit libraries and meet personalities.

The purpose of the project is to stimulate authentic moral and cultural values, strengthen interest in reading and develop critical thought.

Keywords:

cultural project, IP CEEF Library, promotion of reading, Reading Club.

Biblioteca CEEF sprijină procesul de instruire și cercetare, interesele de informare, studiu, lectură, educație și recreere a utilizatorilor prin serviciile și produsele oferite. Bibliotecarii se orientează spre diversificarea și personalizarea serviciilor, cu accent pe e-servicii, atragerea resurselor informaționale pentru satisfacerea necesităților informațional-documentare, creșterea potențialului achizițiilor de documente. Accesul la biblioteca digitală ar fi un pas spre utilizator care are nevoie de o altă modalitate de utilizare a bibliotecii, de la distanță, mai ales din perspectiva adversităților întâmpinate în funcționarea instituției.

Colecțiile bibliotecii includ o varietate mare de documente tipărite (cărți, manuale școlare, periodice), documente audiovizuale, documente grafice (hărți) etc. Cea mai mare parte o constituie manualele de cultură generală, cele de specialitate, beletristica: cărți (81%), publicații periodice (5%), documente electronice (2%), documente audio și video, materiale cartografice (2%). Documentele

în limba română constituie 67% din volumul colecțiilor.

Biblioteca oferă o gamă largă de servicii orientate spre promovarea lecturii. Sunt disponibile serviciile de:

acces la resursele informaționale:

- colecțiile de bibliotecă;
- cataloagele tradiționale;
- catalogul colectiv al bibliotecilor publice SiBiMol;

acces la distribuirea și livrarea de documente:

- împrumutul la domiciliu;
- consultarea documentelor în sala de lectură;
- împrumutul interbibliotecar;
- furnizarea electronică de documente;
- rezervarea documentelor solicitate;
- servicii de referință, inclusiv electronice;
- serviciul informațional de consultanță „Întreab@bibliotecarul”;
- elaborarea buletinelor de achiziții;

animații culturale și instruirii:

- instruirea utilizatorilor privind cultura informației;
- organizarea expozițiilor tradiționale și virtuale;
- organizarea activităților cu caracter științific, literar, cultural, educativ, social, de recreere;
- oferirea spațiului pentru comunicare, evenimente, activități de importanță socială sau comunitară;
- filmarea evenimentelor în spațiile bibliotecii sau utilizarea localului în calitate de platou de filmare în scopuri educative și de promovare etc.

Fiind inspirată de activitățile de promovare a lecturii, precum campania „Toată școala citește” și „Chișinăul citește”, echipa bibliotecii IP CEEF, ghidată de directoarea adjunctă pentru instruire și educație, Silvia Braniște, a lansat proiectul „Școala mea citește” sub genericul „Evantai cultural-artistic”.

Proiectul a inclus o serie de acțiuni privind sensibilizarea societății asupra problemei actuale a crizei culturale, cu scopul de a promova cultura prin activități desfășurate de comun acord cu

instituțiile-partenere. Unul din obiectivele acestuia a fost crearea premiselor pentru cooperarea partenerilor în vederea promovării culturii și a valorilor autentice.

Era necesară avertizarea comunității privind criza culturală vizibilă, provocată de migrarea societății spre alte surse de informare și distracție, spre lumea virtuală. Astfel, în cadrul proiectului au fost prezente următoarele axe de acțiuni: familiarizarea comunității cu universul bibliotecilor din Chișinău; promovarea și încurajarea lecturii ca mijloc de dezvoltare personală, cultivarea în conștiința comunității a valorilor literare și artistice autentice; trezirea interesului față de cultură; cultivarea unei abordări critice a informației din spațiul media-tic; stimularea implicării comunității în acțiuni de caritate.

Realizarea celor enumerate a fost posibilă grație colaborării fructuoase cu Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, filiala „Târgu Mureș” și Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică din Moldova. În acest proiect s-au implicat activ elevii și profesorii Colegiului de Medicină Veterinară și Economie Agrară din Brătușeni. Susținerea, participarea și receptivitatea profesorilor de la Catedra de limbă și comunicare și a membrilor din Consiliul elevilor CEEF au fost necesare și foarte importante pentru desfășurarea acestuia.

Un rol aparte în proiect l-a avut echipa bibliotecii IP CEEF prin coordonarea eventualilor participanți, asigurarea logistică și monitorizarea desfășurării activităților preconizate, promovarea și urmărirea respectării termenelor și a condițiilor prevăzute de proiect.

Pe parcursul pregătirilor acțiunilor au fost identificați partenerii de colaborare, semnate acorduri de parteneriat cu instituțiile nominalizate și stabilite tipurile de activități disponibile și atractive pentru comunitatea CEEF.

Cel mai important eveniment a avut loc la începutul proiectului, când a fost creat clubul „CEEF Citește” și a fost constituit grupul clubului respectiv pe pagina de Facebook. Fiecare membru al grupului și-a postat impresiile despre o carte lecturată sau opinia privind desfășurarea ședințelor clubului de lectură, a propus subiecte

sau cărți pentru a fi citite și discutate la ședința următoare. În spațiul acestui club elevii s-au simțit în largul lor și au putut să se expună liber pe marginea propriilor lecturi. Uneori s-a discutat despre romanele scrise, apelând la filmele vizionate.

De asemenea, relevante au fost activitățile cultural-muzicale de promovare și familiarizare a membrilor comunității cu bogăția literară românească și a altor popoare, de exemplu: Ziua Culturii, Medalion literar-muzical „Și sunt dat Cuvântului ca gândul pământului” – omagiu creației lui Grigore Vieru.

În cadrul Programului Național „Voucher cultural”, în spațiile primitoare ale Bibliotecii „Târgu Mureș”, a fost desfășurată „Ziua poeziei”, la care au participat reprezentanți ai colegiului.

Lansarea campaniei „Școala mea citește” în IP CEEF a fost o provocare pentru profesori și elevi. Întreaga comunitate timp de o săptămână, pe parcursul a 15 minute din prima lecție, a lecturat cu voce tare din operele selectate conform curriculumului sau temei de la ora predată. Membrii administrației și-au ales pentru lectura de 15 minute fragmente din operele îndrăgite, la orele de limbă străină s-a citit în limba care este studiată. Așa a fost sărbătorită Ziua Internațională a Cititului Împreună și Ziua Națională a Lecturii la CEEF. Elevilor le-au fost explicate toate beneficiile lecturii, în special ale cititului cu voce tare, pentru dezvoltarea personalității umane.

Biblioteca este centru informațional al comunității, deci menirea acesteia este nu doar să ofere documente pentru lectură și instruire, dar și să învețe cum și unde să fie căutate informațiile din surse veridice. Pentru a familiariza elevii cu metodele de căutare a informației și pentru a-i iniția în fenomenul manipulării media, împreună cu formatorul de educație mediatică și informațională al BNRM, elevii au deprins să aibă gândire critică și să analizeze sursa informațională, să însușească abilități de gândire, de cercetare și concluzionare, de regăsire a argumentelor pro și contra, de filtrare a conținuturilor etc.

O altă modalitate de promovare a lecturii și a bibliotecii a fost acțiunea „Excursie – Biblioteca altfel”, unde elevii descoperă lumea

interioară a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, vizitând sălile de lectură, sala de cataloage, depozitele și spațiile de lucru ale acesteia. Astfel de vizite constituie o aventură într-o lume unde accesul pentru utilizatori este restricționat. În cadrul excursiilor organizate de Secția Marketing și comunicare socioculturală a BNRM, elevii au vizitat secțiile instituției și au cunoscut activitatea acestora, au văzut expoziții de carte achiziționate recent, pe cele de pictură și tehnică fotografică sau cu material video și audio. În una din excursii de acest fel elevii au citit cărți cu ochelari 3D, ceea ce i-a impresionat foarte mult. Dar locul cel mai important în cadrul acestor vizite îl constituie Muzeul Cărții, unde sunt prezentate atât cărțile vechi și rare, instrumentele de scriere și documentare vechi, precum și suporturile digitale, dispozitivele performante de digitalizare.

În timpul vizitelor la biblioteci, elevii de la CEEF au apreciat atât colecțiile variate și complexe, cât și echipamentele de lectură a resurselor informaționale speciale din colecția Bibliotecii Republicane Tehnico-Științifice. Curioase li s-au părut boxele în care sunt păstrate documentele normative și brevetele de invenție. Fiecare bibliotecă este deosebită, unică în felul său și se face vizibilă atât prin colecțiile pe care le deține, cât și prin specificul ei, organizarea și măsurile de fidelizare a utilizatorilor, activitățile promovare, inclusiv pe site-urile lor etc.

Vizitele la Biblioteca „Târgu Mureș” au inclus și întâlniri cu scriitori, jurnaliști, personalități din lumea artei ș.a. Actorii Alex Marcoci și Maia Anton au impresionat participanții nu doar prin ținută simplă și elegantă, dar și printr-un limbaj cult și înțeles de elevi. Ambii invitați nu au iluzionat privind viața și activitatea facilă a actorilor, ci, din contra, au dezvăluit părți mai puțin cunoscute ale vieții de artist. Invitații au fascinat elevii și profesorii prin răspunsurile la întrebările adresate și prin îndemnul de a fi ascultători, a învăța, a studia limbile străine, a citi cât mai mult, pentru că învățătura este începutul tuturor începuturilor.

Activitățile proiectului au fost diversificate prin organizarea în Sala de lectură a bibliotecii IP CEEF a întâlnirilor de suflet cu alte

două personalități – Radmila Popovici, poeta, scriitoarea și textiera, și Octavian Țicu, istoric, politician, fost boxer profesionist și ex-ministru al tineretului și sportului din Republicii Moldova –, care au avut loc în perioada 26 februarie – 30 mai 2013. Dacă la început elevii erau un pic sfoși, invitații au reușit să creeze o atmosferă benefică unui dialog deschis, povestindu-le câte puțin din biografia lor, despre unele momente ce le-au marcat viața. A fost îmbucurător faptul că elevii au manifestat un viu interes, adresând întrebări despre prima operă a scriitorului ori a poetei, prima lucrare editată, dar și despre prima dragoste, planurile de viitor ș.a. Ca de obicei, aceste întâlniri s-au finalizat cu fotografii de grup și colectarea autografelelor solicitate.

Menționăm și un alt tip activitate organizată în cadrul acestui proiect – acțiunea de caritate „Donează o carte pentru biblioteca ta”, scopul căreia a fost de a sensibiliza membrii comunității în vederea creșterii colecției bibliotecii pentru o dezvoltare culturală multilaterală a elevilor.

Rezultatele tuturor manifestărilor organizate au fost promovate pe pagina de Facebook a bibliotecii și a grupului privat de pe Facebook *Profesori CEEF*.

Proiectului „Școala mea citește” i s-au alăturat profesorii și elevii Colegiului de Medicină Veterinară și Economie Agrară de la Brătușeni (CMVEA, Brătușeni). La rândul lor, ei au organizat numeroase activități muzicale, recitaluri, expoziții de carte tradiționale și online, flashmobul „Operația lectură” etc. Toate activitățile desfășurate, de asemenea, au fost promovate pe pagina web și de Facebook a CMVEA Brătușeni.

Rezultatul scontat al proiectului – formarea atitudinii de însușire a valorilor autentice de către elevi – a fost parțial atins, deoarece această acțiune presupune un proces complex și de lungă durată, de continuitate de la o generație la alta. Importante au fost încurajarea pentru deschiderea spre cunoașterea culturii prin lecturi și întâlnirea cu arta și formarea emoțiilor autentice, transformate la rândul lor în convingeri și manifestări de a crea și a susține frumosul.

În concluzie, menționăm că toate activitățile derulate în cadrul proiectului au fost armonios încadrate în activitatea bibliotecii și în viața comunității CEEF. Unele activități s-au transformat în tradiții, de exemplu, clubul „CEEF Citește” continuă să fie un spațiu benefic pentru comunicare și discuții dintre elevi, profesori și invitații care își împărtășesc impresiile de lectură. Elevii și profesorii vizitează în continuare bibliotecile mari din municipiu atât în mod organizat, cât și cu prilejul unor activități tematice, întâlniri cu personalități marcante.

Criza culturală, una din cele mai evidente și dureroase probleme ale societății, poate fi ameliorată prin intermediul mai multor acțiuni de promovare a lecturii și cărții. În acest sens, echipa bibliotecii IP CEEF se bucură de sprijinul membrilor comunității și de spiritul creativ al elevilor.

Referințe bibliografice:

1. BUTUCEL, Elena. *Universul lecturii la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*. Chișinău: [S. n.], 2021. 157 p. ISBN 978-9975-3479-9-0.
2. „Chișinăul Citește” : [activități de promovare a Campaniei de lectură]. Disponibil: <https://hasdeu.md/ro/servicii/chisinaul-citeste> [accesat 2023-09-09].
3. *Prezentarea Proiectului de Parteneriat Comunitar „Evantai Cultural-Artistic”*. Disponibil: <https://www.facebook.com/103657197771890/videos/171766832120739> [accesat 2023-09-09].
4. *Promovarea campaniei „Toată școala citește”*. Disponibil: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=5851383424916344&set=gm.6745405152140847&idorvanity=128379790510116> [accesat 2023-10-09].

VIZIBILITATEA RESURSELOR ACADEMICE: BUNE PRACTICI ÎN PROMOVAREA LECTURII

Valentina TOPALO

ORCID 0000-0001-6359-7666

Rezumat:

Trei subdiviziuni importante din cadrul Bibliotecii Științifice a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți: Centrul de Manifestări Culturale, Centrul de Documentare a ONU și Centrul de Informare al Uniunii Europene insistă pe difuzarea produselor informaționale tradiționale și digitale prin organizarea diverselor activități educaționale, culturale și științifice. Totodată, în articol sunt evidențiate eforturile Centrelor date de a sprijini accesul deschis și echitabil, creativitatea și promovarea lecturii pentru procesele de instruire și cercetare, consolidând poziția bibliotecii ca instituție culturală și științifică.

Cuvinte-cheie:

promovarea lecturii, acces deschis la informație, creativitatea bibliotecarilor, bibliotecă universitară.

Abstract:

Three key subdivisions of the Scientific Library of „Alec Russo” State University of Bălți – the Cultural Events Center, the United Nations Documentation Center and the European Union Information Center - reiterate the dissemination of both traditional and digital informational resources through organization of various educational, cultural and scientific activities. Article highlights the efforts of these Centers to support open and equitable access to information, creativity and promotion of reading in favor of teaching and research processes, thus strengthening the Library’s role as a cultural and scientific institution.

Keywords:

reading promotion, open access to information, librarians' creativity, academic library.

Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți (USARB) anual își ajustează obiectivele în corespundere cu prioritățile globale și regionale: Agenda Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) 2030, Anul European al Competențelor, precum și cu diversele inițiative și decizii ale Organizației Națiunilor Unite (ONU): Energie Durabilă pentru Toți, Eradicarea Sărăciei, Apa pentru Dezvoltare Durabilă, Agricultură Familială, Restaurarea Ecosistemelor. Sunt marcate mereu evenimentele devenite tradiționale la nivel mondial, precum: Săptămâna Educației Deschise, Săptămâna Accesului Deschis la Informație, Ziua Organizației Națiunilor Unite (ONU), Ziua Europei, Ziua Limbilor Europene, Ziua Drepturilor Omului, Biblioteca Științifică și USARB la aniversarea de la fondare ș.a.

În pofida provocărilor generate de problemele lanțului global de dezvoltare economică, socială și culturală, bibliotecarii au continuat să ofere servicii valoroase utilizatorilor. Colaborarea activă cu patru facultăți, un colegiu și un liceu din spațiul USARB, contribuie semnificativ la promovarea activităților de cercetare, inovare, învățare și predare - toate acestea susținând misiunea centrată pe studenți a universității.

Prioritățile-cheie ale Centrului de Manifestări Culturale (CMC) sunt constant axate pe accesul deschis la cultură, pe cunoștințe digitale și inovații, pe stimularea lecturii offline/online, contribuind la dezvoltarea societății incluzive. Bibliotecarii, mai mult decât oricine, simt scăderea acută a interesului pentru lectură, în special în rândul tinerilor, de aceea prin activitățile desfășurate ei ajută studenții și elevii să-și dezvolte abilitățile digitale pentru o învățare profundă. Astăzi, lectura educațională dintr-o pagină de carte nu este doar înlocuită de analogiile electronice și adaptările cinematografice, dar și de lectura virtuală, de comunicarea de consum pe rețelele sociale,

forumuri, prin SMS etc.

Apropierea de utilizatori și sprijinul lor are loc inclusiv prin crearea expozițiilor digitale cu numeroasele lor avantaje: posibilitatea comunicării la distanță, promovarea colecțiilor nu doar în rândul membrilor comunității academice, ci și în mediul virtual, crearea unui acces mai echitabil la informații și documente de cercetare. Permanent sunt oferite tot mai multe resurse informaționale pe website-ul Bibliotecii, bloguri, rețele sociale. Anual CMC pune la dispoziția navigatorilor 25 de versiuni digitale tematice online (91 – în ultimii trei ani) cu un conținut de 4.101 de volume de cărți și reviste din colecția tipărită (11.939 – în ultimii trei ani).

Tabelul nr. 1. Statistici – raport anual

<i>Pagina web</i> 25 expoziții digitale 71.684 accesări	<i>Blog</i> 22 expoziții 509 accesări	<i>Rețele Sociale</i> 94 expoziții 1.711 accesări	<i>Cluburi</i> 17 activități 2.148 participanți
--	---	---	---

Aceste resurse sunt o dovadă a faptului că pagina web nu este doar un loc al încrederii, dar și un spațiu dedicat inovației, care oferă acces constant la conținut de calitate. În secțiunea *Noutăți/Evenimente/Expoziții online*, utilizatorii găsesc expoziții în susținerea predării, învățării și cercetării, date aniversare și comemorative. De asemenea, pe pagină sunt postate lunar 11 afișe privind *tematica expozițiilor* (accesate de 13.172 ori), 13 programe-invitații la activitățile culturale și educaționale (vizualizate de 6.720 ori). Pentru a menține la nivel bun serviciile, bibliotecarii s-au conectat și invitat utilizatorii la expoziții și evenimente prin chat, telefon, e-mail.

Tabelul nr. 2. Statistica expozițiilor și cărților expuse pe pagina web a BŞ a USARB (2022-2024)

Anul	Postări expoziții	Documente prezentate	Slide-uri
2024	25	4 101	3 313
2023	25	4 465	1 142
2022	41	3 373	1 038
Total	91	11 939	3 313

Expozițiile frecvent solicitate au fost: „Revedere” de Mihai Eminescu. Operă aniversară. (145 de ani de la publicare) – 4.068 accesări; Grigore Vieru. „Legământ lui Mihai Eminescu” (60 de ani de la publicare) – 3.912 accesări; „Femeia – al cincilea anotimp” – 3.685 accesări; „Teatrul și filmul sunt viața mea...”. Mihai Volontir – actor de teatru și film, regizor, Artist al Poporului (1934-2015) (90 de ani de la naștere) – 3. 479 accesări etc.

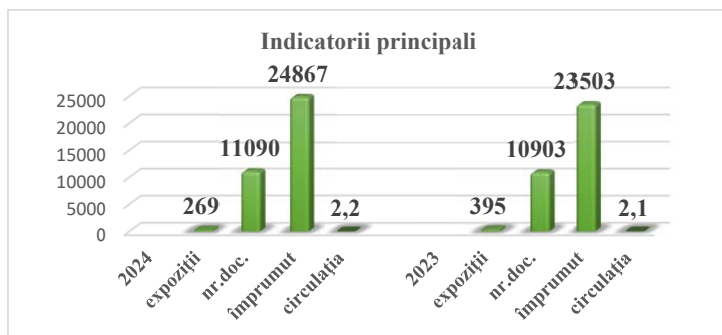
Diverse canale social media sunt folosite de bibliotecă pentru promovarea resurselor, serviciilor și produselor sale: Facebook, Twitter, Calameo, Scribd, blog etc. 22 de expoziții au fost postate pe *Blogul BŞ USARB în dialog cu utilizatorii* (accesate de 509 ori), pe rețelele sociale au fost postate 94 de expoziții (accesate de 1.711 ori). Menționăm doar câteva titluri la care sunt cele mai multe adresări: „Mica unire a principatelor române”; „Revedere” de Mihai Eminescu, „Eminescologia cinematografică: Ziua Națională a Culturii”, „Ziua comemorării poetului Mihai Eminescu”; „15 ani de la trecerea în eternitate a Luceafărului basarabean – Grigore Vieru”; „Alecru Russo (1819-1859): 205 ani de la naștere”; „23 aprilie – Ziua Bibliotecarului”; „Holocaust – negarea faptelor istorice”; aniversări ale bibliotecarilor USARB: „Silvia Ciobanu – omagiu la 60 de primăveri”; „Elena Cristian – devotat slujitor al cărții și al Bibliotecii” etc.

Sustenabilitatea și incluziunea colecțiilor tipărite sprijină succesul pe termen lung al utilizatorilor. Importanța colecțiilor fizice nu a scăzut semnificativ, acestea mereu sunt actualizate, flexibile

și apreciate ca esențiale pentru activitățile de cercetare, creativitate și educație ale comunității academice. Cărțile susțin dezvoltarea abilităților de investigație și încurajează gândirea critică.

Anual sunt organizate circa 300 de expoziții fizice cu expunerea a circa 11.000 de documente, fiind împrumutate peste 25.000 de unități materiale.

Diagrama nr. 1. Indicatorii principali ai activității expoziționale

Circulația cărților de la expozițiile tradiționale este de 2,2, ceea ce semnaleză o promovare sustenabilă a colecțiilor. Cea mai înaltă atenție este înregistrată pentru publicațiile din domeniile de profil ale Facultății de Științe ale Educației, Psihologie și Arte, ale Facultății de Drept și Științe Sociale, precum și ale Colegiului Pedagogic „Ion Creangă” din cadrul USARB, urmate de Facultatea de Litere și Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului.

La solicitarea profesorilor universitari, în cadrul diverselor evenimente (colocvii, conferințe, ședințe de catedră) sunt organizate și prezentate anual peste 30 de expoziții.

Un stimulent activ pentru dezvoltarea lecturii utilizatorilor sunt Clubul Cărții și Clubul ONU NORD/Educație Civică Europeană. Scopul activității educaționale a bibliotecarilor este axat, în special, pe dezvoltarea cuprinzătoare a individului, a viitorului specialist competitiv, cu studii superioare de specialitate, posesor al unui nivel înalt de cultură, inteligență, calități de cetățean patriot, implicat

în activitățile sociale. În cadrul Clubului Cărții și Clubului de Educație Civică Europeană (CECE)/ZIG-ZAG CAFÉ, în săli de lectură și săli de împrumut la domiciliul, au loc acțiuni de educație și sensibilizare prin crearea unui spațiu dedicat explorării cunoașterii și dialogului. La 15 ianuarie 2024, la Clubul Cărții s-a desfășurat evenimentul dedicat celei de-a 174-a aniversări de la nașterea poetului Mihai Eminescu și Zilei Naționale a Culturii în Republica Moldova. Activitatea a evidențiat colecția eminesciană din bibliotecă, inclusiv „Manuscrisele Mihai Eminescu” și ediția „Poezii”, coordonată de Titu Maiorescu în 1886. A fost prezentată expoziția consacrată poemului „Revedere” (1879), fiind abordate traduceri și cercetările internaționale despre opera poetului și influența operei lui Eminescu în cinematografie prin „Eminescologia Cinematografică”. Elevii, sub îndrumarea cadrelor didactice, au lecturat poezii eminesciene în limbile română și engleză, reflectând asupra traducerilor și temelor literare.

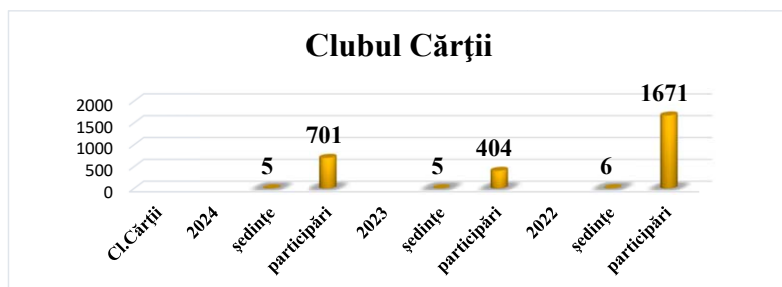
Campania Națională *Citim cu voce tare împreună*, ediția a XIII-a (7 februarie 2024), în parteneriat cu Teatrul Național „V. Alecsandri” din Bălți, s-a desfășurat cu o prezentare a celor mai importante 100 de scrieri ale secolului din literatura română și universală: *Cele mai bune drame, poezii și eseuri*. Actorul de teatru și film Slavian Vlad, Artist al Poporului din Republica Moldova, a susținut modele interactive de citire cu voce tare din creațiile scriitorilor Mihai Eminescu și Grigore Vieru.

Ziua Națională a Lecturii și a II-a ediție a Zilei consacrate lui Grigore Vieru (14 februarie 2024) a inclus lecturi inspirate din creația poezilor Grigore Vieru și Mihai Eminescu, susținute de actorul de teatru și film Slavian Vlad. De asemenea, au fost prezentate expoziții dedicate operei poetului, precum „Legământ” și ilustrațiile realizate de Igor Vieru pentru volumele respective. Au fost premiați cei mai fideli utilizatori ai bibliotecii.

La 17 martie 2024 a fost celebrat scriitorul Alecu Russo (1819–1859), patronul spiritual al USARB. Expoziția organizată cu acest prilej a ilustrat viața, creația și activitatea scriitorului, care, deși a

scris puțin și nu și-a adunat opera în volume, a rămas un folclorist valoros ce a descoperit și promovat balada „Miorița” și un important critic al tradițiilor populare. Studenții au lecturat fragmente din operele sale, precum *Cântarea României*, *Soveja* și *Amintiri*, și au ascultat interpretarea baladei *Miorița* de Nicolae Sulac (YouTube), o performanță ce reflectă autenticitatea folclorului autohton.

Diagrama nr. 2. Evenimente desfășurate în Clubul Cărții

Ședința ordinară a *ZIG-ZAG CAFÉ*, un eveniment cultural adoptat de mulți ani de biblioteca universitară, a găzduit, la 16 februarie 2024, întâlnirea cu Margareta Curtescu, poetă, scriitoare, critic literar; Nina Corcinschi, critic și istoric literar, doctor habilitat în filologie; precum și cu Silvia Goteanschi, poetă. Evenimentul a fost moderat de două eleve ale Colegiului Pedagogic „Ion Creangă” din cadrul USARB. La activitate au participat elevii împreună cu directorul colegiului, profesorii și, desigur, bibliotecarii, care au oferit detalii despre viața și activitatea scriitoarelor prin prezentarea expoziției organizate. Elevii, membri ai Clubului *ZIG-ZAG CAFÉ*, au captivat publicul prin eseurile lor critice și recitarea poeziilor din creația invitatelor. Atmosfera incitantă a fost completată de momentele muzicale oferite de elevele colegiului, care au interpretat la pian și chitară piesele „Copacul” și „Unde dragoste nu e, nimic nu e”. Anatol Moraru, directorul Colegiului, scriitor și critic literar, a evidențiat dimensiunea artistică și sensibilitatea creației scriitoarelor invitate, iar un elev a debutat cu poezia „Singularitatea”, apre-

ciată cu emoție de public. Evenimentul s-a încheiat cu un moment de grațitudine exprimat de scriitoarele invitate, care au dăruit cărți cu autografe pentru colecția bibliotecii și au încurajat publicul să-și cultive dragostea pentru lectură.

Pe parcursul anului au urmat evenimente consacrate Săptămânii Educației Deschise, cu lansări de cărți ale profesorilor universitari: „Evaluarea în învățământ și Pedagogie” de Tatiana Șova și Dorina Putină, „Educația: paradigma iubirii sau arta de a trăi” de Ion Gagim ș.a. Festivalul de Film și Cultură Europeană (15-31 mai 2024), cu proiectarea filmelor de dramă, aventură și comedie din România, Danemarca, Republica Cehă, Ucraina, Grecia, a avut drept scop promovarea culturii și valorilor europene în rândul tinerilor din Republica Moldova. Tematica filmelor a fost consacrată solidarității umane, incluziunii, diversității, valorilor familiale, responsabilității civice, dialogului dintre generații ș.a., conectând comunitatea academică bălțeană la procesele artistice europene.

De Ziua Europeană a Limbilor (26 septembrie 2024) a fost promovată diversitatea lingvistică și culturală, obiectiv urmărit de Uniunea Europeană și Consiliul Europei încă din 2001. O serie de activități tematice despre limbile europene, educația interculturală și inițiativele europene de succes au fost dezbătute la panelul de discuții, completat de prezentarea interactivă „Măreția unei limbi este aceea de a uni oameni”, susținută de mai multe bibliotecare implicate.

Săptămâna Internațională a Accesului Deschis la Informație cu mottoul „Comunitatea mai presus de Comercializare” (21 și 27 octombrie 2024) a inclus 8 paneluri de discuții, 15 sesiuni de informare și prezentări de baze de date, care au explorat importanța accesului deschis pentru o cercetare transparentă și incluzivă.

Clubul ONU/CECE/ZIG-ZAG CAFÉ a cuprins: 11 manifestări în diverse formate: întâlniri cu scriitorii, paneluri de discuții, 11 prezentări de carte, 12 sesiuni de prezentare a portalurilor, bazele de date specializate, discuții, dezbateri etc., la care au participat 1.447 de utilizatori.

Activitățile desfășurate în cadrul cluburilor și promovate în me-

dia digitală înregistrează peste 10.000 de accesări, organizate în cadrul a 17 ședințe, cu 2.148 de participanți ai comunității academice.

Concluzii

Colecțiile, produsele și serviciile bibliotecare sunt valorificate cu succes, asigurând accesibilitatea studenților, elevilor și cadrelor didactice la resursele de instruire. Pentru promovarea lecturii și comunicarea colecțiilor, au fost dezvoltate diverse niveluri de colaborare cu mediul universitar, cel din colegiu și din liceu prin intermediul programelor culturale cu impact local și național pe cale digitală. Activitatea bibliotecarilor s-a remarcat prin creativitate și diversitate, ce a adus plusvaloare și a consolidat imaginea pozitivă a Bibliotecii Științifice USARB.

BIBLIOTECA PUBLICĂ RAIONALĂ „IULIAN FILIP”: CERCETARE, INOVAȚIE ȘI PROVOCĂRI ACTUALE ÎN LECTURĂ

Adelina PORCESCO

Rezumat:

Într-o epocă dominată de ecrane și viteză informațională, Biblioteca Publică Raională „Iulian Filip” Drochia are deplină încredere în forța formativă a lecturii. Cercetarea realizată în perioada octombrie – decembrie 2024 a arătat că peste 80% dintre utilizatori apreciază serviciile bibliotecii, iar majoritatea preferă în continuare cartea tipărită. Această alegere confirmă că lectura tradițională păstrează o putere autentică de reflecție și conectare. Astfel, biblioteca îmbină tradiția cu inovația, dezvoltând spații și servicii care valorifică atât cartea pe hârtie, cât și resursele digitale, devenind puntea vie între trecutul cărții și viitorul cunoașterii.

Cuvinte-cheie:

biblioteca, lectura publică, studiu sociologic, club de lectură.

Abstract:

In modern times dominated by screens and information speed, the „Iulian Filip” Drochia District Public Library has full confidence in the formative power of reading. A research conducted by it in October - December 2024 demonstrated that over 80% of users appreciate the library's services, and the majority of public still prefer the printed book.

This choice confirms that traditional reading preserve the authentic power of reflection and connec-

tion. The library try to combine tradition with innovation, developing spaces and services for both the paper book and digital resources, thus becoming the living bridge between the past of the book and the future of knowledge.

Keywords:

library, public reading, sociological study, reading club.

Într-o vreme în care zgomotul informației pare să acopere liniștea lecturii, Biblioteca Publică Raională „Iulian Filip” Drochia continuă să creadă în forța cuvântului scris – nu ca nostalgie, ci ca temelie solidă a formării umane și culturale.

Activitatea noastră se axează pe trei direcții esențiale: cercetare, inovație și adaptare la provocările lecturii contemporane.

Deși societatea e dominată de ecrane, algoritmi și viteze amețitoare, cititul – mai ales în forma sa clasică, tipărită – rămâne una dintre cele mai puternice forme de reflecție, autocunoaștere și conectare autentică cu lumea.

În perioada octombrie – decembrie 2024, am desfășurat o cercetare aplicată, chestionând utilizatori de toate vârstele. Rezultatele ne-au bucurat și ne-au provocat: peste 80% dintre respondenți au evaluat pozitiv colecțiile și serviciile.

Unul dintre cele mai relevante rezultate ale sondajului a fost însă următorul: majoritatea respondenților au declarat că preferă cartea tipărită. Într-un context în care se vorbește mult despre digitalizare, despre ecrane și algoritmi, această cifră este mai mult decât o statistică. Ea este o mărturie. O dovadă că lectura, în forma ei clasică, păstrează o forță tainică și vitală. Foșnetul filelor, mirosul hârtiei, ritmul impus de lectura liniștită nu pot fi înlocuite complet de formatul digital, oricât de comod și accesibil ar fi.

Această realitate ne obligă la echilibru. Nu putem întoarce spatele progresului, dar nici nu trebuie să sacrificăm tradiția pe altarul inovației. Misiunea noastră, ca bibliotecari, este să fim punte între trecut și viitor, între cartea de pe raft și conținutul din *cloud*, între nevoia de conectare și nevoia de reflecție.

În contextul cercetării realizate, se conturează câteva direcții clare de acțiune:

- actualizarea colecțiilor, cu accent pe titluri recente, atractive, relevante pentru tineretul de azi;
- dezvoltarea ofertei digitale, dar fără a exclude sau minimaliza cartea tipărită;
- crearea de spații hibride, unde cărțile, tehnologia și oamenii coexistă armonios;
- menținerea unui dialog constant cu utilizatorii, ascultarea opiniilor și adaptarea dinamică la nevoile lor.

Această cercetare ne-a reconfirmat misiunea: biblioteca trebuie să devină punte între trecutul valoros al cărții și viitorul dinamic al cunoașterii digitale.

Astăzi, biblioteca noastră este un spațiu de întâlnire, de creație, de reflecție și participare, care pulsează odată cu ritmul vieții comunității drochiene. Aici se regăsesc toate vârstele, toate generațiile, toate curiozitățile.

Una dintre direcțiile esențiale ale inovației a fost extinderea ofertei culturale prin cluburi de lectură și ateliere creative, gândite pentru a stimula dialogul, gândirea critică și gustul pentru frumos. Printre cele mai relevante exemple se numără clubul „Book-uria lecturii” – în cadrul căruia dezvoltăm proiectul: „Eminescu: armonii culturale”, cu care am fost selectați în Programul Național „Acces la cultură”, inițiat de Ministerului Culturii, instituție implementatoare Biblioteca Națională a Republicii Moldova. În contextul declarării Anului 2025 – Anul Eminescu, am decis ca proiectul să fie dedicat descoperirii și promovării liricii eminesciene. Până acum am realizat două activități în cadrul acestui proiect, unde am avut-o ca invitat de onoare pe doamna Maria Șlehtițchi, poetă, eseistă, critic literar, membră a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și din România, doctor habilitat în filologie. Urmează să desfășurăm un concurs sub genericul „Voci eminesciene: Poezie și muzică pe aripi de vers”, o competiție care va aduce laolaltă tineri talentați din întreg raionul Drochia. Câștigătorii acestui concurs vor beneficia de o excursie la Botoșani sub genericul „Pe urmele poetului”.

Alt serviciu este clubul „Spațiul adolescenței”, unde tinerii ex-

plorează literatura de dezvoltare personală, învățând să-și înțeleagă emoțiile, visele și identitatea. Acest club oferă adolescenților un spațiu sigur pentru reflecție, dialog și devenire personală prin intermediul lecturii.

Proiectul „Cu mami și tati citim o carte”, dezvoltat de filiala pentru copii a BPR „Julian Filip”, s-a ales cu locul al III-lea în cadrul Programului Național *LecturaCentral*.

Un alt proiect, „Lecturile sufletului”, desfășurat online și dedicat publicului larg, este centrat pe citirea împreună, unde se simte împreună și se învață unii de la alții. Fiecare ediție dă glas unui fragment din opera plină de înțelepciune și sensibilitate a scriitorului Aurelian Silvestru, deschizând un spațiu sincer de dialog, reflecție și împărtășire.

Aceste activități contribuie nu doar la apropierea de carte, ci și la consolidarea unei comunități culturale vii, în care biblioteca devine un catalizator al transformării individuale și colective. Prin ele, lectura este adusă în viața cotidiană a oamenilor cu naturalețe și bucurie. Copiii desenează personaje, tinerii dezbate teme din romanele contemporane, iar seniorii redescoperă poezia ca formă de vindecare interioară.

În paralel cu păstrarea valorilor clasice, biblioteca a pășit cu încredere în spațiul digital. Am introdus activități de educație media și formare digitală, în special pentru persoane vârstnice, ajutându-le să se orienteze în fluxul informațional tot mai dens. Alfabetizarea digitală, navigarea sigură pe internet, selecția surselor credibile sunt competențe esențiale în secolul XXI, iar biblioteca a devenit partenerul de încredere în formarea acestor abilități.

Mai mult decât atât, prin proiecte de tip „Biblioteca multimedia” am încurajat creația digitală: videoclipuri de recomandare de carte și de promovare a creației scriitorilor, colaje audio-vizuale pentru promovarea evenimentelor culturale și expoziții virtuale despre colecții noi apărute în bibliotecă.

Pentru a răspunde nevoilor reale ale comunității, am extins colaborarea cu școli, instituții culturale, organizații neguvernamentale, dar și cu părinți, profesori și tineri activi. Fiecare parteneriat a născut un nou produs cultural: expoziții tematice, dialoguri între generații, întâlniri cu scriitori, campanii de promovare a lecturii.

Biblioteca participă activ la evenimentele comunitare organizate de Direcția Culturală și Turism a consiliului raional Drochia, printre care Ziua Europei, Ziua Drapelului, Ziua Comemorării Victimelor Holocaustului, Festivalul Familiei, Ziua Independenței, Ziua Limbii și multe alte evenimente.

Prin aceste colaborări, biblioteca iese dincolo de ziduri și devine parte integrantă a vieții comunității, oferind experiențe culturale semnificative.

Cu toate acestea, inovația nu înseamnă renunțarea la tradiție, ci reinventarea continuă a felului în care ne apropiem de lectură, cunoaștere și comunitate. BPR „Iulian Filip” și-a asumat acest drum al transformării, devenind o bibliotecă a viitorului trăit în prezent: o bibliotecă în care cartea e doar începutul, iar ceea ce urmează e o experiență culturală completă, în care fiecare cititor devine și creator.

Ritmul nostru cotidian este dominat de *scroll* și notificări, de viteza fluxului informațional și de preferința pentru conținut scurt, vizual și interactiv. În acest context, lectura – mai ales cea tipărită – pare adesea că își pierde terenul, mai cu seamă în rândul tinerelor generații. Nu pentru că ar fi mai puțin valoroasă, ci pentru că ritualul lecturii solicită timp, atenție și liniște interioară – resurse tot mai greu de găsit în agitația lumii moderne.

Aceasta este, poate, una dintre cele mai mari provocări actuale pentru biblioteci: Cum aducem lectura mai aproape de generația digitală fără a o impune? Cum le spunem tinerilor că cititul nu este o sarcină de îndeplinit, ci o poartă spre lumi interioare bogate? Cum convingem un adolescent crescut cu TikTok că o pagină de roman poate avea mai multă forță decât o mie de videoclipuri?

La Biblioteca Publică Raională „Iulian Filip” am înțeles că răspunsul nu stă în opoziție, ci în adaptare inteligentă. Nu e nevoie să alegem între carte și tehnologie. Avem datoria să le punem în dialog. Astfel, lectura devine un proces viu – un joc, o provocare, o aventură care se trăiește, nu doar se parcurge.

În acest sens, ne-am propus să construim experiențe de lectură – nu simple momente de consum al textului, ci contexte vii în care cartea se intersectează cu creativitatea și tehnologia. Am provocat adolescenții să își spună poveștile prin intermediul cărților pe care

le-au citit. Am creat activități în care cartea tipărită coexistă cu imaginea, sunetul, animația – fără a-și pierde identitatea.

În același timp, personalizarea recomandărilor a devenit esențială. Nu toți cititorii caută același lucru, iar algoritmii platformelor ne-au învățat că oamenii reacționează diferit la conținut, în funcție de vârstă, experiență și dispoziție. Bibliotecarul, în acest context, nu mai este doar un intermediar între cititor și carte, ci devine un ghid empatic, un traducător al nevoilor personale în oferte culturale relevante.

A fi bibliotecar azi nu înseamnă doar a gestiona colecții sau a completa fișe, ci înseamnă a citi lumea și a o reda publicului într-un limbaj accesibil, empatic și motivant, a lucra cu oameni, nu doar cu fonduri de carte.

În tot acest efort, cercetarea ne ajută să înțelegem publicul, să-i identificăm nevoile și așteptările. Inovația ne oferă instrumente și curajul de a experimenta. Iar provocările ne mențin vii și necesari, ne obligă să fim prezenți, conectați și implicați.

Referințe bibliografice:

1. DRĂGĂNEL, Angela. Cercetarea în biblioteca publică (o radiografie a experiențelor bibliotecilor publice teritoriale din Republica Moldova, reflectate în rapoartele analitice anuale pentru anii 2018-2019) [online]. In: *Magazin bibliologic*. 2020, nr. 3/4, pp. 113-123. ISSN 1857-1476. Disponibil: http://37.233.63.203/bitstream/handle/123456789/1216/Dr%c4%83g%c4%83nel_Cercetarea.pdf?sequence=1&isAllowed=y [accesat 2024-12-19].
2. *Ghid în sprijinul implementării SM ISO 16439:2018 „Informare și Documentare. Metode și proceduri pentru evaluarea impactului bibliotecilor”*. Chișinău, 2018. 60 p. Disponibil: <https://bibliotecipublicerm.wordpress.com/wp-content/uploads/2019/01/ghid-informare-%C8%99i-documentare.-metode-%C8%99i-proceduri-pentru-evaluarea-impactului-bibliotecilor.pdf> [accesat 2024-11-10].
3. ILUȚ, Petru. *Ancheta sociologică și sondajul de opinie: Teorie și practică*. Iași: Polirom, 1997. 216 p. ISBN 973-9248-65-9.
4. *Raportul analitic al Bibliotecii Publice Raionale „Iulian Filip” Drochia – 2024*. Manuscris.

LECTURA CA EXPERIENȚĂ MULTISENZORIALĂ ȘI COMUNITARĂ: INIȚIATIVE DE PROMOVARE A LECTURII LA BIBLIOTECA „LIVIU REBREANU”

Lina IFTODI
Valentina ȚÎRA

Rezumat:

Într-un context marcat de transformări digitale și de schimbarea continuă a preferințelor utilizatorilor, lectura rămâne atât o provocare, cât și o misiune fundamentală pentru bibliotecile publice. Această comunicare prezintă inițiativele de promovare a lecturii desfășurate la Biblioteca „Liviu Rebreanu”, care valorifică lectura ca experiență multisenzorială, interactivă și incluzivă.

Cluburile de lectură destinate copiilor (*O tură prin lectură*), adolescenților (*Clubul Tinerilor literați*) și seniorilor (*Clubul Seniorii*), transformă lectura într-o activitate atractivă, relevantă și accesibilă tuturor vârstelor. Perioada pandemică a determinat biblioteca să-și extindă spațiile de interacțiune prin medii digitale, intensificând utilizarea tehnologiei și a componentelor senzoriale pentru a menține interesul activ pentru lectură – demers pe care îl continuăm și în prezent, prin podcasturi educative, povești digitale și biblioteci virtuale.

Cuvinte-cheie:

lectură multisenzorială, lectură digitală, promovare a lecturii, club de lectură, bibliotecă modernă, comunitate de cititori, patrimoniu literar.

Abstract:

In a context marked by digital transformation and the continuous change in user preferences, reading remains a challenge and a fundamental mission for public libraries. This article presents the initiatives carried out by the „Liviu Rebreanu” Library to promote reading as a multisensory, interactive and inclusive experience.

Reading clubs for children (A Tour through Reading), teenagers (Young Literates Club) and seniors (Seniors Club) transform reading into attractive, relevant and accessible activity for all ages. The pandemic period made the library to expand its interaction spaces in digital media, intensifying the use of technology and sensory components to maintain active interest in reading - approach to continue nowadays through educational podcasts, digital stories and virtual libraries.

Keywords:

multisensory reading, digital reading, reading promotion, reading club, modern library, reading community, literary heritage.

Într-o epocă în care tehnologia redefinește modurile de accesare a informațiilor, iar preferințele utilizatorilor se schimbă constant și radical, lectura rămâne, pentru bibliotecile publice, nu doar o provocare, dar și o misiune fundamentală, imperativă. Biblioteca „Liviu Rebreanu” își asumă acest rol cu responsabilitate și creativitate, transformând lectura într-o experiență interactivă, multisenzorială și comunitară.

Chiar dacă lectura din cărți devine tot mai greu de încurajat, într-un context global dominat de tehnologie și de forme moderne de divertisment care captează rapid atenția, numărul cititorilor rămâne la nivel înalt în fiecare an. Evoluția tehnologiilor nu a ocolit bibliotecile, dimpotrivă, aceasta se reflectă în activitățile desfășurate atât în spațiul fizic, cât și în cel virtual. Acest lucru se remarcă prin diversificarea serviciilor, prin inovație și accesibilitate. Biblioteca reușește să atragă utilizatorii de toate vârstele, devenind spații prietenoase,

adaptate nevoilor actuale și integrate firesc în viața cotidiană.

Biblioteca „Liviu Rebreanu” vine mereu cu inițiative de promovare a cărții, valorificând lectura ca experiență multisenzorială, interactivă și incluzivă. O prioritate pentru bibliotecă este cultivarea gustului pentru lectură la toate vârstele, promovând-o ca alternativă pentru consumul excesiv de ecrane.

Pentru a răspunde la întrebările: *Cum atragem utilizatorii spre carte? Care sunt aceste inițiative?*, aducem exemple concrete în continuare.

Cluburi de lectură

Clubul O tură prin lectură

Scopul clubului este promovarea și susținerea interesului pentru lectură în rândul copiilor cu vârsta cuprinsă între 5 și 10 ani.

Obiectivele propuse sunt:

- Să cunoască autori de talie națională și internațională, precum și titluri de cărți pentru copii ale autorilor vizați;
- Să lectureze cărți în funcție de interesele proprii;
- Să identifice și să valorifice elementele artistice, literare și morale din lecturile parcurse;
- Să reproducă artistic și/sau să teatralizeze fragmente din cărțile citite.

În cadrul activităților clubului sunt aplicate metode precum lectura interactivă și cu voce, jocurile de rol, dramatizarea poveștilor, utilizarea păpușilor și teatrul de umbre. Copiii participă activ, ascultând, interpretând și discutând povești, ceea ce contribuie la dezvoltarea limbajului, a gândirii critice și a empatiei. Activitățile sunt concepute pentru a transforma lectura într-o experiență captivantă, care stimulează imaginația, implicarea și bucuria de a citi.

Clubul Tinerilor literați

Tinerii de astăzi sunt tot mai atrași de mediul digital, de rețelele sociale și de conținutul rapid, în format vizual. În acest context, cartea tipărită sau lectura în sine poate părea o activitate depășită,

plictisitoare, neatractivă. Cu toate acestea, lectura rămâne un instrument esențial pentru dezvoltarea personală, intelectuală și emoțională a tinerilor. De aceea este important să readucem lectura în centrul preocupărilor tinerilor, nu ca o obligație școlară, ci ca una din plăcerile procesului descoperirii de sine. Pentru a încuraja acest proces, a fost creat Clubul *Tinerilor literați* cu scopul de a promova interesul pentru lectură în rândul tinerilor.

Obiective:

- Să lectureze o carte sau o listă prestabilită de cărți;
- Să pună la discuție și/sau dezbateră subiectul, personajele, evenimentele și alte elemente literar-artistice;
- Să dezvolte competențe de interpretare a textelor literare;
- Să concureze între ei în cadrul evenimentelor competitive.

Beneficiari: Tineri cu vârsta 11-20 ani.

Partenerii implicați: Liceul Teoretic „George Călinescu”, Liceul Teoretic „Alexandru Ioan Cuza”, Liceul Teoretic „Mihail Lomonosov”.

În cadrul clubului organizăm întâlniri cu personalități din domeniul culturii și artei, discuții și dezbateri pe teme literare sau inspirate din cărți, precum și ateliere de lectură. Un loc aparte îl ocupă *ringurile intelectuale*, care stimulează competiția de idei, dezvoltă argumentarea logică și pun în valoare potențialul intelectual și creativ al tinerilor, și *medalioanele literare*, dedicate evocării unei personalități literare prin conturarea portretului său, a trăsăturilor definitorii și a sensurilor profunde ale vieții și operei acesteia.

Pentru a menține interesul și a integra mijloace moderne de comunicare, folosim platforme interactive online (Kahoot, Canva, Slido etc.) și gadgeturi (telefoane, tablete, laptopuri, unități de prezentare vizuală) – pentru a adăuga dinamism și atractivitate activităților.

Toate aceste evenimente contribuie la dezvoltarea unei relații autentice cu lectura și la formarea unei comunități de tineri cititori activi, implicați și curioși.

Inițiativa are un impact amplu și profund atât la nivel individual, cât și comunitar. Participanții își dezvoltă creativitatea, capacitatea

de exprimare, spiritul critic și atenția la detalii, devenind mai încrezători în propriile idei și mai implicați în viața culturală. În același timp, activitățile favorizează colaborarea între generații, schimbul de experiențe și creșterea inteligenței colective, astfel contribuind la formarea unei comunități unite, active și cultivate, care prețuiește lectura și valorile culturale.

Clubul Seniorii

Clubul *Seniorii* este un spațiu cultural și recreativ dedicat persoanelor cu vârsta 50+, care își propune să stimuleze atât activitatea fizică, cât și cea socială, într-un cadru deschis, prietenos și nediscriminatoriu. Activitățile, adaptate nevoilor și intereselor participanților, includ evenimente cultural-artistice, întâlniri cu scriitori și sesiuni de lectură, unde fiecare participant își poate alege cărți în funcție de preferințe. Componenta de lectură are un rol esențial, încurajând seniorii să descopere sau să redescopere plăcerea cititului, să împărtășească impresii și să participe la discuții pe teme literare, contribuind astfel la dezvoltarea intelectuală și combaterea izolării. Prin atmosfera caldă și interactivă, clubul consolidează legăturile dintre membri, îi ajută să se simtă apreciați și valorizați și le oferă oportunitatea de a rămâne activi cultural în cadrul comunității.

Întâlnirile cu scriitorii aniversari reprezintă ocazii speciale nu doar pentru a dialoga direct cu autorii îndrăgiți, ci și pentru a le celebra creația prin recitaluri de poezie și cântec, scenete și alte momente artistice. Aceste evenimente, desfășurate în format fizic, oferă publicului șansa de a cunoaște îndeaproape creația și activitatea scriitorilor autohtoni, precum și de a-i cunoaște în persoană.

O altă inițiativă specială pentru anul 2025 este Maratonul poetic *Un an cu poezia lui Mihai Eminescu*, care presupune recitarea sau citirea expresivă a unei poezii din creația lui Mihai Eminescu, înregistrată într-un video, postat ulterior pe canalul de YouTube și pagina de Facebook a Bibliotecii „Liviu Rebreanu”. Videourile cu cele mai multe vizualizări, aprecieri și comentarii sunt premiate.

Valorificarea operei scriitorului Liviu Rebreanu

Deoarece biblioteca noastră îi poartă numele, este firesc să valorificăm activ și responsabil patrimoniul literar al scriitorului Liviu Rebreanu. Deși scriitorul este, în general, cunoscut în rândul publicului larg, doar câteva dintre lucrările sale au o notorietate reală. Din acest motiv, ne-am propus să aducem în prim-plan cărți care îl valorifică pe autor din perspective diverse, însoțite de decoruri tematice, în care se reflectă esența fiecărei opere.

Pentru a susține această inițiativă, am creat grupul public „Liviu Rebreanu – creator de destine” pe pagina noastră de Facebook, precum și o pagină dedicată – „Liviu Rebreanu”, pe blogul bibliotecii. Prin aceste platforme promovăm atât scrierile, viața și activitatea sa, cât și curiozități, reinterpretări, critică literară, recomandări și alte materiale inspirate din universul literar al scriitorului.

De asemenea, pe canalul nostru de YouTube, în *playlistul LIVIU REBREANU – a dat vieții o operă și operei o viață*, pot fi ascultate podcasturi, vizionate povești digitale și alte materiale inspirate din opera scriitorului, menite să ofere o mai bună înțelegere și apreciere a creației sale.

Biblioteca „Liviu Rebreanu” are propria revistă, intitulată „REBRENIANA”. Primul număr al acesteia a fost dedicat în întregime romancierului, iar în numerele următoare se regăsește constant câte un articol rezervat evocării vieții și operei sale. Totodată, organizăm diverse activități dedicate scriitorului, precum medalioane literare, prezentări de carte și discuții, cu scopul de a promova și aprofunda opera sa, care a abordat o varietate de teme – social-rurală, psihologică, erotică, politică, a explorat diferite formule estetice, cristalizate inițial în nuvelistică și dezvoltate ulterior în romane.

O altă oportunitate oferită utilizatorilor este lectura în format digital. Perioada pandemică a determinat biblioteca să-și extindă spațiile de interacțiune în mediul online, valorificând tehnologia și elementele senzoriale pentru a menține activ interesul pentru lectură – un demers pe care îl continuăm și astăzi prin:

- *povești digitale*, care îmbină elemente vizuale și auditive într-o experiență interactivă și captivantă;
- *biblioteca virtuală*, cu cărți în format PDF, ce pot fi lecturate online sau descărcate pentru citire offline, pe un suport digital (telefon, tabletă, laptop sau computer);
- *podcasturi educative*, concepute cu scop educativ și ghidate de un principiu simplu: să fie accesibile oriunde se află părinți cu copii, fie acasă, în mașină, în transportul public sau în orice alt spațiu potrivit pentru ascultare.

Biblioteca utilizează, de asemenea, *metode tradiționale și inovatoare de promovare a lecturii*, printre care se numără:

- **Expozițiile de carte creative**, care ocupă diverse spații în sălile bibliotecii și sunt concepute cu un decor atractiv, menit să stimuleze interesul pentru lectură. Elementele decorative pun în valoare cărțile și reflectă cât mai relevant tematica fiecărei expoziții, aducând un suflu inovativ în abordare. Cele mai apreciate expoziții au fost: *Cărți MARI pentru buzunare MICI*; *La mulți ani, Moldova*; *Întâlnire pe nevăzute cu o carte, MAREA lume a cărților*; *INTRĂ în joc... CITEȘTE*; „*Pâinea noastră cea de toate zilele...*”; *Halloween printre pagini*; *Magia creioanelor colorate* etc.

- **Recomandările personalizate de carte**, realizate individual în conformitate cu conținutul cărților, îi îndeamnă să le răsfoiască și chiar să se concentreze, fugitiv, asupra lecturii. Titlurile care au atras atenția publicului sunt: *Oamenii fericiți citesc și beau cafea* de Agnes Martin-Lugand, *Grădina de sticlă* de Tatiana Țibuleac, *Colecționarul* de John Fowles; *Valsul florilor* de Yasunari Kawabata; *Zuleiha deschide ochii* de Guzel Iahina; *Toamna* de Ali Smith; *Fiica negustorului de mătase* de Dinah Jefferies; *Arsă de vie* de Marie-Therese Cuny Souad etc.

- **Decorurile originale**, realizate în spațiul bibliotecii, pentru a crea o atmosferă plăcută și o conexiune mai specială cu utilizatorii. Biblioteca amenajează spațiile cu elemente vizuale și ambientale care susțin tematica lecturilor sau a evenimentelor, de exemplu, decoruri ce evocă atmosfera specifică unei teme, unui gen literar sau

unei perioade istorice, pentru a oferi o experiență mai captivantă și imersivă.

La organizarea activităților, punem accent pe atractivitatea vizuală și senzorială, așa cum s-a evidențiat în cadrul programului *Provocarea verii*. Temele, diverse și interesante, au stimulat interactivitatea prin elemente vizuale și kinestezice, atingând obiective precum sporirea interesului pentru lectură, crearea unui spațiu care să incite curiozitatea și să faciliteze interacțiunea directă cu tema zilei. Toate aceste eforturi contribuie la crearea unor contexte noi de interacțiune cu lectura, stimulând implicarea activă și facilitând conexiuni între cititori, teme actuale și opere literare valoroase.

Experiența multisenzorială în lectură reprezintă o abordare care implică activarea simultană a mai multor simțuri, depășind astfel simpla percepție vizuală a textului scris. Aceasta transformă lectura într-un proces complex și captivant, care implică cititorul nu doar intelectual, ci și senzorial și emoțional:

- Simțul auditiv este stimulat prin audiții, podcasturi sau cărți audio, care aduc textul mai aproape de ascultători prin vocea naratorului, creând o legătură puternică cu opera;
- Simțul tactil este antrenat prin manipularea fizică a cărților, a materialelor cu texturi variate și a obiectelor tematice asociate lecturii, ceea ce crește legătura cititorului cu conținutul;
- Simțul vizual se activează prin decoruri tematice, ilustrații, expoziții și materiale vizuale care susțin și amplifică mesajul lecturii;
- Simțul olfactiv poate fi folosit pentru a crea o ambianță specifică, evocând anotimpuri, locuri sau stări descrise în carte.

Pe lângă acestea, utilizarea materialelor, precum flipchart-urile, posterele realizate spontan, desenele, experimentele și jocurile facilitează o implicare practică și participativă, transformând lectura într-un proces memorabil și plin de sens.

Impactul pe segmentul lectură se reflectă prin creșterea semnificativă a împrumuturilor în cadrul expozițiilor tematice și prin feedbackul pozitiv primit de la tineri, care afirmă că activitățile îi moti-

vează să citească și să se dezvolte atât intelectual, cât și emoțional, evidențiind, totodată, creativitatea și cooperarea în stimularea interesului pentru cărți. De asemenea, seniorii beneficiază de un spațiu valoros pentru socializare activă și culturală. În plus, podcasturile și biblioteca digitală au extins considerabil accesul, ajungând la un public larg și divers, depășind astfel limitele fizice ale filialei.

Inițiativele noastre – de la decoruri, expoziții multisenzoriale, ateliere creative și concursuri de lectură, până la cluburi de lectură, adaptate pentru cele trei categorii de vârstă – demonstrează cum o bibliotecă modernă devine un spațiu transformațional. Lectura nu mai este doar un act solitar dictat de un program prestabilit din exterior, ci un proces dezirabil, interactiv, memorabil și util, integrat activ în viața comunității.

Toate aceste metode de promovare și stimulare a lecturii au trecut cu succes testul experienței și al impactului asupra utilizatorilor. Ele s-au dovedit a fi eficiente și valoroase, permițând o gestionare și canalizare precisă, în funcție de interesele și circumstanțele de moment, cu alte cuvinte, s-au adaptat nevoilor reale ale societății în contexte diverse.

COMORI ALE TIMPULUI: CĂRȚI VECHI ȘI RARE DIN COLECȚIILE BIBLIOTECII PUBLICE ORĂȘENEȘTI „EMIL LOTEANU” OCNIȚA

Natalia DÎRZU

Rezumat:

În articol se reflectă importanța cărților vechi și rare ca parte esențială a patrimoniului cultural scris. Aceste volume au valoare istorică, artistică și documentară, oglindind evoluția tiparului, tradițiile spirituale și culturale, precum și gândirea umană a epocilor în care au fost create. Autorul se referă la colecția Bibliotecii Publice Orășenești „Emil Loteanu” din Ocnița, evidențiind modul în care aceste cărți sunt păstrate și valorificate pentru comunitate și cercetători. În colecție se regăsesc lucrări lexicografice, religioase, istorice și literare, de la dicționarul german-român tipărit la Leipzig, *Liturgier*, *Psaltire* și *Noul Testament*, până la opere ale clasicilor europeni precum Goethe, Heine sau Schiller. Autorul se referă la expoziția de carte veche și rară, care a reunit oaspeți din țară și străinătate, oficiali, cercetători și copii, demonstrând că patrimoniul scris depășește granițele și unește generațiile.

Cuvinte-cheie:

carte veche, carte rară, patrimoniu cultural scris, Biblioteca Publică Orășenească „Emil Loteanu” Ocnița, conservare, promovare, educație, cercetare, identitate culturală.

Abstract:

This article highlights the significance of old and rare books as a vital part of written cultural heritage. Volumes that hold historical, artistic and documentary value, reflect the evolution of printing, spiritual and

cultural traditions and human thought over the periods in which they were created. The author focuses on the collection of the “Emil Loteanu” Public Library in Ocnița, showing how old and rare books are preserved and made accessible to the community and researchers. This collection includes lexicographic, religious, historical and literary works: German-Romanian pocket dictionary printed in Leipzig, liturgical books, Psalters and the New Testament, works by European classics such as Goethe, Heine and Schiller, etc.. The author also refers to the exhibition of old and rare books organized by the library that brought together guests from home and abroad, officials, researchers, general public, children, demonstrating that written heritage transcends borders and unites generations.

Keywords:

old books, rare books; written cultural heritage, „Emil Loteanu” Ocnița Public City Library, conservation, promotion, education, research, cultural identity.

Cărțile vechi și rare reprezintă o categorie aparte a patrimoniului cultural scris, prin valoarea lor istorică, artistică și documentară. Ele reflectă nu doar evoluția tiparului și a meșteșugului editorial, ci și transformările spirituale, științifice și culturale ale epocilor în care au fost create. În paginile lor se regăsesc mărturiile ale gândirii umane, ale tradițiilor și credințelor, făcând din aceste volume adevărate punți între trecut și prezent.

Colecția Bibliotecii Publice Orășenești „Emil Loteanu” din Ocnița oferă un exemplu elocvent al modului în care memoria scrisă poate fi păstrată și valorificată, punând la dispoziția comunității și a cercetătorilor un tezaur de inestimabilă valoare.

Printre volumele care atrag atenția se află *Dicționarul de buzunar german-român*, tipărit la Leipzig, în tipografia lui Oscar Brandstetter [10]. Această lucrare bilingvă, atribuită editorului sau traducătorului Ioan Torouțiu, este o piesă valoroasă pentru studiul bilingv germano-român și pentru bibliofilii interesați de istoria lexicografiei. Dicționarul, cuprinzând aproximativ 10.000 de termeni, include

secțiuni dedicate numerelor, unităților de măsură, zilelor săptămânii și numelor geografice, reprezentând nu doar un instrument lingvistic, ci și o oglindă a vieții cotidiene a epocii.

Colecția include, de asemenea, cărți de cult, precum *Liturgierul* tipărit în secolul XIX-lea [12], cu texte slavone și ornamente caracteristice tipăriturilor bisericești rusești și moldovenești. Starea de uzură a volumului dovedește utilizarea intensă în cadrul slujbelor religioase, transformându-l într-un martor autentic al vieții spirituale din acele vremuri.

Un alt volum de mare valoare este ediția tipărită la Varșovia, în 1901, intitulată *Viețile Sfinților Domnului pentru toate zilele anului* [7], operă atribuită părintelui capucin Prokopa. Această lucrare, publicată de tipografia Orgelbrand, constituie un instrument devoțional și educativ, oferind credincioșilor nu doar relații hagiografice, ci și rugăciuni și învățături morale

În patrimoniu se regăsesc și cărți istorice, precum lucrarea *Despre Petru cel Mare*, publicată la Sankt Petersburg în 1886 de S. Rozhdestvenski [14]. Cartea prezintă viața și faptele țarului, fiind destinată publicului educațional, ceea ce o face relevantă pentru studiul istoriei Rusiei moderne. La fel de importantă este broșura *Istoria lumii*, tipărită în 1897 la Cernăuți [11], în cadrul seriei „Biblioteca deșteptării”, tradusă de Constantin Morariu. Aceasta reprezintă un exemplu al eforturilor de popularizare a culturii și istoriei universale în rândul românilor din Bucovina.

Colecția conține și lucrări religioase fundamentale, precum *Psal-tirea veche* [13] utilizată în ritualurile ortodoxe sau o ediție a *Noului Testament* tipărită în 1865 la Moscova, la Tipografia Sinodală [3]. Ambele volume au o valoare deosebită, atât pentru studiul limbii slave bisericești și al ortografiei vechi, cât și pentru cercetările dedicate istoriei religiei.

Nu lipsesc nici opere de literatură universală, precum *Cartea Cântecelor* de Heinrich Heine [5], *Faust* de Goethe [4], traduceri din Pierre-Jean de Béranger [2] sau o ediție rusească despre eroii dramelor lui Friedrich Schiller. Aceste volume [9, 6], tipărite la

București, Sankt Petersburg și în alte centre culturale europene, sunt mărturii ale interesului pentru literatura clasică și ale circulației ideilor între spațiul românesc, rusesc și occidental.

Pentru a pune în valoare aceste volume deosebite, Biblioteca Publică Orășenească „Emil Loteanu” a organizat o expoziție de carte veche și rară în incinta propriului muzeului. Evenimentul a constituit un prilej de dialog cultural și schimb de experiență, reunind oaspeți de seamă din țară și de peste hotare, delegați din Lituania și Ucraina, primari din raionul Ocnița, angajați ai altor muzee, echipa Centrului „Media pentru Tineri”, precum și reprezentanți ai BNRM și ai bibliotecilor din raioanele de nord [8].

În rândul participanților s-au numărat personalități remarcabile de la Ministerul Culturii al Republicii Moldova, utilizatori ai bibliotecii care privesc patrimoniul scris nu ca pe o simplă relicvă muzeală, ci ca pe o resursă vie de cunoaștere. Publicațiile expuse au devenit o punte între istorie, cultură și identitate, invitând la reflecție și la aprecierea valorilor care ne definesc. Expoziția a oferit vizitatorilor șansa de a descoperi frumusețea tipăriturilor de epocă și de a conștientiza responsabilitatea comună de a le proteja și valorifica.

Prin conservarea și promovarea cărților vechi și rare, Biblioteca Publică Orășenească „Emil Loteanu” din Ocnița își afirmă rolul de păstrătoare a memoriei colective și de consolidare a identității culturale [1]. Lucrările prezentate nu sunt doar mărturii ale trecutului, ci și repere pentru prezent și viitor, oferind comunității acces la o moștenire intelectuală și spirituală inestimabilă. În acest fel, biblioteca se conturează nu doar ca spațiu al lecturii, ci și ca un veritabil centru de protecție și transmitere a patrimoniului cultural universal.

Referințe bibliografice:

1. *Catalogul colecției de carte veche și rară a Bibliotecii Publice Orășenești „Emil Loteanu” Ocnița* (document intern, nepublicat).
2. BÉRANGER, Pierre-Jean de. *Пъсни Беранже: въ переводъ русскихъ поэтовъ съ многочисленными иллюстраціями*. Санкт-Петербургъ: А. А. Каспарі, ~1895.

3. *Дѣяніе и посланія святыхъ апостоловъ съ апокалиписомъ*. Москва: Типография Sinodală, 1865. 512 p.
4. GOETHE, Johann Wolfgang von. *Фаустъ*. Vol. 2 / traducere: E. Guber ; adaptări scenice: F. Zelinsky. Санкт-Петербургъ: A. A. Kaspari, ~1900. 128 p.
5. HEINE, Heinrich. *Книга Песен Г. Гейне*. Vol. VI / traducere de poeți ruși. Санкт-Петербургъ: A. A. Kaspari, ~1900.
6. LUNYEVICH, V. *Землетрясения и огнедышащія горы*. Санкт-Петербургъ: A. S. Suvorin, ~1900. 88 p.
7. OJCIEC, Prokop. *Żywoty Świątych Pańskich na wszystkie dni roku: z przydaniem do każdego pożytku duchownego i właściwej modlitwy tudzież na wszystkie uroczystości i święta krótkie nauki*. Varşovia: Drukarnia Orgelbrand, 1901. 1024 p.
8. *Oaspeți din țară și de peste hotare*. Disponibil: <https://www.facebook.com/bibliotecaoraseneascaocnita> [accesat 2025-09-02].
9. STĂNCESCU, Dumitru. *Istoria Bisericii Creștine*. București: AL. Graf & S. Petranu, ~1930. 312 p.
10. TOROUTIU, I. *Deutsch-Rumänisch / Româno-German: Wörterbuch mit ca. 10.000 Wörtern*. Leipzig: Oscar Brandstetter, ~1930. 256 p.
11. WELTER, Th. B. *Istoria lumii: partea întâia* / traducere: Constantin Morariu. Cernăuți: Societatea pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina, 1897. 64 p.
12. *Литургіе [Liturgie]*. *Liturghier în slavonă bisericească. Sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX*.
13. *Псалтирь*. [S. l.]: [S. n.], ~1880. [paginație variabilă].
14. *РОЖДЕСТВЕНСКІЙ, С. О Петре Великомъ: два чтения*. Санкт-Петербургъ: К. Л. Риккер, 1886. 96 p.

CONSTRUIND COMPETENȚE DE LECTURĂ PRIN PROGRAME COMUNITARE: EXPERIENȚA BIBLIOTECII MUNICIPALE „EUGENIU COȘERIU” BĂLȚI

Diana ȚURCANU

Rezumat:

În articol se prezintă experiența Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți în dezvoltarea competențelor de lectură prin programe comunitare. Prin inițiative variate – de la promovarea operei lui Mihai Eminescu și proiectul „Literatura iese în oraș”, până la cluburile de lectură pentru copii, programele estivale, activitățile dedicate valorilor europene, cursurile de limbă română pentru refugiați și parteneriatele cu instituții culturale locale – biblioteca a reușit să transforme lectura într-o experiență vie, accesibilă și incluzivă. Programele evidențiază rolul bibliotecii ca spațiu de educație nonformală, dialog cultural și coeziune socială, consolidând identitatea comunității bălțene și confirmând funcția bibliotecii moderne de a fi un centru cultural activ și deschis tuturor.

Cuvinte-cheie:

lectură, lectură incluzivă, competențe de lectură, programe comunitare, cluburi de lectură, parteneriate culturale.

Abstract:

The article presents the experience of the „Eugeniu Coșeriu” Municipal Library of Bălți in developing reading skills through community programs. From promoting the works of Mihai Eminescu and the project „Literature Goes Out into the City” to children’s reading clubs, summer programs, activities dedicated

to European values, Romanian language courses for refugees, and partnerships with local cultural institutions, the library has succeeded in turning reading into a lively, accessible, and inclusive experience. These programs highlight the library's role as a space for non-formal education, cultural dialogue, and social cohesion, strengthening the identity of the Bălți community and confirming the modern library's function as an active cultural center open to all.

Keywords:

reading, inclusive reading, reading skills, community programs, reading clubs, cultural partnerships, cultural connections.

Textul de față ilustrează experiența Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți în dezvoltarea competențelor de lectură prin programe comunitare, care au transformat biblioteca într-un spațiu viu, accesibil și plin de inspirație pentru copii și întreaga comunitate.

Lectura nu se învață doar la școală, ea se cultivă prin experiențe vii, întâlniri cu povești, descoperiri care transformă cartea într-un prieten. Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți demonstrează, prin multiple programe comunitare, că lectura poate fi un act de bucurie, de cunoaștere și de solidaritate, care unește generații și dărâmă bariere.

Primul program pe care îl evidențiem este **Programul municipal de promovare a operei lui Mihai Eminescu**, dedicat celebrării celor 175 de ani de la nașterea poetului, anul 2025 fiind numit Anul Mihai Eminescu.

Scopul acestui program a fost de a promova și valorifica opera eminesciană printr-o serie de activități culturale și educative care să apropie generațiile tinere și comunitatea de patrimoniu literar național. *Obiectivele principale* au inclus:

- Organizarea și desfășurarea de activități variate (medalion literar, ore de cunoaștere, vernisaje, recitaluri, compoziții literar-muzicale etc.) pentru a facilita accesul la opera eminesciană;

- Implicarea instituțiilor de învățământ și a partenerilor culturali, consolidând parteneriatul dintre bibliotecă, școli și Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți;
- Promovarea memoriei și a valorilor eminesciene în comunitatea bălțeană.

Grupul-țintă al programului a fost format din copii și tineri, precum și din publicul consumator de cultură interesat de literatură, artă vizuală și teatru.

În cadrul programului au participat 593 de utilizatori, dintre care 533 de copii, implicați în medalioane literare, ore de cunoaștere, reviste literare, expoziții, vernisaje, lecturi cu voce tare, recitaluri de poezie și compoziții literar-muzicale – în total 21 de activități. Evenimentele au fost completate de prezentări PowerPoint și proiecții video cu poezii eminesciene, menite să facă opera poetului accesibilă și vie pentru copii și tineri. La una din activitățile enumerate, am avut-o ca invitat special pe actrița Ala Rusu-Blîndu de la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți, care a adus un plus de sensibilitate prin interpretarea poeziei eminesciene (Biblioteca dispune de un acord de parteneriat cu Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți, actorii acestuia fiind invitați și la alte evenimente pentru a aduce în prim plan arta oratorică, citind versuri și proză de calitate).

Un moment aparte al programului dat, l-a constituit vernisajul „Opera lui Mihai Eminescu în viziunea micilor artiști”, realizat de elevii Școlii de Arte Plastice pentru Copii. Expoziția a reunit 25 de lucrări inspirate din creația eminesciană și a fost destinată întregii comunități bălțene, aducând opera poetului în dialog cu arta vizuală a noilor generații.

Programul s-a desfășurat în parteneriat cu instituții educaționale și culturale: Liceele „Lucian Blaga”, „Vasile Alecsandri”, „A. Pușkin”, „B.P. Hasdeu”, Gimnaziul „A.I. Cuza”, Școala Primară „Spiridon Vangheli”, Școala Profesională nr. 3, IET nr. 3 și Teatrul Național „Vasile Alecsandri” Bălți.

Astfel, prin diversitatea formelor de expresie – de la lectură și muzică, până la desen și performanțe artistice – programul mu-

nicipal de promovare a operei eminesciene „Lectură, cultură și inspirație – Eminescu la Bibliotecă” a reușit să creeze o experiență culturală complexă, care unește generații și aduce opera lui Mihai Eminescu mai aproape de comunitate.

Un alt program municipal, cu impact mare în comunitatea bălțeană, este „**Literatura iese în oraș**”, un proiect care scoate cartea din spațiul obișnuit al bibliotecii și o aduce în parcuri, în zonele de odihnă din cartiere, în curțile grădinițelor și școlilor și chiar în mijloace de transport. *Scopul proiectului* a fost promovarea lecturii și a valorilor culturale în comunitatea bălțeană prin aducerea cărții în spații publice și transformarea lecturii într-o experiență interactivă și accesibilă tuturor. *Obiectivele* au vizat organizarea de activități variate – cafenele literare, lecturi publice, sesiuni informative, ateliere de lectură și creație, inclusiv inițiative originale precum „Troleibuzul magic” –, pentru a facilita accesul la cultură, a promova patrimoniul literar și cultural local și a crea experiențe comunitare vii și interactive. *Grupul-țintă* a inclus copiii, tinerii și seniorii participanți, comunitatea bălțeană, instituțiile de învățământ și culturale partenere, precum și publicul larg interesat de literatură și patrimoniu cultural.

În cadrul celor 9 activități organizate în anul 2025, programul a implicat 772 de participanți, prin cafenele literare, lecturi publice, sesiuni informative, ore interactive, ateliere de lectură și creație și inițiative originale precum „Troleibuzul magic”, acesta din urmă transformând un mijloc de transport într-un spațiu al poveștilor, jocurilor, concursurilor și cântecelor.

Programul leagă lectura de patrimoniul cultural local și promovează incluziunea intergenerațională. Astfel, lectura a devenit accesibilă tuturor – de la copii la seniori – și s-a împletit cu muzică, dans, jocuri și dialog cultural, transformând lectura într-un act comunitar și accesibil tuturor.

Evenimentele organizate au pus în valoare patrimoniul cultural și literar, de la sărbători dedicate lui Eminescu – desfășurate pe Aleea Clasicilor sau la Pinacoteca „Antioh Cantemir” – până la celebrarea

valorilor europene de Ziua Orașului Bălți și celebrarea Ziua Limbii Române. Activitățile au stârnit interesul comunității, fiind vizibil promovate și în mediul online, confirmând impactul social și cultural al programului.

Unicitatea programului „Literatura iese în oraș” se definește prin următoarele aspecte:

- aducere a cărții în spațiul public;
- accesibilitate și incluziune pentru toate vârstele;
- diversitate creativă și metode interactive;
- conexiune cu patrimoniul cultural;
- impact vizibil în comunitate.

Astfel, programul confirmă că literatura nu doar se citește, ci se trăiește împreună, în inima comunității.

Dacă aceste inițiative au adus literatura în prim-plan comunității, pentru cei mai mici cititori a prins viață **Clubul de lectură „Lecturile copilăriei”**, un spațiu unde copiii descoperă bucuria lecturii prin joc și interacțiune, în care au fost realizate 8 activități și au beneficiat 259 de utilizatori. *Scopul programului* a fost dezvoltarea interesului pentru lectură și a imaginației copiilor prin crearea unui mediu prietenos, unde lectura devine atât un aliat, cât și un instrument de joc. *Obiectivele* au vizat: organizarea de activități interactive – povești citite cu voce tare, jocuri literare și ateliere de creație –, pentru apropierea copiilor de carte; stimularea imaginației, a curiozității și a exprimării creative; promovarea valorilor culturale și educative prin intermediul lecturii. Iar *grupul-țintă* a inclus copiii cu vârste între 3-5 ani și 6-9 ani, precum și comunitatea educațională implicată indirect în sprijinirea formării și dezvoltării lor culturale.

Acest club este un spațiu dedicat micilor cititori, în care lectura devine un prieten și un instrument de dezvoltare, un partener de joacă, de descoperire și de aventură. Fiecare activitate – de la povești citite cu voce tare și jocuri literare, până la ateliere de creație inspirate de personaje și universuri fantastice – are scopul de a apropia copilul de lectură și de a-i dezvolta imaginația și curiozitatea.

Copiii învață să exploreze lumi noi, să reflecteze asupra valori-

lor și să-și exprime ideile prin cuvinte, desen sau joc. Astfel, clubul nu este doar un spațiu de lectură, ci este și un atelier de formare a imaginației și competențelor de viață.

În aceeași direcție de deschidere culturală, un rol aparte l-a avut **Proiectul „O lume de valori europene la un raft distanță”**, prin care biblioteca a devenit un spațiu de dialog intercultural și de promovare a valorilor europene. În cadrul proiectului au fost organizate 11 activități și au participat 347 de utilizatori. *Scopul proiectului* a fost promovarea valorilor europene și a dialogului cultural în comunitatea bălțeană prin activități educative și interactive desfășurate în bibliotecă. Și aici *obiectivele* s-au concretizat în: organizarea de activități pentru copii și comunitate – jocuri, lecturi și discuții interactive –, menite să faciliteze cunoașterea tradițiilor, culturilor și principiilor europene; transformarea bibliotecii într-un spațiu viu de explorare culturală, unde lectura și educația se împletesc cu incluziunea și coeziunea socială. *Grupul-țintă* a cuprins preșcolari și școlari, comunitatea locală interesată de cultură și valori europene, precum și instituțiile educaționale partenere și cadrele didactice implicate indirect în activități.

Activitățile organizate în cadrul acestui program au fost dedicate valorilor europene, care au permis copiilor și comunității să descopere tradiții, culturi și principii europene. Biblioteca a devenit astfel un spațiu viu de dialog cultural, demonstrând că lectura poate fi un instrument de educație, incluziune și coeziune socială.

Fiecare întâlnire a transformat biblioteca într-un spațiu viu de explorare, unde participanții au aflat despre tradiții, culturi și principiile care unesc continente, prin jocuri, lecturi și discuții interactive.

Activitățile au stimulat curiozitatea, colaborarea și spiritul civic, oferind copiilor ocazia de a înțelege că valorile europene nu sunt abstracte, ci trăite și accesibile în viața de zi cu zi. În acest cadru, biblioteca a devenit un loc unde lectura și cunoașterea se întâlnesc cu diversitatea culturală, iar micii cititori au descoperit că explorarea lumii poate începe la doar un raft distanță.

Dimensiunea incluzivă a bibliotecii a fost pusă în valoare prin

Proiectul „LibHub – biblioteci deschise și incluzive”, proiect ce a demonstrat că biblioteca este un spațiu accesibil tuturor, indiferent de vârstă, statut social sau etnie. În cadrul acestuia, a fost organizat un curs de limbă română pentru refugiați ucraineni, cu 21 de activități menite să dezvolte abilitățile de lectură și comunicare într-un mediu prietenos și sigur. *Scopul proiectului* a fost promovarea bibliotecii ca spațiu deschis și prietenos, care sprijină integrarea și incluziunea socială prin învățare și dialog intercultural. Printre *obiective* s-au regăsit: dezvoltarea competențelor lingvistice în limba română; crearea unui mediu sigur pentru refugiați și consolidarea rolului bibliotecii ca centru comunitar. *Grupul-țintă* a fost reprezentat de refugiați ucraineni stabiliți în municipiul Bălți, în special adulți interesați să învețe limba română. La aceste activități au participat 15 persoane, fiecare activitate fiind un pas către integrare, incluziune și acces la cunoaștere.

Pe lângă aceste inițiative, vara a adus cu sine **Programul „Vara la Bibliotecă”**, desfășurat la: Filiala pentru copii „Ion Creangă” și filialele din cartiere, adică: Filiala nr. 1, Filiala nr. 2 și Filiala nr. 3.

Scopul programului a fost crearea unui spațiu educativ și recreativ în bibliotecă și în comunitate, menit să stimuleze interesul copiilor și adolescenților pentru lectură, cultură și creativitate pe perioada vacanței de vară. Acesta a urmărit mai multe *obiective*, printre care dezvoltarea abilităților de lectură și exprimare prin povești, ecranizări și ateliere creative, promovarea tradițiilor și valorilor culturale prin activități tematice și consolidarea parteneriatelor dintre bibliotecă și instituțiile de educație timpurie din municipiu, pentru a extinde impactul programului. *Grupul-țintă* a inclus copii de vârstă preșcolară și școlară mică, elevi din ciclul gimnazial, precum și întreaga comunitate locală, implicată indirect în promovarea valorilor culturale și a tradițiilor. În cadrul acestei inițiative, 659 de copii au participat la 31 de activități interactive, desfășurate atât în sălile bibliotecii, cât și în spații în aer liber, bucurându-se de o experiență plină de lectură, joc și creativitate. Copiii au citit povești, au urmărit ecranizări și au realizat experimente și creații artistice inspirate din

tradiții și literatură. Activități precum Ziua Portului Popular sau atelierele dedicate personajelor lui Spiridon Vangheli au demonstrat că lectura poate fi distractivă, creativă și plină de emoție. Biblioteca a devenit un loc în care copiii nu doar învață, ci și se joacă, explorează și își creează prietenii. În parteneriat cu instituțiile de educație timpurie din municipiu, programul a reușit să construiască punți între comunitate, cultură și carte. „Vara la Bibliotecă” nu a fost doar un program cultural educativ, ci și o experiență colectivă care a crescut povești, prietenii și vise sub soarele Bălțiului.

Nu în ultimul rând, pentru a pune în valoare memoria locală și patrimoniul comunității, a fost dezvoltat **Programul local „Memoria bălțeană: Biblioteca și Muzeul în dialog”**, care a consolidat legătura dintre instituțiile culturale și locuitorii orașului.

Scopul acestui program a fost valorificarea memoriei locale și a patrimoniului cultural prin crearea unei platforme de dialog și colaborare între bibliotecă, muzeu și comunitate. În acest cadru, programul și-a propus mai multe *obiective*: consolidarea parteneriatelor dintre instituțiile de cultură și educație din municipiu; promovarea personalităților, tradițiilor și patrimoniului local prin expoziții, lansări de carte și alte activități culturale; implicarea comunității locale în procesul de descoperire și valorizare a identității bălțene. *Grupul-tintă* a fost format din comunitatea bălțeană – adulți, tineri și seniori, elevi și studenți interesați de istorie, literatură și artă, precum și cadre didactice și cercetători locali, toți participanții fiind invitați să se implice activ în viața culturală a orașului.

Programul dat este în derulare, în cadrul lui am constituit parteneriate cu Muzeul de Istorie și Etnografie din Bălți, precum și cu alte instituții implicate în domeniul culturii și educației. Demersul nostru comun urmărește dezvoltarea abilităților de lectură și culturale ale participanților, oferindu-le acces la resurse și experiențe educative variate.

Activitățile nu se limitează la bibliotecă; ele au loc și la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți sau în Muzeul de Istorie și Etnografie din Bălți, în funcție de tematica fiecărui eveniment.

Până în prezent, programul a inclus 3 activități la care au participat 260 de persoane. La prezentarea cărții „Eugenia Moldovanu – meșterul popular care știe cum cântă spicele la răsărit de soare” au fost expuse lucrările autoarei, oferind participanților o experiență vizuală și literară completă. În cadrul lansării cărții „Mihai Volontir, rol cu rol și-o viață de om”, publicul a putut viziona filmulețe despre actor, precum și o expoziție de costume care ilustrează viața și cariera sa. De asemenea, au fost prezentate și alte materiale documentare valoroase și lucrări elaborate de bibliotecă.

Toate aceste programe arată că Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți este mai mult decât un spațiu pentru lectură – este un centru cultural activ, care aduce cartea și arta mai aproape de comunitate, promovează valori europene, stimulează creativitatea copiilor și păstrează vie memoria locală. Prin aceste inițiativă, Biblioteca reușește să conecteze parteneriate, oameni, să dezvolte abilități și să consolideze identitatea culturală a orașului.

Referințe bibliografice:

1. *Programul de activitate a Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți pentru anul 2025*. Blog. Disponibil: <https://coseriubibliotecabalti.wordpress.com/2025/01/09/programul-de-activitate-a-bibliotecii-municipale-eugeniu-coseriu-balti-pentru-anul-2025/> [accesat 2025-08-19].
2. *Raportul analitic al Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți pentru anul 2024*. Disponibil: https://drive.google.com/file/d/1veVILY4M6V5cFNh9PmUrNjgdo_2yWrTP/view [accesat 19.08.2025].
3. ȘINCAN, E. și Ch. ALEXANDRU. *Lecturi literare pentru ciclul primar. Îndrumător metodic pentru învățători, părinți și elevi*. Craiova: Ed. Gheorghe Alexandru, 1993.

AUTORII ARTICOLELOR

ALQUÉZAR, Enric Vilagrosa, șeful Secției de planificare, evaluare și calitate a managementului serviciilor bibliotecare, Consiliul Provincial Barcelona, Spania.

BARBAROȘ, Veronica, bibliotecar, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, e-mail: barbarosv807@gmail.com

CEBOTARI, Margareta, specialist superior, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: mcebotari@bnrm.md

CHEIANU, Olga, bibliotecar principal, IP Centrul de Excelență în Economie și Finanțe, e-mail: olgageianu1976@gmail.com

CORGHENCI, Ludmila, șef secție, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: lcorghenci@bnrm.md

DANDIȘ, Nicolae, primarul municipiului Cahul, e-mail: nicolae_dandis@yahoo.com

DÎRZU, Natalia, director, Biblioteca Publică Orășenească „Emil Loteanu” Ocnîța, e-mail: bpoelocnita@gmail.com

DMITRIC, Ecaterina, șef secție, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: dmitric.ecaterina@gmail.com , dezvoltare@bnrm.md

DRĂGĂNEL Angela, șef secție, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: adraganel@bnrm.md

GÓMEZ, Judith Viñas, tehnician, Secția Programare și inovare a managementului serviciilor bibliotecare, Consiliul Provincial Barcelona, Spania.

ESPADAMALA, Teresa Nofrarias, tehnician, Secția Programare și inovare a managementului serviciilor bibliotecare, Consiliul Provincial Barcelona, Spania.

HARCONIȚA, Elena, specialist principal, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: eharconita@gmail.com

HARJEVSCHI, Mariana, director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, doctor în științe, e-mail: mharjevschi@gmail.com

IFTODI, Lina, șef filială, Biblioteca „Liviu Rebreanu”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, e-mail: bibliorebreanu@gmail.com

de KAY, Sarah H., cercetătoare, Franța, e-mail: sarahhdekaypro@gmail.com

LEFTER, Marina, profesoară, IP LT „B.P. Hasdeu”, or. Drochia, e-mail: marinalefter1@gmail.com

LÎȘÎ, Ala, bibliotecară, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, e-mail: ala.lisii97biblioteca@gmail.com

del MOLINO, Andreu Orte, șeful Secției Programare și inovare a managementului serviciilor bibliotecare, Consiliul Provincial Barcelona, Spania.

OMELLA, Ester, șeful Secției Planificare bibliotecară teritorială și calitate, Consiliul Provincial Barcelona, Spania, e-mail: omellace@diba.cat

OSOIANU, Vera, director adjunct, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: bnrmvo2012@gmail.com

PINTILEI, Elena, director general, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: elena.pintilei@bnrm.md

PORCESCO, Adelina, director, Biblioteca Publică Raională „Julian Filip” din Drochia, e-mail: aporcesco78@gmail.com

RAILEAN, Ludmila, șef serviciu, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, e-mail: nycoli@mail.ru

RĂILEANU, Vitalie, director, Biblioteca „Onisifor Ghibu”, e-mail: raileanuvitalie@gmail.com

TOPALO, Valentina, șef centru, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, e-mail: valeandrew@gmail.com

ȚÎRA, Valentina, șef sector, Biblioteca „Liviu Rebreanu”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, e-mail: bibliorebreanu@gmail.com

ȚURCANU, Diana, șef serviciu, Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți, e-mail: dianavasilosturcanu@gmail.com

ȚURCANU, Lucia, cercetător științific gradul II, doctor în filologie, Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”, e-mail: lucia.turcanu@gmail.com

VASILICA, Victoria, șef secție, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, e-mail: victoriavasilica@bnrm.md

VJATERE, Evija, directorul Centrului de Dezvoltare a Bibliotecii, Biblioteca Națională a Letoniei, e-mail: evija.vjater@lnb.lv

IP Biblioteca Națională a Republicii Moldova
Str. 31 August 1989, nr. 78 A
Chișinău, MD-2012
Republica Moldova
Tel./Fax: (37322) 22-14-75
E-mail: biblioteca@bnrm.md

Lectura și scările
Culegere de articole
Volumul V

Bun de tipar: 12.01.2026

Apărut: 2026

Coli de tipar: 22,5

Tiraj: 50 ex.

Tiparul sub comanda nr. 1,
executat la FPC Primex-Com SRL
Bd. Grigore Vieru, nr. 26
Chișinău, MD-2005
Republica Moldova
Tel.: (37322) 27-53-05, (37322) 22-66-82
E-mail: primex@dnt.md